

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

**TÜRKİYE'DE GÖÇ YÖNETİMİ VE GÖÇMEN ENTEGRASYONU
BAĞLAMINDA STK'LARIN ROLÜ: TÜRK KIZILAY ÖRNEĞİ**

Fatih Alper AKALIN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2023

TÜRKİYE'DE GÖÇ YÖNETİMİ VE GÖÇMEN ENTEGRASYONU
BAĞLAMINDA STK'LARIN ROLÜ: TÜRK KIZILAY ÖRNEĞİ

Fatih Alper AKALIN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2023

KABUL VE ONAY

Fatih Alper AKALIN tarafından hazırlanan ‘‘Türkiye’de Göç Yönetimi ve Göçmen Entegrasyonu Bağlamında STK’ların Rolü: Türk Kızılay Örneği’’ başlıklı bu çalışma, 24.11.2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Erdal AKSOY (Başkan)

Prof. Dr. Cahit GELEKÇİ (Üye)

Prof. Dr. Birsen ŞAHİN KÜTÜK (Danışman)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

24/11/2023

Fatih Alper AKALIN

“*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*”

- (1) *Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*
- (2) *Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*
- (3) *Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.*
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* *Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.*

“*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*”

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof. Dr. Birsen şAHİN KÜTÜK danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Fatih Alper AKALIN

TEŞEKKÜR

Kendisinin öğrencisi olduğum için daima büyük bir şeref duyduğum, çok değerli hocam Prof. Dr. Birsen ŞAHİN KÜTÜK'e hiçbir zaman desteğini esirgemediği, her zaman ilgiyle ve anlayışla yoluma rehberlik ettiği ve bütün emekleri için sonsuz teşekkürlerimi ve en derin saygılarımı sunarım. Ayrıca tez savunma jürimde yer alan Prof. Dr. Cahit GELEKÇİ'ye ve Prof. Dr. Erdal AKSOY'a da yorumları ve değerli katkıları için teşekkür eder, saygılarımı sunarım. Her zaman olduğu gibi bu yolda da yanımda olan ve beni destekleyen sevgili aileme de en içten teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

AKALIN, Fatih Alper. *Türkiye’de Göç Yönetimi ve Göçmen Entegrasyonu Bağlamında STK’ların Rolü: Türk Kızılay Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2023.

Türkiye’de göç yönetimine doğrudan ya da dolaylı olarak katkıda bulunan birçok kurum ve kuruluş bulunmaktadır. Türkiye’de göç yönetiminin temel aktörü olan Göç İdaresi Başkanlığı ve göçmenlere yönelik çeşitli faaliyetler yürütmekle görevlendirilmiş olan devlet kurumlarının yanı sıra göçmenlere yönelik çeşitli insani yardım uygulamalarıyla göç yönetimine yardımcı olan sivil toplum kuruluşları da bulunmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’nin ulusal derneği olan Türk Kızılay göçmenlere yönelik faaliyetler gerçekleştiren ve göç yönetiminde önemli katkılar sunan kurumsal yapılardan biridir. Bu çalışma ile Türk Kızılay’ın yürüttüğü entegrasyon çalışmaları ile Türkiye’de göç yönetimine sunduğu katkıların ve göç alanındaki kurumsal yerinin ortaya koyulması amaçlanmıştır. Çalışmada Türk Kızılay tarafından yayımlanan raporlar kullanılarak, insani yardım, göç ve entegrasyon alanında Türk Kızılay birimlerinin yürüttüğü faaliyetlerin içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda Türk Kızılay’ın daha çok yapısal entegrasyonu kolaylaştırıcı faaliyetlerinin ağırlık taşıdığı görülmüştür. Aynı zamanda sosyal ve kültürel entegrasyon süreçlerini destekleyen çalışmalarının da olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte sahip olduğu programlar arası iç yönlendirme mekanizması ve çeşitli yönleri bir arada destekleme bakış açısı ile uygulamalarının genellikle bu üç alanı da birlikte güçlendirmeye hizmet ettiği saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler:

Türk Kızılay, Göç Yönetimi, Göç, Entegrasyon, İnsani Yardım, Göçmen

ABSTRACT

AKALIN, Fatih Alper. *The Role of NGO's in the Context of Migration Management and Migrant Integration in Turkey: The Sample of Turkish Red Crescent*, Master's Thesis, Ankara, 2023.

There are many institutions and organizations that directly or indirectly contribute to migration management in Turkey. There are actors such as the Presidency of Migration Management, which is the main actor of migration management in Turkey, and state institutions tasked with carrying out various activities for immigrants, as well as non-governmental organizations that assist migration management with various humanitarian aid programs for immigrants. Of these, the Turkish Red Crescent is a national association that carries out activities for immigrants and continues to make significant contributions to migration management. This study aimed to examine the integration works carried out by the Turkish Red Crescent, its contributions to migration management in Turkey, and its institutional place in the field of migration. The study conducted content analysis of the activities carried out by the Turkish Red Crescent units in the field of migration and integration using reports published by the Turkish Red Crescent. Results indicated that the Turkish Red Crescent's activities that facilitate structural integration were more dominant compared to its activities towards other types of integration. Projects that support social and cultural integration processes were also identified. It has been determined that, both with the internal guidance mechanism between programs and also with the perspective of reinforcing various aspects together, Turkish Red Crescent's applications generally serve to strengthen these three areas together.

Keywords:

Turkish Red Crescent, Migration Management, Migration, Integration, Humanitarian Aid, Migrant

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xi
TABLolar DİZİNİ	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
ŞEMALAR DİZİNİ	xiv
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM ARAŞTIRMANIN KONUSU, KAPSAMI VE YÖNTEMİ	3
1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE KAPSAMI	3
1.1.1. Araştırmanın Konusu	3
1.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	6
1.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	7
1.2.1. Araştırmanın İçerik Analiz Biriminin Belirlenme Süreci	8
1.2.2. Veri Analiz Süreci	11
1.2.3. Araştırma Soruları	13
1.2.4. Araştırmanın Sınırlılığı	14
2. BÖLÜM GÖÇ VE GÖÇ YÖNETİMİ	15
2.1. GÖÇ VE GÖÇ YÖNETİMİNE İLİŞKİN KAVRAMLAR	15
2.1.1. Göç	15

2.1.2.	Göç Yönetimi	17
2.1.3.	Göç Yönetişimi	18
2.1.4.	Göç Politikası	19
2.2.	GÖÇ YÖNETİMİNDE İNSANİ YARDIM UYGULAMALARI	25
2.3.	GÖÇ POLİTİKALARI VE BİRLİKTE YAŞAMA MODELLERİ.....	32
2.3.1.	Asimilasyon ve Adaptasyon.....	33
2.3.2.	Entegrasyon.....	36
2.3.3.	Çokkültürlülük	38
2.4.	ARAŞTIRMANIN MODELİ	41
2.4.1.	J. Berry ve Akültürasyon.....	41
2.4.2.	Heckmann ve Entegrasyon.....	46
2.4.3.	Araştırma Modeli	52
3.	BÖLÜM TÜRKİYE’DE GÖÇ VE GÖÇ YÖNETİMİ	53
3.1.	TÜRKİYE’YE YÖNELİK ULUSLARARASI GÖÇLER	53
3.1.1.	1923-2020 Arası Türkiye’ye Yönelik Uluslararası Göçler	53
3.1.2.	Türkiye’de Göçmenlere ilişkin Yasal Düzenlemeler ve Göçmenlerin Yasal Statüsü	59
3.1.3.	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013).....	64
3.2.	TÜRKİYE’DE GÖÇ YÖNETİMİ VE KURUMSAL AKTÖRLER	66
3.2.1.	Kamu Kurumları	66
3.2.2.	Birleşmiş Milletler Kuruluşları	71
3.2.3.	Sivil Toplum Kuruluşları	77
3.2.3.1.	STK’ların Gelişimi ve Kavramsal, Kuramsal Bağlamda STK’lar	78
3.2.3.2.	Türkiye’de Göç Yönetim Sürecinde STK’lar	80
3.2.4.	Türk Kızılay	83
3.2.4.1.	Kızılaykart Nakit Temelli Destek Programları Koordinatörlüğü	85

3.2.4.2.	Türk Kızılay Çocuk Programları Koordinatörlüğü.....	89
3.2.4.3.	Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü.....	92
3.2.4.4.	Kapasite Geliştirme ve Hesap Verilebilirlik.....	106
4.	BÖLÜM TÜRK KIZILAY'IN RAPORLARINDA İNSANİ YARDIM UYGULAMALARI VE ENTEGRASYON	110
4.1.	TÜRK KIZILAY'IN GÖÇMENLERE YÖNELİK İNSANİ YARDIM UYGULAMALARI.....	110
4.1.1.	Sağlık	111
4.1.2.	Beslenme	122
4.1.3.	Güvenlik.....	126
4.1.4.	Barınma.....	129
4.1.5.	Yönlendirme ve Destek Faaliyetleri.....	130
4.1.6.	Aile Bütünlüğünü Korumaya Yönelik Faaliyetler	133
4.2.	TÜRK KIZILAY'IN ENTEGRASYON KAPSAMINDAKİ FAALİYETLERİ	136
4.2.1.	Yapısal Entegrasyon.....	137
4.2.1.1.	İş ve Çalışma Yaşamı	137
4.2.1.2.	Eğitim.....	152
4.2.1.3.	Kadınların Dezavantajlı Konumunu İyileştirmeye Yönelik Destekler..	158
4.2.1.4.	Bilgilendirici/Farkındalık Artırmaya Yönelik Uygulamalar	160
4.2.2.	Sosyal Entegrasyon	166
4.2.3.	Kültürel Entegrasyon	171
4.2.4.	Kimliksel Entegrasyon	175
4.3.	TÜRK KIZILAY'IN ALANDAKİ FAALİYETLERE İLİŞKİN TESPİTLERİ.....	175
4.3.1.	İşgücü Piyasalarına İlişkin Tespitler	176

4.3.2.	Haklar, Sorumluluklar ve Vatandaşlık Konularındaki Tespitler.....	178
4.4.	TÜRK KIZILAY'IN GÖÇ VE ENTEGRASYON KONUSUNDA GELİŞTİRDİĞİ ÖNERİLER.....	179
4.4.1.	Geçim Kaynaklarının Geliştirilmesine Yönelik Öneriler	179
4.4.2.	Kurumsal Temelde Sunulan Öneriler.....	181
4.4.3.	Toplumsal Uyumun Sağlanmasına Yönelik Öneriler	181
4.4.4.	Kadınlar ve Çocukların Korunmasına Yönelik Öneriler	182
4.4.5.	Sağlık Konusunda Öneriler	182
4.4.6.	Yaşlı ve Engellilere Yönelik Öneriler.....	183
4.5.	TÜRK KIZILAY'IN İYİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ.....	183
	SONUÇ VE TARTIŞMA.....	187
	KAYNAKÇA	205
	EK 1: ORJİNALLİK RAPORU.....	223
	EK 2: ETİK KURUL MUAFİYET FORMU	224

KISALTMALAR

BM: Birleşmiş Milletler

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

ÇP: Çocuk Programları

ÇPK: Çocuk Programları Koordinatörlüğü

EBA: Eğitim Bilişim Ağı

GHD: Günlük Harcırak Desteği

MHD: Mesleki Harcırak Desteği

KHD: Kurs Harcırak Desteği

ILO: International Labour Organization

IOM: International Organization for Migration

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

NTDP: Nakit Temelli Destek Programları

NTDPK: Nakit Temelli Destek Programları Koordinatörlüğü

SEG: Sosyoekonomik Güçlendirme

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

SUY: Sosyal Uyum Yardımı

T-SUY: Tamamlayıcı Sosyal Uyum Yardımı

SUYE: Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimleri

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TTGP: Toplum Temelli Göç Programları

TTGPK: Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü

UNHCR: United Nations High Commissioner for Refugees

UNICEF: United Nations International Children's Emergency Fund

WFP: World Food Programme

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1 Analiz Birimini Oluşturan Türk Kızılay Raporları	9
Tablo 2 Cumhuriyet Döneminden İtibaren Türkiye'ye Yönelik Gerçekleşen Göçler	54

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1 Çocuk Programları Koordinatörlüğü Görev Alanları.....	89
Şekil 2 Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğüne Bağlı Faaliyet Gösteren Programlar	94
Şekil 3 Sosyoekonomik Güçlendirme Programının Faaliyetleri	95
Şekil 4 Koruma Programı Çalışma Alanları	99
Şekil 5 Sosyal Uyum Programı Faaliyet Alanları	103
Şekil 6 Türk Kızılay'ın Göçmenlere Yönelik İnsani Yardım Uygulamaları	111
Şekil 7 Sağlık Kapsamında Sunulan İnsani Yardımlar.....	112
Şekil 8 Koruma Programı Tarafından Sunulan Aynı Destekler.....	119
Şekil 9 Beslenme İhtiyacına Yönelik İnsani Yardımlar.....	123
Şekil 10 Güvenlik İhtiyacına Yönelik İnsani Yardımlar	126
Şekil 11 Barınma İhtiyacına Yönelik İnsani Yardımlar.....	129
Şekil 12 Yönlendirme ve Destek Faaliyetleri	131
Şekil 13 Aile Bütünlüğünü Korumaya Yönelik Faaliyetler	133
Şekil 14 Türk Kızılay'ın Entegrasyon Kapsamındaki Faaliyet Alanları	136
Şekil 15 İş ve Çalışma Yaşamı	138
Şekil 16 Mesleki Eğitimler	139
Şekil 17 Girişimcilik Destek Programı	146
Şekil 18 Eğitim Alanında Yürütülen Faaliyetler.....	153
Şekil 19 Bilgilendirici/Farkındalık Artırmaya Yönelik Uygulamalar.....	160
Şekil 20 Hukuki Seminerlerin Konu Dağılımı.....	163
Şekil 21 Koruma Seminerlerinin Konu Dağılımı	164
Şekil 22 Sosyal Entegrasyon Kapsamındaki Faaliyetler	166
Şekil 23 Kültürel Entegrasyon Kapsamındaki Faaliyetler.....	171
Şekil 24 Türk Kızılay'ın Alandaki Faaliyetlere İlişkin Tespitleri.....	175
Şekil 25 Suriyeli Kadınların İşgücüne Katılımının Önündeki Başlıca Engeller.....	176
Şekil 26 Suriyeli Erkeklerin İşgücüne Katılımının Önündeki Başlıca Engeller.....	177
Şekil 27 Türk Kızılay'ın Göç ve Entegrasyon Konusunda Geliştirdiği Öneriler	179
Şekil 28 Geçim Kaynaklarının Geliştirilmesine Yönelik Öneriler	180
Şekil 29 Türk Kızılay'ın İyi Uygulama Örneklerinin Dağılımı.....	183
Şekil 30 Yapısal Entegrasyona Yönelik İyi Uygulamalar	184
Şekil 31 Koruma ve Güçlendirme Odaklı İyi Uygulamalar	185
Şekil 32 Aynı ve Nakdi Yardımlar Konusunda İyi Uygulama Örnekleri	185

ŞEMALAR DİZİNİ

Şema 1 Heckmann'a Göre Entegrasyonun Dört Boyutu	52
Şema 2 Türk Kızılay Göç Hizmetleri Direktörlüğü Organizasyon Şeması	84
Şema 3 Türk Kızılay'ın Göçmenlere Yönelik İnsani Yardım Kapsamındaki Faaliyetleri	188
Şema 4 Türk Kızılay TTGP Koordinatörlüğünün Entegrasyon Kapsamındaki Faaliyetlerine İlişkin Model	191
Şema 5 Türk Kızılay ÇP ve NTDP Koordinatörlüklerinin Entegrasyon Kapsamındaki Faaliyetlerine İlişkin Model.....	193

GİRİŞ

Geçmişten günümüze farklı ülkelerden çok sayıda göç almış olan Türkiye'ye yönelik yaşanan en yoğun göçler son 11 yılda gerçekleşmiştir. Türkiye'ye Irak, İran, Afganistan vb. çeşitli topraklardan göçler olsa da Suriye göçü, kitlesel nitelik taşıması ve oldukça kısa sürede yoğun bir nüfusun ülkeye gelişile göç alanındaki gündemde ciddi bir yer almış ve diğerlerinden daha fazla dikkat çekmiştir.

Eşine nadir rastlanan bu boyuttaki Suriyeli göçü Türkiye'nin ekonomi, eğitim, sağlık gibi kurumları etkilemektedir. Bunun yanı sıra yaşanan göçün sosyal ve kültürel boyutları da bulunmaktadır. Bu kapsamda Türkiye'de göçmenlerin uyum ve entegrasyonlarına yönelik çalışmalar giderek daha önemli hale gelmiştir. Türkiye'de göç ile ilgili faaliyetler yürüten çok sayıda kurum ve kuruluş bulunmakta olup her birinin alanda üstlendiği önemli roller ve sağladıkları kıymetli katkılar vardır. Bununla beraber, göç yönetimi anlamında Türkiye'nin temel kurumu olan Göç İdaresi Başkanlığı'ndan sonra, göçmenlere yönelik en kapsamlı çalışmaları yürüten kurumsal yapı olarak Türk Kızılay ön plana çıkmaktadır.

2011 yılında Hatay ilinden ülkeye ilk girişlerin yaşandığı Suriye krizinin ilk aşamasında Türk Kızılay, AFAD gibi kurumların koordinasyonunda "Suriye Krizi İnsani Yardım Operasyonu" başlatılmıştır. Bu kapsamda sunulan çeşitli yardımlar ile başlayan süreçte Türk Kızılay özellikle Göç İdaresi, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı gibi devlet kurumlarıyla koordineli olarak göçmenlere yönelik çalışmalarda bulunmuştur. Kızılay bunun yanı sıra BM kuruluşları, STK'lar, üniversiteler gibi çok sayıda kurum ve kuruluşla da iş birliği içerisinde çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar başlangıçta göçmenlerin acil ve temel ihtiyaçlarını gidermeye yönelik olarak başlamış, ileriki dönemde ise ortaya çıkan psiko-sosyal, ekonomik ve toplumsal alanlardaki ihtiyaçları gidermeye yönelik çeşitli destekler ve güçlendirme çalışmalarıyla uyum ve entegrasyonu katkı sağlayıcı faaliyetlerle çeşitlenmiştir.

Bu çalışmada, Türkiye'de göç yönetiminde önemli roller üstlenen Türk Kızılay'ın, Türkiye'ye ulaşan Suriyeliler başta olmak üzere, farklı topraklardan gelen göçmenleri

de kapsayacak şekilde göç alanında ne tür faaliyetlerde bulunduğu ve bu faaliyetlerin göçmenlerin uyum ve entegrasyonu bağlamında hangi alanlara, özellikle entegrasyonun hangi boyutuna katkıda bulunduğu Türk Kızılay'ın kendi raporları üzerinden gerçekleştirilen içerik analizi ile ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Araştırmada raporların incelenmesiyle elde edilen veriler, daha bütünsel bir perspektif sunması bakımından Heckmann'ın entegrasyon modeli üzerinden ele alınmış ve bu doğrultuda bulguların yorumlanmasında da entegrasyonun yapısal, kültürel, sosyal ve kimliksel boyutlarından faydalanılmıştır.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın konusu, amacı ve yöntemi ele alınmıştır. Araştırmanın ikinci bölümünde göç ve göç yönetimine ilişkin kavramlar açıklanmış ve birlikte yaşama modelleri olan asimilasyon, entegrasyon ve çokkültürlülük yaklaşımları örnek ülkelerin uyguladığı göçmen politikaları üzerinden açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde Türkiye'de göç ve göç yönetimi Cumhuriyetten itibaren Türkiye topraklarına yönelik yaşanan göçler, yasal düzenlemeler ve alanda faaliyet gösteren kamu kurumları, BM kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve Türkiye'nin ulusal derneği Türk Kızılay gibi kurumsal aktörler çerçevesinde ele alınmıştır. Dördüncü bölümde raporlar üzerinden yapılan içerik analizinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Türk Kızılay'ın göçmenlere ilişkin uygulamaları incelenirken insani yardım kapsamına giren faaliyetleri ile entegrasyon kapsamına giren faaliyetleri arasında ayırım gözetilmiş ve bulgular da bu ayırım üzerinden düzenlenmiştir. Sonuç ve tartışma kısmında ise Türk Kızılay'ın göç alanındaki faaliyetleri ve entegrasyon bağlamındaki katkıları literatür göz önünde bulundurularak tartışılmış ve politika yapıcılara alanda yürütülen faaliyetlerin etkililiğini artırmaya ve kurumsal iş birliği kuvvetlendirmeye yönelik öneriler getirilmiştir.

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KONUSU, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Türk Kızılay'ın Türkiye'de göç yönetimi ve göçmen entegrasyonu bağlamındaki rolünü ele alan araştırmanın bu bölümünde araştırmanın konusu, kapsamı ve yöntemine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE KAPSAMI

Araştırmanın konusu ve amacına ilişkin bilgilere yer verilen bu başlık altında, çalışmanın alana katkıları ve önemi kısaca açıklanmıştır.

1.1.1. Araştırmanın Konusu

Türkiye, coğrafi konumu itibariyle göç hareketlerinden en yoğun şekilde etkilenen ülkeler arasındadır. Türkiye'ye ulaşan göç dalgalarının düzenli ve insani bir şekilde yönetimi, kamu kurumları ile birlikte sivil toplum kuruluşlarının da dahil olduğu bir sistem ile mümkün olmuştur. Göç konusunda alınacak tedbirler ve uygulanacak denetimler, göç yönetimi ve bu kapsamdaki insani yardım uygulamaları içerisinde yer almaktadır. Tarihsel ve kültürel kökleri güçlü olan Türkiye, bu bağlamda toplumsal çatışmalar, yoksulluk, doğal afetler ve savaş gibi nedenlerle zor süreçler yaşayan ülkelere yardım etmeyi insani bir vazife olarak kabul etmiştir. Türkiye'de ilk olarak gıda ve barınma ihtiyacının giderilmesine yönelik yardımlarla başlayan insani yardımlar, özellikle son on sene içerisinde ivme kazanarak dünya genelinde çeşitli bölgelere yayılmış, yardımların sayısı ve kapsamı gün geçtikçe artmıştır. Günümüzde Türkiye'de yaşayan geçici koruma statüsündeki bireylere, sığınmacı veya mülteci topluluklarına ve diğer ihtiyaç sahiplerine, sivil toplum kuruluşları ile devlet kurumları tarafından sağlanan çeşitli maddi, manevi yardımlar ve sosyal destekler bulunmaktadır. Bu yardımlar, gıda, ev eşyası ve nakit yardımlarının yanı sıra meslek ve lisan kursları, uyum çalışmaları, psikososyal destekler, sınır yardımları, hukuk danışmanlığı ve yardımcı gibi çeşitli uygulamaları kapsamaktadır. Türkiye'de yaşayan göçmenlerin sayısının her geçen gün artması, farklı alanlarda yardıma ihtiyaç duyan topluluklar için kapsamlı insani yardım uygulamalarının yürütülmesini ve hedef kitleye yönelik başarıya

ulaşacak kapsamlı sosyal politikalar oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır. Bu çalışma ile göçmenlerin sorunları ve entegrasyon süreçleri bağlamında bu alanda aktif çalışmalar yapan Türk Kızılay'ının uygulamaları üzerinden yapılacak bütünsel bir içerik analizi ile alandaki eksiklerin ve/veya yaşanan sorunların tespit edilmesine ve yeni çözüm önerileri sunulmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Türkiye'de çeşitli uyruklardan çok sayıda yabancı bulunmaktadır. Ülke sınırları içerisinde yer alan yabancılar, yasal statüleri itibariyle birbirinden ayrılmaktadır Türkiye'deki Suriyeliler, 13/10/2014 tarihli ve 2014/6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında geçici koruma statüsündedirler (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014). Suriye Arap Cumhuriyetinde yaşanan olaylar nedeniyle kitlesel olarak ülkelerinden zorunlu göçe maruz kalan Suriyelilerden kayıt altına alınanların sayısı 12 Ocak 2023 tarihi itibariyle 3.522.036'dır (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, 2023). Diğer uyruklardan 330.000'den fazla uluslararası koruma statü ve başvuru sahibi bulunmaktadır (UNHCR, 2021, s. 1). 2018 yılında Türkiye'deki mülteciler için üçüncü ülkeye sunulan kişi sayısı ise yalnızca 13.658 kişidir (Bostan, 2018, s. 64). 12.01.2023 tarihi itibariyle Türkiye'de çeşitli uyruklardan ikamet iznine sahip yabancı sayısı ise 1.356.925'dir. (<https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri/>, 2023).

Türk Kızılay herhangi bir ayırım gözetmeksizin ihtiyaç sahibi olan bütün yabancılar ve yerel halka hizmet sunmaktadır (<https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/temel-ilkelerimiz>, 2022). Türk Kızılay'ın koordinatörlüklerinden bir olan Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğünün ana hedefi ise; zarar görebilir nitelikteki bütün insanların ve toplulukların sosyal, ekonomik ve psikolojik iyilik durumlarını sağlamlaştırarak toplumsal dayanıklılıklarının artırılması ve bir arada yaşama kültürünün geliştirilmesine katkı sağlamaktır (<https://kizilaytoplummerkezleri.org/tr/hakkimizda>, 2022).

Literatürde, çeşitli alanlara odaklanarak Türk Kızılay ile ilgili yapılmış olan değerli çalışmalar mevcuttur. Ancak yabancıların uyumu ve entegrasyonu üzerine yapılan çalışmalar diğerlerine göre daha sınırlıdır. Kızılay'ın göçmenler konusundaki faaliyetlerini entegrasyonun farklı boyutları üzerinden bütüncül bakış açısı ile ele alan

bir çalışmaya ise alanda rastlanılmamıştır. Literatürde yer alan ve Kızılay'a ilişkin çalışmalar ise şu şekilde özetlenebilir:

Literatürde yer alan çalışmaların bir kısmı Türk Kızılay yapısını inceleyen, kurum ve kurum faaliyetlerinin tanıtımı niteliği taşıyan araştırmalar ve yayınlardır (Cete, 2021; Aktaş, 2017; Yıldız, 2019; Akıncı ve Altuntaş, 2021). Bu yayınlardan bir kısmı Suriyelilerin sosyal uyumunda Türk Kızılay'ın rolünü, göç alanında çalışmakta olan meslek elemanlarının deneyimlerine odaklanmış ve Türk Kızılay'da görev alan meslek elemanlarıyla derinlemesine görüşmeler içermektedir (Cete, 2021), bir kısmı da Türk Kızılay'ın yardım faaliyetlerini diğer kurumların yardım faaliyetleri ile karşılaştırmalı bir biçimde ele almıştır (Aktaş, 2017).

Bunların yanı sıra Türk Kızılay'ın Toplum Merkezlerinin rolünü ortaya koymak amacıyla, sahada aktif olan Toplum Merkezi yapısının yabancılara erişmek için kaynak olarak kullanıldığı ve Toplum Merkezi faaliyetlerinden faydalanan ihtiyaç sahipleri ile görüşmelerin gerçekleştirildiği çalışmalar da mevcuttur (Ancın, 2019). Benzer şekilde toplum merkezi yararlanıcılarını örneklem olarak kullanan, göç ve bütünleşme kapsamında Suriye göç hareketini sosyal sermaye temelinde inceleyen ve bir sosyal hizmet müdahale önerisi sunmak amacıyla yapılan araştırmalar (Coşkun, 2019) da mevcuttur. Bunlar haricinde sosyal politika anabilim dalında yapılmış, Suriyelilere yönelik politikalarda insani eylem kuruluşlarının rolünü Türk Kızılay üzerinden inceleyen ve Türk Kızılay bünyesinde çalışan yöneticiler ile nitel görüşmeler gerçekleştiren çalışmalar (Yücel, 2022) da mevcuttur.

Bu çalışmada ise diğer çalışmalardan farklı olarak göçmenlere ilişkin uyum ve entegrasyon faaliyetleri gerçekleştiren bir kurum olarak Türk Kızılay, alt birimleri ile birlikte bir bütün olarak ele alınarak, Türk Kızılay'ın yabancılardan Türkiye'ye uyum ve entegrasyonları kapsamındaki faaliyet alanları ve gerçekleştirdiği çalışmalar Kızılay'ın rapor olarak ortaya koyduğu kendi çalışmaları üzerinden içerik analizi ile ele alınmaktadır. Böylece Türk Kızılay'ın göçmenler konusundaki faaliyetleri bütüncül olarak kendi raporları üzerinden ele alınarak, Türk Kızılay'ın göç yönetimindeki yeri ve rolü belirlenecektir.

1.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Göç, bireyler ve toplum üzerinde değiştirici ve dönüştürücü etkileri olduğu bir gerçektir. Nüfus hareketlerinin meydana gelmesinde çatışmalar, savaşlar ve doğal afetler gibi etmenlerin yanı sıra teknolojik ilerlemelerin ve ekonomik nedenlerin de rolü oldukça büyüktür. Bu bağlamda, göç olgusu küresel, ulusal ve yerel olacak şekilde üç farklı boyutu içermektedir. Sebepleri ve boyutları çeşitli biçimlerde meydana gelen göç hareketlerinin, göç veren ve göç alan ülkelerin sınırlarını aşarak uluslararası bir boyut kazanması göçün yönetimi anlamında devletlerin, STK'ların ve alanda faaliyet gösteren pek çok kurum/kuruluşların koordineli bir çalışma içerisine girmesini mecbur kılmıştır. Zaman içerisinde küresel bir boyuta taşınan göç yönetimi, günümüzde yaşanılan sorunlar nedeniyle devletlerin ve sivil toplumun birlikteliğiyle, aktörler arası iş birlikçi bir yönetim anlayışı ile mümkün olacaktır.

Tarihi boyunca göçmen ve sığınmacılara ev sahipliği yapan Türkiye'de, göç sürecinin yönetimi ve yabancıların yerel halk ile bütünleşmesi, Suriyeli göçü ile daha da önemli bir mesele haline gelmiştir. Bu alanda faaliyet gösteren pek çok kamu kurumu ve sivil toplum kuruluşu mevcut olup, bu kurum ve kuruluşlar tarafından ihtiyaç sahiplerine yönelik hem insani yardımlar yapılmakta hem de hem hak temelli uygulamalarla destek sağlanmaktadır. Ancak bu kuruluşların icra ettiği psiko-sosyal destek, koruma, sosyal uyum ve geçim kaynağını geliştirmeye yönelik yapılan faaliyetlerin göç etmiş bireylerin entegrasyonu ve göç sürecinin yönetimi konusunda ne kadar faydalı olduğu tam olarak tespit edilememiştir. Bu çalışmada Türkiye'de sivil toplum alanında faaliyet gösteren en köklü yapılardan biri olan Türk Kızılay'ın Geçici Koruma, Uluslararası Koruma ve İkamet İzni vb. statüler altındaki yabancı uyruklulara yönelik yürüttüğü insani yardım uygulamaları, uyum ve entegrasyon faaliyetlerini, Türk Kızılay'ın kendi raporları üzerinden içerik analizi ile ortaya koymak amaçlanmıştır. Analiz neticesinde iyi uygulama örnekleri ve belirtilen eksiklikler üzerinden genel bir değerlendirme yapılarak, göçmenlerin entegrasyon süreçlerini kolaylaştıran ya da zorlaştıran unsurların tespiti yapılacaktır ve bunlar politika yapıcılara sunulacaktır.

Bu çerçevede, araştırmanın temel amaçlarına aşağıda yer verilmiştir:

1. Köklü bir kurumsal yapıya sahip olan ve uzun yıllardır çeşitli alanlarda hizmetler sunan Türk Kızılay'ın Türkiye'ye yönelik dış göç alanındaki faaliyetlerinin analizini yapıp, Türk Kızılay'ın göçmenlerin entegrasyon süreçlerindeki yerini ortaya koymak,
2. Göçmenlere ilişkin Türk Kızılay'ın gerçekleştirdiği iyi uygulama örneklerini saptamak,
3. Göçmenlere ilişkin uygulamalarda varsa eksiklikleri saptamak ve
4. İyi uygulamalar ve eksik noktalar üzerinden göçmenlerin entegrasyon süreçlerine katkı sağlayacak öneriler geliştirmektir.

Literatürde göç konusunda çeşitli çalışmalar mevcut olsa da Türkiye'nin göç yönetim süreçlerini tarihsel boyutta derinlemesine inceleyen ve bu bağlamda yürütülen insani yardım uygulamalarını kapsamlı bir şekilde mercek altına alan pek az sayıda araştırma vardır. Bu araştırma, göç yönetiminde önemli faaliyet gösteren Türk Kızılay'ın yürütmekte olduğu faaliyetlere ve insani yardım uygulamalarına odaklanarak, kurumun göçmen entegrasyonu kapsamındaki rolünü ortaya koymak açısından alana katkı sağlamaktadır.

1.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada Türk Kızılay tarafından yayımlanan ve açık erişimli kütüphanesinde yer alan raporlar kullanılarak, Türk Kızılay çatısında göçmenlere yönelik yapılan faaliyetlerin içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Durum çalışması olarak tasarlanan araştırmanın içerik analiz birimi, veri toplama, analiz süreci ve temel araştırma problemleri aşağıda detaylı olarak verilmiştir.

Durum çalışmasında araştırma deseni tek bir durum ya da çoklu durumlar içerebilir (Yin, 2003). Bu çalışma tek durum çalışması olarak tasarlanmıştır. Tek durum çalışmasında amaç genelleme yapmak değildir, bu çalışmanın da böyle bir amacı yoktur. Araştırmada Türk Kızılay'ın göçmenler konusundaki faaliyetleri ir durum olarak ele alınmış ve bu kapsamdaki faaliyetlerinin belirlenmesi için de içerik analizi

kullanılmıştır. Bu kapsamda tek durum çalışması için analiz birimi seçilmesi, veri analiz süreci, araştırma problemleri ve araştırmanın sınırlılıklarına ilişkin bilgiler aşağıda yer verilmiştir.

1.2.1. Araştırmanın İçerik Analiz Biriminin Belirlenme Süreci

Çalışmanın analiz biriminin evrenini Türk Kızılay bünyesinde yabancılara yönelik faaliyet gösteren Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü, Nakit Temelli Destek Programları Koordinatörlüğü ve Çocuk Programları Koordinatörlüğü tarafından yayımlanan raporlar ve istatistikler oluşturmaktadır. Bu kapsamda koordinatörlüklerin yayınladıkları tüm rapor ve istatistiklere erişmek amaçlı yapılan taramalarda online olarak erişime açık olan; Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü'nün yayınladığı 32, Nakit Temelli Destek Programları Koordinatörlüğü¹ tarafından online olarak paylaşılan 20 rapora ulaşılmıştır. Çocuk Programları Koordinatörlüğü'nün verilerine erişmek için ise kurumun sürekli olarak güncellediği Twitter hesabından paylaştığı platform üzerinden 14.08.2022 tarihinde erişilen veriler bir araya getirilmiş ve analiz birimine dahil edilmiştir.

Kurumun paylaştığı raporlarda yer alan bazı faaliyetler hakkında daha detaylı içeriği sunabilmek amacıyla kurum tarafından hazırlanan bazı kaynaklar da analiz birimine dahil edilmiştir. Bu kapsamda çalışmaya “Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimleri” hakkında üç farklı kaynak eklenmiştir. Bu kaynaklar vasıfları göz önünde bulundurularak SUYE-Araştırma Makalesi², SUYE-Eğitim İçeriği (HBÖGM) ve SUYE-Twitter Paylaşımları³ şeklinde adlandırılmıştır. Eğitim içeriğine T.C. Milli Eğitim Bakanlığının e-yaygın sistemi üzerinden⁴ erişim sağlanmıştır. Twitter paylaşımları ise “Türk Kızılay Toplum Merkezleri – Community Centers” ve “Artuklu H.E.M.” hesaplarına aittir. Bunlar haricinde “SNF” yardımlarına ilişkin⁵ ve “Kurs Harcırah Destekleri”ne⁶ ilişkin bilgi sunan web sayfası ekran görüntüleri de kodlamaya dahil edilmiş ve sırasıyla SNF1 ve

¹ Kızılaykart faaliyetlerinin yürütüldüğü koordinatörlük.

² <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1669562>, Erişim Tarihi: 21.09.2022

³ Twitter paylaşımlarına <https://twitter.com/kizilaytm/status/1409865931979907077> ve <https://twitter.com/ArtukluHem/status/1508519430694780940> bağlantılarından erişilmiştir. Erişim Tarihi: 21.09.2022

⁴ <https://e-yaygin.meb.gov.tr/download.ashx?fileID=5626>, Erişim Tarihi: 21.09.2022

⁵ <https://kizilaytoplummerkezleri.org/tr/koruma>, Erişim Tarihi: 03.10.2022

⁶ <https://platform.kizilaykart.org/tr/khd.html>, Erişim Tarihi: 19.10.2022

KHD1 olarak adlandırılmıştır. Sonuç olarak Online olarak erişilen toplam 53 rapor analiz birimi olarak belirlenmiştir. Türk Kızılay'ın farklı birimleri tarafından yürütülen faaliyetlerin yer aldığı ve bu sebeple araştırma analiz birimine dahil edilen raporların⁷ listesine aşağıda yer verilmiştir. Toplum Temelli Göç Programlarına ait raporlar, koordinatörlüğün kısaltması olan TTGPK kodu ile sırasıyla numara vermek suretiyle kodlanmıştır. Kızılaykart Nakit Temelli Destek Programları Koordinatörlüğüne ilişkin raporlar NAK kodu ile sırasıyla numaralandırılarak kodlandırılmıştır. Çocuk Programları Koordinatörlüğüne ilişkin bir araya getirilen veriler ise ÇPK1 olarak kodlanmıştır. Raporlar numaralandırılırken tarihsel öncelik kaygısı güdülmemiştir. Raporlar Kızılay'ın ilgili koordinatörlüklerinin kuruluşundan günümüze kadar yayınlanan ve açık erişime sunulan raporların tamamını kapsamaktadır.

Tablo 1 Analiz Birimini Oluşturan Türk Kızılay Raporları

Rapor Kısaltması	Türk Kızılay Rapor Adı
TTGPK1	Türk Kızılayı Ankara Toplum Merkezinden Hizmet Alan Suriyeliler: Sorun, Gereksinim, Beklenti ve Kurum Memnuniyetleri, 2018
TTGPK2	Geçim Kaynağını Geliştirme Faaliyet Raporu, 2020
TTGPK3	Sosyal Uyum Programı Faaliyet Raporu, 2020
TTGPK4	Aile Bağlarının Yeniden Tesisi Takımı Faaliyet Raporu, 2020
TTGPK5	Sosyoekonomik Güçlendirme Programı 2015-2021 Faaliyet Raporu, 2022
TTGPK6	Koruma Programı Faaliyet Raporu, 2020
TTGPK7	Mesleki Eğitim ve İstihdam Projesi Sonuç Raporu, 2021
TTGPK8	Mesleki Eğitim ve İstihdam Projesi Sonuç Raporu, 2021
TTGPK9	Profesyonel Aşçılık Eğitimi Projesi Sonuç Raporu, 2021
TTGPK10	Covid-19 Ekseninde İşgücü Piyasası Araştırma Raporu İstanbul Anadolu Yakası Örneği, 2021
TTGPK11	Daha Kapsayıcı Bir Hatay İş Gücü Piyasasında Mülteciler ve Türk Vatandaşları İçin Sürdürülebilir Ekonomik Fırsatların ve Kendi Kendine Yetebilirliğin Artırılması Projesi Sonuç Raporu, 2021
TTGPK12	Güvenli Gelecek İçin Beceri Geliştirme ve İstihdam Projesi Sonuç Raporu, 2020
TTGPK13	Girişimcilik Destek Programı Sonuç Raporu, 2021

⁷ Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü raporlarına 26.07.2022 tarihinde <https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/kutuphane> linki üzerinden erişim sağlanmıştır. Kızılaykart Nakit Temelli Destek Programları Koordinatörlüğüne ilişkin bütün raporlara 14.07.2022 tarihinde erişilmiş olup, NAK kodlu raporlardaki rapor ve infografikler <https://platform.kizilaykart.org/tr/RAPOR.HTML> adresi üzerinden erişilmiş olup, bültenlere <https://platform.kizilaykart.org/tr/BULTEN.HTML> adresinden, broşürlere ise <https://platform.kizilaykart.org/tr/BROSUR.HTML> adresinden erişim sağlanmıştır.

TTGPK14	Hane İçi Üretim, Küçük Ölçekli Tarımsal Üretim ve Hayvancılık Üretimi Destekleri Projesi Sonuç Raporu, 2021
TTGPK15	Yarımlar İçin Umut Ol Mesleki Eğitim ve İstihdam Projesi Sonuç Raporu, 2021
TTGPK16	Kilis İlinde Yaşayan Göçmenlerin ve Savunmasız Ev Sahibi Toplulukların Dayanıklılığının Güçlendirilmesi Projesi Sonuç Raporu, 2021
TTGPK17	Nitelikli Bilişim Personeli Yetiştirme Projesi Sonuç Raporu, 2021
TTGPK18	Tarım Aracılığıyla Toplulukların Sosyoekonomik Refahlarının Güçlendirilmesi Projesi Sonuç Raporu, 2021
TTGPK19	Söylenti-Gerçek (Covid-19)
TTGPK20	Sağlık ve Psikososyal Destek Programı Faaliyet Raporu, 2020
TTGPK21	Ankara'da Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Yönelik İşgücü Piyasası Araştırması, 2019
TTGPK22	Konya Toplum Merkezi Ahşap Oyuncak Kataloğu, 2020
TTGPK23	Konya Toplum Merkezi Çini Ürün Kataloğu, 2020
TTGPK24	Gaziantep Toplum Merkezi Ürün Kataloğu, 2020
TTGPK25	Türkiye'deki Göçmenlerin Aşılama Durumu: III. Anket Sonuçları, 2021
TTGPK26	Covid-19 İhtiyaç Tespit Raporu, 2020
TTGPK27	Kızılhaç ve Kızılay'ın Çalışmalarına Yönelik "Topluluk Katılımı ve Hesap Verilebilirlik" (CEA) Kılavuzu
TTGPK28	Kooperatif, Kooperatif Girişimi ve Sosyal Girişimler İçin Kapasite Geliştirme Projesi Sonuç Raporu, 2022
TTGPK29	Sosyoekonomik Güçlendirme Programı Topluluk Toplantıları Değerlendirme Raporu, 2022
TTGPK30	Toplum Merkezleri Uygulama El Kitabı, 2020
TTGPK31	Covid-19 Salgınına İlişkin Bilgilendirme İhtiyacı Çalışması: Danışma Kurulu Üyeleriyle Toplantı, 2020
TTGPK32	Türkiye İşgücü Piyasasında Mültecilerin ve Ev Sahibi Topluluk Üyelerinin Dayanıklılığının Artırılması Geçim Kaynağını Geliştirme Faaliyetlerinin Uygulanması Projesi Sonuç Raporu, 2022
NAK1	Aylık Bilgi Notu, Mayıs 2022
NAK2	Sosyal Uyum Yardımı (SUY) Programı Teknik Analiz Raporu, 2019
NAK3	Borç ve Stres, Odak Grup Görüşmeleri (OGG) Analiz Raporu 2021
NAK4	ŞEY İnfografik, Mart 2022
NAK5	SUY İnfografik, Mayıs 2022
NAK6	T-SUY İnfografik, Mayıs 2022
NAK7	Aylık Kamp İçi Gıda Destek Programı İnfografiği, Mayıs 2022
NAK8	Koronavirüs Kapsamında Yürütülen Faaliyetler
NAK9	Kızılaykart Bülten, Sayı:1
NAK10	Kızılaykart Bülten, Sayı:2
NAK11	Kızılaykart Bülten, Sayı:3
NAK12	Kızılaykart Bülten, Sayı:4
NAK13	Kızılaykart Bülten, Sayı:5
NAK14	Kızılaykart Bülten, Sayı:6
NAK15	Kızılaykart Bülten, Sayı:7

NAK16	ŞEY Broşür
NAK17	SUY Broşür
NAK18	T-SUY Broşür
NAK19	Yetişkinler İçin Türkçe Dil Eğitimi (YTDE) Broşür
NAK20	HES Broşür
ÇPK1	Çocuk Programları Koordinatörlüğü, Power Bi

Göç ve entegrasyon çalışmaları alanında faaliyet gösteren Türk Kızılay, bu kapsamdaki faaliyetlerini dört farklı koordinatörlük çatısında yürütmektedir. Bu kapsamda faaliyet gösteren Türk Kızılay birimlerine ait organizasyon yapısını ifade eden şemaya Türk Kızılay başlığında yer verilmiştir.

1.2.2. Veri Analiz Süreci

Sosyal bilimlerde kullanılan farklı analiz türleri bulunmaktadır. Yürütülen araştırmanın amacına göre araştırmacılar tarafından farklı analiz türleri tercih edilebilmektedir. İçerik analizi tekniği bu bağlamda sıklıkla kullanılan analiz tekniklerinden biridir. Bu araştırmada, veriler yayınlardan ve yazılı kaynaklardan elde edildiği için tematik-yapılandırıcı içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Lawrance'ın tanımlamasıyla, metin içeriği toplama ve analiz etme tekniği olan içerik analizi, araştırmacıya makale, kitap, film gibi biri iletişim kaynağında yer alan içeriği (anımlar, mesajlar vb.) açığa çıkartma imkanı sunar. Bu analiz içeriğin araştırmacı tarafından, sıradan bir televizyon programı seyretme veya sıradan bir metin okuma biçiminden farklı bir şekilde keşfedilmesine, derinlemesine anlaşılmasına olanak tanır (Neuman, 2014, s. 466).

Nitel bilgilerle kullanılacak bir süreç olan tematik analiz Boyatzis tarafından, nitel çalışmaların çoğuyla birlikte kullanılabilen ve araştırmacı tarafından istenirse nitel bilgilerin nicel verilere çevrilmesine olanak sağlayan bir süreç olarak tanımlanmıştır. Tematik analiz, niteliksel bilgilerin kodlanmasına yönelik bir süreçtir. Tema, minimum düzeyde olası gözlemleri tanımlayan ve düzenleyen veya maksimum düzeyde olgunun yönlerini yorumlayan, bilgide bulunan bir kalıptır. Bir tema açık düzeyde (bilgide doğrudan gözlemlenebilir) veya gizli düzeyde (olgunun altında yatan) tanımlanabilir. Temalar başlangıçta ham bilgilerden tümevarımsal olarak üretilebileceği gibi teoriden ve önceki araştırmalardan tümdengelimli olarak da üretilebilir. Tematik analiz bir

görme biçimidir. Genellikle tematik analiz yoluyla görülenler; aynı bilgiyi, olayları veya durumları gözlemleseler bile bu görme biçimini kullanmayan kişilere görünmez (Boyatzis, 1998, s. 1-4). Bu bağlamda araştırma örneklemini oluşturan metinlerde yer alan verileri doğru tespit edebilmek adına, araştırma süresince kodlamalar yapılırken bu görme biçimi benimsenmeye çalışılmış ve temalaştırma sürecinde entegrasyon kapsamındaki analizler için Heckman'nın entegrasyon teorisindeki temel kavramlar kullanılmış, diğer konulardaki analizler için ise açık, eksen ve seçici kodlamalar yapılmıştır.

Araştırmanın veri analizinde Maxqda nitel veri analiz programı kullanılmıştır. Tematik-yapılandırıcı içerik analizinin kullanıldığı araştırmada ilk aşamada araştırmanın amaçları ve temel araştırma soruları üzerinden kategoriler oluşturulmuştur. Kategoriler oluşturulurken hem tündengelim hem de tümevarım yöntemlerinden yararlanılmıştır. Oluşturulan temel kategoriler üzerinden raporlarda tespit edilen benzerlik ve farklılıklara göre temalar oluşturulmuştur. Temalaştırma ve kodlama süreci sürekli geri dönüşlü bir şekilde ele alınmış ve raporlarda saptanan verilerin yoğunluğuna göre yeni temalar oluşturulmuştur.

Topluluk katılımı ve hesap verilebilirlik, alanda çalışan personel ve kurumlara yönelik kapasite güçlendirme faaliyetleri, Türk Kızılay'ın göçmenlere yönelik insani yardım uygulamaları, Türk Kızılay'ın iyi uygulama örnekleri ve Türk Kızılay'ın alandaki faaliyetlere ilişkin tespitleri için açık kodlama (open coding), eksenel kodlama (axial coding) ve seçici kodlama (selective coding) kullanılmıştır. İlk olarak açık kodlama yapılan bu süreçte belirlenen kodlamalar daha sonraki eksen kodlama aşamasında tekrar tekrar okunarak raporlarda rastlanılan benzerlikler ve farklılıklar çerçevesinde yeniden değerlendirilmiş ve oluşturulan tema ve alt temalar yeniden düzenlenmiştir. Eksen kodlama işleminin ardından seçici kodlama aşamasına geçilmiş ve bu aşamada Türk Kızılay'ın göçmenlere yönelik yürüttüğü faaliyetleri entegrasyon konusundaki literatür üzerinden yeniden değerlendirilerek kodlamaya son hali verilmiştir.

Türk Kızılay'ın göç ve entegrasyon konusundaki faaliyetleri ve bu konuda geliştirdiği öneriler ise Hekman'nın entegrasyon teorisindeki temel kavramlar üzerinde teori temeli temalaştırma ile yapılmıştır. Türk Kızılay'ın entegrasyona yönelik uygulamaları,

araştırma amaçları doğrultusunda önceden belirlenen ekonomik, sosyal, kültürel ve kimliksel entegrasyon ana temaları altında raporlarda belirtilen bağlamları göz önünde bulundurularak, Türk Kızılay tarafından sunulan faaliyetlerin/desteklerin yönelik olduğu alanlara göre temalaştırılmıştır. Bunun altındaki faaliyetler ise alt temalar şeklinde kodlanmıştır.

Veri analiz süreci boyunca geçerlik ve güvenilirliği sağlamak için ise kodlamalar boyunca oluşturulan tema ile alt temalar üzerinde uzlaşma sağlanana dek, danışman yargıcı olarak bütün kodlamaları yeniden değerlendirmiştir. Bu süreçte araştırmacı da eleştirel bir yaklaşımla temaların raporlarda yer alan bilgilerin bağlamıyla ve gerçek ile örtüştüğünden emin olmak amacıyla sürekli olarak kontroller gerçekleştirmiştir. Uzlaşma sağlanana kadar bu süreç devam etmiştir. Maxqda nitel veri analiz programında Kızılay Raporlarının içerik analizi için sırasıyla kategori, tema ve alt temaların kodlanması sonrasında ise temel betimsel düzeyde analizler alınmıştır. Alınan analizler şemalar şeklinde düzenlenmiş ve bulgular altında verilmiştir.

1.2.3. Araştırma Soruları

Bu çalışmada çeşitli statüler ile Türkiye’de bulunan yabancı uyruklulara yönelik Türk Kızılay tarafından yürütülen uyum ve entegrasyon faaliyetlerini, Türk Kızılay’ın kendi yayınladığı raporlar üzerinden içerik analizi ile ortaya koymak amaçlanmıştır. Analiz sonucunda tespit edilen eksiklikler ve iyi uygulama örnekleri üzerinden genel bir değerlendirme yapılarak Kızılay’ın Türkiye’de göç yönetimi açısından yeri ve katkısı ortaya konulacaktır. Ayrıca göçmenlerin Türkiye’ye entegrasyon süreçlerini kolaylaştıran ya da zorlaştıran unsurların tespiti yapılacak ve bunlar politika yapıcılara sunulacaktır.

Türk Kızılay’ın göçmenler konusundaki faaliyetlerini ele alan bu çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Kızılay’ın Göç Programları Geliştirme ve Koordinasyon Müdürlüğü’nün Proje Koordinatörlükleri olan Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü,

Nakit Temelli Destek Programları Koordinatörlüğü ve Çocuk Programları Koordinatörlüğü kapsamında ne tür çalışmalar yapılmaktadır?

2. Türk Kızılay'ın göç alanında, entegrasyon içerikli faaliyetleri nelerdir?
3. Türk Kızılay'ın göçmenlerin entegrasyonları konusundaki iyi uygulama örnekleri nelerdir?
4. Türk Kızılay'ın göçmenlere yönelik alandaki faaliyetlere ilişkin temel saptamaları nelerdir?
5. Türk Kızılay'ın göçmenlerin entegrasyonları konusunda politika yapıcılara sunduğu öneriler nelerdir?
6. Tüm bunlar kapsamında Türkiye Cumhuriyeti'nde göçmenlerin entegrasyonları konusunda Türk Kızılay'ın kurumsal yeri ve katkısı nedir?

1.2.4. Araştırmanın Sınırlılığı

Türk Kızılay birimleri tarafından göç alanında çok sayıda faaliyet ve proje yürütülmesine rağmen, benzer özellikteki faaliyetlerin her birinin raporları açık erişim ile paylaşılmamaktadır. Kızılay temel olan ve örnek teşkil edecek proje ve faaliyetler rapor haline getirilip açık erişimle sunmaktadır. Bu sebeple araştırma kapsamında analiz birimine dahil edilen raporlar, kurumun yapmış olduğu bütün faaliyetleri içermemesi sebebiyle bütün faaliyetlerin ve bütün raporların analiz edildiği iddiası bulunmamaktadır. Yukarıda belirtildiği sayılarda, web sayfalarında yer alan, kamuya açık ve erişilebilir raporlar analiz birimi olarak seçilmiştir. Bununla birlikte, kurumun bir faaliyet setini raporlaştırarak yayınlaması süreç almaktadır. Son dönemde kapasitesi giderek artan ilgili koordinatörlüklerin süreç içerisinde ivme kazanarak çeşitliliği artan güncel faaliyetlerinin bir kısmı bu nedenle henüz yayınlanmadığı için bu çalışmanın veri analiz biriminde yer almamaktadır.

2. BÖLÜM

GÖÇ VE GÖÇ YÖNETİMİ

Göç ve göç yönetimine ilişkin arka planın ve kavramsal çerçevenin, bu çalışma için önemli olması sebebiyle bu kapsamda yer alan açıklamalara bu bölümde yer verilmiştir.

2.1. GÖÇ VE GÖÇ YÖNETİMİNE İLİŞKİN KAVRAMLAR

Bu çalışmada ele alınan konulara değinilmeden önce göç ve göç yönetimine ilişkin kavramlara kısa da olsa değinilmesinde fayda görülerek, konunun anlaşılması için gerekli görülen kavramsal açıklamalara bu kısımda yer verilmiştir.

2.1.1. Göç

Uluslararası Göç Örgütü tarafından yayımlanan göç terimleri sözlüğünde yer verilen göç tanımlamasına göre, bir devlet içerisinde ya da uluslararası bir sınırı aşmak suretiyle yapılan yer değişikliği olarak ifade edilmiştir. Sebebi, yapısı ve süresi fark etmeksizin insanların yer değiştirme hareketidir (Uluslararası Göç Örgütü, 2009, s. 22). İnsanların siyasi, ekonomik, sosyal veya doğal nedenlerle gerçekleştirdiği coğrafi yer değişimi olarak tanımlanan göçler ile insanlar, gönüllü ya da zorunlu olarak ayrıldıkları topraklardan farklı bir mekana ulaştıklarında yalnızca fiziksel ve mekânsal bir değişim değil, bununla birlikte sosyal hayatlarını kuşatan tüm ilişkileri de yeniden inşa etme sürecini yaşarlar. Zira göç edenler, yalnızca gözle görülür eşyalarını değil, hayallerini, hatıralarını, kültürlerini, dillerini, yaşam biçimlerini ve hayat tecrübelerini de beraberinde götürmektedir. Bireylerin göç kararını vermesi, içerisinde doğup büyüdüğü ve aşına oldukları koşulları terk ederek yabancı oldukları topraklara gitmesi, çeşitli riskleri barındırmakta olan bir süreç anlamına gelmektedir. Bu risklerin göze alınarak bireylerin ve toplulukların göç hareketini başlatacak itme ve çekme faktörlerinin ve motivasyonun mevcudiyeti gerekmektedir (Adıgüzel, 2016, s. 3). İnsanlık tarihi kadar eski bir olgu olduğu söylenilebilen göç olgusu ile sosyoloji, arkeoloji, ekonometri, ekonomi disiplini, istatistik, sosyal psikoloji, antropoloji gibi sosyal ilimlerin neredeyse hepsi ilgilenmiştir. Göç olgusu oldukça eski bir geçmişe sahip olmasına karşın, sosyolojik anlamda 20. yüzyılın başlarında dikkat çekmiş ve

araştırmacılar tarafından bu konu merceğe alınmaya başlanmıştır. Özellikle sanayi devriminin ardından yaşanan örgütlü ve kitlesel göçlerin meydana gelmesi ve modern anlamda kentleşmeyi ortaya çıkaran önemli faktörlerden biri olması sebebiyle göçler sosyal bilim dünyasının ilgisini çekmiştir (Cihan vd., 2020, s. 9).

Göçleri çoğunlukla düzenli ve düzensiz göçler olmak üzere iki farklı ekseninde incelemek mümkündür. Türkiye'ye yönelen göçleri, bahsedilen iki farklı ekseninde sınıflandıran İçduygu'nun ifade ettiği üzere, düzenli göç daha çok yasal çerçeveler içerisinde gerçekleşen veya kayıtlı göç hareketlerini ifade eden göçlerdir. Türkiye'ye eğitim veya çalışma amacıyla gelen, çalışma izni ve oturma izni gibi gerekli izinlere sahip olan kişiler bu sınıfta değerlendirilmektedir.⁸ Düzensiz göç ise sığınmacı ve mülteci hareketleriyle birlikte transit göç⁹, mekik göçü¹⁰ gibi türleri kapsayan ve “kayıt dışı” veya “yasa dışı” göç hareketlerine göndermede bulunan durumları içermektedir (İçduygu, 2014, s. 223). Toplumla dinamizm kazandıran göç olgusunun olumlu ve olumsuz yönleri olsa da tarihsel süreçte uygarlıkların gelişmesine ve dünya tarihine katkıda bulunduğu göz ardı edilemez. Günümüzde göçmen kökenlileri ve uluslararası göçmenleri oluşturan, kendi ülkesi dışında yaşayan yahut ailesinin doğduğu ülkeden farklı bir ülkede dünyaya gelenlerin sayısı 230 milyonun üzerindedir (Kaya ve Erdoğan, 2015, s. 5-6). Günümüzde küreselleşmenin ulaştığı boyut ve beraberinde getirdiği gelişmelerle farklı bir boyut kazanan uluslararası göç hareketleri ile düzensiz göçlerin artış gösterdiği aşikardır. Düzensiz göçler, sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda yol açabileceği çeşitli problemler sebebiyle göçe hedef olan ülkeler üzerinde çeşitli endişeler meydana getirmektedir. Düzensiz göçlerin kontrol altına alınması ve başarılı bir biçimde yönetilmesi için bu tür göçlerde her ne kadar veriler sınırlı olsa da göçün boyutlarının ve nedenlerinin detaylı bir şekilde ele alınmasını ve bu alanda uygulanacak politikaların küresel şartları da dikkate alarak tasarlanmasını gerektirmektedir.

⁸ Eğitim görmüş, yetenekli ve nitelikli kişilerin fırsat azlığı vb. sebeplerle menşe ülkelerinden farklı ülkelere göç etmesi durumu olan “beyin göçü” de yasal göçler arasındaki en yaygın örneklerden biridir.

⁹ Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği raporunda (s. 5) tanımlandığı gibi transit göç, genellikle göçmenlerin daha ileri ve nihai bir varış noktasına ulaşmak amacıyla bir veya daha fazla ülkede geçici olarak kalması anlamına gelmektedir. (https://www.ohchr.org/sites/default/files/2021-12/INT_CMW_INF_7940_E.pdf, Erişim Tarihi: 20.12.2022)

¹⁰ Bu kapsamdaki göçmenlerin geldikleri ülkeler incelendiğinde Romanya, Gürcistan, Moldova, Rusya ve Ukrayna gibi ülkelerden gelenlerin çoğunlukla ev işleri, eğlence, fuhuş, turizm, inşaat, tekstil gibi alanlarda geçici olarak istihdam edildikleri görülmüştür. Aynı kişinin defalarca kez kendi ülkesi ve hedef ülke arasında gelip gitmesi çerçevesinde oluşan mekik göç hareketini gerçekleştiren göçmenlerin çoğunluğunun Türkiye'ye yasal yollarla girdiği ancak vize süreleri dolduktan sonra da ülkede kalışlarını sürdürmeleri sebebiyle kayıt dışı göçmen durumuna düştükleri ifade edilmiştir (İçduygu, 2014, s. 235).

2.1.2. Göç Yönetimi

Devletler için özenli bir yönetim stratejisi gerektiren bir süreci ifade eden göç, hedef ülkenin konumuna siyasal, ekonomik ve sosyo-kültürel yapısına göre kimi zaman tehdit yahut risk kimi zaman ise bir fırsat anlamına gelebilmektedir. Şüphesiz ki bir ülkede kamusal düzenin, toplumsal hayatın başarıyla idame ettirilebilmesi için göç hareketlerinin devlet tarafından nasıl bir politika ile ele alındığı ve entegrasyon, adaptasyon vb. aşamaları dikkate alarak nasıl bir göç yönetimi stratejisi yürütüldüğü yüksek önem taşımaktadır. Ülkelerin göç yönetimi yaklaşımlarını ve göç politikalarını belirlemedeki en önemli faktörler tarih boyunca karşılaştıkları göç tecrübeleridir. Çağlar boyunca yaşanan kültürel, siyasal ve sosyal birtakım değişimler bir toplumun beklentilerini değiştirmekte ve hayata bakışını şekillendirmektedir. Bu doğrultuda bir ülke sınırları içine farklı dönemlerde farklı milletler tarafından gerçekleştirilen göçler, birbirinden farklı motivasyonlarla yapılabileceği gibi farklı beklentiler de doğurabilecektir.

Göç hareketlerine karşı devletler tarafından alınan tedbirleri ve göçlere yönelik devletlerce izlenen politikaları içeren göç yönetimi IOM tarafından göç terimleri sözlüğünde şu şekilde tanımlanmıştır;

“Özellikle hem Devlet sınırları içerisinde yabancıların girişi ve mevcudiyetini hem de mültecilere ve koruma ihtiyacı bulunan diğer kişilere sağlanan korumayı yönetmek üzere sınır ötesi göçleri düzenli ve insani bir şekilde yönetmek için çeşitli devlet kurumları ile ulusal bir sistemden oluşan yönetimi tanımlayan terim.”¹¹

Göç yönetimi süreci, birtakım hukuki düzenlemeler ve uygulamalarla göçmenlerin ülkeye girişinden önce başlamaktadır. Bununla birlikte göç sonrasında gelen insanların temel ihtiyaçlarının karşılanması ve mevcut toplumla entegrasyonlarının sağlanması hususlarının da göç yönetimi kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir (Kabakuşak, 2015, s. 257)

¹¹ (Uluslararası Göç Örgütü, 2009, s. 22)

Ülkelerin göçe güvenlik temelli bakması sebebiyle göçmenler kimi zaman bir güvenlik tehdidi olarak görülmekte ve bu doğrultuda sıkılaştırma tedbirleri sebebiyle göç düzensiz bir hal almıştır. Günümüzde küreselleşme ile sınırların giderek daha görünmez hale geldiği bir dünya söz konusudur. Böyle bir ortamda ülkelerin göç yönetimi stratejilerini ve göçe yönelik yaklaşımlarını belirlerken güvenlik temelli anlayışın ötesinde, göç meselesinin ülkelerde yarattığı güvenlik risklerinin ötesinde, küresel etkilerini göç önünde bulunduracak devlet-üstü bir bakış açısıyla, daha geniş bir perspektiften ele alması gerekmektedir.

2.1.3. Göç Yönetimi

Küreselleşmenin beraberinde getirdiği gelişmelerle çeşitli suçlar ve yasa dışı göç gibi meseleler ulusal güvenlik sorunu olmaktan çıkarak bölgesel ve küresel sorunlar haline gelmiştir. Devletlerin tek taraflı müdahaleleri ile çözülemeyecek problemler ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte sivil toplum kuruluşları faaliyetlerini uluslararası seviyede gerçekleştirebilecek ölçüde güçlenmiştir. Bu doğrultuda bölgesel düzeydeki ve dünya çapındaki meselelere ilişkin çok taraflı süreçlerin ve girişimlerin önem kazandığını, uluslararası organizasyonlar vasıtasıyla işleyen, daha çok aktörün dahil olduğu bir yönetim mekanizmasının ortaya çıktığını söylemek mümkündür (Sandıklı ve Kaya, 2013, s. 72).

Ülke sınırları içerisinde gerçekleşen ve ülkelerin kendi iç meselesi olarak kabul edilen ve devletlerin kendi yetkilerini kullanarak gerekli önlemleri ve düzenlemeleri yaptığı iç göç hareketlerinin yanı sıra uluslararası göç hareketleri, göçü alan ülke ile beraber göç veren ülkeyi de ilgilendiren bir meseledir. Kimi zaman komşu olan bu ülkeler kimi zaman ise birbirlerinden uzak konumlarda bulunmaktadır. Uzak konumlarda yer alan ülkelere gerçekleşen göçler sırasında göçmenlerin geçtiği transit ülkeler de göçlerin muhatabı olarak kabul edilmektedir. Sınırları aşarak küresel bir mesele niteliği kazanan göçlerin kontrolünün sağlanması uluslararası anlamda bir koordinasyon, dayanışma ve iş birliği ortamını gerektirmektedir. Göç yönetimi olarak adlandırılan bu süreçte, göçten etkilenen ülkeler birtakım sorumluluklar taşımakta ve göç ile ilgili kurumsal yapılanmanın sağlanmasına ve uluslararası iş birliğinin geliştirilmesine öncelik verilmektedir (Kara ve Dönmez Kara, 2015, s. 2). Neredeyse her ülkenin hem göç veren

hem göç alan bir ülke konumuna geldiği ve bu tür “göç veren” ve “göç alan” gibi terimlerin yetersiz hale geldiği, “ulus-aşırı alanlar” gibi yeni terimlerin ve “emeklilik göçü”, “öğrenci göçü gibi ciddi boyutlara ulaşan yeni göç türlerinin ortaya çıktığı, göç hakkındaki “kalıcı/geçici”, “yasal/yasadışı” gibi ayrımların zorlaştığı bir dönemde, göçü sadece ulus-devletlerin temel aktör olduğu bir olgu olarak kabul etmek güçleşmiştir. Küreselleşme çağında uluslararası göç, göç veren ve göç alan ülkelerle birlikte göç geçiş sağlayan ülkeleri, uluslararası örgütleri ve göçmenlerin kendilerini de içine alan çok sayıda aktörün yer aldığı kompleks bir olguyu yansıtmaktadır (İçduygu, 2014, s. 52). Göç ile ilgili siyaset ve siyasa alanlarının; göç veren ülke, göç alan ülke ve göçmenler olmak üzere göçün üç mühim aktörünü de hızla içine alan küresel bir yönetim alanı haline gelmesi bu süreçte yer alan bütün aktörlere etkin roller vermektedir. Uluslararası kuruluşlar ve göçmenlerin sivil toplum örgütleri de bu sahnede önemli roller taşımaktadır (İçduygu vd., 2014, s. 312-313). Özellikle son dönemde belirginleşen önemleriyle birlikte Avrupa Birliği gibi ulus-üstü örgütlenmelerin ve Uluslararası Göç Örgütü, Uluslararası Çalışma Örgütü, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası nitelik taşıyan kuruluşların önemini vurgulamak gerekmektedir. Bu tür kuruluşlar ve örgütler de göç deneyimini yaşayan ülkelerin göç ve göçmenlere ilişkin siyaset ve siyasa alanlarının dinamiklerinin belirlenmesi noktasında önemli katkılarda bulunmaktadır (İçduygu, 2014, s. 70). Özetle, bahsedilen bütün bu özellikleriyle göç yönetiminde, göç yönetiminin ulus-devletlerin sınırlarını aşacak bir biçimde, çeşitli aktörlerin katılımıyla ve daha kolektif bir şekilde icra edildiği bir yapı akıllara gelmelidir.

2.1.4. Göç Politikası

Göç yönetimi, devletler tarafından uluslararası göçe yönelik göç politikaları ve uygulamaların bütünüdür. Bir ülkenin uluslararası göçlere karşı tutumunu ve göçmenlere yaklaşımlarını ve göç yönetimi anlayışını göç politikalarında görmek mümkündür.

Çeşitli sosyal, ekonomik ve politik sonuçları göz önüne alındığında göç, devletler tarafından giderek daha fazla siyasallaştırılmakta ve uluslararası düzeyde büyük önem taşıyan bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Devletler ve devlet dışı aktörler, göç

hareketlerinin faydalarını en üst düzeye çıkarmalarını ve maliyetlerini en aza indirmelerini sağlayacak şekilde göçü yönetmenin yollarını bulmakla giderek daha fazla ilgilenmektedir (Betts, 2011, s. 1). İçduygu; siyaset alanı, “birbirleri arasında güç ilişkisi olan aktörlerin ilişkilerinin yönetiminin sağlanması” üzerinden tanımlanırsa; ve sözü edilen bu “yönetimin sağlanmasının araçları olan somut ve planlanan her etkinliği” de siyasa şeklinde yorumlandığında, uluslararası göç konusundaki temel aktörler olan göçmenler, göç alan ülke, göç veren ülke olan uluslararası göç konusundaki temel aktörler arasında kurulu olan bir dinamik siyaset ve siyasa alanının mevcudiyetinden söz etmek mümkün hale geldiğini ifade etmiştir (İçduygu, 2014, s. 26). Göç politikaları; göçmenlerin ülkeye kabulü, aile üyeleriyle birleştirilmeleri, yerel işgücü piyasalarına katılımları ile daimi oturma, sosyal hizmetlere erişim, siyasi katılım, vatandaşlık gibi haklara erişimleri gibi pek çok alanı kapsamaktadır (Dünya Bankası, 2019, s. 24). Uluslararası göç politikaları ülkelere göre farklılık gösterse de ulus devletlerin siyasal, kültürel, ekonomik ve toplumsal kurumlarının devamlılığını sağlama hususu değişmemektedir. Ulus devletlerin kendilerini korumaları ve yeniden üretmeleri için bir ön koşul olarak görülen göçmenlerin nicelik ve nitelik bakımından kontrol altında tutulması konusu göç politikalarının merkezinde yer almaktadır. Ülkeler menfaatleri temelinde doğrultusunda kimi zaman göçmenlerin gelişini cesaretlendiren tutumlar sergilerken, kimi zaman yine ülke menfaatleri o yönde olduğu için göçmen gelişini engellemeye çalışan tutumlar sergileyebilmektedir. Ülkelerin göç tarihleri de bu çerçevede beliren ve zaman içerisinde değişim gösterebilen çeşitli göç politika uygulamaları aracılığıyla şekillenmektedir (Şimşek ve İçduygu, 2017, s. 7).

Şüphesiz ki her ülke göçten içerisinde yer aldığı coğrafi koşullar, sahip olduğu kültürel arka plan ve gelişmişlik seviyesi doğrultusunda farklı ölçülerde etkilenmiş ve farklı göç yönetimi anlayışları geliştirmiştir. Göç politikası kavramına değinirken bu kavramla birlikte, devletlerce geliştirilen stratejileri, ülkelerin göç politikalarına yön veren çeşitli birlikte yaşama modelleri ve göçmenlerin ülkeye adaptasyonu hakkındaki farklı anlayışlar çerçevesinde incelemek yerinde olacaktır.

Göç ve Göçmen Politikalarının Tarihsel Süreçteki Değişimi

Göçün bir devletin demografisi, kültürü, ekonomisi ve siyaseti üzerinde büyük etkisi vardır. Üstelik göç artık birçok Batı toplumunda nüfus istikrarı veya büyümesinden sorumlu hale gelmiştir. Ekonomik ya da politik nedenlerden dolayı sanayileşmiş ülkelere göç etmek isteyen çok sayıda insan olması ve bunu yapmak için fırsatların oldukça sınırlı olduğu göz önüne alındığında, küresel göçün kapsamını esas olarak belirleyen unsur ise göç politikasıdır (Meyers, 2000, s. 1245).

Tarih içerisinde kitlesel göçleri tetikleyen savaş, kıtlık, işgücü ihtiyacı gibi çeşitli hadiselerin ve kendi kültürel arkaplanlarının etkisiyle, ülkelerin göçmenlere ilişkin yaklaşımlarını, düzenleme ve uygulamalarını içeren göçmen politikaları dönemlere göre farklılık arz etmiştir. Ülkelerin göç politikaları, ulus devleti koruma bağlamında şekillenmiş olsa da dönemsel olarak sırasıyla göç politikalarında birlikte yaşama modellerinden asimilasyon, entegrasyon ve çokkültürlülük politikalarının etkili olduğu görülmektedir. Koven ve Götzke'nin betimlemesiyle asimilasyon, grupların homojen bir amalgam halinde birleştirildiği eritme potası görüntüsünü andırmaktadır. Çokkültürlülük, benzersiz renk şeritlerinin yan yana dizildiği bir gökkuşağı görüntüsünü çağrıştırmaktadır. Entegrasyon, farklı şekil ve renkteki çeşitli unsurlarla zenginleştirilmiş ancak tek bir çerçeve tarafından bir arada tutulan bir mozaik imajına benzetilmiştir (Koven ve Götzke, 2010, s. 96). Genellikle eritme potası fikri ile bağdaştırılan asimilasyon politikaları Amerika ve Avrupa ülkeleri tarafından farklı karşılanmıştır. Heckmann'ın de dikkat çektiği üzere, Amerika'daki anlamıyla asimilasyon, göçmenlerin ve onların soyundan gelenlerin kendi kültürlerinden vazgeçerek göç ettikleri topluma tamamen uyum sağlamaları anlamına gelen tek yönlü, tek taraflı bir süreç olarak anlaşılmaktaydı. Avrupa bağlamına bakıldığında ise, 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılda Avrupa toplumlarında milliyetçiliğin gelişmesi ve radikalleşmesiyle birlikte asimilasyon kavramı ve ulusal azınlıklara yönelik asimilasyon politikaları, kültürel açıdan homojen uluslar yaratma girişimi anlamına gelmekteydi. Bu süreçte asimilasyon, etnik merkezcilikle, kültürel baskıyla ve çoğunlukla azınlıkları uymaya zorlamak için şiddet içeren araçların kullanılmasıyla ilişkilendirilmiştir. Bir yandan aşırı milliyetçilik, faşizm ve azınlıkların bastırılmasına ve hatta sınır dışı edilmesine tepki olarak; diğer yandan insan haklarına artan ilgi, İkinci Dünya Savaşı

sonrasında azınlıkların artan özgüvenleri ve kültürel gururları ile birlikte asimilasyon tabu, kullanılmaması gereken yasaklı bir kelime ve kavram haline gelmiştir (Heckmann, 2005, s. 11).

Ulus-devletlerin ortaya çıkmasıyla birlikte belirgin hale gelen asimilasyon kavramı, ulus-devletlerin misyonu olan, bünyesinde yer alan halkları türdeş hale getirmek adına oluşturulan bir strateji olarak benimsenmiştir. Amerika'da göçmenleri yönetme stratejisi olarak uzun süre gücünü korumuş olan asimilasyonun baskın olduğu dönemde, farklılıkların ulusal kültür içerisinde tek yönlü bir biçimde erimesi gerektiğine ilişkin açıklamalar hakim olmuştur.¹² İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ise asimilasyonun terk edildiği ve bütün dünyada çoğulculuk rüzgarlarının estiği bir döneme geçilmiştir. Önceki teorilerin aksine bu süreçten sonra ortaya çıkan yeni teoriler ile asimilasyon, karşılıklı etkileşim bağlamında ele alınmaya başlanmıştır (Şan ve Tzampaz, 2021, s. 77-78). Ulus devletlerin, sadakatsiz, geri ve balkanlaştırıcı olarak damgaladıkları azınlıkların etnik siyasi seferberliğine güvenmemesi sebebiyle, on dokuzuncu ve yirminci yüzyılların büyük bölümünde devlet-azınlık ilişkilerinin tarihi, asimilasyona yönelik sürekli baskıların yanı sıra, azınlıkların siyasi seferberliğine karşı çıktığı bir dönem olmuştur. Ancak 1960'lardan itibaren devlet-azınlık ilişkilerinde daha çok kültürlü bir yaklaşıma doğru bir kayma görülmüştür. Bu terim geniş bir politika yelpazesini kapsıyor olsa da, bunların ortak noktası, liberal demokratik bir devlette tüm bireylere garanti edilen temel sivil ve siyasi hakların korunmasının ötesinde, aynı zamanda azınlıkların kendi farklı kimliklerini ve pratiklerini ifade etmeleri için kamuoyu tarafından belirli düzeyde tanınma ve desteklenmeyi de içermesidir. 1950'li ve 1960'lı yıllara kadar birçok Batılı devlet, belirli ırksal veya dini gruplara karşı açık bir şekilde ayrımcılık yapmakta, onların göç etme veya vatandaş olma haklarını reddetmekte veya kamusal eğitim, barınma veya istihdama erişimde onları ayrımcılığa veya segregasyona tabi tutmaktaydı. Zaman içerisinde bu tür açık devlet onaylı ayrımcılık reddedilmiş ve çoğu ülke, özel şirketler veya mülk sahipleri gibi devlet dışı aktörler tarafından yapılan ayrımcılıkla mücadele etmek için de önlemler benimsenmiştir. Bu tür ayrımcılık karşıtı önlemlerin benimsenmesi sıklıkla azınlık

¹² Amerika'da uzun yıllar bu şekilde devam eden asimilasyon anlayışı çoğunlukla Avrupa'da olduğu gibi kötü olarak yorumlanmamıştır. O dönemde, çoğunlukla göçmenin yeni yaşam şartlarına uyum sağlaması için olması gereken bir süreç olarak görüldüğünü söylemek mümkündür.

haklarının veya çokkültürlülüğün bir biçimi olarak ele alınmaktadır (Banting ve Kymlicka, 2013, s. 581-582).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında benzeri görülmemiş büyüklükteki küresel ekonomik, sosyal ve politik değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişikliklerin yansımaları savaşı takip eden dönemde uluslararası göç politikalarında yaşanan büyük değişikliklerde de görmek mümkündür. Savaşın ardından, uluslararası göç birçok ülkede önemli bir endişe konusu haline gelmiştir. Savaşın göç üzerinde yarattığı etki, Avrupa'da olduğu gibi Asya ülkelerinde de göç ve göçmen politikaları ile göçmen akınları bağlamında yeni bir dönemin başlangıcına işaret etmiştir. Düşmanlıkların sona ermesinin ardından, Batı Avrupa'daki ekonomik toparlanmayla birlikte emek talebinin artması ile ülkeler arasında işçi göçü anlaşmalarını da içeren çeşitli müzakereler yapılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri gibi alıcı ülkeler vasıflı ve profesyonel göçmenleri tercih etmek için seçim kriterlerini değiştirmiştir. Gelişmekte olan ülkelerdeki kilit personel açısından beyin göçü olarak adlandırılan durumu meydana getiren bu politikalar, gönderen ülkelerden önemli sayıda profesyonel işçinin kaybına yol açmıştır (Appleyard, 2001, s. 8-10).

Avrupa ülkelerinin aldığı işçi göçleriyle birlikte göç olgusu bu ülkeler tarafından politik ve sosyolojik anlamda mercek altına alınan temel meseleler arasında yer almıştır. Zaman içerisinde göç edenlerin vatandaşlık alması ve mülk edinmesi gibi hususlarla buldukları ülkedeki konumlarını sağlamlaştırması ve göçmenlerin artık geçici olmadıklarının anlaşılmasıyla birlikte sosyal bilimciler, ekonomistler ve siyaset bilimciler için göç olgusunda çalışılacak başka bir alan olan entegrasyon ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda göçmenlerin yaşadıkları problemler ve alıcı ülke ile bütünleşmeleri üzerine yapılan çalışmalarda, başlangıç itibarıyla göçmenlerin yaşadıkları topluma uymaları anlamına gelen "adaptasyon" kavramı tercih edilmiştir. Sonraki yıllarda ise göç edenlerin yeni kültüre uyum sağlamalarıyla birlikte kendi etnik kültürlerini de sürdürmelerini kapsayan bir kavram olarak "entegrasyon" kullanılmaya başlanmıştır (Şahin, 2010, s. 103-105).

Soğuk savaş sonrasında yeniden yapılanma sürecine giren dünyada etnik kimlik kavramı üzerinden yürütülen tartışmaların giderek artması ile birlikte çokkültürlülük

kavramı, alıcı konumundaki ülkeler için göçmenlerin uyumu noktasında çok kültürlü yaşamı destekleyecek entegrasyon politikalarının oluşturulması için uygun ortam yaratmıştır. Bu akımdan etkilenen bazı Avrupa ülkeleri tarafından asimilasyon yerine çokkültürlülük ortamı sağlamaya yönelik entegrasyon politikalarına uygun çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Ancak bu düzenlemelere rağmen bilhassa 2000 senesinden itibaren göçmenler için sağlanan liberal ortam tekrardan yerini çeşitli düzenlemelerle daha kısıtlayıcı bir atmosfere bırakmaya başlamıştır (Şahin, 2008, s. 228-229). Birçok hükümetin genel olarak göçün düzeyini ve türünü sınırlamaya çalıştığı son yıllarda hükümetler tarafından, girişi kısıtlamak ve belgesiz göç üzerindeki kontrolleri sıkılaştırmak için oluşturulan politikalarla, düzenli göçmenlerin (kalıcı ve işçi) girişine ilişkin oluşan küresel kısıtlama ortamı, birçoğu normal programlar kapsamında geçiş hakkı kazanamayan belgesiz göçmen akışında da önemli bir artışa yol açmıştır (Appleyard, 2001, s. 16).

İkinci Dünya Savaşı'ndan beri yaşanmış olan en büyük kitlesel göç niteliği taşıyan, kendisine komşu ülkelerden başlayıp Avrupa'ya kadar yayılan Suriye göç hareketiyle beraber göç politikalarındaki güvenlik olgusu, devletler ve uluslararası organizasyonlar tarafından yeniden tartışılmaya başlanmıştır (Şimşek ve İçduygu, 2017, s. 6). Uluslararası göç, özellikle son yıllarda artan milliyetçiliğin de etkisi ile ulusal güvenliğe karşı bir tehdit unsuru olarak tanımlanmış ve birey güvenliğinden çok "devlet güvenliği" perspektifiyle ele alınmıştır. Suriye göçü ile başta AB devletleri olmak üzere komşu ülkeler de sınır güvenliğini artırıcı politikalar izlemeye başlamışlardır (Şimşek, 2017, s. 23). Günümüzde yaygınlaşmış olan bu algının değişmesi, göçmen politikalarının kapsayıcılığının ve başarısının artırılması, bununla birlikte göç olgusuna ilişkin güvenlik temelli bakış açısının çözemediği sorunların giderilmesi için, göçmenleri ülkeye zarar verecek bir tehdit unsuru olarak görmeden göç politikalarına daha insan temelli bir pencereden bakılması gerekmektedir.

2.2. GÖÇ YÖNETİMİNDE İNSANİ YARDIM UYGULAMALARI

Göç yönetiminde, özellikle acil ve temel ihtiyaçların giderilmesi noktasında önemli bir boyutu oluşturan insani yardımların tarihsel arka planını ve kapsamını anlamak, bu çalışmada entegrasyona ilişkin faaliyetler ile insani yardım uygulamaları arasında gözetilen ayrımı anlamak adına önemlidir.

İnsani Yardım ve Temelleri

Kısaca ifade etmek gerekirse; insani yardım genel anlamda, çeşitli problemler (kıtlık, doğal afet, savaş vb.) sebebiyle yardıma ihtiyacı olan insanlara, maddi veya manevi anlamda destek sağlamaktır. İnsani yardım faaliyetlerinin arka planında yatan düşünceler üzerinde tarih içerisinde gerçekleşen fikir akımlarının etkisi olmuştur. Hümaniterizm anlayışının, evrensel anlamda bütün insanlar için iyiliği ve yardımseverliği desteklemesiyle bu anlamda en önemli destek noktalarından biri olduğunu söylemek mümkündür.

Modern hümanitarizm, kaynağını eleştirel düşünme ve söylemin, kimin ve neyin ilgiyi ve özeni hak ettiğine dair geleneksel sınırlara meydan okuduğu Aydınlanma Çağı'ndan almaktadır. Bu düşünce değişimleri neticesinde kölelik, yoksulluk, insanlık dışı ceza ve hapsedme biçimleri ve hayvanlara zulümden kaynaklanan acılar gibi konulara karşı çıkmaya başlayan yeni bir kosmopolitan hayırseverlik anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu düşüncelerden temelini alan insani yardım faaliyetleri tüm insanların sadece insan oldukları için insanca muamele görmeye ve hayat kurtarıcı yardım almaya hakkı olduğu insanlık ilkesi ve insani yardım aktörlerinin ihtiyaç duyulan her yerde yardım sağlama haklarının olduğu düşüncesi üzerine kuruludur. İnsani yardım tarafsızlık, yansızlık ve bağımsızlık gibi temel ilkelere sahiptir. Bu ilkelerle hareket edilen insani yardım faaliyetlerinin hüküm ve koşulları Cenevre Sözleşmelerinde yer almakta ve uluslararası insancıl hukuk kapsamında korunmaktadır. İnsani yardım faaliyetleri, afetlerin ardından veya büyük ölçekli acil durumlarda hayat kurtarmak, acıyı hafifletmek ve insan onurunu geri kazanmak ve geliştirmek için tasarlanmış yardımları içermektedir (Pringle ve Hunt, 2015, s. 1-3).

İnsani yardımın doğası gereği sunulan yardımların kısa vadeli olması ve acil ihtiyaçlara yanıt vermesi amaçlanır. İnsani yardım kuruluşları tarafından bir acil durum müdahalesi oluşturulduktan sonra bir çıkış stratejisi tasarlanarak kriz sona erdiğinde veya mevcut durum yerel bir devlet organına ya da başka bir STK gibi bir kuruluşa teslim edilebileceği zaman geri çekilinecek şekilde kurgulanmaktadır. İnsani yardım projelerinin doğası gereği kısa vadeli olması amaçlanmış olsa da, gerçeklik genellikle farklıdır. İnsani yardım kuruluşları kendilerini aşırı yoksunluk, seri halindeki doğal afetler ve savunmasız nüfuslara yönelik kasıtlı suistimal veya ihmal gibi karmaşık durumların içine hapsolmuş bulmaktadır. Bu gibi durumlarda, nadiren uygulanabilir bir çıkış stratejisi oluşturulabilmekte olup insani yardım kuruluşları kendilerini tek bir yerde onlarca yıl çalışırken bulabilmektedir (Pringle ve Hunt, 2015, s. 3-4).

İnsani yardımlar geçmişten beri farklı şekillerde uygulanmış ve zamanın getirdiği farklı dönemsel problemlere odaklanmıştır. Zaman içerisinde gelişerek, tarihsel çağlar boyunca yaşanan olaylar ve bu olaylardan çıkarılan dersler, ülkeler arası insani farkındalığın artması, ülkeler arası çeşitli uzlaşmalar gibi unsurlar aracılığıyla bugünkü insani yardım temeline kavuşmuştur.

İnsani Yardımların Tarihsel Gelişimi ve Dayanak Noktaları

Toplumun ihtiyaç sahibi olan kesime yardım etmesi çok eski zamanlardan beri süregelen bir durumdur. Dini öğretilerde de bu durumun örneklerini görmek mümkündür. İslamın şartlarından olan zekat, yardıma muhtaç olan diğer insanlara destek sağlamayı teşvik eden öğretilere bir örnektir. Benzer şekilde farklı kaynaklarda, Hristiyanlıkta yer alan “charity” kavramıyla öğütlenenin de benzer amaca hitap ettiğini görmek mümkündür. Batıdaki bu hayırseverlik anlayışı da sadece yiyecek, para ve giyecek sağlamakla sınırlı olmamış, aynı zamanda ihtiyacı olana iş sağlamak ve ihtiyaç sahiplerine aile yaşamlarında yardım edilmesi gibi konuları da içerecek şekilde geniş kapsamlı olmuştur (Bykov, 2015, s. 613). Günümüzde insani yardım kavramı kullanıldığında çoğunlukla daha organize bir yardım faaliyetine vurgu yapılmaktadır.

Organize edilmiş insani yardım hareketlerinin örneklerini 19. yüzyıl içerisinde görmek mümkündür. 1800’lü yılların başında yaşanan Napolyon savaşları sırasında, merkezi

Londra'da bulunan bir komite¹³ tarafından İsveç'te problemleri bir hayat süren nüfusa yapılan yardımlar, hümanitarizm tarihinde büyük ölçekli bir gönüllü yardım programının erken örnekleri arasındadır (Götz, 2015, s. 519-534). 1840'larda yaşanan Büyük İrlanda Kıtlığı sırasında yürütülen uluslararası yardım kampanyaları ise bu konuda bir diğer örnektir. Büyük bir İngiliz kampanyasının ortaya çıkışı, ABD'deki İrlandalı toplulukların ve dünyadaki Katoliklerin yeni ortaya çıkan yardım çabalarını teşvik etmiştir. Böylece, 1847'de kısa ömürlü olmasına rağmen önemli bir uluslararası gönüllü çaba ortaya çıktı ve İrlanda'nın sıkıntısını bir süreliğine hafifletmiştir (Götz vd., 2020, s. 40).

Çağımızda insani yardım çabalarının çoğunlukla seller, depremler ve kasırgalar gibi doğal afet durumlarında ya da kıtlık ve hastalık gibi olaylar sebebiyle ortaya çıktığı düşünülse de, bu çabalar tarihin belirli bir döneminde neredeyse sadece askeri çatışmalar üzerine oluşmuştur.

1859'da Solferino savaşında yaralı askerlere yardım eden ve ardından siyasi liderlerle savaş kurbanlarını korumak için daha fazla eylemde bulunmaları için lobi yapan Henry Dunant'ın girişimiyle Kızıl Haç ortaya çıkmıştır. Girişimin başlıca iki fikri, orduları tüm yaralı askerlere bakmakla yükümlü kılabilecek bir anlaşma ve askeri sağlık hizmetlerine yardımcı olacak ulusal toplulukların yaratılmasıydı. Dunant fikirlerini 1862'de yayınlanan A Souvenir of Solferino adlı bir kitapta ortaya koymuştur. Bu fikirlerden hareketle bir çalışma grubu (Dunant'ın sekreter olduğu embriyo ICRC) kurulmuştur ve bu grup ilk defa Şubat 1863'te Cenevre'de toplanmıştır. Takip eden Ekim ayında, ulusal topluluklar kavramını resmileştirmek için uluslararası bir konferans toplandı. Konferansta ayrıca, savaş alanındaki sağlık personelinin tanımlanması için standart bir amblem (beyaz zemin üzerine kırmızı bir haç) üzerinde de uzlaşmıştır. Osmanlı İmparatorluğu tarafından ise 1870'lerde Kızıl Haç amblemi kabul edilmiştir. Ağustos 1864'te, bir düzine ülkeden gelen delegeler, bu kararların etrafında yasal bir çerçeve

¹³ "Committee for Relieving the Distressed Inhabitants of Germany, and Other Parts of the Continent"

oluşturan ve orduların hangi tarafta olurlarsa olsunlar tüm yaralı askerlerle ilgilenmesini zorunlu kılan ilk Cenevre Sözleşmesini kabul etmişlerdir.¹⁴

1800'lerin sonlarında giderek hız kazanan teknolojik ilerlemelerin, iletişim ve ulaşım alt yapısında meydana gelen gelişmelerin, daha büyük çaplı insani yardım faaliyetlerinin organize edilebilirliğine katkıda bulunduğunu söylemek mümkündür. 1900'lü yıllardan itibaren insani yardım anlamında önemli gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır. Bu yıllarda ortaya çıkan, Birinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında pekiştirilen, rafine edilen ve bazen yeniden yönlendirilen eğilimler bulunmaktadır. 1900'lü yılların başında (Örn. 1921-1923 Rus kıtlığı sırasında) görülen kapsamlı uluslararası yardım çabaları, örgütlü insancılık denilen şey için bir paradigma sağlamaktadır. Çocuklara yönelik odağın giderek arttığı dönemde, sistemli bağış toplama, satın alma ve muhasebe prosedürleri dahil olmak üzere insani yardım uygulamalarının kurumsallaşması ve profesyonelleşmesi ile ön plana çıkmıştır. Uzmanların aktif katılımı ve bilimin etkisi, gönüllü ve devlet çabalarından oluşan bir "karma ekonomi", bağış toplama kampanyalarında fotoğrafların ve hareketli görüntülerin sistematik kullanımı da bu eğilimler arasındadır (Götz vd., 2020, s. 44-46). Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Avusturya ve Almanya'daki çocukların nasıl açlıktan kırıldığını gördükten sonra, Eglantyne Jebb adlı cesur bir kadın, savaşın ızdırabını yaşayan ve desteğe ihtiyacı olan çocuklara yardım etmek için 1919 yılında Save the Children Fonu'nu kurmuştur. Zamanının ötesinde fikirlere sahip olan Eglantyne Jebb, bütün çocukların haklara sahip olması gerektiğini ilan ederek tarihin akışını değiştirmiştir. Bu devrim niteliğindeki fikir, dünyayı çocuklar için daha iyi bir yer haline getirmeyi amaçlayan küresel bir hareketi ateşlemiştir. Aynı zamanda BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin şekillenmesine de yardımcı olmuştur.¹⁵

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından kurulan ve temel görevi dünya barışını ve güvenliğini korumak olan Milletler Cemiyeti¹⁶, dünya çapındaki ilk uluslararası kuruluş olma özelliğini taşımaktadır (Tomuschat, 1995, s. 77). Genellikle Birleşmiş Milletler'in atası

¹⁴ Founding and early years of the ICRC (1863-1914), <https://www.icrc.org/en/document/founding-and-early-years-icrc-1863-1914>, Erişim Tarihi: 11.08.2023

¹⁵ 100 Years For Children, <https://www.savethechildren.net/about-us/100-years-children>, Erişim Tarihi: 10.08.2023

¹⁶ "League of Nations" - (Osmanlı'da "Cemiyet-i Akvam" olarak anılan cemiyet...)

olarak anılan Milletler Cemiyeti'nin kurulması, çok taraflı iş birliğinde yeni bir çağa işaret etmiştir. Yapılan mutabakat, üye devletleri anlaşmazlıklarını barışçıl yollarla çözmeye çalışmakla yükümlü kılmıştır. Aynı zamanda üye devletler cemiyete katılarak gizli diplomasiden vazgeçmiş, silahlanmalarını azaltmayı taahhüt etmiş ve uluslararası hukuka uymayı kabul etmiştir. Cemiyet, üye devletler arasında bir dayanışma bağı kurarak, bir kolektif güvenlik sistemi oluşturmaya yönelik ilk girişim olarak kabul edilmiştir. Mutabakat, çatışmaların önlenmesine ve anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözümüne odaklanmış olsa da, bazıları tarafından Cemiyet'in sağlık, uyuşturucu kaçakçılığı, iletişim özgürlüğü ve insan kaçakçılığı gibi alanlarda uluslararası iş birliğini geliştirmedeki rolüne atıfta bulunulmuştur. Bu alanlardaki çabalar yıllar içinde giderek daha önemli hale gelmiş ve bazı durumlarda Uzmanlaşmış Ajanslar ve BM Fonları ve Programları gibi Birleşmiş Milletler kuruluşlarının kurulmasının yolunu açmıştır.¹⁷

On dokuzuncu yüzyılın ortalarında, savaştan ve silahlı çatışmalardan etkilenen kişileri korumayı amaçlayan hümaniteryenizm ve uluslararası insancıl hukuk ilkeleri ortaya çıkmaya başlamıştır. 20. yüzyılın ortalarında, zulüm korkusu nedeniyle ülkelerini terk eden ve hükümetleri onları koruyamayan veya korumak istemeyen insanları korumak için mülteci hukuku geliştirilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası insan hakları hukuku, yeni uluslararası düzenin mihenk taşı olarak ortaya çıkmıştır. Artık hükümetler vatandaşlarını çatışma zamanlarında olduğu kadar barış zamanlarında da korumakla yükümlü olmuş ve bu yükümlülük sadece bir devlet ile vatandaşları arasındaki özel bir mesele değil, uluslararası hukukun bir mesele niteliği taşımıştır (Ferris, 2011, s. 6). İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin onaylandığı dönemde UNICEF, WHO ve UNHCR gibi çok sayıda BM kuruluşu kurulmuştur (Rysaback-Smith, 2015, s. 6). Bunun yanı sıra zaman içerisinde STK'lar çoğaldıkça, görselli reklam kampanyalarında da artış yaşanmıştır. Bağış toplama kampanyalarında kullanılan açıktan hayatını kaybetmek üzere olan Afrikalı çocukların görüntüleri Batı'nın insani yardım anlayışında önemli bir yer işgal etmiştir (Davey vd., 2013, s. 10).

Günümüzde insani yardım, farklı alanlarda yardımlar sunma çabasında olan çok sayıda ülkeden oldukça fazla sayıda STK ve çeşitli kuruluşların sürece dahil olmasıyla birlikte

¹⁷ The League of Nations, <https://www.ungeneva.org/en/about/league-of-nations/overview>, Erişim Tarihi: 15.08.2023

oldukça girift bir yapıya sahiptir. İnsani yardım ağının bu derece büyümesi, beraberinde kurumlar arası koordinasyon, insani yardım standartlarının sağlamaştırılması ve insani ilkelerin pekiştirilmesi gibi ihtiyaçları getirmiştir. Yakın geçmişte bu ihtiyaca yönelik çeşitli adımlar atılmıştır. 1997 yılında afet müdahalesi sırasında insani yardım çalışmalarının kalitesini artırmayı amaçlayan bir grup insani yardım uzmanı tarafından Sphere hareketi başlatılmıştır. Bu hedefi göz önünde bulundurarak, bir İnsani Yardım Tüzüğü oluşturmuş ve insani müdahalede uygulanacak bir dizi insani standart belirlemiştir. Başlangıçta Kızılhaç ve Kızılay Hareketi ile birlikte sivil toplum kuruluşları tarafından geliştirilen Sphere standartları, ulusal ve uluslararası STK'lar, gönüllüler, BM kuruluşları, hükümetler, bağışçılar, özel sektör ve diğerleri için birincil referans aracı haline gelmiştir. Günümüzde Sphere, insani yardımın kalitesini ve hesap verebilirliğini geliştirmek için uygulayıcıları bir araya getiren ve onlara güç veren dünya çapında bir topluluktur. Sphere El Kitabı, insani müdahalede en çok bilinen ve uluslararası kabul görmüş ortak ilkeler ve evrensel minimum standartlar dizisinden biridir.¹⁸

Son zamanlarda insani yardımın kapsamı giderek genişlemiştir. İnsani yardımlar denildiği zaman artık akıllara eskiden olduğu gibi savaş anlarında yaralılara yapılan müdahaleler ya da yalnızca aynı ve nakdi yardımlar gelmemektedir. Bu kavram artık aynı zamanda farklı sebeplerle ihtiyaç sahibi konumuna gelmiş kişilere yönelik sunulan çeşitli hizmetleri, psikososyal destekleri, kapasite geliştirme desteklerini ve çeşitli etkinlikleri de kapsar hale gelmiştir. Aynı zamanda son dönemde nüfuslarda giderek artan başka ülkelere yönelik hareketlilik, Suriye gibi ülkelerde meydana gelen iç savaşlar, göçlerin ve göçmenlerin artması da insani yardım faaliyetlerinde sığınmacılar özelindeki odağın güçlenmesine de yol açtığını görmek mümkündür. Bu tür insani yardım faaliyetlerinin çoğu zaman dış ülkelere alınmış fonlarla finanse edildiği görülmektedir. Günümüzde bu sektörde yer alan insani yardım çalışanları da kendilerini çok sayıda farklı aktörlerden oluşan, kimi zaman siyasi çatışmalar ve çeşitli güvenlik riskleri içeren karmaşık bir sistem içerisinde bulmaktadır. Bununla birlikte insani yardım aktörlerinin her birinin sosyal problemleri hafifletecek, oldukça kıymetli katkılar sunduğu yadsınamaz bir gerçektir.

¹⁸About, <https://spherestandards.org/about/>, Erişim Tarihi: 11.08.2023

Türkiye’de İnsani Yardımlar

Türk milleti sahip olduğu kültür ve tarihsel geçmişi ile insani yardımlar konusunda kuvvetli bir geleneğe sahip olmuştur. Bu çerçevede Türkiye, çeşitli sebeplerle zor durumda kalan ülkelere yardım sağlamayı insani bir vazife olarak görmüştür. Başlangıçta gıda sevkiyatı şeklinde başlamış olan insani yardımlar son yıllarda nicelik ve nitelik anlamında çeşitlilik göstererek farklı alanları da kapsar hale gelmiş ve dünyanın pek çok bölgesine yayılmıştır. Bu bağlamda insani yardım alanında Türk Kızılay başta olmak üzere birçok sivil toplum kuruluşu da aktif olarak rol almaktadır. Suriye örneğine benzer şekilde coğrafi anlamda yakın bölgelerde yaşanan krizlerin insani boyutları, insani yardım alanında Türkiye’nin günümüzdeki faaliyetlerinin temel belirleyici unsuru olmuştur. Küresel anlamdaki etkileri gün geçtikçe artan bu krizler, Türkiye’nin mevcut insani yardım sistemi içerisindeki yerini de güçlendirmiştir. İnsani yardım faaliyetleri son dönemde artmaya devam eden Türkiye, çok sayıda ülkede meydana gelen çeşitli doğal afetler üzerine aynı ve nakdi yardımlarda bulunmuştur.¹⁹ İnsani yardım alanında kapsamlı çabalarda bulunan Türkiye, Küresel İnsani Yardımlar Raporuna göre 2021 senesinde gayri safi milli gelirinin %0,86’lık dilimini insani yardım hizmetlerine ayırarak bu bağlamda tüm ülkeler arasında birinci sıraya yerleşmiştir.²⁰

Türkiye toprakları birçok kültürün kesişim noktasında bulunması sebebiyle tarih boyunca farklı ülkelerden çok sayıda nüfus hareketliliğine tanık olmuştur. Bu sebeple de doğal afet ve benzeri durumlar haricinde nüfus hareketliliğine bağlı insani yardım gereksinimiyle de yakından ilgilenen bir ülke olmuştur. Bu kapsamdaki insani yardım faaliyetlerinde, şahit olduğu yoğun göç dalgaları nedeniyle kapsamlı planlamalar yapmak durumunda Türkiye, aynı zamanda özellikle göçmenlere yönelik uyguladığı insani yardımlarda oldukça büyük miktardaki yurtdışı kaynaklı fonları da yönetmektedir. Türkiye’nin insani yardım uygulamaları bu çalışmanın ilerleyen bölümlerinde Türk Kızılay örneği üzerinden daha detaylı olarak incelenecektir.

¹⁹Türkiye’nin Uluslararası Acil İnsani Yardımları, https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin_-_insani_yardimlari.tr.mfa, Erişim Tarihi: 16.08.2023

²⁰Development Initiatives, (2022). Global humanitarian assistance report. (s. 55)

2.3. GÖÇ POLİTİKALARI VE BİRLİKTE YAŞAMA MODELLERİ

Göçmenler ile yerel halkın nasıl uyum içerisinde birlikte yaşayabileceğine ilişkin farklı ülkeler tarafından farklı yaklaşımlar sergilenmiştir. Göçmen politikaları bakımından Avrupa ülkeleri ile Amerika ve Kanada arasındaki farklılığın esas nedenini göç deneyimlerinde ve göç tarihlerinde aramak gerekmektedir. Amerika kuruluşu itibari ile göçle şekillenen bir ülke iken, Avrupa ülkeleri İkinci Dünya Savaşı'na kadar temelde göç veren ülkeler olmuşlardır. Savaş sonrasında ise göç alan ülke konumuna gelmişlerdir. Göçmenlerle yeni bir olgu olarak tanışan Avrupa ülkeleri, ilk etapta sömürge ülke topraklarından gelen göçmenlerle yüzleşmiş, ilerleyen dönemde ise işgücü açığını giderebilmek için Kuzey Afrika, Güney Avrupa ülkeleri ve Türkiye ile işgücü anlaşmalarına imza atmak durumunda kalmıştır. Göçmenlerle bir arada yaşama kültürüne sahip olmayan ve farklılıklara alışık olmayan Avrupalı toplumların kendilerinden farklı toplumsal gruplarla bir araya gelmesi doğal olarak bazı problemleri de beraberinde getirmiştir. Avrupalı yöneticiler ve siyasetçiler, birlikte yaşama konusundaki bu problemlerin bertaraf edilebilmesi amacıyla göçmenleri en az riskli şekilde adapte edebilme arayışı içerisine girmişlerdir. Bunun yanında esasında göçmenler tarafından kurulmuş olan Amerika ve Kanada sürekli göçmen alan ve birer göç ülkesi olduklarını kabul eden ülkelerdir (Adıgüzel, 2016, s. 159).

Her iki durumun da istisnaları olsa da, benzer sorulara yanıt ararken göç üzerine çalışmalar yürüten Amerikalı akademisyenler genellikle “asimilasyon” kavramını kullanırken, birçok Avrupalı gözlemci “entegrasyon” kelimesini kullanmayı tercih etmektedir. Buna rağmen bu iki kavram arasında yararlı bir ayrım yapılabilir. Entegrasyon asimilasyon olmadan da gerçekleşebilir niteliktedir. Öyle ki kimi zaman göçmenlerin etnik olarak yerli halk ile bir benzerlik taşımadığı durumda da sosyal üyelik kazanmaları mümkün olur (Bartram vd., 2017, s. 40). Amerikan sosyoloji geleneğinde öne çıkan asimilasyon kavramı, yeni gelenlerin çoğunluğu teşkil eden toplum içerisinde kaynaşarak erimesi perspektifine oturmaktadır. Bununla birlikte bireyi temel alan bir yurttaşlık anlayışına yaslanan entegrasyon, daha incelikli bir biçimde egemen kültürel kodlar ile bütünleşmeyi ifade etmektedir (Güler, 2020, s. 247). Üçüncü bir yaklaşım olan çokkültürlülüğü ise bu konuda önemli gelişmelere imza atan Kanada

ile açıklamak yerinde olacaktır. Şimdi kısaca asimilasyon, adaptasyon, entegrasyon ve çokkültürlü göç politikalarını kısaca açıklayalım.

2.3.1. Asimilasyon ve Adaptasyon

Asimilasyonu, tek yönlü bir adaptasyon süreciyle göçmenlerin topluma dahil edilme politikası olarak ifade eden Castles ve Miller, bu kapsamda göçmenlerin sosyal, kültürel, dilsel açıdan özgün özelliklerini terk etmelerinin ve ortalama nüfustan farksız bir duruma gelmelerinin beklendiğini, devletin rolünün ise göçmen çocukların hakim olan dili kullanmaları ve normal okullara devam etmeleri noktasında ısrarcı olarak ilgili süreç için elverişli koşulları tesis etmek olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte birçok durumda asimilasyon zamanla terk edilerek, daha esnek “entegrasyon politikalarına” geçiş yapıldığına değinerek, nihai amacın hala baskın kültürün içine çekilmek olduğunu vurgulayarak entegrasyon politikalarını “genellikle asimilasyonun daha yavaş ve kibar bir biçimi” olarak nitelendirmektedir (Castles ve Miller, 2008, s. 362). Göçmenin, dışarıdan gelen birinin veya tali konumdaki grubun egemen toplumla ayırt edilemeyecek ölçüde bütünleşmesi sürecine atıfta bulunan asimilasyon, tali konumdakilerin²¹ egemen grubun değerlerini ve kültürünü fiilen kabul etmesi ve içselleştirmeye başlamasını gerektirmektedir. Bu konudaki görüş kısmen Amerika’daki göçmenlerin sayısının durmaksızın artması sebebiyle ortaya çıkan endişelere bağlı olarak gelişmiştir. Ancak egemen grubun değerlerine aşırı vurgu yapması ve yeni tali grupların egemen grubun değerlerini etkileme²² veya kendi değerlerine bağlılıklarını sürdürerek egemen grupla birlikte var olma²³ yeteneğini göz ardı etmesi gibi sebeplerle eleştirilere uğramıştır (Marshall, 1999, s. 42).

Chicago okulunun temsilcileri, göçle çeşitlenen birleşerek nasıl bir toplum haline geldiklerini (asimilasyon süreci) sorgulamışlardır. Asimilasyon paradigmasını izleyerek bu süreçlerin anlamlarını, boyutlarını, ritimlerini çözümlmeyi hedeflemişlerdir. 1915 – 1935 yılları arasında Chicago sosyologları tarafından öne sürülen ve o dönem giderek popüler hale gelen kavramlar arasında Park ve Burgess tarafından, Chicago’da yaşanan

²¹ Göçmenler, dışarıdan gelenler...

²² Bkz. “Eritme kabı kültürü/melting pot”

²³ Bkz. “Çokkültürlü toplum”

ırk ayaklanmalarının ardından 1920’de yayımlanan *Introduction to the Science of Sociology*’de yer alan “asimilasyon” kavramı da bulunmaktadır (Schnapper, 2005, s. 201-202). Asimilasyon hakkında ilk teorik açıklamaların, çok sayıda ülkeden göçmeni barındıran ve bu göçmenler tarafından şekillenen bir yapılanmaya sahip olan ABD’de ortaya çıkması anlamlıdır. Bu bağlamda öne sürülen çözüm önerileri asimilasyondan kültürel çoğulculuğa ve son olarak da çokkültürlülüğe kadar uzanmaktadır. Başlangıçta asimilasyona ilişkin Anglo-conformity (İngilizliliğe uygunluk) ve melting pot (erime potası) olarak adlandırılan iki klasik teori dikkat çekmektedir (Yalçın, 2004, s. 56-57). Temelde İngilizliliğe uygunluk teorisinin, Anglo-Sakson çekirdek grubunun davranış ve değerleri için göçmenin atalarının kültüründen tamamen vazgeçmesini talep ettiğini söylemek mümkündür. Göç ve asimilasyonla ilgili birçok bakış açısını kapsayan bir semsiye terim olan "Anglo-conformity"nin temel varsayımında İngiliz kurumlarının (Amerikan Devrimi tarafından değiştirilen şekliyle), İngiliz dilinin ve İngiliz odaklı kültürel kalıpların Amerikan yaşamında baskın ve standart olarak sürdürülmesi anlayışı mevcuttur (Gordon, 1964, s. 85-88). Bu doğrultuda yaklaşım, kendini İngiliz kültürüyle yoğrulmuş bireylerden oluşan bir Amerikan toplumu oluşturma amacına yönelik uygulamalarda, göçmenlere İngilizce öğretmek üzere harcanan yoğun çabaları ve çeşitli eğitimleri içeren uygulamalarda göstermiştir. Nitekim bu çalışmalarla istenilen sonuçlar elde edilmiştir (Yalçın, 2004, s. 57). Bir diğer anlayış olan erime potası/kabı, anlayışı çoğunlukla Amerika ile özdeşleştirilmiştir. Marshall’ın tanımlamasından bu anlayışın birçok farklı kültür, etnik ve dini gruba mensup olan göçmenlerden meydana gelen bir toplumun yeni bir melez kültürel ve toplumsal yapı oluşturacağı düşüncesine dayandığı görülmektedir (Marshall, 1999, s. 206). Bu modelde göçmenlerin geçmişten gelen geleneklerinin mevcut toplumda hakim olan gelenekler içinde erimesinden çok yeni kültürel örüntüler meydana getirecek biçimde birbirine karışmış hale gelmesi söz konusudur. Zira etnik gruplar beraberlerinde yeni kültürel değerler ve normlar getirmenin yanı sıra içinde buldukları toplumsal ortama uyum sağlarken farklılık da yaratırlar. Birçok insan “erime potası” olarak adlandırılan modelin etnik çeşitliliğin en arzu edilen neticesi olduğuna inanmıştır. Bu modelde göçmenlerin beraberinde getirmiş olduğu gelenek ve görenekler terk edilmez, aksine bu unsurlar sürekli dönüşen toplumsal çevreye katkıda bulunarak onu biçimlendirir. Bu durumun yansımalarını mimari, müzik, moda ve mutfak gibi alanlarda ortaya çıkan melez formlarda görmek

mümkündür. Bu anlayış belirli bir ölçüde Amerikan kültürel gelişiminin tezahürlerinin eksiksiz bir ifadesidir. “Anglo” kültürün esas olarak kalmasına rağmen günümüzde Amerikan toplumunu meydana getiren birçok farklı grupta belirli bir ölçüde etkisini yansıtmaya devam etmektedir (Giddens, 2012, s. 545). Özetle asimilasyonda baskın kültür lehine bir erime söz konusuysen, erime potası kavramı düşünüldüğünde bir çorba kabı içinde eriyerek yok olmak yerine birlikte eriyip kaynaşarak farklı bir lezzet ortaya çıkarma metaforunu akıllara getirmek daha yerinde olacaktır.

Amerika’daki “tek bir erime potası” anlayışı yerine zaman içerisinde Katolik, Protestan ve Yahudi gibi yeni potaların ortaya çıktığı görülmüştür.²⁴ Bu durum da bizi çağdaş Amerika sahnesiyle karakterize edilen “plüralizm” anlayışına getirmektedir. Hem İngilizliliğe uygunluk hem de erime potası teorileri, göçmen grubunun bir toplumsal kimlik olarak ortadan kaybolmasını ve Amerika’ya daha sonra gelenlerin ve onların çocuklarının bireyler olarak mevcut Amerikan toplumsal yapısı içinde soğurulmasını tasavvur etmişti. Ancak bu hedef, göçmenlerin kendileri tarafından evrensel olarak paylaşılmamıştır. Bu kapsamda kültürel çoğulculuk düşüncesinin hem genel Amerikan sivil yaşamına yönelik standart sorumlulukların yerine getirilmesine engel olmadan, etnik kültürel geleneğin devamını ve grubun varlığını garanti altına alacak şekilde yeterli ölçüde alt toplum ayrımını sürdürmektir. Bu durum siyasi eylem, ekonomik yaşam ve yurttaşlık sorumluluğu gibi ikincil ilişkiler alanlarında diğer gruplar ve bireylerle iş birliğine dayalı ilişkilerin hakim olduğu ortamı gerektirmektedir. Bu bağlamda, bir yandan etnik halk olma duygusunun, grup kimliğinin önemli bir katmanı olarak kaldığı, öte yandan önyargının ve ayrımcılığın ortadan kalktığı veya zar zor fark edilecek kadar önemsiz hale geldiği bir düzen tasvir edilir (Gordon, 1964, s. 129-158). Bu bilgiler ışığında kültürel çoğulculuk fikrinin, farklılıkların bir ülkeyi kargaşaya sürüklemeyen bir arada mevcut olabileceği ve çeşitli kültürel grupların birbirleriyle çatışmadan aynı topraklarda yaşayabileceği anlayışını temel aldığı ifade etmek mümkündür. Bu başlıkta Amerika ile ilgili değinilen yaklaşımların yanı sıra günümüz

²⁴ Yalçın, bu potalara rağmen farklı dillere mensup olan grupların tek bir dil olarak İngilizceyi kullanmalarının sağlanmasının önemli bir başarı olduğuna dikkat çekerek Gordon’un kastetmiş olduğu potaların daha çok dinsel ve mezhepsel nitelik taşıdığını ve bu anlamda tarihsel süreçte ortak arka planı olmayan bir ulusun, yani Amerikan kimliğinin yaratılmasında başarılı olduğunu vurgulamıştır (Yalçın, 2004, s. 58).

Amerikası'nın çok dilli bir yapıya büründüğüne ilişkin görüşler öne süren ve ABD'yi çokkültürlü yaklaşımlar merceğinde ele alan tartışmalar da bulunmaktadır.

Sonraki dönemlerde asimilasyon yerine bunu yumuşatmak için özellikle Amerika'da adaptasyon kavramı kullanılmıştır ancak içerik olarak yine asimilasyon gibi tek yönlü bir uyum beklentisi vardır. 1970'li yıllardan itibaren adaptasyon (uyum) kavramıyla ayrı bir göç politikası değil de göç politikaları sonucunda göçmenlerin ev sahibi toplum içindeki uyumunu içeren bir kullanım söz konusu olmuştur. Bu ise özellikle Berry gibi sosyal bilimciler tarafından göç çalışmalarında kullanılmıştır. Bu ayrı kullanım aşağıda açıklandığı için burada yer verilmeyecektir.

2.3.2. Entegrasyon

Entegrasyon teorileri ve politikaları ilk olarak 1960'lı senelerde Amerika'da asimilasyon politikalarının yetersiz olduğu anlaşılınca ortaya çıkmıştır. Avrupa'daki entegrasyon tartışmaları ise, işgücü göçünün başlangıcında gelen işçilerin kalıcı olmayacağı anlayışı nedeniyle daha sonraki bir süreçte gündeme gelmiştir. Ancak gelen göçmenlerin zamanla kalıcı olma eğilimi göstermesiyle, bir yandan çoğunluk toplumu içerisinde yabancı düşmanlığı artmaya başlamış, öte yandan göçmenler kültürel ve sosyo-ekonomik haklarını aramaya başlamıştır (Faist, 2003, s. 420'den akt. Aslan, 2019, s. 78). Entegrasyon, hem yerel halkın hem de göçmenlerin birbirleriyle etkileşimleri neticesinde yeni koşullara uymaları vasıtasıyla yaşanan çift yönlü bir süreci ifade eder. Bu süreçte toplumu oluşturan tüm üyelerin ortak normlara ve değerlere uyması beklenir. Kültürel entegrasyon sürecinde göçmenler egemen toplumun değerlerine ve normlarına uymaya gayret gösterirken, diğer yandan egemen toplum yeni gelen halkın kültürel değerlerini tanımaya, anlamaya çalışır. Bir diğer süreç olan yapısal entegrasyon ise göçmenler toplumsal kurum ve kuruluşlar bünyesinde varlık göstermesini ve iş dünyasında yer edinmesini içerir (Aslan, 2019, s. 78).

İkinci Dünya Savaşından sonra yoğun bir biçimde işgücü göçü alan Almanya'da, yaşanan göçler ardından 2001 sonrasında göçmen ülkesi olduğunu kabul edilmesiyle birlikte göçmenlerle ilgili başlatılan çalışmaların merkezine entegrasyon hedefi yerleştirilmiştir. İlerleyen süreçte Almanya'da, üçüncü kuşak nesilleri de kapsayacak

şekilde ciddi bir entegrasyon hedefi devam etmiştir. Bahsedilen entegre etme düşüncesi göçmenlerin ve göçmen kökenlilerin yerel topluma ayak uydurmaları, kendi kültürel pratiklerini terk etmeleri, yerel toplumun kültürel değerlerini benimsemeleri ve iyi Almanca konuşmaları gibi anlamlara gelmektedir (Akıncı Çötök, 2010, s. 1-2). Almanya'nın göç ülkesi olduğunu kabul etmesinin ardından göç politikasında yaptığı değişikliklerden biri 1 Ocak 2005'te yeni göç yasasının yürürlüğe girmesidir. Bu yasanın merkezinde göçmenlerin Alman toplumuna entegrasyonu "Teşvik ve Talep" ilkesi ile yer almaktadır. Bu kapsamda 2005 senesinden itibaren göçmenlere yönelik entegrasyon kursları düzenlenmiştir (Alperen ve Yaprak, 2019, s. 90). Bu entegrasyon politikalarından vazgeçme olarak da değerlendirilmiştir. Çünkü ülke içinde gerçekleştirilen bir çok entegrasyon faaliyeti artık ülkeye gelmeden önce göçmenlerden talep edilmeye başlanmıştır (Şahin, 2010).

Göçmenlerin göç ettikleri toplumun kurumsal yapılarına katılabilmeleri için gerekli kültürel yeterlilikleri edinmesi gerektiği varsayımıyla birlikte kurs aracılığıyla göçmenlerin sosyal anlamda entegre olması da hedeflenmektedir. Alman devleti ilgili kurslar vasıtasıyla B1 düzeyinde Almanca öğretmenin yanı sıra, Almanya'nın tarihi, kültürü, hukuk sistemi, bilhassa Federal Almanya Cumhuriyeti demokratik devletinin değerleri ve hukukun üstünlüğü ilkeleri, gündelik bilgiler, din özgürlüğü, eşit haklar ve hoşgörü gibi değerler aktarılmasını hedeflemekte ve bu sayede ülkedeki grup farklılıklarını azaltmayı amaçlamaktadır (Alperen ve Yaprak, 2019, s. 90). Türkiye'de uygulanan Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimleri'nin de bu uygulamaya benzer nitelik ve benzer amaç taşıdığı görülmektedir. Üzerinde yaşanan toprakların diline, hukuki ve sosyal sisteminin bilgisine sahip olmak şüphesiz ki iş piyasalarına dahil olma, eğitim fırsatlarına erişim, sağlık hizmetlerinden yararlanma ve benzeri hakları edinme noktasında yüksek önem arz etmektedir. Bu kapsamda, özellikle sistem entegrasyonunu sağlamak adına atılan bu adımlar elbette ki belirli ölçüde faydalıdır. Ancak şüphesiz ki bununla birlikte entegrasyon sürecinin başarılı bir biçimde sağlanabilmesi için sosyal entegrasyon da önemli bir bileşendir.

Yakın geçmişte, Almanya'da uygulanan göç politikalarında aile birleşimi hakkının zorunlu tutulan dil ve vatandaşlık sınavında elde edilen başarı şartına bağlanması, çifte vatandaşlık hakkının kaldırılması gibi uygulamalar, entegrasyon politikalarından

yeniden asimilasyon politikalarına geçiş olarak algılanmasına yol açmış ve yakın geçmişte göçmenler arasında tepkilere neden olmuştur. Benzer şekilde Türkçe derslerinin kimi yerlerde kaldırılması ve kimi yerlerde ise zorunlu ve kredili ders gruplarından çıkarılması, çeşitli yerlerde başlayan Türkçe'nin kullanım yasakları da benzer sebeplerle eleştirilmiştir. Şahin'in vurguladığı gibi entegrasyon politikalarında etnik kültürün ihmal edilmesinin başlangıç itibarıyla asimilasyona, ileride ise genç neslin her iki kültürden de yabancılaşacağı marjinalleşmeye yol açabileceği ve bu seyrin nihayetinde sorunlu bir gençlik yaratabileceği bilincinde olarak her iki kültürün birlikteliğini temin edecek entegrasyon politikalarının geliştirilmesi gerekmektedir (Şahin, 2010, s. 105-126). Bütün bu bilgiler ışığında, göç alan bir ülkenin entegrasyon meselesini ele alış biçiminin tezahürlerinin kendi gelecek nesillerinde ortaya çıkacağı, bunun da ülkenin gelecek sosyo-kültürel yapısını belirleyeceğini söylemek mümkündür. Politika yapıcılarının da yeni göç politikaları üzerinde çalışırken, bu öngörüleri taşımaları gerekmektedir.

2.3.3. Çokkültürlülük

“Farklılıklar içinde birlik” anlayışıyla, her kültürün sahip olduğu değerlerin, ritüellerin, sembollerin, anlamların saygı görmesi, korunması ve yaşatılması bağlamında ideal bir birlikte yaşama formu olarak sunulan çokkültürlülük, bütün kültürleri eşit görüp kültürler arası hiyerarşi oluşturmamayı öngörmekte ve çoğulculuğa geniş bir yaşam alanı sunmayı amaçlamaktadır (Akıncı Çötök ve Taşdelen, 2013, s. 8). Bireylerin temel eşitliğine atıf yapılan klasik liberal yaklaşıma karşı grup düzeyindeki kimliği meşrulaştırması çokkültürlülüğün temel özelliğidir. Bu doğrultuda, göçmen kökeninin etnik kimliğinin erime potasında yok olmadan bireysel ve ulusal kimliklerin arasında yer bulduğu ve bir “mozaik” ya da “salata kasesi” metaforundan bahsetmek mümkündür (Bartram vd., 2017, s. 221-222).

Uluslararası göçün küresel niteliği ile insanlar, giderek farklılaşan kültürel ve fiziki ortamlardan gelerek birbirlerine karışmakta ve birlikte yaşamaktadır. Çatışmalara yol açabilecek siyasal, kültürel ve sosyoekonomik bölünmelerin ortaya çıkmasını engellemek için seçici ve özel tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bu noktada Kanada, İsveç, Avusturalya gibi ülkelerde geliştirilen çokkültürlülük modelleri dikkate değerdir.

Bu konudaki ortak tutum göçmenlerden kaynaklanan sosyal değişimlerin ve kültürel çeşitliliğin kabul edilmesidir. Göçmenler hakim olan kültüre veya bir dilsel modele uymak zorunda bırakılmak yerine tercihlerine göre kendi kültürel yaşantılarını ve anadillerini koruyabilirler. Bu anlayışta göçmenlerin sebep olduğu çeşitlilik, egemen kültüre karşı bir tehdit değil, bir zenginlik olarak kabul edilir (Castles ve Miller, 2008, s. 409-410). Çokkültürlülük politikalarına kadar uzanan tarihsel süreçte Kanada'nın ciddi ölçüde göç alması neticesinde yerel halkın oldukça azalmasıyla beraber Kanada'nın çokkültürlülük politikaları uygulayan-uygulamaya çalışan bir ülke olduğu görülmektedir (Akıncı Çötök, 2010, s. 9). Çokkültürlülük Kanada'da 1971'de resmi politika olarak ilan edilerek Çokkültürlülük Bakanlığı kurulmuştur. Bakanlığın kurulmasıyla, etnik dillerin ve kültürlerin korunması ve ırkçılığa karşı mücadele etmek iki ana amaç olarak güdülmüştür. 1982'de Kanada Haklar ve Özgürlükler Beyannamesine eşit haklar prensibi ve çokkültürlülük eklenmiştir. 1986 tarihli İstihdam Eşitliği Kanunu ile bütün işverenlerin, dezavantajlı gruplara mensup olan “görünür azınlıklar”, yerliler, kadınlar gibi çalışanların çalışma şartlarını iyileştirmeleri zorunlu kılınmıştır. Çokkültürlülüğün Kanada vatandaşlığının asli unsuru olduğunu iddia eden 1987 tarihli Çokkültürlülük Kanunu ile kültürel çoğulculuğun temelleri atılmıştır (Castles ve Miller, 2008, s. 330-331). Farklı kültürlerin bir arada yaşaması adına attığı adımlar ile Kanada, çokkültürlü bir toplumu destekleme gayretinde bulunan ülkeler arasında önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Türkiye’de Suriyelilere yönelik izlenen göç politikasını net değildir ve buna ilişkin resmi bir düzenleme yoktur. Ancak Türkiye’deki durumu tarif etmek için her ne kadar “uyum” kelimesi kullanılsa da, aslında adaptasyon (uyum) teriminin Türkiye’de izlenen politikadan farklı bir durumu tarif ettiği anlaşılmaktadır. Uygulanışı itibariyle Türkiye’nin Suriyeliler özelinde izlemiş olduğu göç politikasının daha ziyade entegrasyona yakın olduğunu söylemek mümkündür.

Türkiye’nin “Sosyal Uyum” Yaklaşımı

Suriye’de yaşanan iç karışıklıklar neticesinde ülkeye ulaşan ciddi boyuttaki göç dalgasını yönetebilmek için çeşitli stratejiler geliştiren Türkiye’nin, bu bağlamda yürüttüğü göç politikasında yukarıda bahsetmiş olduğumuz üç modelden (asimilasyon-

entegrasyon-çokkültürlülük) farklı olarak “sosyal uyum” vurgusu bulunmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’de göç yönetiminden sorumlu Göç İdaresi Başkanlığı’nın sosyal uyumu destekleyen önemli faaliyetleri bulunmaktadır.

Göç İdaresi Başkanlığı “Türkiye’de Yaşam Rehberi”²⁵ adı altında broşürler yayımlayarak çalışma hayatı, eğitim, sosyal ve kültürel yaşam ve sağlık gibi konularda bilgiler sunmakla birlikte çeşitli kurum ve kuruluşlara “göç ve uyum” konularında farkındalık artırıcı, bilgilendirici faaliyetler yürütmektedir.²⁶ Buna ek olarak Göç İdaresi Başkanlığı tarafından, Milli Eğitim Bakanlığı iş birliğinde geliştirilen ve Suriyelilerin yerel toplumla bir arada yaşama kültürünün oluşturulmasına katkı sağlamak amacıyla düzenlenen Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimleri uygulanmaktadır.²⁷ Bu tür uygulamalar sistem entegrasyonunu destekleyecek faaliyetler arasında kabul edilebilir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 96. Maddesinde uyum ile ilgili yer alan “ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde” ifadesi göçmenlerin Türkiye’deki geleceğinin yanı sıra uyum sürecini de belirsizleştirmektedir. Göç İdaresi Başkanlığına göre uyum: “hem yabancıların hem de ev sahibi toplumun sosyo-kültürel ve ekonomik gelişmesine katkıda bulunmayı hedefleyen, asimilasyoncu olmayan, ev sahibi toplumun da göçmenlere uyum sağlamasını ve yabancıların kendi yeteneklerini ekonomik, sosyal ve kültürel alanlar dahil olmak üzere yaşamın tüm alanlarında gerçekleştirmesini amaçlayan, gönüllülük esaslı politikadır.”²⁸ İfadede yer alan “gönüllülük” vurgusu ile asimilasyoncu bir yaklaşımın olmadığı anlaşılmaktadır. Entegrasyon ise göçmenlerin kalıcılığına işaret eden bir uygulama olması Türkiye için bir seçenek olmamıştır. Türkiye belirlemiş olduğu “uyum” süreci göçmenin geleceğiyle ilgili bir vaatte bulunmamaktadır. Türkiye, izlediği politikayla göçmen halkın günlük hayatta temel insani haklara erişimini sağlayacak ölçüde içeride, ancak onlarla bir gelecek planlamayacak ölçüde de dışarıda tutmak için farklı bir yol tasarlanmıştır. Göçmenlerin topraklarında bulunuşunu “misafir” olarak tanımlaması da göçmenlerin geçici olduğunu vurgulamaktadır. Sürecin asimilasyon, entegrasyon veya çokkültürlülük yerine “uyum” kavramıyla tanımlanması,

²⁵ <https://www.goc.gov.tr/yasam-rehberi>, Erişim Tarihi: 26.12.2022

²⁶ <https://www.goc.gov.tr/uyum-hakkinda>, Erişim Tarihi: 26.12.2022

²⁷ <https://e-yaygin.meb.gov.tr/download.ashx?fileID=5626>, Erişim Tarihi: 26.12.2022

²⁸ <https://www.goc.gov.tr/uyum-hakkinda>, Erişim Tarihi: 26.12.2022

geleceği net olmayan bir politikadan kaynaklanmaktadır. Türkiye’de asimilasyon, entegrasyon ve çokkültürlülük politikaları yerine “sosyal uyum” anlayışının tercih edilmesi temelde göçmenlerin kalıcı olmayışı fikrine dayanmaktadır. Uyum hem göçmen kesimin gündelik yaşamını sürdürmeye yetecek ve yerli halka tehdit oluşturmayacak seviyede bütünleşmenin ve dayanışmanın vurgulandığı hem de göçmenlerin vatandaş olarak kabul edecek seviyede geleceğe dönük olmamanın bir yoludur. Entegrasyon, asimilasyon, çokkültürlülük ya da uyum politikalarından herhangi birini benimsemeden önce göçmenlerin Türkiye’nin geleceğindeki yerinin neresi olacağı sorusuna cevap vermek gerekmektedir (Alkan Aykaç ve Karakaş, 2022, s. 425-427). Bununla birlikte, Türkiye’nin tarihinden, bulunduğu coğrafyadan ve tecrübe ettiği eşine az rastlanır göç tecrübesinden kaynaklanan özgün niteliği sebebiyle, yeni ve yaratıcı bir model oluşturma gayreti içerisine girmesinin ve bu yolda melez, yeni bir göç politikasının adımlarını atmasının önemli bir çaba olduğunu da belirtmek gerekmektedir.

2.4. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Entegrasyona ilişkin Lockwood, Esser, Berry, Habermas gibi önemli düşünürler tarafından çeşitli, kimi zaman birbirini besleyen bakış açıları geliştirilmiştir.

2.4.1. J. Berry ve Akültürasyon

Tarih içinde insanlık, ya daha yeşil otlaklar aramak, zulüm ve felaketten kaçmak, ticaret yapmak, fethetmek ve kolonileştirmek ya da macera aramak gibi çeşitli nedenlerle dünyayı dolaşmıştır. Bu faaliyetler, farklı geçmişlere sahip insanların bir araya gelmesiyle sonuçlanmıştır. Bu süreç, ilgili halkların orijinal yaşam kalıplarında ve kültürlerinde değişikliklere ve yeni toplumların oluşumuna yol açmıştır. Kültürlerin buluşması ve bunun sonucunda meydana gelen değişimler, akültürasyon(kültürlenme) olarak adlandırılmaktadır (Sam ve Berry, 2006, s. 1). Berry çalışmasında, akültürasyon sürecini tecrübe eden bireyin deneyimlerine birçok unsurun eşlik ettiğini ve bireysel düzeyde stres, başa çıkma stratejileri gibi değişkenlerin bunlardan bazıları olduğunu, adaptasyonun (uyum) ise süreç içerisinde ortaya çıkan, akültürasyon deneyiminin uzun vadeli sonuçlarından biri olduğunu göstermiştir. Berry, adaptasyonun en genel

anlamıyla, çevresel taleplere yanıt olarak bireylerde veya gruplarda meydana gelen değişiklikleri ifade ettiğini belirtmiştir. Bu adaptasyonlar hemen gerçekleşebileceği gibi daha uzun vadede de olabilir. Çeşitli faktörlere bağlı olarak, bu adaptasyonlar birçok farklı biçimde olabilir. Kimi zaman kültürleşen birey ile yeni bağlam arasında artan bir “uyum” vardır. Asimilasyon veya entegrasyon stratejileri izlenmesi ve baskın toplumda kültürleşen birey ve grubu kabul edici tutumların oluştuğu durumlar buna örnektir. Kimi zaman ise segregasyon ve marjinalleştirmede olduğu gibi, bir “uyum” sağlanmaz ve gruplar, sonuçta kültürel stres veya psikopatoloji ile sonuçlanan bir çatışma modeli içine girer (Berry, 1997, s. 13-15).

Farklı çeşitleri olan adaptasyon, insanların yaşamlarını yeniden düzenledikleri ve “az ya da çok” tatmin edici bir varoluşa yerleştikleri yolları ifade eder. Burada yer alan "az ya da çok" ifadesi, devam eden bir süreç olan adaptasyonun, yeni kültürel ortamda oldukça olumlu bir yaşama biçiminden oldukça olumsuz bir yaşama biçimine kadar değişebilen sonuçları olabileceği nedeniyle kullanılmaktadır. Bu anlamda adaptasyon, dış taleplere yanıt olarak bir bireyde veya grupta meydana gelen nispeten istikrarlı değişiklikleri ifade etmektedir. Adaptasyon, bireyler ve çevreleri arasındaki “uyumu” geliştirebilir veya geliştirmeyebilir. Bu nedenle, bireylerin veya grupların çevrelerine daha çok benzemek için değiştiğini (yani, asimilasyon yoluyla uyum sağlamayı) ima eden bir terim değildir, uyuma direnişi ve ortamları değiştirmeye veya onlardan tamamen uzaklaşmaya yönelik girişimleri (segregasyon) de içerebilir. Bununla birlikte adaptasyon, değerlik açısından pozitif olabilen veya olmayabilen bir sonuçtur (yani, sadece iyi adapte edilmiş anlamına gelebilir). Bu nedenle kültürleşmeye uzun vadeli adaptasyon, iyi bir uyumdan yetersiz bir uyuma, bireylerin yeni hayatlarını çok iyi yönetebildikleri bir durumdan yeni toplumda devam edemeyecekleri bir duruma kadar değişkenlik taşıyabilen bir husustur (Berry vd., 2002, s. 369-370). Akültürasyon sürecinin bir parçası olması sebebiyle adaptasyonu akültürasyon bağlamında incelemek yerinde olacaktır.

Akültürasyon(kültürleşme), başlangıçta grup düzeyinde bir fenomen olarak önerilmiş olsa da ilerleyen dönemde Graves tarafından, kolektif veya grup düzeyinde bir fenomen olarak kültürleşme ile psikolojik kültürleşme arasında ayrım yapılmasıyla birlikte artık bireysel düzeyde bir fenomen olarak da yaygın olarak tanınmaktadır ve bu boyut

psikolojik kültürlenme olarak adlandırılmaktadır (Graves, 1967). Kültürleşme, birey için duygusal, davranışsal ve bilişsel değişiklikleri ve ardından psikolojik ve sosyo kültürel uyumun uzun vadeli değişimiyle ilişkili birtakım dönüşümlere yol açan hem grup hem de bireysel seviyelerde gerçekleşen temasları içerir (Sam, 2006, s. 21).

Bireysel düzeyde kültürleşme, kültürel grubu toplu olarak kültürleşme yaşayan bir bireydeki psikolojik değişiklikleri (hem davranış hem de içsel özelliklerde) ifade eder. Kültürleşme sonucunda ne tür değişiklikler meydana gelebilir? Beş genel ve kısmen örtüşen kategori tanımlanabilir. İlk olarak, fiziksel değişiklikler meydana gelebilir: yaşanacak yeni bir yer, yeni bir konut türü, artan nüfus yoğunluğu, daha fazla kirlilik vb. değişikliklere kültürleşme sürecinde yaygın rastlanır. İkinci olarak, biyolojik değişiklikler meydana gelebilir: yeni beslenme durumu, yeni hastalıklar (çoğunlukla yıkıcı etkiye sahip olan), farklı etnik gruplardan gelen melez popülasyonlar (metis, mestizo, vb.) yaygındır. Üçüncüsü, tanımın merkezinde yer alan kültürel değişimler zorunlu olarak meydana gelir: orijinal politik, ekonomik, teknik, dilsel, dini ve sosyal kurumlar değişir veya yerlerini yenileri alır. Dördüncüsü, grup içi grup dışı dahil olmak üzere yeni sosyal ilişki dizileri ve güç kalıpları kurulabilir. Son olarak, birey için psikolojik değişimler vardır; davranış değişiklikleri ve zihinsel sağlık durumundaki bir değişiklik, bireyler yeni ortamlarına uyum sağlamaya çalışırken hemen hemen her zaman ortaya çıkar (Berry vd., 1987, s. 492).

Berry tarafından geliştirilen kültürleşme modeli iki boyutlu bir kültürleşme görüşünü benimser. Bir boyut, bir kişinin etnik kültürüyle özdeşleşme tercihinin ve kültürel kimliğin sürdürülmesi, diğer boyut ise daha geniş topluma katılma arzusuna dayanır. Berry, farklı kültürleşme stratejilerinin bireyin sosyo kültürel ve psikolojik adaptasyonu üzerinde farklı etkileri olduğunu ve kültürleşmenin Asimilasyon, Bütünleşme, Segregasyon ve Marjinalleşme gibi çok sayıda sonuca yol açan bir süreç olarak görülebileceğini göstermiştir. Bu bağlamda, birey kendi kültürünü ve kimliğini sürdürmek istemediğinde ve baskın kültürle günlük etkileşim arayışına girdiğinde, asimilasyon yolu veya modu gözlenmektedir. Buna karşılık, kişinin kendi orijinal kültürüne tutunmaya ve onu geliştirmeye değer verilen ve aynı zamanda başkalarıyla etkileşimden kaçınma isteğinin olduğu yerde, segregasyon alternatifi tanımlanmaktadır. Hem kişinin kendi özgün kültürünü sürdürmesi hem de başkalarıyla günlük

etkileşimleri söz konusu olduğunda, entegrasyon bir seçenektir; bu modelde daha geniş sosyal ağına ayrılmaz bir parçası olarak katılmak için hareket edilirken, bir dereceye kadar kültürel bütünlük korunur. Son olarak, kültürel korumaya yönelik çok az olasılık veya ilgi olduğu (genellikle zorunlu kültürel kayıp nedeniyle) ve başkalarıyla ilişkilere ilgi az olduğu durumda (genellikle dışlama veya ayrımcılık nedeniyle), marjinalleşme gözlenir (Berry vd., 1987, s. 494-495).

Yapılan incelemelerde, yerli halkların örnekleri içinde hem kültürleşme tutumları hem de stres ölçüldüğünde oldukça tutarlı bir model fark edilmiştir. Bu bağlamda entegrasyon yaklaşımlarında (kültür kaybıyla tanımlanan asimilasyon ile daha fazla temasla dirençle tanımlanan segregasyon arasındaki orta yol) bireylerin daha az stres yaşadığı, segregasyonun tercih edildiği durumlarda ise daha fazla stres yaşama eğiliminde oldukları gözlenmiştir (Berry vd., 1987, s. 505). Benzer şekilde İstatistiksel yaklaşımlar ile yürütülen farklı bir araştırma neticesinde de; her iki kültüre dahil olmanın (entegrasyon), daha iyi bir psikolojik ve sosyo kültürel uyumu teşvik etmeye hizmet ettiğini, kültürlerden hiçbirine dahil olmamanın veya bunlardan birinin durumu hakkında kafası karışık olma halinin ise hem psikolojik hem de sosyo kültürel uyumu negatif yönde etkilediği görülmüştür (Berry vd., 2006, s. 325).

Akültürasyonun bir bileşeni olarak kabul edilebilecek olan adaptasyonun iki temel boyutu olan psikolojik adaptasyon ve sosyo-kültürel adaptasyonu anlamak ve gündelik hayatta yansımaları görülen bu kavramların arkasında yatan faktörlerden haberdar olmak, göç ederek yeni bir kültür içerisine giren bireylerin deneyimlediği adaptasyon süreçlerini ve farklı adaptasyon türlerinin nasıl gerçekleştiğini kavrayabilmek adına önem taşımaktadır.

Genel itibarıyla psikolojik adaptasyon, psikolojik veya duygusal refah ve tatmin anlamına gelirken, sosyo-kültürel uyum, müzakere etmek ya da belirli bir sosyal veya kültürel ortama "uyum sağlamak" için gereken kültürel olarak uygun becerilerin kazanılması ile ilgilidir (Sam, 2006, s. 17). Psikolojik uyum sırasında, göç eden bireyin kültürleşmesi sürecinde diğer önemli farklılıklar ortaya çıkar. Mülteciler için başarılı bir psikolojik uyum, iki eş zamanlı psikolojik sürecin müzakeresini içerir: temas deneyiminde yaygın olan kendilik algısı süreçlerindeki değişiklikler, birçok yönden

kültürel temas deneyiminden farklı olan travmayla başa çıkma ile birlikte meydana gelir (Allen vd., 2006, s. 207). Psikolojik uyum değişkeni, kaygı, depresyon ve psikosomatik semptomlar gibi psikolojik problemlerin ölçümlerini içermektedir. Göç, kültürleşme ve sağlık arasındaki ilişkiler oldukça değişkendir. İnsanların göç stresiyle nasıl başa çıktıkları konusunda büyük bireysel farklılıklar vardır. Bazı kişiler olumsuz etkenlere karşı daha dirençlidir. Bazı kişiler göçe diğerlerine göre daha iyi hazırlanmış olabilir ve göç öncesi yapılan bir hazırlık sağlık problemine karşı koruyucu bir faktör olabilir (Sam, 2006, s. 463). Sosyo-kültürel adaptasyon, kültürleşen bir bireyin yeni kültürel bağlamda günlük hayatı ne kadar iyi yönetebildiğini ifade eder. Psikolojik problemler genellikle temastan hemen sonra artar, bu durumu değişkenlik gösterse de genel olarak zamanla bir azalma izler; bununla birlikte, sosyo-kültürel adaptasyon tipik olarak zamanla doğrusal bir gelişme gösterir (Berry, 2006, s. 53). Dil, iletişim ve sosyal etkileşim becerilerinin yanı sıra daha geniş bir norm ve değer bilgisi gibi değişkenlerin tümü sosyo-kültürel uyuma katkıda bulunur. Temel olarak, dil yeterliliği ve daha geniş iletişim yetkinliği, sosyo-kültürel uyumun merkezinde yer alır. Bu tamamlayıcı bileşenler, sosyo-kültürel adaptasyonun daha geniş yapısının bir parçası olan etkili sosyal etkileşim için gereklidir. Aynı zamanda, sosyo-kültürel uyum, ilgili norm ve değerlerin anlaşılmasını gerektirir. Bu, bir misafirin veya göçmenin yeni bir kültüre uyum sağlamak için yeni bir dizi değeri benimsemesi gerektiği anlamına gelmez, ancak yeni bir kültür içerisine giren göçmen, değer farklılıklarının farkında olmalı ve bunlarla etkili bir şekilde başa çıkmak için davranışsal stratejilere sahip olmalıdır (Masgoret ve Ward, 2006, s. 60-72).

Özetle göç eden bireylerin yeni ortama ve yeni düzene ilişkin algılarının, içerisine girdikleri farklı düzene ne derece ayak uydurabildiklerinin ve bu yeni ortamdaki değerlerin ve normların kendileri için ne kadar anlamlı olup olmadığı meselesinin elde edilen adaptasyonun seviyesi üzerinde etkili olduğu anlaşılmaktadır. Adaptasyonun farklı bir ülkeye göç eden bireyler tarafından tecrübe edilen bir değişme, uyum sağlama (ya da bu uyumun sağlanamadığı hallerde marjinalleşme, ayrışma gibi neticelerde son bulan) sürecini ifade ettiğini söylemek mümkündür. Bütün bu özellikleriyle adaptasyon (uyum) meselesi, sınırları içerisine ulaşan göçmenlerin yaşayabileceği sorunlara ışık

tutması adına şüphesiz ki göç alan ülkelerin dikkatle gündemine alması ve ilgilenmesi gereken bir konudur.

2.4.2. Heckmann ve Entegrasyon

Lockwood'un sosyal entegrasyon ve sistem entegrasyonu ayrımı²⁹, sosyal dünyaya bakmanın iki temel yoluna, fail ve sistem olmak üzere iki perspektife, aktörler arasındaki iş birliği/çatışma ile kurumlar arasındaki uyumluluk/uyumsuzluk temelinde toplumsal düzen ve düzensizliği anlamak için yararlı olan iki mekanizmaya işaret eder (Mouzelis, 1997, s. 118). Lockwood'un ayrımı üzerinden ilerleyen Esser'e göre (2006, s. 7), sosyal entegrasyonu, aktörlerin mevcut bir sosyal sisteme, örneğin bir eğitim tesisine veya bir şirkette mesleki faaliyete dahil olması olarak tanımlar. Sistem entegrasyonu ise, tüm sosyal sistemlerin uyumu ile ilgilidir ve bir toplumun farklı unsurlarının, örneğin etnik azınlık grupları veya işlevsel alt sistemlerin ötesindeki uyumu ifade eder. Bununla birlikte Esser sosyal entegrasyonda dört senaryodan söz eden Esser, bunları; göçmenlerin ne etnik gruba ne de ev sahibi topluma dahil edilmenin olmadığı marjinalite, etnik gruba dahil edilmeyi ve ev sahibi toplumdaki dışlanmayı içeren etnik segmentasyon, etnik gruptan dışlanma ile ev sahibi topluma dahil olma anlamına gelen asimilasyon ve her iki sosyal sisteme dahil olmayı içeren çoklu içerme olarak tanımlar. Heckmann ve Schnapper'ın çalışmasında ise entegrasyon kavramı, yeni nüfusların göç edilen ülkenin mevcut sosyal yapılarına dahil edilmesi olarak tanımlanmıştır. Bu süreç yapısal, kültürel, sosyal ve kimliksel olarak dört boyuta ayrılmıştır. Yapısal entegrasyon, yerleşim toplumunun temel kurumlarında (eğitim sistemi, işgücü piyasası, barınma, vatandaşlık vb.) hakların kazanılması ve üyeliklere, pozisyonlara ve statülere erişimdir. Kültürel bütünleşme, katılımın bir ön koşuludur ve kişilerin bilişsel, kültürel, davranışsal ve tutumsal değişim süreçlerini ifade eder. Öncelikli olarak göçmenler ve onların soyundan gelenleri ilgilendirse de aynı zamanda yerel toplumu da değiştiren etkileşimli, karşılıklı bir süreci ifade eder. Göçmenlerin özel alana üyeliği, sosyal entegrasyon süreçlerine dahil olan, insanların özel ilişkilerine ve grup üyeliklerine (sosyal ilişkiler, arkadaşlıklar, evlilikler, gönüllü dernekler vb.) yansır. Yeni bir topluma öznel düzeyde üyelik, aidiyet ve özdeşleşme duygularında, özellikle

²⁹ Sosyal entegrasyon ve sistem entegrasyonu ayrımı hakkında daha fazla bilgi için David Lockwood'un "sistem entegrasyonu" ve "sosyal entegrasyon" kavramlaştırması incelenebilir.

de etnik, ulusal veya diğer (çoklu) sosyal kimlik biçimlerinde kendini gösterir³⁰ (Heckmann ve Schnapper, 2003, s. 10).

Araştırmada daha bütüncül bir bakış açısı sunması sebebiyle Heckmann'ın entegrasyon teorisi temel alınmıştır. Bu sebeple Heckmann'ın entegrasyon kavramlaştırmasını daha detaylı incelemek yerinde olacaktır. Heckmann ve Schnapper tarafından hazırlanan entegrasyon modelinde yer alan yapısal entegrasyon, kültürel entegrasyon, etkileşimli (sosyal) entegrasyon ve kimliksel entegrasyon ayrımı Heckmann (2005, s. 15-17) tarafından şu şekilde ifade edilmektedir:

*Yapısal entegrasyon*³¹ tanımına göre; bu entegrasyon türü, ekonomi ve işgücü piyasası, eğitim ve yeterlilik sistemleri, barınma sistemi, sağlık sistemi dahil refah devleti kurumları ve siyasi topluluğa üyelik olarak vatandaşlık gibi temel kurumlarda hakların kazanılması, pozisyonlara ve üyelik statülerine erişim anlamına gelir. Bunlar temel kurumlardır, çünkü bunlara katılım, modern bir piyasa toplumunda bir kişinin sosyo-ekonomik durumunu, fırsat yapısını ve kaynaklarını belirler. Toplumlar varlıklarının maddi olarak yeniden üretimine bağlıdır. Bu durum toplumdaki iktisadi kurumların ve onları hazırlayan eğitim sistemi gibi kurumların merkeziliği ve toplumdaki bireylerin sosyal statülerini belirlemede ekonomik konumların etkisinin temel nedenidir. Bu nedenle, toplumun her bir üyesinin, toplumun sosyo-ekonomik kurum ve kuruluşlarında konumlar elde etmek ve rol oynamak için bilişsel, kültürel ve sosyal yeterlilikleri kazanması gereklidir. Konut piyasasına ve refah devleti kurumlarına erişim, hanelerdeki bireylerin fiziksel ve duygusal yeniden üretimi için merkezi öneme sahiptir. Vatandaşlığa kabul ve vatandaşlık yoluyla siyasi topluluğa üyelik, siyasi sistemde en azından asgari düzeyde bir etkiye sahip olmanın bir ön koşuludur. Vatandaşlar olarak göçmenler, politikacıların seçmenleri arasında göz ardı edilemeyecek bir müşteri haline gelirler. Ek olarak, vatandaş olan göçmenler siyasi sistemde güçlü konumlarda yer alabilirler. Vatandaşlığın entegrasyonun merkezi olmasını sağlayan diğer bir yönü de

³⁰ Kimliksel Entegrasyon

³¹ Esser'in kavramlaştırmasında yer alan "placement" kavramı yerine yapısal entegrasyon kavramını kullanan Heckmann, bireylerin gruplara herhangi bir biçimde sosyal entegrasyonunda bir boyut ve mekanizma olarak "placement" kavramının göç bağlamında yapısal entegrasyona karşılık geldiğini ifade eder (Heckmann, 2005, s.15).

göçmenlerin bir ülkede ve toplumda güvenli bir şekilde kalma olasılıklarının buna bağlı olmasıdır.

Haklar, konumlar ve statüler ancak göçmenler tarafında belirli öğrenme ve sosyalleşme süreçleri yer aldığı takdirde elde edilebileceğini söyleyen Heckmann, göçmenlerin göç ettikleri kültür ve toplumun temel unsurlarını ve yeterliliklerini kazanmak zorunda olduğundan bahsetmektedir. Bu doğrultuda, katılımın bu ön koşullarıyla ilgili olarak *kültürel entegrasyon*; bireylerin bilişsel, davranışsal ve tutumsal değişim süreçlerine ve durumlarına atıfta bulunmaktadır. Bununla birlikte Heckmann, kültürel entegrasyonun göçmen grupların anavatanlarının kültürel unsurlarından vazgeçmek zorunda kalmalarını gerektirmediğini söyler.

Sosyal ilişkiler, arkadaşlıklar, ortaklıklar, evlilikler ve gönüllü kuruluşlara üyelik gibi göstergelere yansıyan etkileşimli yani *sosyal entegrasyon* ise Heckmann'a göre göçmenlerin yerel toplumun birincil ilişki ağları alanına kabulüdür. Göçmenlerin hedef toplumun birincil ilişkileri ve ağları alanına kabulü ve dahil edilmeleri, insanların özel ilişkileri ve birincil grup üyelikleri ile belirtilir. Kültürel entegrasyonun bazı temel unsurları, özellikle iletişimsel yeterlilikler, etkileşimli entegrasyon (sosyal entegrasyon) için ön koşullar olduğunu vurgular.

Toplumsal katılım ile birlikte entegrasyon sürecinin daha ileriki bir aşamasında gerçekleştiğini söylediği *kimliksel entegrasyon* ise, Heckmann'ın ifadesiyle gruplara aidiyet duyma ve özdeşleşme duygularında kendisini göstermektedir. Kimliksel entegrasyon ayrımını belirtirken şu örnek üzerinden açıklama yapar; ev sahibi toplumun çekirdek kurumlarına katılmak, bu kurumların işlev görmesini sağlayan kültürel yeterlilikler edinilmeden mümkün değildir. Öte yandan katılım, bu kurumların hedefleriyle özdeşleşmeden ve göç toplumuna aidiyet ve dahil olma duygusu geliştirmeden de mümkündür. Bu aidiyet duygusu, katılım ve kabul sonucunda gelişebilir. Dolayısıyla entegrasyon sürecinin daha sonraki bir aşamasında gelişecektir. Öznel düzeyde yeni bir topluma dahil olma³², özellikle etnik, bölgesel, yerel ve/veya

³² Kimliksel Entegrasyon

ulusal kimlik biçimlerinde veya bunların karmaşık kombinasyonlarında, gruplara ait olma ve gruplarla özdeşleşme duygularında kendini göstermektedir.

Bu çerçevede araştırmada, yapısal entegrasyon kapsamında “İş ve Çalışma Yaşamı”, “Eğitim”, “Kadınların Dezavantajlı Konumunu İyileştirmeye Yönelik Destekler”, “Bilgilendirici/Farkındalık Artırmaya Yönelik Uygulamalar” değişken olarak seçilmiştir. Sosyal entegrasyon alanında “Türklerle/Ev Sahibi Toplumla İletişim”, “Uyum Atölyeleri ve Kurslarla Ev Sahibi Toplum ve Farklı Göç Toplulukları ile İletişim” değişkenleri belirlenmiştir. Kültürel entegrasyon için “Kültürel Alışkanlıklar, Gelenek ve Görenekler Kapsamındaki Faaliyetler”, “Dil”, “Sosyo-kültürel Faaliyetler ve Etkinlikler” değişken olarak kabul edilmiştir. Kimliksel entegrasyon kapsamında ise herhangi bir değişken tespit edilememiştir.

Bireysel ve kolektif bir olgu olarak entegrasyonun, kısa bir olaylar dizisi veya ileriye doğru büyük bir sıçrama değil, çoğu zaman nesiller boyunca sürebilen uzun bir süreç olduğunu vurgulayan Heckmann, entegrasyonun aynı zamanda hem göçmenler hem de alıcı toplum için bir öğrenme süreci olduğunu ve öğrenme işleminin zaman alacağını ifade etmektedir. Bununla beraber, birinci kuşak olarak adlandırılan, kendileri göç etmiş kişiler için entegrasyonun, çok fazla entelektüel ve duygusal çaba gerektiren ikinci bir sosyalleşme olduğunu, ikinci neslin ise muhtemelen iki kültürlü sosyalleşme ve kimlik oluşumunun zorlu biçimlerinden geçmek durumunda kaldığını söylemektedir. Alıcı toplumun ise “yabancı” insanlarla etkileşim kurmanın yeni yollarını öğrenerek kurumlarını onların ihtiyaçlarına göre uyarlaması gerektiğine dikkat çekmektedir. Entegrasyonda zamanın öneminden bahsederken, kimliksel entegrasyonun entegrasyonun en yavaş gerçekleşen boyutu olduğunu ifade ederek farklı entegrasyon boyutlarının farklı hızlarda gerçekleştiğini açıklamaktadır. Bununla birlikte entegrasyonun tek boyutu içerisindeki bileşenlere dair süreçlerin de farklı hızlarda ilerlediğini (örneğin yapısal entegrasyonda; işgücü piyasa entegrasyonunun, siyasi-hukuksal topluluğa entegrasyon olarak adlandırılan vatandaşlığa kabulden daha hızlı olması...) ifade etmektedir (Heckmann, 2005, s. 17-18).

Entegrasyonla ilgili mekansal bir boyutun da varlığına dikkat çeken Heckmann (2005, s. 18) fiziksel mekanın ve sosyal yapı olarak mekanın: konut olarak yapısal

entegrasyonda, etkileşim ve sosyal ilişkiler için bir fırsat olarak etkileşimli entegrasyonda ve kişinin ait olduğu veya ait olmak istediği yerin mekânsal referans sistemi olarak kimliksel entegrasyonda yeri olduğunu belirtmektedir. Buradan hareketle "Getto", etnik koloni, grupların mekansal yoğunlaşması olarak ayrışma ve sosyal ayrışma hakkındaki araştırma ve tartışmaların hepsinin bu mekansal boyuta sahip olduğunun altını çizmektedir. Bunun yanı sıra Heckmann, göçmenleri kabul eden toplumun homojen olmayıp dikey boyutta katmanlaştığını ve içerisinde marjinal yapıları da barındırdığına dikkat çekerek entegrasyonun doğrusal, eğrisel veya "zorunlu olarak" ilerleyerek belirli bir sonuca yol açan bir süreç olmadığını ve sürecin bütünleşmenin dışında sosyal segregasyonu da içeren farklı sonuçları olabileceğini vurgulamaktadır.

Bir Öğrenme ve Sosyalleşme Süreci Olarak Sosyal Entegrasyon

Heckmann'e göre (2005, s. 18-19), göç eden birey ve ailesi için göç, menşe ülkedeki sosyalleşmenin büyük bir kısmının yeni toplumda kullanılamaması anlamına gelmektedir. Bilişsel, sosyal ve mesleki yeterliliklerin bazıları aktarılabilir, ancak çoğu aktarılamaz ve yeniden öğrenilmesi gerekir. Bu noktada dil son derece önemlidir. Bu öğrenme ve sosyalleşme süreci, göç eden kişilerin yaş gruplarına ve jenerasyonlarına göre farklılık arz eder. Her öğrenme sürecinde diğer gruplarda olduğu gibi, göçmen bir ailenin veya bireyin öğrenme yeteneği ve beraberinde getirdiği kültürel, sosyal ve ekonomik sermaye, yeni toplum koşullarına uyum sağlamada önemli rol oynamaktadır. Menşe ülke ile ev sahibi ülkenin kültürleri arasındaki kültürel yakınlık (örneğin ortak bir dil) sosyalleşme sürecini kolaylaştıracaktır. Kültürel mesafe entegrasyonu engellemez ancak öğrenme ve sosyalleşme sürecini zorlaştırır ve daha fazla çaba gerektirir. Entegrasyon sürecinin hızı ve kalitesi, alıcı toplumun çabalarından da etkilenebilir. Dil ve oryantasyon kursları, öğrencilere yönelik mentorluk programları vb. uygulamalar entegrasyon sürecinin hızlandırılmasında yardımcı olmaktadır.

Bir iletişim aracı olan dilin göçmen entegrasyon sürecinde merkezi bir rol oynadığını ifade eden Heckmann' göre (2008, s. 55), dil, yalnızca alıcı toplumun temel toplumsal

kurumlarına başarılı bir şekilde katılmanın³³ bir ön koşulu değil, aynı zamanda yerli nüfusun üyeleriyle özel ilişkilerin³⁴ geliştirilmesi için de bir ön koşuldur. Bu anlamda göç verilen ülkenin ulusal dilini edinmiş olanlar için değerli bir kaynak, bilmeyenler veya az bilenler için ise dezavantajdır. Bununla birlikte Heckmann, entegrasyonun temel unsuru olan eğitimin, büyük ölçüde dil aracılığıyla gerçekleştiğinin altını çizmektedir.

İşgücü piyasası ile okulların tüm göç ülkelerinde entegrasyonun başlıca kurumları olduğunu belirten Heckmann (2008, s. 35), okulların, iki veya üç kuşak süren bir süreçte göçmen nüfusların kültürel entegrasyonunun veya kültürleşmesinin ana araçları olduğunu söylemektedir. Ona göre; okul, göçmen çocukların dil, değerler, normlar, alışkanlıklar, estetik standartlar, semboller ve daha pek çok şey gibi ev sahibi ülkenin kültürünün temel öğelerini, aile kültürel geçmişinden vazgeçmeden öğrendiği kurumdur ve öyle de olmalıdır. Bu kapsamda Heckmann (2008, s. 38), Berlin'in büyük bir göçmen nüfusuna sahip olduğu bir bölgedeki "Erika-Mann-Schule" isimli ilköğretim okulunu örnek göstererek, tiyatro eğitimi yöntemlerini birçok konuda düzenli olarak uygulayan okulun sosyal rolleri, dili, yüz ifadelerini, vücut hareketlerini, sembolleri ve jestleri eğlenceli bir şekilde öğreterek, özellikle göçmen çocukların kültürel ve sosyal entegrasyonunu başarıyla desteklediğini aktarmıştır.

Özetle entegrasyonun, bireylerin bir dizi ortak değeri tanıma ya da dışlama seviyesine göre göçmenleri ve onlara ev sahipliği yapan toplulukları kuvvetli ya da zayıf olarak belirli ölçülerde birbirine bağlayıp bütünleştiren veya segregasyon gibi bütünleşme harici durumlarla da sonuçlanabilen uzun ve kapsamlı bir süreç olduğunu söylemek mümkündür. Entegrasyon sürecinde, entegrasyonun farklı boyutlarındaki³⁵ gelişmelerin birbirlerini desteklediğini söylemek mümkünse de, kimi zaman bazı entegrasyon boyutlarının diğerlerinden bağımsız ya da asgari düzeyde bağımlı olarak daha önce veya

³³ Yukarıda belirtildiği üzere toplumun temel kurumlarına katılım ile yapısal entegrasyona atıfta bulunulmaktadır.

³⁴ Benzer şekilde özel ilişkiler alanı ile sosyal entegrasyona atıf vardır.

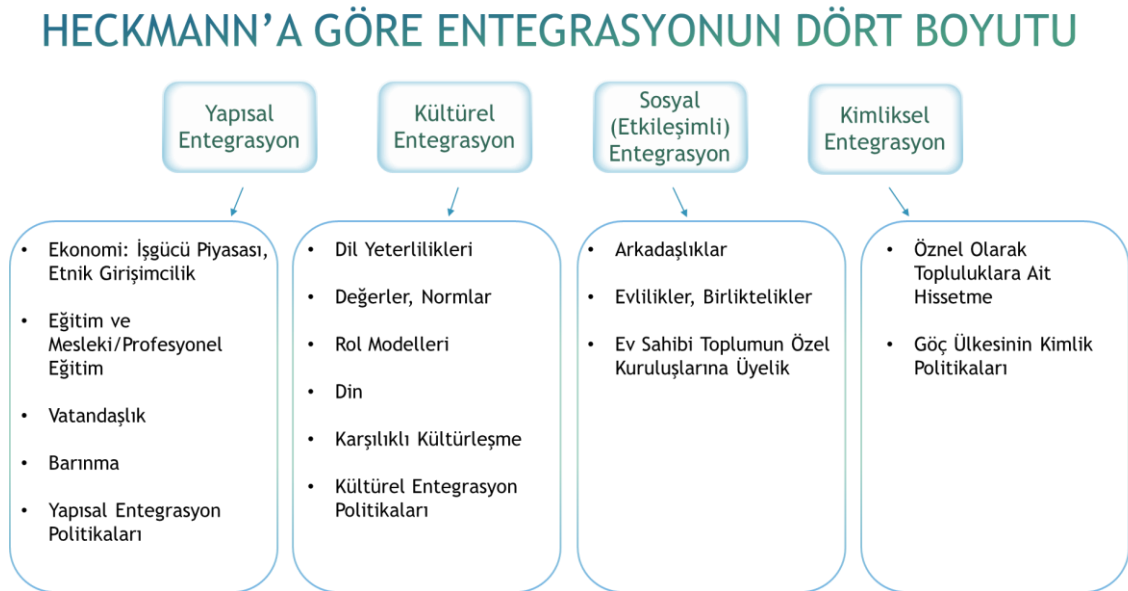
³⁵ Özellikle sosyal entegrasyon ve kültürel entegrasyonun birbirini kuvvetli şekilde beslediğini söylemek mümkündür.

öteki boyut olmadan gelişebildiğini³⁶ de söylemek mümkündür. Heckmann'ın entegrasyon teorisi kendisinden önce geliştirilen birçok entegrasyon politikasını toparlar niteliktedir. Entegrasyon politikalarına yön veren bu tür teorileri anlamak göçmenlere yönelik yaklaşımları anlamlandırmak adına oldukça önemlidir.

2.4.3. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, Berry'nin göçmenlerin yeni toplumla bütünleşmeleri kapsamındaki kültürleşme modeli içerisinde uyumun bir çıktısı olduğu, bu çıktının ise asimilasyon, entegrasyon, segregasyon ya da marjinal yaşam şeklinde olabileceği temel söylemi kabul edilmiştir. Uyumun bir çıktısı olarak görülen entegrasyon ise Heckmann'ın entegrasyonun dört alt boyutu kapsamında ele alınmıştır. Böylece çalışmada Kızılay'ın entegrasyon konusundaki faaliyetleri Heckmann'ın aşağıdaki modelde özetlenen boyutlar üzerinden ele alınacaktır.

Bu bağlamda Heckmann'ın entegrasyonun dört boyutuna ilişkin kategorize ettiği (2005, s. 24) bileşenler aşağıdaki tablo üzerinden incelenebilir:

Şema 1 Heckmann'a Göre Entegrasyonun Dört Boyutu

³⁶ Örneğin, Heckmann'ın de (2005, s. 17) belirttiği üzere, yapısal entegrasyon kapsamında alıcı toplumun temel kurumlarında yer almak (örneğin iş piyasasına dahil olmak), topluma dair bir aidiyet duygusu beslemeden de olabilmektedir.

3. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE GÖÇ VE GÖÇ YÖNETİMİ

Bulunduğu coğrafik konum sebebiyle tarihi boyunca çeşitli göçlere tanık olması sebebiyle, göç ve göç yönetimi Türkiye için önemli meseleler olmuştur. Bu meseleleri Türkiye'nin ele alış biçiminin bu çalışma için önem taşıması sebebiyle çalışmanın bu bölümünde Türkiye'ye yönelik göçler ve Türkiye'de göç yönetimi konuları incelenmiştir.

3.1. TÜRKİYE'YE YÖNELİK ULUSLARARASI GÖÇLER

Tarih içerisinde Türkiye'nin göç yönetiminin nasıl şekillendiğinin ve hangi olaylardan etkilendiğinin anlaşılabilmesi için Türkiye'ye yönelik uluslararası düzeyde gerçekleşen göçleri incelemek gereklidir. Bu sebeple bu kısımda 1923-2020 yılları arasında Türkiye'ye yönelik gerçekleşen göçler ve bu süreçte Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından göçmenlere ilişkin gerçekleştirilen yasal düzenlemeler ele alınmıştır.

3.1.1. 1923-2020 Arası Türkiye'ye Yönelik Uluslararası Göçler

Geçmiş dönemde Osmanlı ile başlayan göç hareketlerinin, Cumhuriyetin ilanının ardından da devam ettiğini görmek mümkündür. Bununla birlikte 1960'larda yoğun bir biçimde göç veren Türkiye işgücü göçü ile özdeşleşen ülkelerden biri haline gelmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren sınır komşusu olduğu ülkelerde yaşanan karışıklıkların da etkileriyle göçler almış ve geçiş yollarının üzerinde bulunması sebebiyle transit ülke konumuna gelmiştir (Dönmez Kara, 2015, s. 146).

Cumhuriyet döneminden itibaren gerçekleşen kitlesel göçlerin Göç İdaresi Başkanlığınca paylaşılan somut örneklerine aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 2 Cumhuriyet Döneminden İtibaren Türkiye'ye Yönelik Gerçekleşen Göçler

Göçün Gerçekleştiği Tarih	Göç Hareketinin Başladığı Konum	Gelen Göçmen Sayısı
1922-1938	Yunanistan'dan	384 bin
1923-1945	Balkanlar'dan	800 bin
1933-1945	Almanya'dan	800
1988	Irak'tan	51.542
1989	Bulgaristan'dan	345 bin
1991	Irak'tan	467.489
1992-1998	Bosna'dan	20 bin
1999	Kosova'da	17.746
2001	Makedonya'dan	10.500
Nisan 2011- Mart 2019	Suriye	3,6 milyon

Kaynak: Göç İdaresi, Göç Tarihi, <https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi>

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilan edilmesiyle birlikte imzalanan çeşitli mübadele antlaşmaları özellikle Balkanlarda yaşamakta olan Müslüman ve Türk halkın Türkiye Cumhuriyeti topraklarına göçünün artarak sürmesini sağlamıştır. Cumhuriyet'in ilanını takip eden süreçte 1923-1924 döneminde Yunanistan'dan, 1950-1951 senelerinde Bulgaristan'dan, 1954 sonrasında ise Yugoslavya topraklarından Türkiye'ye doğru göçler yaşanmıştır. 1950'li yılların sonundan 1980'lerin başına kadarki dönemde ise Türkiye'den dünyanın çeşitli bölgelerine (Başta Avrupa ülkeleri olmak üzere) yönelik işgücü göçleri yaşanmıştır. 1980 sonrasında Türkiye bir kez daha komşu ülkelerde yaşanan siyasal krizler ve sahip olduğu stratejik konum nedeniyle göç hareketleriyle karşılaşmıştır. Türkiye'nin sahne olduğu göç hareketleri günümüzde de mevcudiyetini korumaya devam etmiştir. Ancak bu çoğunlukla düzensiz göç düzeyinde gerçekleşen bu göçler ağırlıklı olarak göçmen kaçakçılığı, mülteci, sığınmacı ve insan ticareti şeklinde kendini göstermiştir (Dönmez Kara, 2015, s. 135-136).

Cumhuriyet döneminde uygulanan göçmen alma politikası, Osmanlı döneminde izlenen politikadan farklılaşmıştır. Bu dönemdeki politika; din ve mezhebin ortaklığına dayanan bir "ümme" yapısından çıkarak, dinin ve mezhebin yalnızca bir öğesini oluşturduğu

“kültürün ortaklığına” dayanan bir “millet” yapısına kavuşma yönündedir. Özetle, Osmanlı dönemindeki göçlerde “Müslüman” olmanın, “doğrudan ve bağımsız tek ölçüt” olarak kabul edilmesine karşılık, bu durumun Cumhuriyet dönemindeki göçlerde ise sadece “dolaylı ve bağımlı bir ölçüt” olarak göz önüne alındığı görülmektedir. Somut bir ifadeyle sosyo-kültürel bütünleşme amacıyla bu kapsamda Dindaş’tan Soydaş’a ve İslam Ümmeti’nden Türk Milleti’ne bir dönüşüm yaşanmıştır (Çavuşoğlu, 2007, s. 132).

Türkiye Cumhuriyeti’nin siyasal, toplumsal ve ekonomik tarihinin üzerine yapılan alışlagelmiş dönemleştirmelere paralel olacak şekilde uluslararası göç ve ulus-devlet/modernite ilişkisini üç dönem içerisinde değerlendiren İçduygu bu dönemleri; ulus-devlet inşasının erken dönemi olan 1923-1950, ulus-devlet inşasının yerel ve ulusal anlamda yerleşikleşmesi süreci olan 1950-1980 ve ulus-devlet inşasının küresel anlamda belirgin hale geldiği 1980’den sonraki dönem olarak ifade etmektedir. İçduygu, ulus-devlet oluşumu sürecinin en belirleyici unsurlarından biri olarak kabul edilen nüfusun homojenleşmesi olgusunu ortaya çıkaran başlıca iki gelişmenin, 1915 yılında gerçekleşen Ermenilerin tehciri ve 1923’te imzalanan Lozan Antlaşması kapsamında Türkiye ve Yunanistan arasında yapılan nüfus mübadelesi olduğunu ifade etmiştir (İçduygu, 2014, s. 53-54). Cumhuriyetin ilk yıllarında nüfus mübadelelerinin ötesinde zaruret veya zorlama gibi sebeplerle Anadolu’ya yönelik göç hareketlerinden en büyüklerinden biri Balkanlar’dan gerçekleşen göçlerdir.

Kurtuluş Savaşının sona ermesi ve yaşanan askeri çatışmanın Türkler büyük bir zaferle sonuçlanmasının ardından 1923 yılı modern bir ulus devletinin kurulduğu bir özgürlük yılı olarak kutlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti’nin bir ulus devlet olarak kuruluşu, Osmanlı’nın çöküş döneminde yitirilen gücün geri kazanılması ve yeniden tanınmayı sağlamıştır. Ancak Türkiye için zaferle netice bulan bu durumun bazı bedelleri de olmuştur. Bu mübadele aynı zamanda Osmanlı seçkinlerinin, burjuvazinin ve tüccar sınıfının büyük bir kısmının yitirilmesi anlamına gelmiştir (Hirschon, 2007, s. 17-18). 30 Ocak 1923’te Yunanistan ile Türkiye arasında imzalanan “Türk ve Rum Nüfus Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol” kapsamında Türk topraklarında bulunan Rum Ortodoks dinine mensup Türk uyruklular ile Yunan topraklarında yerleşik halde bulunan Müslüman Yunan uyruklular 1 Mayıs 1923 tarihinden itibaren zorunlu

mübadeleye tabi tutulmuştur. Sözleşmede Batı Trakya'da oturan Müslümanlar ve İstanbul'da oturan Rumlar mübadeleden istisna edilmiştir (Okutan, 2004, s. 228-229) Yaşanan mübadele ile yaklaşık olarak 400 bin Rumeli Müslümanının ülkeye girişine karşılık 1 milyon 200 bin Anadolu Rumu Türkiye topraklarından ayrılmıştır. Dönemin şartları dikkate alındığında hem konjonktürel sorunlar hem de yapısal engeller sebebiyle mübadillerin iskanları kolay olmamıştır (Aktar, 2014, s. 32).

Göç dalgalarını oluşturan bir diğer ülke ise Romanya'dır. Romanya'dan Türkiye'ye 1923-1938 yılları arasında gerçekleşen göç dalgasıyla 38.009 serbest 75.771 iskanlı olmak üzere toplamda 113.710 Romanyalı Türk nüfus Türkiye topraklarına göç etmiş, bu tarihten sonra göçler nispeten daha az seviyeye gerçekleşmiştir (Eren, 2000, s. 381'den akt. Ağanoğlu, 2012, s. 402). 1939-1960 yılları arasında ise Romanya'dan 4.055'i serbest ve 3.576'sı iskanlı olmak üzere 7.631 göçmen Türkiye'ye giriş yapmıştır. Böylelikle Romanya'dan Türkiye'ye ulaşan göçmen sayısı 121.341'e ulaşmıştır (Geray, 1976, s. 1083'ten akt. Sarımay, 2011, s. 361)

Cumhuriyet döneminde, Balkanlardan Anadolu topraklarına yönelik gerçekleşen göç dalgalarından en önemlilerinden birini Bulgaristan'dan yapılan göçler oluşturmaktadır. Bu göçlerin çeşitli dönemlerde gerçekleşmiş olup 1925-1989 yılları arasında sürdüğü bilinmektedir. Cevat Geray'ın paylaştığı göçmen sayılarına göre 1923-1939 yılları arasında göç edenlerin 198.688 kişiden olduğu ifade edilmiştir (Geray, 1962'den akt. Şimşir, 1986, s. 211). 1935-1940 yılları arasında ise 95.964 Türk Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etmiş olup, İkinci Dünya Savaşındaki şartlar ve karışık bir politik ortam bulunması sebebiyle 1941-1949 arası dönemde Türk göçü azalarak 14.390 kişi ile sınırlı kalmıştır. Savaş sırasında Bulgaristan Krallığının yerini Sosyalist rejime bırakmasıyla geçilen Sosyalist rejim Türkler üzerinde bir gelecek endişesi yaratmış ve bu tarihten sonra göçler devam eden bir süreç halini almıştır. Rejim değişikliğinin beraberinde görülen en büyük göç hareketi 1950-1951 senelerinde 154.000 Türk'ün tehcir edilmesiyle olmuştur (Ağaoğlu, 2012, s. 362). Altuğ, konuyla ilgili olarak Bulgaristan'ın Türk asıllı tebaasını yalnızca üstlerindekiyle, gayri insani bir şekilde sürmüştüğünü, buna karşılık Türkiye hükümetinin göçmenleri derhal anavatana kabul ederek müstahsil hale gelebilmeleri için gerekenleri yaptığını ifade etmiştir. Türkiye'ye gelenler İstanbul, Ankara, İzmir, Kayseri ve Balıkesir gibi illere

yerleştirilmiştir. (Altuğ, 1991, s. 111). Genel anlamda 1950 sonrasında yavaş seyreden göç süreci 1989’da ani ve kitlesel bir boyut kazanmıştır. Bu göç dalgasına, 1984 yılında yönetime gelen Zhivkov yönetiminin Bulgaristan’daki Müslüman toplulukları Bulgarlaştırarak ülkede tutma yönündeki politikasının sertleşmesinin sebep olduğu öne sürülmektedir (Erder, 2014, s. 151). Karpat bu dönemdeki bahsi geçen hükümetin Türkleri “Müslümanlığı kabul etmiş Bulgarlar” olarak tanımladığını, isimlerini değiştirdiğini, Türkçe konuşmayı yasakladığını ve okullar ve camileri kapattığını aktarmıştır (Karpat, 2004, s. 302-303’ten akt. Erder, 2014, s. 151-152).

Türkiye’ye savaşlar, yağmalar, katliamlar, baskı ve ayrımlar gibi sebeplerle hem kitlesel hem de bireysel ve aile düzeyinde göç veren başlıca bölgelerden biri de Yugoslavya-Makedonya toprakları olmuştur. Bu topraklardan Anadolu’ya yönelik göçler 1877-78 Osmanlı-Rus savaşıyla başlamış ve 1912-1913 Balkan savaşlarıyla gelişmiştir. 1923-1951 arasında da devam eden, 1952-1967 döneminde “kitlesel” bir hal alan göçler ve 1996 yılına kadar birey ve aile düzeyinde sürmüştür. Yugoslavya-Makedonya bölgesinden Türkiye’ye yaşanan göçlerin önemli bir sebebinin Zirai Islahat (Agrar) Kanunu olduğu ifade edilmektedir. Bu düzenlemeyle toprakları ellerinden alınan köylüler göçe zorlanmıştır (Çavuşoğlu, 2007, s. 140-146). Yugoslavya’dan topraklarından Türkiye’ye gelenlerin büyük bir kısmının serbest göçmen olması nedeniyle devlet yardımının çok az yapılması, Türk kamuoyunun meseleye yeterince ilgi göstermemesi gibi sebeplerle bu göçleri Şerafettin Yücel’den “Yugoslavya’dan Sessiz Türk Göçü” olarak adlandırmıştır (Yücelden, 1968, s. 328’den akt. Sarınay, 2011, s. 359-360). Yugoslavya’nın parçalanmasının ardından Bosna-Hersek, Kosova ve Makedonya’da meydana gelen hadiseler nedeniyle Türkiye’ye yönelik göçler devam etmiştir (Sarınay, 2011, s. 360).

Mülteci ve sığınmacı göçüyle ilgili gelişmeler irdelendiğinde, Türkiye’nin 1970’lerin sonu ile 1980’lerin başında Türkiye’ye yönelik, çoğunluğu Orta Doğu’dan olmakla birlikte bazı Asya ve Afrika ülkelerinden göçler yaşandığı görülmektedir. 1979 yılında İran’da meydana gelen rejim değişikliğiyle gerçekleşen mülteci ve sığınma hareketi bu kapsamdaki ilk büyük örneği teşkil etmektedir. Bunu, İran-Irak Savaşı, Irak tarafından Kuveyt’in işgal edilmesi, Körfez Savaşı, Saddam rejimi tarafından yürütülen politikalar ve 2003 yılında Irak’ın işgal edilmesi neticesinde gelişen nüfus hareketleri izlemiştir

(İçduygu vd., 2014, s. 317-318). 1988-1991 seneleri arasında 600 bini aşkın Irak kökenli göçmen gerek misafir veya sığınmacı olarak bir süre Türkiye’de kalarak ülkelerine dönmüş gerekse de Türkiye’yi Transit ülke olarak kullanmıştır. Sayıları net olarak bilinmese de aralarında Kürtler, Süryaniler, Araplar ve Türkmenler gibi çeşitli etnik grupların bulunduğu Iraklı göçmenlerin bir kısmı Türkiye’de kalmıştır (Adıgüzel, 2016, s. 88).

Bahsedilen büyük göç dalgalarının yanı sıra 1933-1945 tarihleri arasında gerçekleşen bilim insanı göçünde de değinmek yerinde olacaktır. 1933’te Almanya’da Hitler hükümeti tarafından ari ırktan olmamaları gerekçesiyle üniversitelerdeki kürsülerinden uzaklaştırılan çok sayıda bilim insanının Nazi Almanya’sından göçü söz konusu olmuştur. Hemen hemen aynı dönemde genç Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk öncülüğünde köklü bir üniversite reformuna imza atma gayreti içerisine girmiştir. Her iki ülke tarihinde yaşanan bu ilginç kesişme ile ülkelerinden ayrılmak durumunda kalan çok sayıda akademisyen, mesleklerini icra edebilmek üzere Türk üniversitelerine yerleştirilmiştir (Gülmez, 2016, s. 237).

Son olarak 2011 senesinden, Arap Baharının³⁷ Suriye’ye etki ettiği dönemden itibaren yaşanan iç karışıklıklar sebebiyle milyonlarca insanın kendi ülkelerinden ayrılarak büyük bir göç hareketine başlamasıyla tarihte eşine ender rastlanacak bir göç dalgası niteliği taşıyan Suriye göçünden bahsetmek gerekmektedir. Suriyeli göçmenler, büyük bir çoğunluğunun Türkiye’ye göç etmesiyle birlikte şüphesiz ki Türkiye’nin bu zamanda karşılaştığı en ciddi göç yönetimi meselelerinden biri haline gelmiştir.

Suriye’de ortaya çıkan rejim karşıtı görüşlerin giderek şiddetli çatışmalara ve akabinde iç savaşa dönüşmesi nedeniyle komşu ülkelere doğru dramatik bir insan kaçıışı yaşanmıştır (Erdoğan, 2015, s. 1). Krizin başlangıcından 11 sene sonra hala 6,9 milyondan fazla insanın yerlerinden edilmiş durumda, 13 milyonu aşkın insanın ülkeyi terk etmiş veya ülke sınırları içerisinde yerlerinden edilmiş olduğunu, bunun yanı sıra 14,6 milyon insanın ise insani yardımlara ihtiyaç duyduğunu vurgulayan UNHCR, bu durumu “en büyük yerinden edilme krizi” olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda

³⁷ Arap Baharı; Arap halklarının eşitlik, özgürlük, insan hakları ve demokrasi talepleri doğrultusunda kendi yönetimlerine yönelik protesto, ayaklanma, isyan hareketidir.

Türkiye’yi 3,7 milyondan fazla Suriyeli dahil olmak üzere “dünyanın en büyük mülteci³⁸ nüfusuna ev sahipliği yapan ülkesi” olarak tanımlamaktadır.³⁹

Türkiye’ye yönelik göçlerin güncel durumunu kısaca özetlemek gerekirse, son yıllarda, Romanya, Ermenistan, Gürcistan, Ukrayna, Moldova, Romanya ve Rusya gibi ülkelerden gelen kayıt dışı göçmenlerin Türkiye’de işgücü piyasalarına dahil olmaktadır. Bununla birlikte genellikle Irak, İran, Afganistan, Somali, Pakistan, Nijerya, Bangladeş ve Gana gibi belirli Asya ve Afrika ülkelerinden göç edenlerin bir geçiş ülkesi olarak Türkiye’yi kullanarak Avrupa’ya veya diğer gelişmiş ülkelere ulaşmaya çalıştıkları bilinmektedir. Bu kapsamdaki göçmenler genellikle insan kaçakçıları aracılığıyla yasa dışı yollarla ülkeye girmekte, benzer yollar ile Türkiye’den çıkmakta veya çıkmayı denemektedirler (İçduygu vd., 2014, s. 317). Anadolu coğrafyası bulunduğu jeopolitik konum sebebiyle taşıdığı stratejik önem, doğu ve batı arasında köprü niteliği taşımasıyla tarih boyunca göçlere tanık olmuştur. Son yıllarda yükselen bir ivmeyle küreselleşen dünyada, giderek artan göç hareketleriyle göç yolları üzerinde bulunan Türkiye’nin çeşitli göçlere sahne olmaya devam edeceğini tahmin etmek mümkündür.

3.1.2. Türkiye’de Göçmenlere ilişkin Yasal Düzenlemeler ve Göçmenlerin Yasal Statüsü

Göç yönetimi anlamında Türkiye, tarih boyunca yaşadığı göçler karşısında çeşitli müdahale planları ve düzenlemelerde bulunmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra ilgili alana dair çok sayıda kanun ve düzenleme bulunmaktadır. Ancak bu kısımda Türkiye göç tarihi açısından belirli bir düzeni değiştirmesiyle veya belirli bir dönemdeki yaklaşımlara yön vermesiyle önemli görülen kanunlara ve düzenlemelere yer verilmiştir.

³⁸ Türkiye, Cenevre Sözleşmesi’ne eklemiş olduğu coğrafi sınırlama sebebiyle Suriyelileri mülteci kapsamında değerlendirmemektedir. Konuyla ilgili detaylı bilgilere ve Türkiye’nin Suriyelilerin durumuna ilişkin tanımlamalarına çalışmanın bir sonraki bölümü olan 3.1.3.’de yer verilmiştir.

³⁹ UNHCR’a ait ifadeler UNHCR sözcüsü Boris Cheshirkov’un Cenevre’deki Milletler Sarayı’nda düzenlenen basın toplantısında söylediklerinin özeti niteliği taşıyan paylaşımdan erişilmiştir. *Web Sayfası Bağlantı Adresi:* <https://www.unhcr.org/tr/33949-eleven-years-on-mounting-challenges-push-many-displaced-syrians-to-the-brink.html>

Mübadele etmek Türk Dil Kurumu'nun tarafından değiş-tokuş etmek anlamına gelmektedir.⁴⁰ Lozan Antlaşması ile Türkiye-Yunanistan arasında gerçekleştirilen göçler mübadele göçlerine örnek teşkil etmektedir. Türkçede “Mübadele” kavramı, tarihe ilişkin kullanıldığı zaman Lozan Konferansında alınan karar neticesinde Türkiye ile Yunanistan arasında gerçekleştirilen karşılıklı nüfus değişimi anlamına gelmektedir. “Mübadil” sözcüğü de bu çerçevede gelmiş olan muhacirleri kastetmektedir (Macar, 2015, s. 173)

Ulus-devlet kuruluş sürecinde, Atatürk döneminde izlenmiş olan iskan politikasının iki temel hedefi bulunmaktadır. İlk hedef Türk kültürüne bağlı olan muhacirlerin ülkeye getirilerek Türk kültürünü güçlendirmesi, ikinci hedef ise memleketteki nüfusun dağılış şeklini askeri, siyasal ve iktisadi anlamda değiştirmek olmuştur. O dönemde dışarıdan gelen mübadillerin iskanının yanı sıra iç iskanın da önemle ele alındığı ifade edilmektedir. Bunun sebebi ise ülkede varlığını sürdüren kaçakçılık, eşkıyalık, isyan vb. sebeplerle devleti meşgul eden bazı ailelerin ya da aşiretlerin Cumhuriyet hükümetleri tarafından milli ve medeni bir devlet için sakınca olarak görülmesidir. Bu doğrultuda 1923 yılından itibaren adımlar atmaya başlayan hükümet iskana yönelik çeşitli kanun ve kararnameler çıkarmıştır (Sarı, 2011, s. 88-89).

30 Ocak 1923 tarihinde Lozan'da Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanmış olan “Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi'ne İlişkin Sözleşme ve Protokol”, Osmanlı İmparatorluğunun çöküşünün ardından ulusal ve “türdeş” nitelik taşıyan yeni Türk Devleti'nin oluşum sürecinde önemli bir gelişmedir. Lozan'da imzalanan sözleşme ile İstanbul dışında Türkiye topraklarında bulunan Rum-Ortodoks Türk uyruklular ile Batı Trakya haricindeki Yunanistan topraklarında yaşayan Müslüman Yunan uyrukluların zorunlu olarak mübadelesini içermektedir. İmzalanan Sözleşme ve Protokol ile Türkiye topraklarına getirilen yarım milyona yakın göçmen nüfusun taşınma, yerleştirilme ve üretici duruma getirilme süreci yaşanmıştır (Arı, 2003, s. 1-2). Cumhuriyet'in ilanından önceki imzalanan sözleşme ile, o dönemde sayıları yüzbinleri bulunan mübadillerin nakil ve iskan işlemleri ciddi bir mesele haline gelmiştir. Bu meseleyi bakanlık düzeyinde ele alabilecek bir yapıyı oluşturabilmek adına 13 Ekim 1923'teki yürürlüğe

⁴⁰ Türk Dil Kurumunun ilgili tanıma <https://sozluk.gov.tr/> bağlantı adresi üzerinden erişim sağlanmıştır.

koyulan kanun ile oluşturulan ve daha sonra 368 Sayılı kanunla yetkileri düzenlenen Mübalele, İmar ve İskan Vekaleti, mübadeye tabi olanların barınma, nakil ve iskan gibi işleriyle görevli kılınmıştır (Emek İnan, 2014, s. 85-86). 1934 tarihli 2510 sayılı İskân Kanununun, Türkiye'nin göç politikası üzerinde 2000'li yıllara kadar etkisini sürdürdüğü ve ülkenin dış politikası üzerinde de belirleyici etkide bulunduğu bilinmektedir (Ceylan ve Uslu, 2019, s. 201). Türk kültürüne ve Türk soyuna bağlı göçmenlerin Türkiye'ye göçünü teşvik eden bir yönelim izleyen kanunun, 1923-1997 seneleri arasında Yunanistan, Romanya, Yugoslavya ve Bulgaristan'dan 1,7 milyon insanın ülke topraklarına göçünde önemli bir teşvik unsuru olduğu vurgulanmıştır (İçduygu ve Beilh, 2012'den akt. Ceylan ve Uslu, 2019, s. 201). Kanunun 3.maddesinde, Türkiye'ye kabul için gerekli olan kıstaslar belirtilmiştir. Bu kapsamda kanunda yer alan “Türkiyede yerleşmek maksadile dışarıdan, münferiden veya müçtemian, gelmek isteyen Türk soyundan meskûn veya göçebe fertler ve aşiretler ve Türk kültürüne bağlı meskûn kimseler...” ifadesiyle döneme hakim olan homojen bir Türk ulusu yaratma düşüncesi görülmektedir. Kanun kapsamında ayrıca, belirtilen kimlik tespitinin yapılması için İcra Vekilleri Heyeti'ni görevli kılındığı ifade edilmiştir. Kanunda Türk kültürüne bağlı olmayanların, anarşistlerin, casusların, göçebe çingenelerin ve memleket dışına çıkarılmış olanların muhacir olarak Türkiye'ye alınmayacağı bilgisine de yer verilmiştir (Resmi Gazete, 1934, s. 1).

Sığınmacı haklarına ilişkin önemli bir gelişme İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'dir. Herkesin bir güvenlik, refah, beslenme, tıbbi bakım, giyim, konaklama hakkı gibi temel haklarının mevcut olduğunu belirterek bu hakları güvence altına alan Beyanname, içeriği sebebiyle bazı noktalarda Cenevre Sözleşmesine de dayanak oluşturmaktadır. Beyannamenin 14. maddesinde yer alan “Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır” hükmü bu dayanak noktalarından birini oluşturmaktadır (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, md. 14-25). Cenevre Sözleşmesini Türkiye 24 Ağustos 1951 tarihinde imzalamıştır. Sözleşme kapsamına giren tüm mültecilerin coğrafi anlamda nerede bulduklarına bakılmaksızın eşit hukuki statülerden yararlanmaları amacıyla “Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü kabul edilmiştir. Bulduğu konum itibariyle çeşitli problemler yaşama potansiyelini göz önünde bulunduran Türkiye, “coğrafi çekince” ile bir sınırlama

getirmiştir. Bu çekince ile Cenevre Sözleşme'sindeki genel tanım yerine yalnızca Avrupa ülkelerinden gelen sığınmacıları “mülteci” olarak sınıflandırmaktadır. Bu kapsamda Türk hukukuna göre, Avrupa ülkeleri dışındaki yerlerden gelenler ise “sığınmacı” kategorisinde değerlendirilmektedir. Bununla birlikte Erdoğan, Türkiye'nin bu çekincesine rağmen Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'ne taraf olan ülkelerden biri olması sebebiyle gelen mültecileri kabul etme yükümlülüğü bulunduğu, dolayısıyla “coğrafi çekince” ilkesinin hem teorik hem de pratik anlamda bir anlamının kalmadığının altını çizmiştir. Bu kapsamda başta “geri göndermeme” ilkesi olmak üzere temel insani hakların garanti altına alınmasına dair yükümlülüğün koyulan çekincenin üstünde bir bağlayıcılığa sahip olduğunu, insanların gelmekte ve kalmakta olduklarını vurgulamıştır (Erdoğan, 2015, s. 44-46). Son on yıllarda Türkiye yakın tarihinde ilk kez Türk olmayan ve Müslüman olmayan göçmenleri çekmeye başlamış, giderek göç için bir geçiş ve hedef ülke haline gelmiş ve devleti göç konusunda yeni politika ve programlar geliştirmeye zorlamıştır (İçduygu ve Aksel, 2013, s. 168). 1980'lerin sonu 1990'lı yılların başı itibariyle yaşanan ve boyutları ciddi seviyeye ulaşan göç dalgalarının yaşandığı dönemden sonra 1994 senesinde çıkarılan Yönetmelik⁴¹ ile sığınma ve iltica alanında iç hukuk düzenlemesi yapılmıştır. İlan edilen yönetmelik incelendiğinde, Türk hukukunun coğrafi çekince düşüncesinin burada da korunduğu, Avrupa'dan gelenleri “mülteci”, Avrupa haricindeki ülkelere gelenleri ise “sığınmacı” şeklinde sınıflandırdığı ve bu ayrımın korunduğu net bir şekilde görülmektedir.

Avrupa ülkeleri daha gelişmiş ekonomiye sahip olmaları gibi sebeplerle başlıca çekim alanlarını oluşturmaktadır. Türkiye gibi Avrupa'ya sınırı olan ülkeler de hem transit hem de hedef ülke olarak düzensiz göçlerden etkilenmektedir. İçduygu ve Yüksek, Türkiye'nin gönderen ülke, alıcı ülke ve özellikle transit ülke olarak önemli konumu nedeniyle, uluslararası göç tartışmaları Türkiye-AB ilişkilerinin merkezinde yer aldığını vurgulamıştır. AB üyelik sürecinde, AB Türkiye'den uluslararası mülteci rejiminin normlarına tam olarak uymasını ve sınırlarındaki göçü güvenleştirmesini talep etmiştir. Türkiye'nin göç yönetimine ilişkin AB'nin yeni bir algı ve yeni yasal

⁴¹ 22127 sayılı Resmi Gazete'de 30 Kasım 1994'te ilan edilen “Türkiyeye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiyeden İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik“

düzenlemeler sunma süreci, ülkedeki göç ve sığınma rejimleri üzerinde etkilerde bulunmaktadır (İçduygu ve Yüksek, 2012, s. 452-453). 2005 kabul edilen Ulusal Eylem Planı kapsamında Türkiye'nin göç ve iltica mevzuatının, sisteminin Avrupa Birliği müktesebatı ile uyumlu kılınması için yürürlüğe konulması gereken idari yapılanmanın, fiziki alt yapının ve yasal düzenlemelerin tamamlanması için gerekli olan yatırımlar ve alınması gereken önlemlere yer verilmiştir. Bu adım Türkiye'nin AB ile tam üyelik sürecinde önemli bir gelişme niteliği taşımaktadır. Türkiye'ye yasa dışı göç ve iltica konusunda bir yol haritası çizdiği ifade edilebilen Ulusal Eylem Planı ile coğrafi çekincenin kaldırılmasıyla doğabilecek sorunların asgari seviyeye çekilmesi için bazı konu başlıkları siyasi ve mali şartlara bağlanmıştır (Güner, 2007, s. 81-83). Bu kapsamda Erdoğan, AB'nin standartlarının kabul edilmesine ilişkin çabaların ve Ulusal Eylem Planı ile Cenevre Sözleşmesinde yer alan "geri göndermeme ilkesi"nin bir devlet politikası olarak ifade edilmesinin, sığınmacıların kültürel ve sosyal entegrasyonuna yönelik çalışmaların yürütülmesinin kayda değer gelişmeler olduğunu ifade etmektedir (Erdoğan, 2015, s. 49-50).

Türkiye'de göç yönetimi süreçlerinde, yabancılara ilişkin iskan kanununun kapsama alanı dışında kalan iş ve işlemlerin iki temel kanun aracılığıyla yürütüldüğü görülmektedir. Bunlar 5682 sayılı Pasaport Kanunu ile 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun'dur (Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı, 2017, s. 23). 5682 sayılı Pasaport Kanunu'nda⁴², Türkiye'ye giriş ve çıkış usullerine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Aynı tarihe sahip Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun⁴³ ile Türkiye'deki yabancıların, ikamet tezkereleri ve çalışma konularındaki hak ve sorumluluklar ve seyahat şartlarına ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda⁴⁴ yabancıların Türk vatandaşlığına hak kazanabilmeleri için gerekli olan kıstaslara ve konuyla ilgili düzenlemelere yer verilmiştir.

⁴² 24 Temmuz 1950 tarihinde 7564 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5682 sayılı Pasaport Kanunu.

⁴³ 24 Temmuz 1950 tarihinde 7564 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun.

⁴⁴ 12 Haziran 2009 tarihinde 27256 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu.

4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun⁴⁵ ile Türkiye sınırları içerisinde bulunan yabancıların çalışma ve istihdam süreçlerinin bir izne bağlanması hedeflenmiş olup, kapsamında yabancıların çalışma durumu belirli usullere ve şartlara bağlanmıştır. Meslek eğitimi alan yabancılar, bağımsız/bağımlı kurumlarda çalışan yabancılar ile yabancıları çalıştıracak olan gerçek ve tüzel kişilere ilişkin düzenlemeler bu kanunun kapsamında yer almaktadır.

1934 tarihli 2510 sayılı İskan Kanunu üzerinde düzenlemeler yapılarak 2006'da çıkarılan 5543 sayılı İskan Kanunu oluşturulmuştur (Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı, 2017, s. 23). Bu yasanın eski kanundan en önemli farkı, Türkiye'ye göçmen olarak alınmayacaklar arasında belirtilen “anarşistler, casuslar ve göçebe çingeneler” şeklindeki ibarenin çıkartılması olarak belirtilmiştir (Erder, 2018, s. 213).

3.1.3. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013)

Türkiye'de iskan kanunları aracılığıyla başlayan göç yönetimi sürecinin yasal hale getirilmesi için ilerleyen dönemlerde çeşitli kanun ve yönetmeliklerle düzenlemeler yapılmıştır. Ancak 1980 sonrasında artan göçlerle karşılaşılması, değişen niteliğiyle göç olgusunun yönetmeliklerle yönetilemeyecek kadar büyümesine sebep olmuştur. 2010 ve sonrasında yaşanan süreçte ise Suriye'den benzerine rastlanmamış boyutta bir göç akınının yaşanması, bu alandaki yasal düzenlemelerin farklı bir düzeyde ele alınmasını mecburi kılmıştır. Bu doğrultuda çıkarılan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) göç yönetimindeki değişime işaret etmektedir (Baykal ve Yılmaz, 2020, s. 643). Daha önceki mevzuatlarda geçen “Sığınmacı” kavramı 22 Ekim 2014'te çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği ile kaldırılarak yerine “geçici koruma”, “ikincil koruma” ve “şartlı mülteci” gibi tanımlamalar getirilmiştir.

⁴⁵ 27 Şubat 2003 tarihinde kabul edilen ve 25040 sayılı Resmi Gazete'de 6 Mart 2003'te yayımlanan 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun. (İlerleyen dönemde yapılan, uluslararası işgücüne ilişkin iş ve işlemleri düzenlemek için hazırlanan 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu 13/8/2016 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yürürlüğe giren kanunun 27. Maddesinin 5. Fıkrası ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığın ana hizmet birimi olarak Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü kurularak faaliyete geçmiştir. Kanunun 27. Maddesinin 7. Fıkrası ile 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. Daha detaylı bilgi için bkz: <https://www.csgeb.gov.tr/uiigm/genel-mudurluk/hakkimizda/>)

Türk hukukuna ilk defa YUKK ile birlikte giren “Şartlı Mülteci” teriminin, içerik itibariyle Cenevre Sözleşmesine konulan coğrafi çekinceyle Türkiye’ye Avrupa ülkeleri dışından gelenler için verilen “sığınmacı” statüsü için belirtilen tanımla uyumlu olduğu görülmektedir. Şartlı Mülteci statüsüne ilişkin Kanunun 62. maddesinde yer verilen “Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.”⁴⁶ ifadesinden şartlı mülteci statüsünün geçici bir nitelik tanıdığı da anlaşılmaktadır. Madde 63’te yer alan bilgiler incelendiğinde “ikincil koruma” statüsünün ise mülteci veya şartlı mülteci kapsamında değerlendirilemeyen, ancak menşe ülkesine ya da ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı cezalara veya muameleye maruz kalabilecek kişilere yönelik verilen statüyü ifade ettiği anlaşılmaktadır. YUKK’un 91. Maddesine dayanarak çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği⁴⁷ ile ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrılmış olduğu ülkesine geri dönemeyen, kitlesel olarak acil ve geçici koruma amacıyla sınırlarımıza ulaşan ya da ülke sınırlarına giriş yapan yabancılardan, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan kişilere sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları, ilgili şahısların Türkiye’ye kabulleri, ülkede kalışları, hak ve yükümlülükleri, ülkeden çıkışları, bu tür kitlesel hareketlere karşı alınacak önlemler ile ilgili kuruluşlar arasında iş birliğini düzenlemek amaçlanmıştır. Yönetmeliğe eklenen geçici madde⁴⁸ ile Suriye Arap Cumhuriyeti’nde yaşanan hadiseler sebebiyle ülkemize gelenlerin geçici koruma kapsamında değerlendirileceği ifade edilmiştir. Madde 22’de kayıt işlemleri tamamlanan kişilere valilikler tarafından geçici koruma kimlik belgesi düzenleneceği bilgisi paylaşılmıştır. Türkiye 2013 Yılı İlerleme Raporu’nda YUKK’un kabul edilmesiyle birlikte “kayda değer bir ilerleme” sağlandığı, yeni Kanunla Türkiye’nin AB standartlarına ve uluslararası standartlara uyumunun sağlanması amacıyla, göçmenlerin hukuki durumuna ilişkin kapsamlı bir yasal ve kurumsal çerçeve getirdiği ifade edilmiştir. Ayrıca sivil bir kurum olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün yabancılar ile ilgilenmek üzere kurulmasının, bu alanda şimdiye kadar izlenen güvenlik odaklı yaklaşımın değiştiğine işaret ettiği not düşülmüştür (Avrupa Komisyonu, 2013, s. 65). YUKK ile ilk kez ele alınan ve ardından

⁴⁶ 1.04.2013 tarih ve 28615 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK).

⁴⁷ 22.10.2014 tarih ve 29153 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Geçici Koruma Yönetmeliği.

⁴⁸ Geçici Koruma Yönetmeliği, Geçici Madde 1.

çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği ile kapsamına geçici koruma altındakilerin de dahil olduğu önemli bir husus aile birleştirme hakkıdır. Aynı zamanda YUKK ile ilk defa düzenlemeye alınan hususlardan birisi “uyum” konusudur. Bu konuda yürütülecek çalışmalara imkan vermesi ve bu sürecin önünü açmasıyla birlikte uyum konusunun merceğe alınması önemli bir gelişmedir. Bunların yanında YUKK genel olarak, AB müktesebatıyla uyumlu şekilde, uluslararası koruma altındaki yabancıların Türkiye’deki haklarını, yabancıların özel statülerini dikkate alarak yasal bir temelde düzenleyen ve dağınık mevzuatları birleştiren çağdaş bir kanun niteliği taşımaktadır (Çelik, 2015, s. 141-142). Bu niteliğiyle Türkiye’nin göç yönetiminde önemli bir gelişme olan YUKK ile, Türkiye’de göç ile ilgili yasal mevzuatların daha kapsayıcı hale getirilme çabasını görmek mümkündür.

3.2. TÜRKİYE’DE GÖÇ YÖNETİMİ VE KURUMSAL AKTÖRLER

Göç yönetimi devletlere göre değişse de temelde bazı aktörler yer almaktadır. Bunların başında devletin doğrudan bu amaçla oluşturduğu kurumlar yer almaktadır. Bunun dışında yerel ya da uluslararası organizasyonlar ve STK’lar göç yönetiminde paydaşlar arasında yer almaktadır. Bu bölümde göç yönetiminin paydaşları Türkiye üzerinden açıklanmıştır.

3.2.1. Kamu Kurumları

Türkiye’de göç yönetimi bağlamında kurumsal oluşumlar doğrudan ismi içinde göç geçmese de uzun yıllardır varlığını sürdürmektedir. Osmanlı Dönemi ve onu takip eden süreçte nüfus hareketlerini yöneten iskan kurumlarıyla başlayan süreçte pek çok kurumsal yapı ortaya çıkmış ve göç yönetimi alanında çeşitli görevler üstlenmiştir.

Yakın geçmişte, 29.05.2009’da kurulan ve acil durumlar ile afetler sırasında diğer kurum ve kuruluşların koordinasyonu görevli kılınan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Suriye krizinde de bu görevi yerine getirmiştir. Kriz nedeniyle Türkiye’ye gelen kitlesel nüfusun sevk ve idaresinden sorumlu olmuştur. AFAD’ın koordinasyonunda Kızılay, Diyanet İşleri Başkanlığı, Hatay Valiliği, Genelkurmay Başkanlığı, Çevre ve Şehircilik, Denizcilik ve Haberleşme, Ulaştırma, Dışişleri, İçişleri,

Gümrük ve Ticaret, Gıda, Tarım ve Hayvancılık, Milli Eğitim bakanlıkları ortak çalışmalar yürütmüştür (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 2012, s. 5). Türkiye'ye gelmiş olan Suriyeliler için 10 farklı şehirde kurulan 25 barınma merkezindeki bütün koordinasyonu sağlayan AFAD, çadır ve konteyner kentlerde kalan, çoğunluğu Suriyeli olan yabancıların günlük sağlık hizmetlerini ve insani ihtiyaçlarını ücretsiz olarak sunmuştur. AFAD tarafından barınma merkezlerinde sağlanan imkanlar arasında haberleşme, bankacılık, psikososyal destek, tercüme desteği, itfaiye, eğitim, ibadet, güvenlik, altyapı, ısınma gibi hizmetler de bulunmaktadır. Bu tür insani ihtiyaçlar haricinde eğitim çağındaki çocuklara yönelik okul, yetişkinler için ise mesleki eğitimler uygulamaları da yürütülmüştür (Adıgüzel, 2016, s. 211).

Geçici Koruma Yönetmeliğinde geçici koruma amacıyla Türkiye'ye gelen yabancıların ülkeye kabulüne ilişkin yönteme ve uygulanacak hizmetlerde kurumların rol ve sorumluluklarına yer verilmiştir. Buna göre kayıt alma hizmetlerinden Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, iş piyasasına erişim hizmetlerinden Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, sosyal yardım ve hizmetlerden Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı⁴⁹, sağlık hizmetlerinden Sağlık Bakanlığı, eğitim işlerinden Milli Eğitim Bakanlığı sorumlu tutulmuştur (T.C. Resmi Gazete, 22 Ekim 2014, Sayı: 29153, s. 12-14).

Cumhuriyet Dönemi'nde 1950 senesinden itibaren yabancıların ülkeye girişleri, kalışları ve çıkışları ile ilgili işlemler İçişleri Bakanlığı'na bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün merkez ve taşra teşkilatları tarafından yürütülmekteydi. 2005'te kabul edilen "*İltica Ve Göç Alanındaki. Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı*" ile Türkiye'nin göç alanında reform gerçekleştirerek yeni bir kurumsallaşmaya gidilmesi gündeme getirilmiştir. Bu amaçla 2008 yılında İçişleri Bakanlığı çatısında "Sığınma ve Göç Mevzuatı ve İdari Kapasiteyi Geliştirme ve Uygulama Bürosu" kurulmuştur. Kısa adı "İltica ve Göç Bürosu" olan bu birimin çalışmaları neticesinde taslak hale getirilmiş olan "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" TBMM'de 4 Mart 2013'te kabul edilmiştir. Kanunun yürürlüğe konulmasıyla

⁴⁹ Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sürecinde 2018 yılında 703 sayılı KHK ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı birleştirilerek Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı oluşturulmuştur. Daha sonra 21 Nisan 2021 Tarihli ve 31461 Sayılı Resmi Gazete yayınlanan kararname ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ikiye ayrılmış, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı kurulmuştur.

birlikte Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Türkiye'nin iltica ve göç alanındaki faaliyetlerinden sorumlu yeni bir sivil kurum olarak kurulmuştur (Calap ve Özgün, 2021, s. 10). Genel Müdürlüğün Statüsü ilerleyen dönemde Başkanlık olarak değiştirilmiştir.⁵⁰ Başkanlığın görevleri arasında; göçle, geçici korumayla ve uyum süreçleriyle ilgili iş ve işlemleri yürütmek, düzensiz göçle mücadele edilebilmesi amacıyla ilgili kamu kurum/kuruluşları ve kolluk birimleri arasında koordinasyonu sağlamak, önlemler geliştirmek, alınan önlemlerin uygulanışını takip etmek, kamu kurum ve kuruluşları göç alanında uygulanacak faaliyetlerinin projelendirilmesine ve programlanmasına destek olmak, yürütülen projeleri ve çalışmalarını takip etmek ve bu çalışmaların uluslararası standartlara göre yürütülmesine yardımcı olmak bulunmaktadır.⁵¹

Türkiye'nin yabancılar hakkındaki göç stratejisini tayin etmek, uygulanmasını ve koordinasyonunu takip etmekle görevli kılınan Göç Kurulu⁵², İçişleri Bakanlığı'nın çağrısı üzerine toplanan, İçişleri Bakanlığı başkanlığında ve İçişleri Bakanlığınca belirlenen bakanlıklar, kurum/kuruluş temsilcilerinden oluşmaktadır (Resmi Gazete, 2018).

Göç ile ilgili Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, geçici koruma statüsüne sahip bireylere yönelik psikososyal destek hizmetlerin belirli bir standartta uygulanmasını sağlamak ve bu alandaki uygulama süreçlerini takip etmek ile görevlendirilmiştir.⁵³ Aynı zamanda Çocuk ve Gençlik Merkezi (ÇOGEM) projesiyle kurulan merkezlerde sunulan rehberlik hizmetleri aracılığıyla Suriyeli çocukların sosyal, akademik ve sosyal uyum durumlarının takibinin sağlanması planlanmıştır.⁵⁴

⁵⁰ Genel Müdürlüğün statüsü 29.10.2021 tarihli ve 31643 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 85 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Başkanlık olarak değiştirilmiştir.

⁵¹ Göç İdaresi Başkanlığı'nın görevlerine ilişkin bilgiler Başkanlığın web sayfasından alınmıştır. Web sayfasına erişim adresi: <https://www.goc.gov.tr/baskanligin-gorevleri>

⁵²04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı YUKK'un 105 inci maddesiyle ihdas edilen Göç Politikaları Kurulu, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sebebiyle, 703 sayılı KHK ile kaldırılmış, 13 Eylül 2018 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 17 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile "Göç Kurulu" ismiyle yeniden yapılandırılmıştır.

⁵³ Bakanlığın göç ile ilgili görevleri, T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın web sayfasından alınmıştır. Web sayfasına erişim adresi: <https://www.aile.gov.tr/athgm/kurumsal/daire-baskanliklari/goc-afet-ve-acil-durumlarda-psikososyal-destek/>

⁵⁴ Projeye ilişkin geniş bilgi için bkz.: <https://www.aile.gov.tr/istanbul/projeler/cocuk-ve-genclik-merkezi-cogem/>

Millî Eğitim Bakanlığınca Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriyeli sığınmacıların mesleki eğitim yoluyla toplumsal ve ekonomik entegrasyonuna ilişkin çeşitli projeler yürütülmektedir.⁵⁵ Ek olarak 2016 yılında MEB ile Avrupa Birliği (AB) Türkiye Delegasyonu arasında “Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi (PICTES)” projesi başlatılmıştır. İlgili proje ile Suriyeli çocukların Türk Eğitim Sistemine entegrasyonlarının sağlanması amaçlanmıştır.⁵⁶ Proje kapsamında Türkçe ve Arapça dil eğitimleri, sosyal uyum ve rehberlik faaliyetleri, kırtasiye yardımı ve taşıma hizmeti gibi destekler sağlanmıştır.⁵⁷ Aynı zamanda geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler başta olmak üzere ülkemize yasal kalış hakkına sahip olan bütün yetişkin yabancıların Türkiye'deki kültürel, ekonomik, sosyal hayata uyumlarının kolaylaştırılması amacıyla Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Millî Eğitim Bakanlığı uzmanları iş birliğinde Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimleri kurs programı hazırlanmıştır. İlgili program Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne bağlı olan eğitim kurumlarında veya yaygın eğitim kurumlarınca uygun görülen, diğer kurumlar tarafından açılan ve eğitim için elverişli ortamlarda uygulanabilmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, 2019, s. 4)

Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından sosyal uyumu sportif faaliyetlerle güçlendirmek adına çeşitli çalışmalarda bulunmaktadır. Bu kapsamda Suriyeli mülteci gençlerin katılabileceği sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler düzenlemektedir.⁵⁸ Ayrıca gençlik merkezlerinde yabancı uyruklu gençlere yönelik Türkçe eğitimleri de düzenlenmektedir.⁵⁹

Uluslararası işgücüne dair politikaların belirlenmesi, izlenmesi ve uygulanması noktasında ana hizmet birimi olarak belirlenen Çalışma ve Sosyal Güvenlik

⁵⁵ Bakanlığın faaliyetlerine ilişkin bilgilere Bakanlığın web sayfası üzerinden erişim sağlanmıştır. Erişim adresi: <https://www.meb.gov.tr/suriyeli-siginmacilarin-sosyal-ve-ekonomik-entegrasyonu-icin-mesleki-egitim-merkezlerine-erisimleri-artirilacak/haber/23098/tr>

⁵⁶ İlgili bilgilere projenin web sayfası üzerinden erişim sağlanmıştır. Erişim adresi: <https://piktes.gov.tr/cms/Home/Hakkimizda>

⁵⁷ Geniş bilgi için bkz.: <https://piktes.gov.tr/cms/>

⁵⁸ Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü: <https://shgm.gsb.gov.tr/haberdetaylari/3/39133/3-bin-suriyeli-multeci-sporla-tanisti.aspx>

⁵⁹ Batman Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü: <http://batman.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/155997/suriyeliler-turkce-ogreniyor.aspx>

Bakanlığı'na bağlı Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü tarafından yabancıların çalışma izinlerine ilişkin iş ve işlemler yürütülmektedir.⁶⁰ Bununla birlikte Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın ilgili kuruluşu olarak faaliyet gösteren İŞKUR tarafından, “Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Türk Vatandaşları İçin İstihdam Desteği Projesi” kapsamında faydalanıcıların Türkçe Dil Eğitimleri, İş ve Meslek Danışmanlığı Hizmetleri, Beceri Eğitim Kursları, Uygulamalı Eğitim Programları ve İşgücü Piyasası Uyum Programları aracılığıyla mesleki becerilerinin ve yetkinliklerinin geliştirilmesi, Türkiye işgücü piyasasına uyumlarının desteklenmesi hedeflenmiştir.⁶¹

Türkiye’de bulunan Suriyelilerin dil ve kültür bariyerlerinden kaynaklanan problemlerini giderebilmek, temel sağlık hizmetlerine erişimlerini artırabilmek amacıyla, yabancı uyrukluların yerleşiminin yoğun olduğu yerlerde, bünyesinde Arapça-Türkçe dil desteğinde bulunabilen hasta yönlendirme elemanlarının da görev aldığı Sağlık Göçmen Sağlığı Merkezleri (GSM) kurulmaktadır. Sağlık Bakanlığına bağlı olan Merkezlerde, aile hekimliği için belirlenen teknik ve fiziki standartlara sahip olan uygulamayla, birinci basamak sağlık hizmetlerine ek olarak psikososyal destek, ağız ve diş sağlığı, kadın-doğum, dahiliye gibi alanlarda hizmetler de sunulmaktadır.⁶²

Göç yönetimi bağlamında önemli işlevlere sahip olan bir diğer aktör ise yerel yönetimlerdir. Türkiye’deki en önemli yerel yönetim kuruluşlarını belediyeler oluşturmaktadır. Ancak göçmenlere yönelik çalışmalarında karşılaşılan toplumsal, yapısal, mali ve kanuni engeller sebebiyle belediyeler çoğu zaman göç yönetiminde aktif bir rol üstlenememiştir. Aynı zamanda belediyelerin siyasi kaygılarla, sığınmacılara yönelik yapılacak çalışmaların tepki ile karşılaşılabileceği endişesiyle kimi zaman bu tür çalışmalara çekimser yaklaştığı da bilinmektedir. Bu gibi sebeplerle Türkiye’de yerel yönetimlerin göç konusundaki çalışmalarının çoğunlukla sosyal yardımlarla sınırlı kaldığı görülmektedir. Ancak şu da bir gerçektir ki, belediyeler kamu gücüne sahip olmalarıyla birlikte sığınmacıların sorunlarının çözülmesi noktasında önemli fonksiyonlara sahip aktörlerdir (Akman, 2018, s. 457-463). Çeşitli engellere ve

⁶⁰ <https://www.csgb.gov.tr/uigm/genel-mudurluk/hakkimizda/>

⁶¹ <https://www.iskur.gov.tr/haberler/gecici-koruma-altindaki-suriyeliler-ve-turk-vatandaslari-icin-istihdam-destegi-projesi-acilis-toplantisi-ankara-da-yapildi/>

⁶² <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/g%C3%B6%C3%A7men-sa%C4%9Fl%C4%B1%C4%9F%C4%B1-merkezleri.html>

süreçte yaşanan birtakım sorunlara rağmen, mevzuatta doğrudan yer almasa da, toplumdaki bireylere en yakın kurumlardan biri olan belediyelerin göçmenlere yönelik yardımları devam etmektedir (Ateş, 2020, s. 28).

3.2.2. Birleşmiş Milletler Kuruluşları

BM'e bağlı olarak faaliyet uluslararası alanda farklı konulara odaklanarak faaliyet gösteren çeşitli kuruluşlar bulunmaktadır. Bu kuruluşlara ve faaliyet alanlarına kısaca değinmek yerinde olacaktır.⁶³

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından, mültecileri korumak ve mültecilerin çeşitli sorunlarına çözüm sağlamak amacıyla yürütülen uluslararası müdahale sürecine liderlik etmek ve koordinasyonu sağlamakla yetkisiyle kurulan UNHCR, BM kuruluşları tarafından Türkiye'nin Suriye krizine yönelik yürütülen çalışmaların koordinasyonunu sağlamak, koruma ihtiyacı duyanların sosyal destek mekanizmalarına erişimini ve mevcut koruma ortamını desteklemek, Türk yetkililerle iş birliği içerisinde çalışmalar yürüterek kentsel alanlarda ve kamplarda yaşayan mültecilere insani yardımlar sağlamak gibi faaliyetlerde bulunmaktadır.⁶⁴ Bu doğrultuda iş olanaklarına erişme ve ekonomiye katılım noktasında mültecilerin yetkinliklerinin geliştirilmesi adına dil eğitimleri, mesleki eğitimler, beceri geliştirme programları ve girişimcilik programları düzenlemektedir.⁶⁵ Mültecilerin eğitim olanaklarından sorunsuz bir şekilde faydalanabilmesini hedefleyen UNHCR, iş hayatına sorunsuz bir şekilde geçişi kolaylaştıran mesleki eğitim faaliyetlerinin yanında, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Yükseköğretim Kurulu (YÖK) gibi kurumlarla mülteci gençlerin yükseköğretime geçişini desteklemek için ortak çalışmalar yürütmektedir. Türkiye'deki üniversitelerde eğitim gören mülteci öğrencilere UNHCR desteğiyle burslar sağlanmaktadır.⁶⁶ Odak noktalarından biri koruma olan UNHCR, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) gibi devlet kurumlarıyla yakın çalışmalar gerçekleştirerek risk altındaki çocukların

⁶³ Bu kısımda yer verilen BM kuruluşlarının bazıları literatürde uluslararası sivil toplum kuruluşu (INGO) olarak da geçmektedir.

⁶⁴ <https://www.unhcr.org/tr/turkiyede-unhcr>

⁶⁵ https://www.unhcr.org/tr/yetkinlik_programlari

⁶⁶ <https://www.unhcr.org/tr/egitim>

korunmasına yönelik faaliyetleri desteklemektedir. Cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağdurlarına yönelik acil koruma ihtiyacının giderilmesi için nakdi destekler, alanda faaliyet gösteren kurumlara yönelik kapasite geliştirme çalışmaları ve farkındalık artırıcı uygulamalar yürütmektedir⁶⁷ Kamplara ilişkin ise Türkiye’de kapatılma veya kademeli olarak birleştirme yoluna gidilen bazı geçici barınma merkezlerinden ayrılan mültecilere yönelik, yerel halk ile bir arada yaşamalarını kolaylaştırmak amacıyla bir kereye mahsus olmak üzere nakdi yardım sağlamaktadır.⁶⁸

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra göç alanında çalışmalar yürütmek üzere hükümetler arası bir örgüt olarak kurulan Uluslararası Göç Örgütü (IOM), insan ticareti mağdurlarını korumak, göçün kolaylaştırılması ve düzenlenmesi gibi amaçlarla hareket etmektedir.⁶⁹ IOM Türkiye’deki ilk ofisini Körfez Savaşı’nın ardından 1991 yılında açmıştır. İlk etapta Iraklı mültecilerin yeniden yerleştirmeleri üzerine odaklanan IOM Türkiye ilerleyen dönemde yaşanan krizlerle birlikte kapasitesini büyüterek Ankara, İzmir, Hatay, Şanlıurfa, İstanbul, Gaziantep ofisleriyle 1200 personel sayısına ulaşmıştır. IOM, krizler esnasında göçmenlerin ihtiyaçlarına yönelik müdahalelerin yanı sıra göç hareketleri, işgücü entegrasyonu ve göç yönetimi gibi konularda göçün uzun vadeli etkilerini ele alabilmek için Türkiye Hükümeti ile yakın temas halinde çalışmaktadır.⁷⁰ IOM, Türk Hükümetini insan hakları temelli, etkili ve kapsamlı bir göç yönetimi sistemi sağlanması noktasında desteklemektedir.⁷¹ IOM Türkiye, insan ticaretiyle mücadelenin pek çok yönüne ilişkin çeşitli koruyucu ve önleyici çalışmalarla mağdurlara yönelik doğrudan yardımlar ve hem ilgili makamlara hem de incinebilir kesimlere yönelik bilgilendirici, farkındalık artırıcı çalışmalar yürütülmektedir.⁷² Eğitim alanında IOM Türkiye tarafından 2014 yılından bu yana 30 bini aşkın çocuğa okul ulaşım desteği sağlanmıştır. Temel ihtiyaçları gidermeye yönelik nakit temelli yardımlar; sağlık alanında dil bariyerini ortadan kaldırmaya yönelik tercüman destekleri, fiziksel ve ruhsal iyilik halini tesis etmeye yönelik uygulamalar yapılmaktadır. Geçim kaynaklarına erişim noktasında işe yönlendirme faaliyetleri, yeni

⁶⁷ <https://www.unhcr.org/tr/koruma>

⁶⁸ <https://www.unhcr.org/tr/kamp-destegi>

⁶⁹ <https://turkiye.iom.int/tr/biz-kimiz>

⁷⁰ <https://turkiye.iom.int/tr/iom-turkiye-hakkinda>

⁷¹ <https://turkiye.iom.int/tr/goc-yonetimi>

⁷² <https://turkiye.iom.int/tr/node/108261>

gelişmekte olan göçmen kökenli işletmelere yönelik aynı yardımlar, genç girişimcilere yönelik eğitimler, mentorluk ve hibe destekleri sunulmaktadır. Bunlar haricinde çeşitli barınma yardımları ve sosyal uyumu sağlamaya yönelik faaliyetler de yapılmaktadır.⁷³

Türkiye Hükümeti ve insani kalkınma ortaklarıyla birlikte çalışan Dünya Gıda Programı (WFP), mültecilerin temel ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olurken hem mülteciler hem de ev sahibi Türk topluluklarının üyeleri için istihdam olanaklarını desteklemektedir. Sosyoekonomik Güçlendirme ve Sürdürülebilirlik Programı kapsamında ise mültecileri ve yerel halk üyelerini uzun vadeli istihdama erişmek için ihtiyaç duydukları becerilerle donatmak için mesleki ve iş başı eğitimler düzenlenmektedir. Program 15 ilde faaliyet göstermektedir ve yiyecek ve içecek sektörü ile imalat sektörlerinde meslek alanlarını içermektedir. İlgili program aracılığıyla bugüne kadar 582 kişinin istihdamını kolaylaştırılmıştır ve program katılımcılarının genel istihdam oranı yüzde 39 civarındadır. Mültecilerin ve ev sahibi toplulukların kapasitelerini işgücü piyasasındaki talebi karşılayacak şekilde geliştirmeyi amaçlayan program Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye İş Kurumu ve Ticaret ve Sanayi Odaları ile ortaklaşa uygulanmaktadır. WFP, Türk Kızılay ile iş birliği içinde, Türkiye'nin güneydoğusundaki yedi geçici barınma merkezinde Suriyeli mültecilere gıda yardımını sürdürmektedir. Ayrıca, program kapsamında savaştan kaçan Ukraynalılar da dahil olmak üzere yeni gelenler de desteklenmektedir. Yardım, kişi başına yaklaşık 15 ABD Doları tutarında aylık bir e-kupon ödemesi yoluyla sağlanmaktadır. Tutarın %80'i belirli mağazalarda yiyecek alımları için, kalanı ise hijyen ürünleri gibi diğer ihtiyaçlar için kullanılabilir.⁷⁴ Bu kapsamda Eylül 2022'de 51.869 kişiye yardım yapıldığı görülmektedir (WFP, 2022, s. 1).

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme doğrultusunda hareket eden UNICEF, Türkiye'de yaşayan incinebilir durumdaki çocukların korunması, sağlık ve eğitim şartlarına erişmesi vb. ihtiyaçlarına odaklanmaktadır.⁷⁵ UNICEF, Millî Eğitim Bakanlığı iş birliğinde öğretmenlerin (hem Suriyeli gönüllü eğitim personeli hem de Türk öğretmenler) mesleki gelişimlerini destekleyerek, eğitim ortamlarının sayısını ve

⁷³ <https://turkiye.iom.int/tr/multeci-destek>

⁷⁴ <https://www.wfp.org/countries/turkiye>

⁷⁵ <https://www.unicef.org/turkiye/ne-yap%C4%B1yoruz>

kalitesini arttırarak, öğrencilere yönelik temel eğitim materyallerine erişim desteği sağlayarak Suriyeli öğrencilerin de eğitim imkânlarına erişimini kolaylaştırmaktadır. Avrupa Birliği, Norveç ve ABD tarafından finanse edilen ŞEY Programının kapsamı 2017 yılında Millî Eğitim Bakanlığı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, UNICEF ve Türk Kızılay arasında iş birliği ile genişletilerek Türkiye’de geçici koruma ve uluslararası koruma altındaki okul çağında olan mülteci çocuklara uygulanmaya başlanmıştır. Aynı zamanda UNICEF, küçük yaştaki öğrenciler için konteyner sınıflar oluşturma, bu sınıflarda ihtiyaç duyulan mobilya ve eğitim malzemeleri temin etme ve içerisinde mülteci çocukların da bulunduğu sınıfların bakım masraflarını karşılamak için maddi destek sağlama gibi faaliyetlerde bulunmuştur. UNICEF, Millî Eğitim Bakanlığı ile iş birliği içerisinde Türkiye genelinde mülteci çocuklar ile güç durumdaki Türk çocuklarına okul setleri (okul çantaları ve kırtasiye malzemeleri) dağıtılması çalışmalarına destek vermiş, bu kapsamda 2018-2019 yılında 800.000 set dağıtımını gerçekleştirilmiştir. Suriyeli Gönüllü Eğitim Personeline ise aylık teşvik ödemeleri sağlayarak mülteci çocukların ihtiyaçlarına uygun eğitim hizmetlerine ulaşmasını desteklemektedir.⁷⁶ 2018 yılında UNICEF ve MEB, uzun süredir okula gitmeyen 10-18 yaş grubundaki mülteci çocuklara eğitim fırsatlarına yeniden kavuşabilmeleri için Hızlandırılmış Eğitim Programını (HEP) hayata geçirmiştir. Aynı yıl içerisinde UNICEF ve Gençlik ve Spor Bakanlığı (GSB) 24 ilde bulunan gençlik merkezlerinde mülteci çocuklar için Türkçe dil kursları açılmıştır. Gençlik merkezlerinde aynı zamanda, mülteci çocukların Türk akranlarıyla birlikte katılabilecekleri çeşitli sosyal etkinlikler de bulunmaktadır.⁷⁷ Bu faaliyetlerin yanı sıra UNICEF, çocuk işçi olan sığınmacı veya Türk vatandaşı çocuklar ve ailelerinin eğitim ve sağlık, sosyal koruma ve çocuk koruma gibi hizmetlere erişimini artırmak; Mesleki Teknik Eğitim ve Çıraklık programlarının kapasitelerini güçlendirerek eğitim aracılığıyla mesleki beceri kazanımı sağlamak ve nitelikli istihdama geçişi artırmak gibi bileşenlerle çocuk işçiliği alanında da çalışmalar yürütmektedir.⁷⁸ Sağlık alanında ise menşe ülkelerinde aşılama sisteminin çökmesi sebebiyle birçok aşı dönemini kaçıran mülteci çocuklara yönelik aşılama çalışmaları düzenlemektedir.⁷⁹ Psikolojik sorunlar, ayrımcılık, dışlanma, insan

⁷⁶ <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%B6rg%C3%BCn-e%C4%9Fitim>

⁷⁷ <https://www.unicef.org/turkiye/yayg%C4%B1n-e%C4%9Fitim-olanaklar%C4%B1>

⁷⁸ <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-i%C5%9F%C3%A7ili%C4%9Fi>

⁷⁹ <https://www.unicef.org/turkiye/ba%C4%9F%C4%B1%C5%9F%C4%B1klama>

kaçakçılığı, şiddet, istismar, ihmal, çocuk yaşta evlilik gibi koruma problemlerine ve hak ihlallerine maruz kalma ihtimalleri daha yüksek olan mülteci çocuklarına yönelik çocuk koruma kapsamında çalışmalarda bulunmaktadır.⁸⁰

Önemli kuruluşlardan bir diğeri olan ILO'nun kurucuları, o dönem sanayileşmekte olan ülkelerindeki işçilerin sömürülmesinin arka planına karşı, barışın sağlanmasında sosyal adaletin önemini kabul etmiştir. Ayrıca, dünyanın ekonomik karşılıklı bağımlılığı ve pazarlar için rekabet eden ülkelerde çalışma koşullarının benzerliğini elde etmek için iş birliğine duyulan ihtiyaç konusunda artan bir anlayışa sahip olmuşlardır. Bunlarla birlikte ILO çalışma süresinin ve işgücü arzının düzenlenmesi, işsizliğin önlenmesi ve yeterli bir geçim ücretinin sağlanması, işçilerin, çocukların, gençlerin ve kadınların sosyal anlamda korunması gibi hususları içeren iyileştirme alanlarına odaklanmıştır.⁸¹ Hükümet, işçi ve işverenden oluşan üçlü yapıya sahip olmasıyla diğer BM kuruluşlarından ayrılan ILO, sosyal adaletin temel yapı taşları olan insanca çalışma koşullarını, istihdam imkanlarını ve ekonomik güvenceleri, insan haklarına saygıyı geliştirmeye ve bütün çalışanlara ulaştırmaya çalışmaktadır. Bu hedefler doğrultusunda ILO Türkiye; 10.02.2009 tarihinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile imzalanan mutabakat kapsamında çocuk işçiliği ile mücadele, sosyal diyalogu güçlendirmek, genç ve kadın istihdamını artırmak ve kayıt dışı istihdamın önüne geçmek öncelikli hedefleri arasındadır.⁸² ILO 2017 yılından beri çoğu geçim kaynaklarını geliştirme odağında olan 9 farklı proje yürütmüştür.⁸³ Yürütülen faaliyetlerle Türkiye'de 23.000'den fazla mülteci ve Türk vatandaşının dil, meslek ve temel becerileri eğitimleri aracılığıyla istihdam edilebilirliği artırılmış, işverenlere yönelik, 2.340 Suriyelinin SGK primleri ve çalışma izinlerini kapsayan teşvikler sağlanmış, 900 girişimciye eğitimler verilerek 150 yenilikçi iş fikri mikro hibe destekleri ile desteklenmiştir. Bu faaliyetler haricinde çeşitli kapasite geliştirme eğitimleri, farkındalık artırma çalışmaları, kooperatif destekleri gibi alanlarda da çalışmalar yapılmıştır.⁸⁴

⁸⁰ <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-koruma>

⁸¹ History of the ILO, <https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/history/lang--en/index.htm>, Erişim Tarihi: 20.08.2023

⁸² <https://www.ilo.org/ankara/areas-of-work/lang--tr/index.htm>

⁸³ <https://www.ilo.org/ankara/projects/refugee-response/lang--tr/index.htm>

⁸⁴ https://www.ilo.org/ankara/projects/WCMS_702144/lang--tr/index.htm

Türkiye'deki bulunan mültecilerin yaklaşık olarak %75'inin kadınlardan ve 18 yaş altı çocuklardan oluştuğu bilinmektedir. Bu kitleye yönelik faaliyetlerde bulunan Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), gençlerin ve kadınların sağlıklı ve verimli yaşamlar sürdürebilmeleri konusunda, anne ve çocuk sağlığı, gençlerin güçlendirilmesi, üreme sağlığı ve cinsel sağlık, cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddetle mücadele gibi alanlarda çalışmalar yürütmektedir.⁸⁵ İnsani yardım faaliyetleri kapsamında kapsamlı Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet, Güvenli Annelik, Tecavüzün Klinik Yönetimi vb. konularda Türkiyeli ve Suriyeli hizmet sağlayıcılara yönelik kapasite güçlendirme faaliyetleri yürütülmektedir. Üreme sağlığı ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konularında konusunda belirli klinik ve psiko-sosyal hizmetleri içeren birinci basamak sağlık merkezleri olarak çalışmalarda bulunan Kadın ve Kız Çocukları İçin Güvenli Alanlar oluşturarak, kadın ve kız çocukları için güçlendirme faaliyetleri sunarak mültecilere çeşitli hizmetler sağlamaktadır. Bunlarla birlikte Üreme ve doğum sağlığı kitleri ve hijyen setleri dağıtımı gerçekleştirmektedir.⁸⁶

Türkiye'de bulunan Suriyelilere yaşadıkları sorunların etkileriyle başa çıkmalarını desteklemek amacıyla çalışmalar yürüten UNDP'nin, Suriye Krizine Yanıt ve Dayanıklılık Programı dayanıklılık temelli kalkınma yaklaşımını benimsemekte ve insani yardımı tamamlayıcı nitelik taşımaktadır. Program yerel ve ulusal ortakların kurumsal kapasitelerinin desteklenmesi ve Suriyelilerin kendi kendilerine yetebilirliklerinin artırılması hedeflenmektedir. İzlenilen “yanıt ve dayanıklılık” stratejisinin temeli Türkiye'deki Suriyelilere ve ev sahibi topluluğa yeterli hizmet sunulabilmesini sağlamak adına mevcut yerel ve ulusal sistemlere yatırım yapılmasıdır. Bu amaçla Sosyal uyum, güçlendirme ve koruma, belediye hizmetlerini güçlendirme, Geçim kaynakları, istihdam ve yerel ekonomik kalkınma olmak üzere 3 temel alana odaklanılmaktadır. Bu doğrultuda çeşitli istihdam ve odaklı mesleki eğitim projeleri, ev sahibi topluluk ile mültecileri iş amacı ile bir araya getirerek sosyal uyumu teşvik edecek projeler vb. çalışmalar yürütülmektedir.⁸⁷

⁸⁵ <https://turkiye.unfpa.org/tr/hakk%C4%B1m%C4%B1zda>

⁸⁶ <https://turkiye.unfpa.org/tr/topics/insani-yard%C4%B1m>

⁸⁷ <https://www.undp.org/tr/turkiye/suriye-krizine-yan%C4%B1t-ve-dayan%C4%B1kl%C4%B1l%C4%B1k-0>

Bahsedilen BM Kuruluşları dışında Türkiye’de bulunan göçmenlere yönelik çeşitli insani yardım uygulamalarıyla ve faydalı projelerle göç yönetimine katkı sunan UN Women, FAO gibi kuruluşlar da bulunmaktadır.

3.2.3. Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil Toplum Kuruluşları ile ilgili evrensel olarak uzlaşmaya varılmış tek bir tanım olmasa da en sade şekilde, genel anlamda resmi kurumların dışında kalan ve çeşitli alanlarda faaliyetler gerçekleştiren yapıları Sivil Toplum Kuruluşları (STK) olarak tanımlamak mümkündür.

STK'lar küçük gayri resmi gruplardan büyük resmi ajanslara kadar çeşitli kuruluşlar olabilmektedir. STK'lar farklı toplumlarda farklı şekiller alıp farklı roller oynayabilmektedir. Bu gibi sebeplerle genelleme ile tek bir STK tanımı yapmak çoğunlukla zor olmaktadır. Örneğin, STK'ların hükümet tarafından yönetilmemesine veya kâr amacı güdülmemesine rağmen, yine de yüksek düzeyde devlet finansmanı alan bazı STK'lar ve işlerini sürdürebilmek için kar elde etmeye çalışan sivil toplum kuruluşları bulunmaktadır. Yapıları itibariyle, STK'lar büyük veya küçük, resmi veya gayri resmi, bürokratik veya esnek olabilir. Finansman açısından, birçoğu dışarıdan finanse edilirken, bir kısmı ise yerel olarak seferber edilen kaynaklara bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Bazı STK'lar iyi kaynaklara sahip ve varlıklarıyla, diğerleri bir yıldan diğerine hayatta kalma mücadelesi veren kırılgan bir varoluş sürdürmektedir. Yine, oldukça profesyonel kadrolara sahip STK'lar varken, bazı STK'lar büyük ölçüde gönüllülere ve destekçilere bel bağlamaktadır. STK'lar bir dizi farklı motivasyon, ideoloji ve değer tarafından güdümlenebilmektedir. Hem laik hem de 'inanç temelli' kuruluşlar bulunmaktadır. Bazı STK'lar hayırsever ve ataerkil olabilirken, diğerleri radikal veya 'güçlendirme' temelli yaklaşımlar peşinde ilerlemektedir. Bazı STK'lar insanların yalnızca acil ihtiyaçlarını karşılamayı hedeflerken, diğerleri daha uzun vadeli bir bakış açısıyla sorunlara alternatif fikirler ve yaklaşımlar geliştirmeye çalışmaktadır. Bununla birlikte elbette tek bir STK'nın, herhangi bir zamanda bu farklı unsurların birkaçını birleştirmesi de mümkündür. STK'lar çoğunlukla tanındığı faaliyetler türlerinden biri ihtiyacı olan insanlara hizmet sunmaktır. STK'lar yüzyıllardır çeşitli biçimlerde var olsalar da 1980'lerde ve 1990'larda sayılarını önemli ölçüde

artırmıştır. Günümüzdeki kaç adet STK olduğunu kesin olarak bilmek zordur (Lewis, 2010, s. 1056-1059). Bununla birlikte STK'lar zaman içerisinde, katkı sundukları çok çeşitli faaliyet alanlarının yanı sıra, bu çalışmanın da odakları arasında olan insani yardım, göç ve göçmen gibi konulara ilişkin birçok faaliyet alanında önemli bir aktör haline gelmiştir.

3.2.3.1. STK'ların Gelişimi ve Kavramsal, Kuramsal Bağlamda STK'lar

STK'lar yalnızca "batı" kökenli değildir ve yüzyıllar boyunca her kıtada gelişmiştir. Uluslararası yapıya sahip olanların da birden fazla kıtada kökenleri vardır. Uluslararası düzeyde örgütlenmiş STK'ların tarihsel evriminde önemli bir dönüm noktası 18. yüzyılın sonlarında gerçekleşmiştir. Bu noktadan sonra, bu örgütler, eskiye nazaran çok daha geniş bir sorunlar dizisiyle ilgilenmeye başlamış ve odak noktalarında çok daha uzmanlaşmışlardır. STK'lar, onları tanımlamak için kullanılan terimden çok daha uzun bir tarihe sahiptir (Davies, 2018, s. 15- 17).

STK'ların temelleri oldukça eskiye dayansa da, bu tür kuruluşlar nispeten yakın tarih itibariyle bu isimle anılmaya başlanmıştır. STK terimi, İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda, Birleşmiş Milletler'in hükümetlerarası uzman kuruluşlar ile özel kuruluşlar arasında ayırım yapmaya çalışmasıyla birlikte kullanılmaya başlanmıştır. Ancak hareketin kökenlerinin çok daha eski olduğu bilinmektedir. Bazı kaynaklar tarafından, ilk uluslararası STK'nın 1839'da kurulan Kölelik Karşısı Toplum⁸⁸ olduğu tahmin edilmektedir. Bu düşünceye göre 18. yüzyılın sonlarında zirveye ulaşan kölelik karşıtı hareket, kendisinden sonra gelen birçok örgütün katalizörü olmuştur. İlk STK'ların diğer örnekleri savaşımlardan doğmuştur; bunlar arasında 1850'lerde Fransız-İtalyan savaşımlardan sonra Kızıl Haç, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Çocukları Kurtarın ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Oxfam ve CARE gibi kuruluşlar yer almaktadır.⁸⁹

Benzer şekilde 1919 yılında, I. Dünya Savaşı'nı sona erdiren Versay Antlaşması'nın bir parçası olarak, evrensel ve kalıcı barışın ancak sosyal adalete dayalı olarak

⁸⁸ Anti-Slavery Society

⁸⁹ Hall-Jones, P. (2006, May). The rise and rise of NGOs. In Global Policy Forum. (<https://archive.globalpolicy.org/component/content/article/176-general/31937.html>), Erişim Tarihi: 21.08.2023

sağlanabileceği inancını yansıtmak için oluşturulan uluslararası sivil toplum kuruluşu ILO, hem önemli tarihsel dönüm noktalarında (Büyük Buhran, dekolonizasyon vb.) hem de günümüzde adil bir küreselleşme için etik ve üretken bir çerçevenin inşasında rol oynamıştır.⁹⁰

Terimsel kökeni 1945 yılında, bazı uluslararası devlet dışı kuruluşlara "sivil toplum kuruluşu" unvanının verildiği Birleşmiş Milletler'in oluşumuna dayanan "STK"lar, 1980'lerin sonlarından itibaren kalkınmada eskisinden çok daha büyük bir rol üstlenmiştir. STK'lar, verimsiz hükümetler arası yardımları ve etkisiz kalkınma projeleri ile karakterize edilen, uzun süredir devam eden kalkınma sorunlarına yeni çözümler getirmeleri ile takdir görmüştür. Bu takip eden dönemde ekonomileri liberalleştirme sürecinde STK'lar aynı zamanda kamusal hizmet sağlamada uygun maliyetli bir alternatif olarak görülmeye başlanmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde, kalkınma sonuçlarının hükümet, piyasa ve üçüncü sektör arasındaki dengeli bir ilişkiden ortaya çıktığını gören uluslararası bağış topluluğu, yeni bir "iyi yönetim" politika gündemini savunmaya başlamıştır. Bu paradigma içerisinde STK'lar da yeni ortaya çıkan "sivil toplum"un parçası olarak görülmeye başlanmıştır (Lewis, 2010, s. 1056-1059).

Bununla beraber dünyanın en tanınmış STK'larının çoğu, kalkınma endüstrisinin⁹¹ ortaya çıkışından önceye dayanmaktadır. Save The Children Fonu'nun (SCF), Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı travmanın ardından 1919 yılında Eglantyne Jebb tarafından kurulması; başlangıçta Oxford Kıtık Yardımı Komitesi olarak bilinen Oxfam'ın, 1942 yılında Yunan İç Savaşı mağdurlarına kıtlık yardımı sağlamak amacıyla kurulması; CARE'in, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 1946 yılında ABD gıda paketlerini Avrupa'ya göndererek kurumsal hayatına başlaması bu örneklerden bazılarıdır. Günümüzde STK'ların artık pek çok farklı siyasi perspektiften eleştiri odağı haline gelmesi, hem mevcut STK türlerinin ve rollerinin oldukça çeşitli olmasının, hem de sivil toplum kuruluşlarının 21. yüzyılda artan güç ve öneminin bir yansımasıdır (Lewis, 2010, s. 1059-1061). STK'ların günümüzde bu derece dikkat çekici olması,

⁹⁰ History of the ILO, <https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/history/lang--en/index.htm>, Erişim Tarihi: 20.08.2023

⁹¹ "Kalkınma endüstrisi" ile, iki taraflı ve çok taraflı yardım bağışçılarından, Birleşmiş Milletler sisteminden ve Bretton Woods kurumlarından oluşan bir sisteme atıf vardır (Lewis, 2010, s. 1058). Bu ifade ile büyük çapta çeşitli uluslararası yardım kuruluşlarının ön plana çıktığı dönemden bahsedildiğini söylemek mümkündür.

günümüzdeki var olan bütün STK'lar düşünüldüğünde, sivil toplum kuruluşlarının çok büyük bir sektör haline gelmesiyle birlikte hem büyük kitleleri temsil etmeleri hem de faaliyetlerinde büyük bir insan kaynağını ve maddi kaynağı yönetmeleriyle ilişkilendirilebilir.

Hümanitarizm ve insani yardım anlayışının güçlenmesine yol açan tarihsel gelişmeler aynı zamanda sivil toplum kuruluşlarının gelişmesinde de etkili olmuştur. Bu sebeple bu çalışmanın daha önceki ilgili bölümünde, “İnsani Yardım Uygulamaları” başlığında yer verildiği için, tekrara düşmemek adına aynı tarihsel gelişmelerin detaylarına bu kısımda yeniden girilmemiştir.⁹² İlgili başlıkta daha detaylı bir şekilde belirtilen hümanitarizm gibi düşünce akımlarının, bahsedilen birtakım tarihsel olayların ve zaman içerisinde sivil toplum kuruluşların sunabileceği yadsınamaz katkıların fark edilmesinin etkisiyle STK'ların sayısı hem uluslararası hem de ulusal düzeyde giderek artmıştır.

3.2.3.2. Türkiye’de Göç Yönetim Sürecinde STK’lar

Türkiye’de STK’ların Gelişimi

Sivil toplum kuruluşu benzeri unsurları Osmanlı döneminde de görmek mümkündür. Osmanlı'nın toplumsal yapısında yer alan tekke, vakıf ve lonca vb. yapılar sivil topluma temel oluşturan yapılardan bazılarıdır. İdari açıdan devlete bağımlı olmalarına rağmen bu tür sivil toplum unsurları 19. yüzyıla kadar önemli bir varlık sergilemiştir. Bununla birlikte siyasal iktidarın örgütlenme biçiminin merkezîyetçi olması sebebiyle bu unsurlar sonuç itibarıyla devlete bağımlı hale gelmiştir (Aslan, 2010, s. 260-261). Osmanlı devletinin fiilen sona ermesinin ardından Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu dönem, STK'ların tarihsel gelişimi açısından uluslararası alanda önemli gelişmelere imza atıldığı döneme denk gelmiştir. Türkiye'nin kuruluşundan itibaren 20. yüzyıl sonuna kadar geçen sürede uluslararası anlamda insan hakları, insani yardım, adalet gibi konulara verilen önem giderek artmış ve yine aynı dönem içerisinde bu konulara ilişkin çok sayıda devletlerarası antlaşmalar imzalanmıştır. Türkiye'nin, kuruluşundan itibaren günümüze kadar dünyada yaşanan bu gelişmelere ve çağdaş anlamıyla sivil toplum

⁹² İnsani yardımın tarihsel gelişimi ve konuyla ilgili daha detaylı bilgiler için “2.2. GÖÇ YÖNETİMİNDE İNSANİ YARDIM UYGULAMALARI” başlığına bakınız.

kuruluşlarının doğuşunu sağlayan yeni fikir akımlarına tanık olduğunu söylemek mümkündür.

Dünya çapında meydana gelen gelişmelerin etkisiyle birlikte, Türkiye’de 1983 senesinde sivil toplum kavramı ile STK’lar gündeme gelerek tartışma konusu olmaya başlamıştır. O dönemde toplumsal yaşamın bir parçası haline gelmeye başlayan bu unsurlar, esas itibariyle 1990 yılından itibaren örgütlenme özgürlüğüne ilişkin hukuksal engellerin hafifletilmesiyle birlikte hızlı bir şekilde gelişmiştir. O dönemden sonra giderek yaygınlaşan STK’lar siyasal ve toplumsal yaşamda etkin bir aktör konumuna gelmişlerdir (Özer, 2008, s. 87). Türkiye’nin AB’ye giriş süreci yaşamasiyla birlikte sivil toplum kuruluşlarına verilen önem oldukça artmıştır. Küreselleşme ile liberal düşüncenin yaygınlaşması kapsamında çeşitli vakıf ve derneklere aktarılan kaynaklar vasıtasıyla STK’ların güçlendirilme çabası kendini göstermiştir (Talas, 2011, s. 398). Günümüzde ise Türkiye’de STK faaliyetleri giderek gelişmiştir ve etkinlik alanları artmıştır. Artık bu tür birçok kuruluş yurtdışı fonlarını da kullanarak farklı alanlarda çok sayıda proje gerçekleştirir hale gelmiştir. Özellikle son dönemde Türkiye’ye yönelik göç hareketlerinin ciddi oranda atmasıyla göç ekseninde çalışmalarda bulunan STK’ların sayısı artış göstermiş ve mevcut birçok STK da göç meselesi üzerine odağını genişletmiştir.

Türkiye’de bulunan sığınmacıların problemlerinin çözümü esas itibariyle devletin sorumluluğu altında olsa da alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları (STK’lar) da çeşitli katkılar sunmaktadır. Bilhassa devletlerin imkanlarının sınırlı kaldığı durumlarda STK’lar daha etkin hizmetler sunabilmektedir. Sundukları hizmetlerle STK’lar sorunlara yönelik yetkili birimlerin ilgisinin artması ve kamuoyunun oluşması noktalarında katkılar sağlamaktadır. Bu katkılar yanında STK’lar tarafından sığınmacılara yönelik barınma, sağlık, ekonomik, hukuki ve sosyal vb. alanlarda çeşitli yardımlar edilmektedir (Mutlu, 2017, s. 163’den akt. Akman, 2018, s. 458).

Bu kapsamda çalışmalar yürüten kuruluşlardan biri Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD/ASAM)’dir. Türkiye’nin 30’dan fazla ilinde göçmenlerin hak ve hizmetlere erişimi, sosyal hayata uyum ve psikososyal iyilik hallerinin artırılması konularında destek sağlamak amacıyla çeşitli faaliyetler yürüten ASAM, AB

ve BM kuruluşlarının yanı sıra, birçok farklı devlet kurumu, STK, belediyeler ile iş birlikleri gerçekleştirerek göçmenlerin sorunlarına çözüm üretmeye ve ihtiyaçlarını gidermeye çalışmaktadır.⁹³ Bu kapsamda geçim kaynaklarını destekleri, kapasite geliştirme çalışmaları ve önyargı giderici farkındalık yaratma çalışmalarının yanı sıra, mülteci çocukların eğitime erişimi, sağlık hizmetlerine erişim, koruma ve düzensiz göç, ihtiyaç analizi ve insani yardım gibi konularda da projeler yürütmektedir.⁹⁴

Bir diğer dernek ise İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi Derneği (İGAM)'dır. İGAM, Türkiye'de göç ve iltica konularında çalışmalar yürüten bağımsız bir araştırma merkezinin eksikliğini giderebilmek, uluslararası mülteci hukukunun ve ilkelerinin bütün dünyada geliştirilmesine ve bu ilkelerin Türkiye'de de etkili bir şekilde uygulanmasını desteklemek amacıyla 2013 yılında insani yardım kuruluşu çalışanı, gazeteci, araştırmacı ve akademisyenlerden oluşan bir ekip tarafından kurulmuştur. Bununla birlikte konuyla ilgili akademik çalışmalar gerçekleştirmek, yapılan akademik çalışmaları desteklemek, kamuoyunda farkındalık artırıcı çalışmalarda bulunmak, veri tabanları oluşturmak derneğin temel faaliyet alanlarıdır.⁹⁵

Hayata Destek Derneği de Mülteci Destek Programı kapsamında yerel ve mülteci toplulukların beraber yaşama pratiklerini geliştirip kültürel paylaşımlar gerçekleştirecekleri Hayata Destek Evleri aracılığıyla uyumu desteklemeye yönelik çeşitli faaliyetler yürütmekte ve insani yardım uygulamalarında bulunmaktadır. Bu faaliyetler arasında ruh sağlığı ve psikososyal destek çalışmaları, yönlendirme hizmetleri, kayıtlı istihdamın ve mesleki donanımın artırılmasına yönelik çalışmalar bulunmaktadır.⁹⁶

Bunların yanı sıra bilhassa hukuki meselelere odaklanan, bu alanda çeşitli destekler sağlayan ve mülteci haklarına sahip çıkan Mültecilerle Dayanışma Derneği (Mülteci-Der), Uluslararası Mülteci Hakları Derneği, Uluslararası Af Örgütü / Mülteci Hakları Birimi, Mülteci Hakları Merkezi gibi organizasyonlar da bulunmaktadır. Belirtilen kurumlar haricinde göç alanında faaliyet gösteren ve çeşitli insani yardım

⁹³ <https://sgdd.org.tr/hakkimizda/>

⁹⁴ <https://sgdd.org.tr/calisma-alarimiz/>

⁹⁵ <https://igamder.org/TR/hakkimizda/tarihce>

⁹⁶ <https://www.hayatadestek.org/programlarimiz/multeci-destek/>

uygulamalarına vesile olan ve Türkiye’de göç yönetimine kıymetli katkılarda bulunan çok sayıda STK bulunmaktadır. Elbette bu çalışmanın içerisinde bütün STK’ların faaliyetlerine ayrı başlıkta yer vermek mümkün değildir. Ancak Sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanlarında benzeşmesi ve Türk Kızılay’ın sivil toplum alanında hem insan kaynakları hem faydalanıcıya erişim noktasında Türkiye’de en büyük potansiyele sahip olması sebebiyle Türkiye’nin ulusal derneği olan Türk Kızılay özelinden bir inceleme yapılmıştır. Bir sonraki bölümde Türk Kızılay’ın göç ve göçmenler ile ilgili faaliyetler yürüten birimleri detaylı bir şekilde aktarılmaya çalışılmıştır.

3.2.4. Türk Kızılay

İnsan onurunu korumak, insan ıstırabını dindirmek ve ihtiyacı olanlara yardım eli uzatmak amacıyla 1868 yılındaki kuruluşundan bu yana sosyal refahın gelişmesine katkıda bulunmak, toplumsal dayanışmayı sağlamak, muhtaç ve yoksul insanlara barınma, beslenme ve sağlık yardımı sağlamak adına önemli görevler üstlenen Türk Kızılay; çeşitli merkezlerinde sunmuş olduğu afet, ilk yardım, sağlık, kan, uluslararası yardımlar, sosyal hizmetler, gençlik, eğitim, mineralli su işletmeleri alanlarındaki faaliyetlerinin yanı sıra göç ve mülteci hizmetleri alanında da faaliyetler yürütmektedir.⁹⁷ Osmanlı döneminde Hilal-i Ahmer ismiyle kurulan Türk Kızılay’ın tarihinin geçmiş dönemlerinde de göç ve göçmenlere ilişkin yardımlarda bulunduğu görülmektedir. Muhacirler için kurulan poliklinik, revir, sağlık yardım servisleri ve hastanelere verilen destekler⁹⁸ ile göçmenlerin beslenme ve barınma ihtiyaçlarını gidermeye yönelik sunduğu çeşitli destekler⁹⁹ bu yardımlar arasında yer almaktadır. Tarihsel çerçevede detaylı bir şekilde incelendiği zaman Türk Kızılay’ın göç yönetimine çeşitli yönlerden, azımsanmayacak ölçüde katkılar sunmuş olduğu görülmektedir.

Türk Kızılay Göç Hizmetleri Direktörlüğü

⁹⁷ <https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz>

⁹⁸ İpek, 1994, s. 95

⁹⁹ Arı, 2003, s. 67 (Kemal Arı’nın “Büyük Mübadele Türkiye’ye Zorunlu Göç 1923–1925” isimli eseri, kitaba konu olan göç sürecinde Hilal-i Ahmer’in sağladığı desteklere ilişkin oldukça detaylı bilgiler sunan sayılı kaynaklardan biridir.)

Yürüttüğü faaliyetlerle çeşitli hizmetler sunan ve bu kapsamda din, dil, ırk vb. herhangi bir ayırım gözetmeksizin bütün yabancı uyruklu halka insani yardımlarını ulaştırma gayreti içerisinde bulunan Türk Kızılay, göç alanında hizmet sunan farklı kurum ve kuruluşlar arasında BM ajansları, IFRC (Uluslararası Kızıllaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu), Bakanlıklar ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü koordinasyon ve iş birliği içerisinde çalışmalarını sürdürmektedir. Bu doğrultuda Türk Kızılay Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü ülkemizde kayıt altına alınmış ve ihtiyaç sahibi olan tüm yabancılara yönelik oldukça çeşitli nakdi ve ayni yardımlar, uyum ve yerel halkla bütünleşme hizmetleri ve acil yardımlar sağlanması görevini üstlenmiştir. Bu çerçevede müdürlük çatısında çeşitli nakdi ihtiyaçların giderilmesi amacıyla dağıtılan Kızılay Kart adıyla tanınan akıllı kartlar, çocukların güçlendirilmesi ve korunmasına yönelik alanlar, farklı beceri geliştirme ve psiko-sosyal güçlendirme faaliyetleri, toplum merkezleri, uyum çalışmaları, meslek ve dil kursları, geçim kaynaklarını geliştirme faaliyetleri, koruma ihtiyacını gidermeye yönelik savunuculuk ve yönlendirme faaliyetleri yürütülmektedir.¹⁰⁰

Şema 2 Türk Kızılay Göç Hizmetleri Direktörlüğü Organizasyon Şeması

Kaynak: Türk Kızılay, 2021, s. 2

¹⁰⁰ <https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/goc-ve-multeci-hizmetleri>

Direktörlük kapsamında faaliyet gösteren dört koordinatörlük bulunmaktadır. Bunlar; Ülke Alan Koordinatörlüğü, Nakit Temelli Destek Programları Koordinatörlüğü, Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü ve Çocuk Programları Koordinatörlüğüdür (Türk Kızılay, 2020a, s. 92). Göç alanında faaliyet gösteren koordinatörlükler, birbirleri arasında sürekli yönlendirme yapan ve iş birliği içerisinde çalışan, uyguladıkları faaliyetlerde güçlü bir yönlendirme mekanizmasına sahip bir yapıdadır. Dolayısıyla bütün koordinatörlüklerin uygulamalarının birbiriyle iç içe, yakın temaslarla, sahanın ihtiyacına yönelik birbirini tamamlayıcı faaliyetlere sahip olduğunu belirtmek gerekmektedir. Örnek vermek gerekirse oldukça çeşitli olan ortaklaşa çalışmalar neticesinde Toplum Merkezlerinden bahsederken Kızılaykart'a ilişkin veya Çocuk Programları Koordinatörlüğünden bahsederken Toplum Merkezleri yapısına ilişkin bir uygulama setini görmek mümkündür. Örneğin Kurs Harcırah Destekleri ile toplum merkezlerindeki mesleki eğitimlere teşvik ödemeleri sağlanmaktadır. Çalışmanın ilerleyen kısımlarında karışıklık ve anlaşılmazlık yaşanmaması için iç yönlendirme ağının, programlar ve koordinatörlükler arasındaki iş birliği anlayışının oldukça kuvvetli olduğunu belirtmekte fayda vardır.

3.2.4.1. Kızılaykart Nakit Temelli Destek Programları Koordinatörlüğü

Belirli kriterleri sağlayan kişilere nakdi yardımlar sunarak temel ihtiyaçları giderme noktasında destek sağlamayı amaçlayan Nakit Temelli Destek Programları Koordinatörlüğü, çoğunlukla “Kızılaykart” adı ile özdeşleşmiştir. İlk olarak 2011 senesinde Türk vatandaşlarına yönelik olarak uygulanmaya başlanmış olan ve zaman içerisinde Suriye topraklarında başlayan iç çatışma ve beraberinde ülkelerini terk etmek mecburiyetinde kalan Suriyelilere uygulanmaya başlanan Kızılaykart, Türkiye genelinde bütün bankamatiklerde kullanılabilme özelliğine sahiptir. Düzenli bir nakit desteği olan Kızılaykart uygulamaları zaman içerisinde çeşitlilik kazanarak 2021 itibarıyla farklı temalarda yürütülen çok sayıda program ve projeye ev sahipliği yapan bir platforma dönüşmüştür. Her program kapsamında farklı şartlara ve kriterlere göre nakdi yardım destekleri yine “Kızılaykart” aracılığı ile ihtiyaç sahiplerinin hesaplarına yatırılmaktadır. Bu kapsamda yürütülen programlar aracılığıyla sosyal uyumun tesis edilmesi ve ihtiyaç sahiplerinin dirençlerinin artırılması hedeflenmiştir. Eğitim, temel ihtiyaçların giderilmesi, meslek edindirme gibi başlıklar koordinatörlük kapsamında

yürütülen bu programların odak noktaları arasındadır. Kızılaykart Nakit Temelli Destek Programları Koordinatörlüğü çatısındaki uygulamalar arasında; temel ihtiyaçlar alanında “Sosyal Uyum Yardımları (SUY)”, eğitim alanında “Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY)” ve “Yetişkinler İçin Türkçe Dil Eğitimi Programı (YTDE)”, gıda alanında “Kamp İçi Gıda Destek Programı” ve koruma alanında “İnsan Ticareti Mağdurlarının Desteklenmesi (İTMD) Projesi” yer almaktadır. Bununla birlikte geçim kaynakları alanında çeşitli meslek edindirme projeleri yoluyla harcırah destekleri sağlanmaktadır.¹⁰¹

Güncel durumda Kızılaykart, Türkiye’de yaşamını Geçici Koruma veya Uluslararası Koruma altında idame ettiren yabancılara yönelik nakit temelli bir yardım kaynağı olarak tanımlanmaktadır (Türk Kızılay, 2021, s. 38). Raporlar incelendiği zaman Kızılaykart yardımlarının¹⁰², faydalanıcılara diledikleri alanda harcama özgürlüğü sağlayan bir nakit yardım modeli olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu bağlamda yine raporlarda yer alan bilgiler ışığında ilgili yardımın faydalanıcılar tarafından çoğunlukla barınma ve beslenme gibi alanlarda kullanıldığı göze çarpmaktadır.

Yabancılara Yönelik Sosyal Uyum Yardım (SUY) Programı

Bireylerin temel ihtiyaçlarını kendi hür seçimleriyle gidermelerini sağlayan SUY programı, yardımdan yararlanan birey sayısı ve uygulama sürekliliği bakımından dünyanın en büyük nakit temelli yardım programıdır. Kişilerin ihtiyaç duydukları materyalleri kendi yaptıkları seçimler doğrultusunda temin etmelerine imkan tanıyan SUY kapsamında belirli incinebilirlik kriterlerini sağlayan hanelerin Kızılaykart hesaplarına, aylık kişi başı belirlenen tutarlar üzerinden yükleme gerçekleştirilmektedir. Kırılgan kesimlerin barınma, gıda ve giyim gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaları amacıyla Avrupa Birliği Sivil Koruma ve İnsani Yardım Ofisi (ECHO) tarafından fonlanmakta olan SUY Programı, Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC), Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) ve Türk Kızılay ile ortaklaşa yürütülmekte olup, Göç İdaresi Başkanlığı ile Nüfus ve Vatandaşlık İşleri

¹⁰¹ <https://platform.kizilaykart.org/tr/index.html#about>

¹⁰² Bir sonraki başlıkta incelenecek olan SUY Programı, “Kızılaykart Yardımı” olarak anılan yardım kapsamına girmektedir.

Genel Müdürlüğü (NVİGM) tarafından desteklenmektedir. Kızılaykart web sitesi üzerinde sunulan Kasım 2022 verilerine göre SUY Programından düzenli olarak yararlanan sayısında 1.573.526 kişiye ulaşılmıştır. 2022 senesinin Eylül ayı itibariyle 362 milyon Türk lirası tutarında ödeme gerçekleştirilmiş olup, programın başladığı 2016 yılından bu yana yapılan toplam ödeme miktarı 16.000.000.000,00 Türk lirasına ulaşmıştır.¹⁰³ Bunun dışında sahip olduğu dezavantajlı durumlar sebebiyle işgücüne dahil olamayan “en kırılgan” kesime yönelik, temel ihtiyaçları gidermeyi amaçlayan nakit temelli bir yardım olan, Tamamlayıcı Sosyal Uyum Yardımı (T-SUY) projesi yürütülmektedir.¹⁰⁴

Nakit Temelli Destek Programları Koordinatörlüğü tarafından eğitim alanında uygulanan programlardan biri olan Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY), 2003 yılından beri Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı çocuklarına yönelik uygulanmaktadır. Mevcut şartlar gereğince 2017 senesi itibariyle ŞEY programının kapsamı genişletilerek, Türkiye’de ikamet eden yabancı uyruklu ihtiyaç sahibi çocukları da içerecek yapıya kavuşturulmuştur. ABD Nüfus, Norveç Hükümeti, ECHO Mülteciler ve Göç Bürosu, tarafından fonlanan ŞEY Programı Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), ASHB, UNICEF ve Türk Kızılay ile ortaklaşa çabalarla yürütülmektedir. Okul çağındaki çocukların eğitim olanaklarına erişimleri ve okula düzenli devam edebilmelerinin hedeflendiği Şartlı Eğitim Yardımı kapsamında gerçekleştirilen ödemeler, öğrencinin cinsiyetine ve öğrencinin bulunduğu eğitim seviyesine göre farklılık arz etmektedir. Yapılan bu ödemeler öğrencilerin okula düzenli olarak devam etme koşuluna bağlıdır. Bunun haricinde okula kaydolma veya okula düzenli olarak devam etme ihtimalleri düşük olan öğrencilere yönelik teşvik ödemeleri de sağlanmaktadır. Sunulan düzenli ödemelere ek olarak senede iki kez okul dönemlerinin başında olmak kaydıyla takviye edici nakdi destekler sunulmaktadır. Bunun dışında Hızlandırılmış Eğitim Programına (HEP) kapsamında eğitimlerine devam eden öğrenciler, aynı zamanda ŞEY Programından da yararlanabilmektedir (Türk Kızılay, 2021, s. 42-43) Kızılaykart web sayfasında ŞEY Programından Mart 2022 itibari ile güncel düzenli yararlanıcı sayısı 508.921 olarak belirtilmiştir.¹⁰⁵ Kızılaykart Nakit Temelli Destek Programları Koordinatörlüğü

¹⁰³ <https://platform.kizilaykart.org/tr/suy.html>

¹⁰⁴ <https://platform.kizilaykart.org/tr/t-suy.html>

¹⁰⁵ <https://platform.kizilaykart.org/tr/sey.html>

tarafından 2022 Mayıs ayında yayınlanan Aylık Bilgi Notu verilerine göre ise ŞEY Programından bu zamana kadar en az bir kez ödeme alan 800.839 çocuk bulunmaktadır. Yararlanıcılara yapılan toplam ödeme miktarı ise 1,517 milyar Türk lirası olarak belirtilmiştir (Kızılaykart, 2022).

Kurs Harcırah Destekleri Projesi

Geçim kaynağını geliştirme odaklı başlayan ve kursiyerlere yapılan ilk ödemelerin 2019 yılının Nisan ayında gerçekleştirildiği program kapsamında yararlanıcılara aldıkları mesleki eğitimler esnasında harcırah destekleri sağlanmaktadır. Sağlanan teşvik ödemelerinin kaynağı Uluslararası Kızıllaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC) dur. Program kapsamında toplum merkezleri bünyesinde el sanatları, tarım ve diğer çeşitli mesleki alanlarda kurslar düzenlenmektedir.¹⁰⁶ Üç farklı geçim kaynağı projesinin yürütüldüğü Kurs Harcırah Desteği Programı kapsamındaki projelerin hedef kitesini yerel halk ile İnsani İkamet İzni, Uluslararası Koruma (UK) ve Geçici Koruma (GK) kapsamındaki yabancılar oluşturmaktadır. IFRC tarafından fonlanan ve Ankara, Hatay, İstanbul, Bursa, Gaziantep, İzmir, Kahramanmaraş, Adana, Kayseri, Mardin, Mersin, Kilis, Kocaeli, Şanlıurfa, Konya gibi farklı illerde uygulanan projede mesleki eğitimler alan kursiyerlere, aldıkları mesleki eğitimler için teşvik ödemeleri yapılmaktadır. Fonlayıcısı Japon Büyükelçiliği olan bir diğer projede ise kentsel alanlardaki bireyler (İstanbul, Gaziantep ve Ankara) benzer şekilde katıldıkları mesleki eğitimler aracılığıyla sosyoekonomik anlamda güçlendirilmeye çalışılmaktadır. Fon sağlayıcısının Danimarka Mülteci Konseyi olduğu ve arka donör olarak ise Alman Kalkınma Bankasının desteklediği projede ise Hatay'da ikamet eden toplulukların tarımsal eğitimler vasıtasıyla iş gücüne dahil olmaları desteklenmektedir (Türk Kızılay, 2021, s. 28) KHD Programına benzer şekilde geçim kaynaklarını geliştirme alanında Günlük Harcırah Desteği Projesi (GHD)¹⁰⁷ ve Mesleki Harcırah Desteği Projesi (MHD)¹⁰⁸ gibi farklı projelerle de kursiyerlere harcırah destekleri sağlanmıştır. Harcırah desteklerine ilişkin projelerin oldukça benzer nitelik taşıması ve en çok yararlanıcı

¹⁰⁶ <https://platform.kizilaykart.org/tr/khd.html>

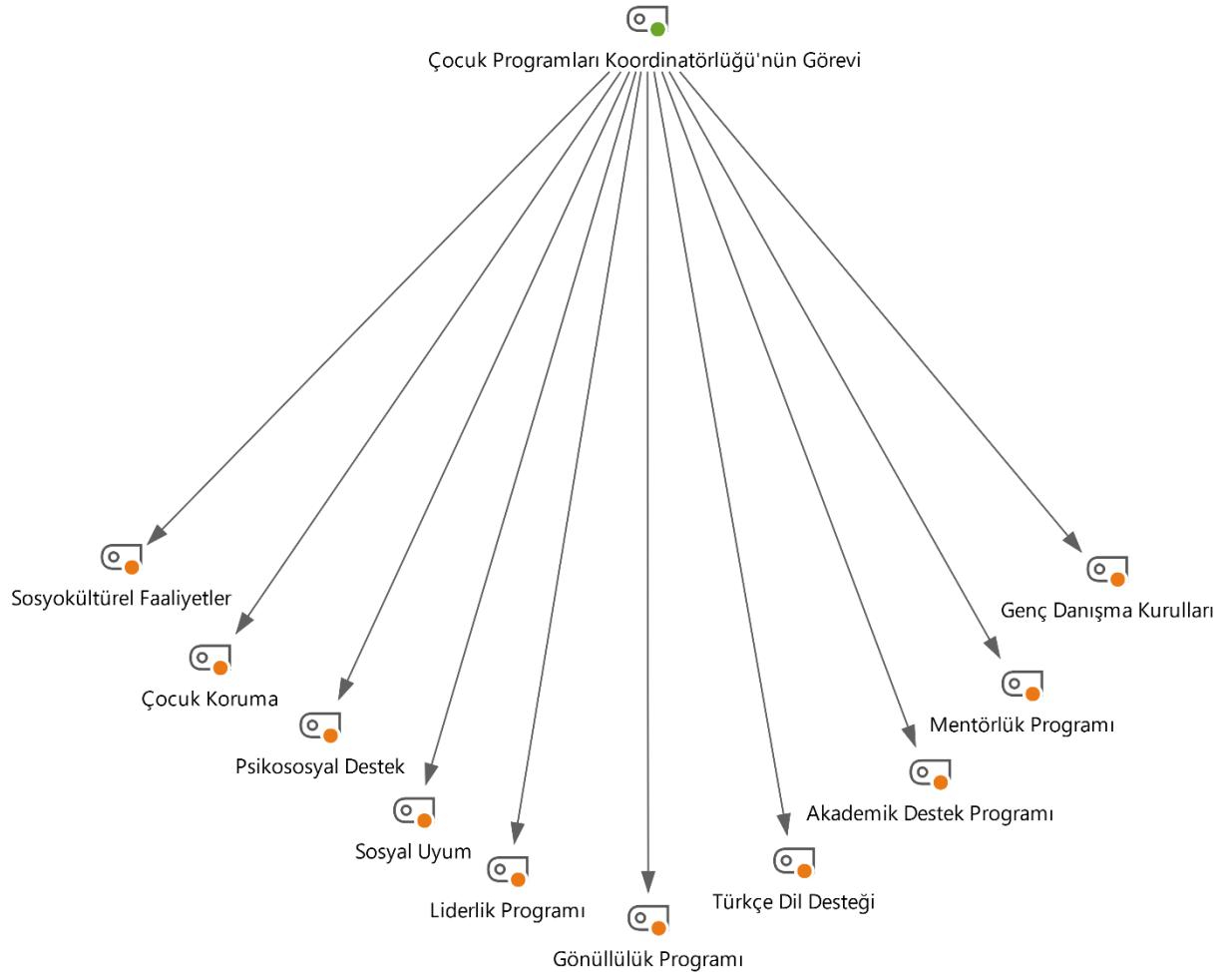
¹⁰⁷ Daha detaylı bilgi için bkz: <https://platform.kizilaykart.org/tr/ghd.html>

¹⁰⁸ Daha detaylı bilgi için bkz: <https://platform.kizilaykart.org/tr/mhd.html>

sayısına ulaşılan projenin KHD olması sebebiyle bu kısımda ayrıca GHD ve MHD projelerine ilişkin detaylı açıklamalar yapmaya gerek duyulmamıştır.

3.2.4.2. Türk Kızılay Çocuk Programları Koordinatörlüğü

Çocuk Programları Koordinatörlüğüne ilişkin faaliyet haritası aşağıda paylaşılmıştır.

Şekil 1 Çocuk Programları Koordinatörlüğü Görev Alanları

Mayıs 2013'te Türk Kızılay ile UNICEF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu) arasında imzalanan iş birliği kapsamında, 4-18 yaş grubunda bulunan çocukları ve çocukların bakımını üstlenen ebeveynleri hedefleyen yapı; koruma, önleme ve farkındalık yaratmaya yönelik çalışmalar yürütmektedir. Bu çerçevede eğitime destek, çocuk koruma, sosyal uyum ve psikososyal destek alanlarında çeşitli hizmetler sunulmaktadır. Program aracılığıyla ebeveyn desteği göremeyen, ekonomik sömürüye

maruz kalan, savaş ve göç sebebiyle zor tecrübeler yaşamış olan çocukların mevcut travmalarını giderebilmek ve birlikte yaşama bilinci içerisinde yerel halk ile entegrasyon sorunlarını hafifletmek amacıyla 23 ilde uygulamalar yürütülmektedir. Bu kapsamda 3 Çocuk Koruma Merkezi, 15 Toplum Merkezi, 6 Geçici Barınma Merkezi (Kamp), 3 Ukrayna Acil Müdahale birimi hizmet vermektedir. Ayrıca 5 Mobil Psiko-Sosyal Destek Takımı, 3 Mobil Çocuk Dostu Alandan oluşan iki farklı hizmet modelinde toplam 8 aktif araçtan oluşan mobil ekipler ile de destek faaliyetleri sürdürmektedir.¹⁰⁹ Bunların yanı sıra Çocuk Programları Koordinatörlüğü kapsamında yürütülen çeşitli çalışmalar arasında dil becerilerinin geliştirilmesine yönelik eğitimlerin yanı sıra akademik hayata destek, liderlik ve mentorluk gibi programlar da bulunmaktadır.¹¹⁰ Uygulamaların içerikleri hedef grupların ihtiyaçlarına, bilişsel gelişim seviyelerine, ihtiyaçlarına ve kültürel özelliklerine göre farklılaşmaktadır. Düzenlenen etkinlikler çeşitli yaş gruplarına yönelik farklı metot ve içeriklerle (drama, grup tartışması, oyunlar vb.) sunulmaktadır.

Çocuk koruma ve önleme çalışmaları çerçevesinde, dış alan çalışmaları ile dezavantajlı çocukların tespiti kapsamında; eğitim, sağlık vb. hizmetlerde sorun yaşayan en dezavantajlı kesimlerde yer alan çocukların ihmal ve istismar durumlarının tespitinin ve çeşitli uygulamalar vasıtasıyla gerekli duyulan müdahalelerin yapıldığı çalışmalar yürütülmektedir. Çocuk Koruma Programı kapsamında, çocukların maruz kalabileceği çocuk yaşta evlilik, çeşitli sağlık riskleri, çocuk hakları istismarı ve çocuk işçiliği gibi potansiyel risklerin önlenmesi ve bu çerçevede yaşam becerilerini geliştirici ve bilinç artırıcı çalışmalar yürütülmektedir. Güçlendirme Programları kapsamında; ergen çağıdaki çocukların problem çözme becerileri ile farklılıklara önyargısız bir şekilde bakabilme becerisi kazanabilmeleri ve sağlıklı iletişim becerisi kazanabilmeleri adına Liderlik Programı, yetkinliklerini geliştirebilecekleri Gönüllülük Programı ve üniversite öğrencilerini rol model alabilecekleri Mentorluk Programları aracılığıyla eğitime teşvik

¹⁰⁹ Çocuk Programları Koordinatörlüğü'ne ilişkin burada yer verilen bilgiler, web sayfalarında bu çalışma için yeterli bilgi bulunmadığı için, Çocuk Programlarının Twitter hesabından paylaştığı ve sürekli olarak güncellediği (Programın Twitter sayfasında raporun her gün saat 06.00'da güncellendiği ifade edilmiştir.) Microsoft Power BI uygulamasında yer alan bilgi notundan elde edilmiştir. Bağlantı adresi: <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiNmRjZTRmYWYtYmI1YS00ODdiLWFlYjltY2Q3NmEwYjRmYWQwIiwidCI6Ijc0OOWM0MmMxLTBiNDYtNDYxNC1hZGNkLTg5MjA0MDI1NTliZiIsImMiOiJ9>, Erişim Tarihi: 11.10.2022

¹¹⁰ <https://www.kizilay.org.tr/evde-kal/cocuk.html>

edici çalışmalar yürütülmektedir. Mentorluk uygulamaları ile çocukların rol model alabilecekleri, kendilerinden daha ileri eğitim seviyesindeki örnekler üzerinden yükseköğretime teşvik edilmeleri ve eğitimin önemine ilişkin farkındalık kazandırılması amaçlanmıştır. Bununla birlikte akran ilişkilerini kuvvetlendirmeye ve sosyal uyumu teşvik etmeye yönelik etkinlikler düzenlenmektedir. Bütün bu unsurlar sayesinde gençlerin sorumluluk bilincinin ve kendisini karşısındakinin yerine koyma yeteneklerinin kazandırılması, kendilerini ifade etme becerilerinin güçlendirilmesi, akran zorbalığının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Akran ilişkileri kuvvetlendirilerek çocukların psikolojik ve sosyal bakımdan güçlendirilmesi, zorbalık konusunda bilinç gelişimi, zorbalık ve haksızlıklara karşı sessiz kalmama noktasında gerekli becerilerin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Sosyal uyum uygulamaları aracılığıyla çocukların farklı düşünceleri tanımaları ve bu düşüncelere karşı empati kurma becerisi geliştirmeleri, buldukları ortamlarda kendilerini ifade etme becerileri kazanmaları ve buldukları toplumda uyum içerisinde yaşamalarının desteklenmesi amaçlanmıştır. Ebeveyn Programı altında yürütülen faaliyetler aracılığıyla çocuklara yönelik olarak gerçekleştirilen çeşitli farkındalık artırıcı çalışmalar ve sunulan psikososyal yönden güçlendirme çalışmalarının kazanımların çocukların bakımını üstlenen ebeveynler veya çocuğun bakımını üstlenen aktörler tarafından desteklenmesi hedeflenmiştir. Bu sayede çocuk ve gençlerin iyilik hallerinin sürdürülebilir hale getirilmesi ve kazanılan sosyal becerilerin devamlılığının artırılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çocuk ve genç kesime uygulanan faaliyetlerin kapsamına ebeveynlere yönelik destekleyici seminerler de ilave edilerek, çocukların bakımından sorumlu bireylerin bilinçlendirilmesi ve güçlendirme süreçlerinin takviye edilmesi amaçlanmıştır. Çocuk Koruma ve Müdahale Çalışmaları kapsamında yürütülen Yapılandırılmış Psikososyal Destek Programları ile yaşadıkları güç durumlar neticesinde psikososyal anlamda yıpranmış durumda olan gençlerin ve çocukların psikolojik problemlerinin bertaraf edilmesi ve ruh hallerinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Aynı zamanda çeşitli problemler ile yüzleşen çocukların sosyal ilişkilerini düzenleme, duygularını ifade edebilme, sorunlarla başa çıkabilme ve gerekli hallerde yardım isteyebilme becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda dış alan çalışmaları vasıtasıyla koruma ihtiyacı tespit edilen çocuk ve gençlerin gerekli duyulan hizmetlere erişiminin sağlanması adına müdahale ve yönlendirme gibi vaka yönetimi süreçleri yürütülmektedir. Kurum bünyesinde bu

alandaki faaliyetlere destek olan gönüllülerin ve personellerin, kurum dışında ise yine bu alanda faaliyet gösteren çeşitli kurumların kapasitelerini geliştirmeye yönelik psikososyal destek, cinsiyete dayalı şiddet, çocuk koruma vb. konularda tecrübe aktarımları için oturumlar, eğitimler ve seminerler düzenlenmektedir. Çocukların akademik başarısı, okula kayıt ve devam oranları üzerinde Türkçe dil yeterliliğinin doğrudan etkide bulunduğu düşüncesiyle hareket eden Koordinatörlüğün bir diğer odak noktası Eğitime Destek Çalışmalarıdır. Bu çerçevede yabancı uyruklu çocukların Türkçe öğrenimlerini desteklemek, örgün ve yaygın eğitim fırsatlarına erişimlerini desteklemek amacıyla T.C. Milli Eğitim Bakanlığı ile sağlanan iş birliğiyle Türkçe kursları düzenlenmektedir. Bu sayede ev sahibi toplum ile yabancı uyruklu toplum arasındaki sosyal entegrasyon sürecine katkıda bulunmaktadır. Bununla birlikte, sınırlı eğitim imkanlarına sahip olan dezavantajlı çocukların ve gençlerin okuldaki derslerine katkıda bulunmak ve eğitim hayatlarındaki başarılarını desteklemek amacıyla yürütülen Akademik Destek Programı ile üniversite öğrencilerinin veya mezunların gönüllü desteğiyle ödev desteği sağlanmaktadır.¹¹¹

3.2.4.3. Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü

Türk Kızılay ilk toplum merkezini 20 Ocak 2015 tarihinde, yerelde kurduğu iş birlikleriyle Şanlıurfa ilinde kurmuştur. İlerleyen süreçte toplum merkezleri hizmetlerine ihtiyaç duyulan Şanlıurfa, Hatay, İstanbul (Anadolu ve Avrupa yakası), Konya, Kilis, Kocaeli, Bursa, İzmir, Ankara, Adana, Gaziantep, Hatay, Kayseri, Kahramanmaraş, Mersin ve Mardin gibi illerde¹¹² de toplum merkezi kurulmuştur. Kurulan toplum merkezlerinde hem yerel halka hem de yabancı uyruklulara yönelik çeşitli hizmetler sunulmaktadır. Toplum Merkezleri kapsamında çeşitli sosyal etkinlikler, koruma ve savunuculuk faaliyetleri, sosyal uyum ve entegrasyona yönelik etkinlikler, beslenme ve sağlık konusunda uygulamalar, gençlere ve çocuklara yönelik

¹¹¹ Çocuk Programları Koordinatörlüğü'ne ilişkin burada yer verilen bilgiler, 109 numaralı dipnotta bahsedilen bilgi notundan elde edilmiştir.

¹¹² Araştırmanın yapıldığı dönemde, 11.11.2022 tarihinde <https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/toplummerkezlerimiz> bağlantısından erişilen bilgilere göre, İstanbul Avrupa Yakası, İstanbul Anadolu Yakası, Adana, Ankara, Bursa, Gaziantep, Hatay, İzmir, Kahramanmaraş, Kocaeli, Kayseri, Kilis, Mersin, Mardin, Konya, Malatya, Zonguldak, Şanlıurfa ve Adıyaman olmak üzere Türkiye'nin 19 farklı noktasında Türk Kızılay Toplum Merkezleri bulunduğu tespit edilmiştir.

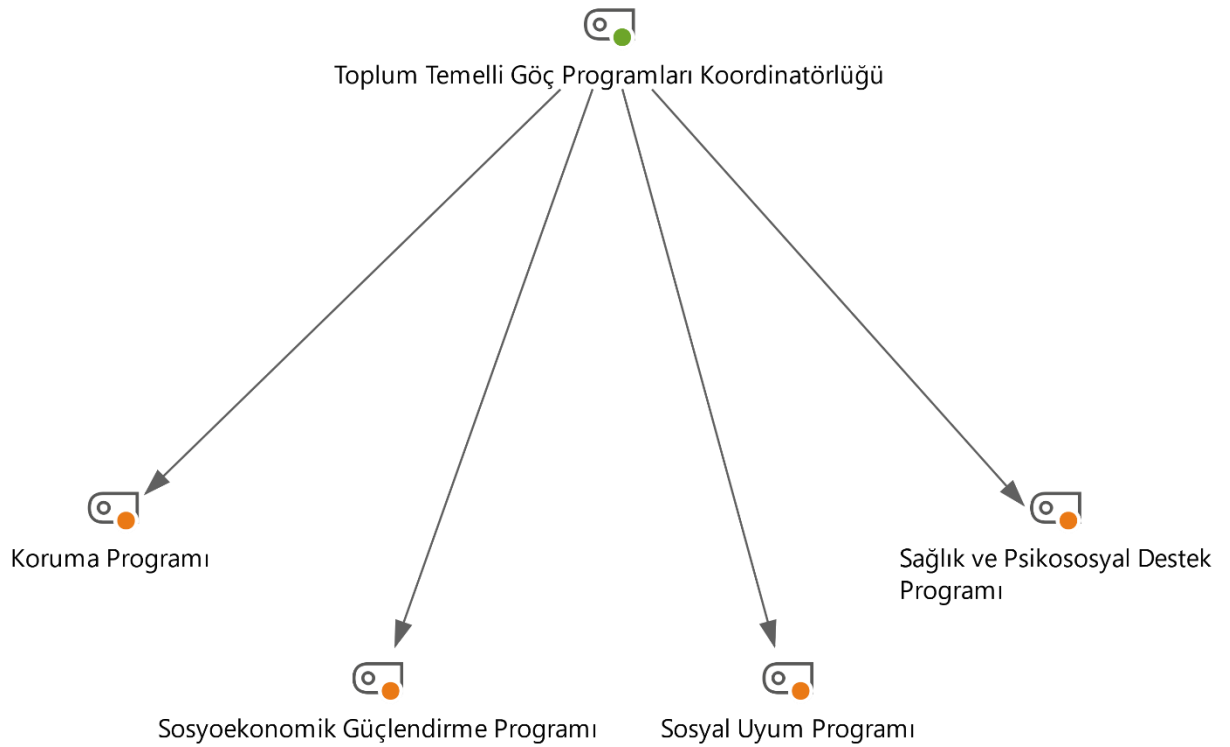
programlar ve farklı ihtiyaçlara yönelik eğitim hizmetleri yer almaktadır (Türk Kızılay, 2021, s. 35).

Toplum Temelli Göç Programlarının Genel Amacı

Koordinatörlük çatısında yürütülen programların temel amacı; bütün incinebilir toplulukların ve kişilerin sosyal, ekonomik ve psikolojik iyilik hallerini destekleyerek bir arada yaşama kültürünün geliştirilmesine ve toplumsal dayanıklılığın artırılmasına katkı sağlamaktır. Bu kapsamda Toplum Merkezleri çatısındaki uygulamalar; insani hizmetler ve yasal haklar ile ilgili bilgilendirmeler içeren Türkiye'ye uyum eğitimleri, sağlık bilgilendirmeleri, mesleki becerileri geliştirmeye yönelik farklı alanlarda eğitimler, el sanatları, terzilik, sanat ve tasarım vb. alanlarda eğitimler, dil becerilerini geliştirmeye yönelik Türkçe kursları, hem bireysel hem grup bazlı psikososyal destek aktiviteleri ve terapiler, çocuklara yönelik müzik, drama vb. çeşitli atölye çalışmaları, kadınlara yönelik seminerler, iş ve meslek danışmanlığı, ihtiyaç tespiti için gerçekleştirilen saha çalışmaları ve vaka takibi süreçlerini içeren faaliyetler olarak özetlenebilir.¹¹³

Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü'ne (TTGPK) bağlı faaliyet gösteren ve çeşitli insani yardım uygulamalarıyla görevli kılınmış dört program bulunmaktadır. Bunlar, Koruma Programı, Sosyoekonomik Güçlendirme Programı, Sosyal Uyum Programı, Sağlık ve Psikososyal Destek Programı'dır.

¹¹³ <https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/calismalarimiz>

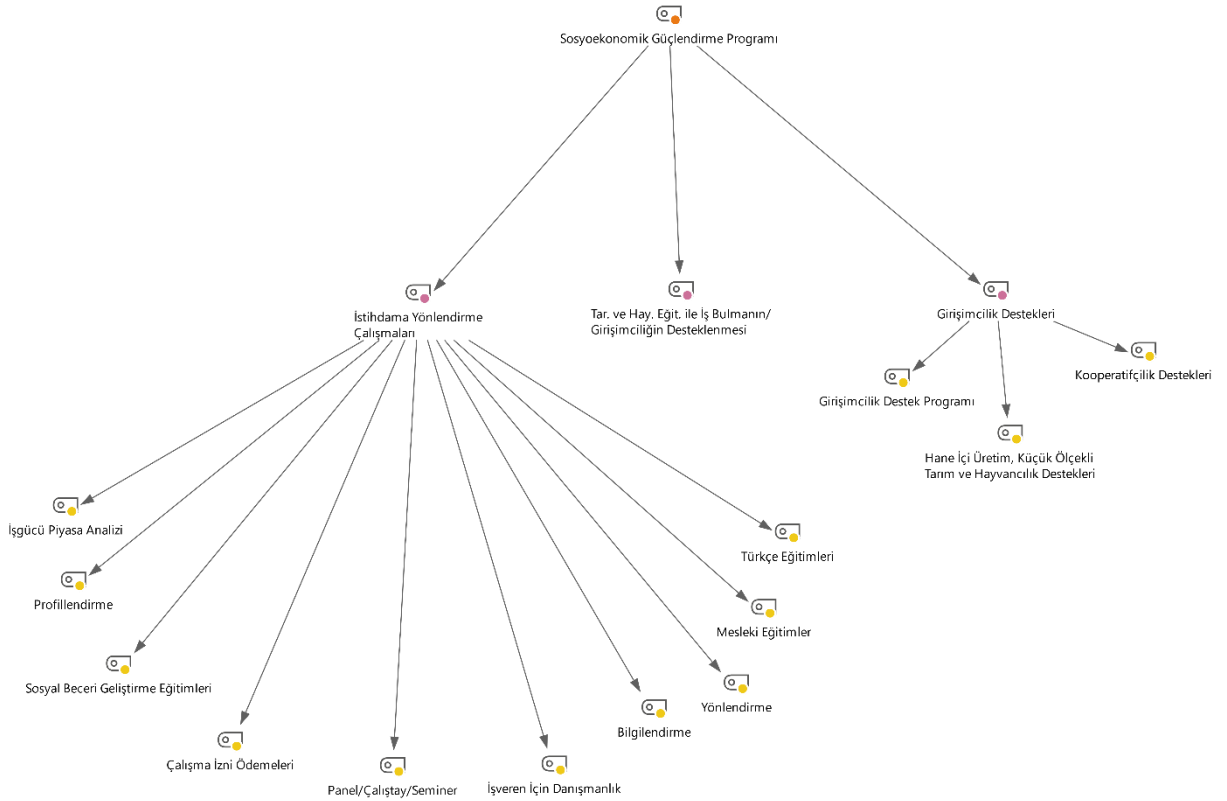

Şekil 2 Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğüne Bağlı Faaliyet Gösteren Programlar

Bunlar, Koruma Programı, Sosyoekonomik Güçlendirme Programı, Sosyal Uyum Programı, Sağlık ve Psikososyal Destek Programıdır. TTGPK'ye bağlı yapılar yukarıdaki şemada belirtilmiştir.

Sosyoekonomik Güçlendirme Programı

Eski adı Geçim Kaynağını Geliştirme Programı olan Program kapsamında incinebilir kesimde yer alan toplulukların geçim kaynaklarına erişim fırsatlarını güçlendirmek ve Türkiye iş gücü piyasasına dahil olmaları yönünde istihdam edilebilirliklerini artırmak hedeflenmektedir. Çeşitli uygulamalar ile programdan faydalananların ekonomik anlamda kendi kendilerine yetebilir duruma getirmesi hedeflenmektedir (Türk Kızılay, 2020b, s. 88). Programa ait faaliyetler aşağıda şema olarak sunulmuştur.

Şekil 3 Sosyoekonomik Güçlendirme Programının Faaliyetleri

Sosyoekonomik Güçlendirme Programı altında farklı alanlarda kurslar ve etkinlikler düzenlenmektedir. Düzenlenen kurslar neticesinde Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (HBÖGM) onaylı sertifikalar verilmektedir. Bunun haricinde yararlanıcıların istihdam süreçlerinin kolaylaştırılması için sunulan çeşitli hizmetlerde kamu ve özel sektörler ile iş birlikleri yapılmaktadır (Türk Kızılay, 2021, s. 54-55). Ülkemizde hem geçici koruma ve uluslararası koruma altında bulunan kişilerin hem de yerel halkın faydalanabildiği Sosyoekonomik Güçlendirme Programı¹¹⁴ İstihdama Yönlendirme, Girişimcilik, Tarım ve Hayvancılık olmak üzere üç ana alt programda faaliyetlerini sürdürmektedir. İstihdama Yönlendirme Alt Programı kapsamında iş gücü piyasa ihtiyaçlarına yanıt verecek ölçüde uygun profile sahip olan ve gerekli nitelikleri taşıyan kişilerin, piyasada mevcut olan boş pozisyonlara yönlendirilmesi veya mevcut boş pozisyonlar ve iş fırsatları için gerekli nitelikleri halihazırda taşımayanların çeşitli eğitimler, yetkinlik artırıcı uygulamalar ve mesleki kurslar aracılığıyla ihtiyaç duyulan seviyeye getirilmesi amaçlanmaktadır. Toplum

¹¹⁴ Eski raporda Geçim Kaynağını Geliştirme Programı olarak ifade edilen program, yeni raporlarda Sosyoekonomik Güçlendirme Programı olarak ifade edilmiştir. İlgili program bu çalışma kapsamında da güncel ismi ile anılmıştır.

Merkezleri tarafından düzenlenen mesleki eğitimler; Yiyecek ve İçecek Hizmetleri, El Sanatları Teknolojisi, İnşaat-Makine ve Metal Teknolojisi, Bilişim Teknolojisi, Tekstil-Giyim Üretim Teknolojisi ve daha birçok alanda düzenlenmekte olup, bu alanlar altında pek çok farklı dallarda ve çeşitliliğe sahip modüllerde oluşturulmaktadır. İşgücü arz ve talep olmak üzere çift yönlü analiz edilmektedir. Arz yönlü analizde yararlanıcıların, iş arayanların mesleki ve sosyal becerilerinin, dil seviyelerinin ve geçmiş tecrübelerinin tespitini yapabilmek adına profillendirme ve kişilik envanteri oluşturma çalışmaları yürütülmektedir. Talep yönlü analizde ise işverenlerin talepleri, ihtiyaçları ve piyasada işgücü açığı bulunan boş pozisyonların ve bu pozisyonlar için gerekli duyulan yetkinlik gereksinimlerinin tespiti yapılmaktadır. Bu tespitler oluşturulacak uygulamalar ve düzenlenecek mesleki/sosyal kapasite geliştirme uygulamalarına yön vermektedir. Yine bu bileşen kapsamında işverenlere ve alanda faaliyet gösteren paydaşlara yönelik farkındalık artırıcı eğitimler ve çalıştaylar düzenlenmektedir. İşgücü piyasasına dahil edilen kişilerin Türkiye'deki iş hayatına uyumunun kolaylaştırılması ve istihdamlarının kalıcılığının sağlanması amacıyla özgeçmiş hazırlama, mülakat teknikleri, kariyer planlama, hayat boyu öğrenme, Türkiye'de iş yaşamı ve iş hukuku, kültürel ve yasal çalışma koşulları konusunda sosyal beceri geliştirme eğitimleri düzenlenmekte olup, işçi ve işverenlere yönelik danışmanlık hizmetleri sunulmaktadır. Bu çerçevede kayıtlı istihdamın desteklenmesi adına çalışma izni başvuru süreçlerinde ekran desteği sağlanmakta olup, işverenlere teşvik kapsamında çalışma izni harç bedelleri karşılanmaktadır. Hedef kitlenin dil seviyesine göre farklı seviyelerde (A1-A2-B1-B2-C1 vb.) düzenlenen Türkçe dil kursları aracılığıyla yararlanıcıların dil yeterliliklerinin artırılması, sosyal hayata ve iş yaşamına girişlerinin kolaylaştırılması, sosyal uyumun desteklenmesi amaçlanmaktadır. Bununla birlikte iş dünyasına uyumun sağlanması için İş ve Meslek Türkçesi Eğitimleri¹¹⁵ verilmektedir (Türk Kızılay, 2020c, s. 3-15).

Girişimcilik Alt Programı kapsamında ise, girişimcilik fikrine sahip olan kişilerin, yeni bir iş kurmalarına destek olmak veya mevcut işlerinin kapasitesinin geliştirilmesi yoluyla yeni istihdam olanaklarının yaratılmasını destek olmanın planlandığı alt program aracılığıyla, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve teknoparklar ile iş

¹¹⁵ İş ve Meslek Türkçesi Eğitimleri, farklı sektörel alanlara yönelik farklı modüllerde hazırlanan ve mesleki terimlerin öğretilmesini içeren eğitimlerdir.

birlikleri gerçekleştirilerek temel seviye ve ileri seviye girişimcilik eğitimleri verilmektedir (Türk Kızılay, 2020b, s. 89).

Eğitimler tamamlandıktan sonra, yararlanıcıların iş planlarını ve fizibilite çalışmalarını oluşturdukları girişimcilik kampları düzenlenmektedir. Sürdürülebilir iş fikirlerine ve potansiyel vaat eden planlamalara sahip olan katılımcılar tespit edilerek girişimcilik fikirlerini hayata geçirmek veya mevcut işlerini büyütmek için kendi alanlarına ilişkin ihtiyaç duydukları aynı destekler ile desteklenmektedir. Ek olarak girişimcilere şirket kurulum süreci içerisinde işletme yönetimi, hukuki destek, finans ve pazarlama gibi konularda kuluçka destekleri ve mentorluk hizmetleri de sunulmaktadır. Girişimcilik Alt Programının bir alt bileşeni olan Hane İçi Üretim, Küçük Ölçekli Tarım ve Hayvancılık Üretimi Destekleri kapsamında Toplum Merkezleri bünyesinde organize edilmiş olan mesleki eğitimleri başarıyla tamamlamış yararlanıcılara, hane içerisinde ürün üretmek vasıtasıyla kendi geçim kaynaklarını oluşturabilmeleri ve ev ekonomisine katkıda bulunabilmeleri için çeşitli alanlarda makine, ekipman ve gerekli olan sarf malzemeleri içermekte olan aynı destekler sağlanmaktadır. Kooperatifçilik Bileşeni ile, yerel düzeyde ekonomik güçlenmeyi ve sosyal uyumu desteklemek amacıyla sosyoekonomik dayanışma modellerinden biri olan sosyal girişimler aracılığıyla kooperatiflerin desteklenmesi ve programdan bu bağlamda yararlanan kişilerin kapasitelerinin geliştirilmesi yoluyla ticari faaliyetlerin başlatılması adına gelir getirici, sürdürülebilir bir model hedeflenmektedir. Bu sayede, Toplum Merkezinin tespit ettiği ihtiyaç sahibi kitlenin üretim faaliyetlerine katılması desteklenmekte, yasal bir satış mekanizması kurulmakta ve mesleki kurs uygulamaları daha etkin ve sürdürülebilir hale getirilmektedir.¹¹⁶

Bu kapsamda bir örnek teşkil eden Kooperatif Girişimi ve Sosyal Girişim Kapasite Geliştirme Projesinde il bazlı ihtiyaç analizi çalışmaları gerçekleştirilmiş olup, analizler neticesinde kapasite geliştirme ihtiyacı tespit edilen alanlar üzerinde kooperatiflere yönelik kapasite geliştirme eğitimleri verilmiştir. Eğitim programları oluşturulurken kooperatiflerin ihtiyaçları gözeticilerle farkı içerikler oluşturulmuştur. Öyle ki mentorluk desteği kapsamında kimi kooperatife karar alma, yönetim vb. alanlarda kimi

¹¹⁶ <https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/calismalarimiz/sosyo-ekonomik-guclendirme>

kooperatiflere emek bölüşümü, gelir gider dengesi, mali idare vb. konularda destek sağlanmıştır. Aynı zamanda benzer şekilde kooperatiflerin üretim kapasitelerini geliştirmek için, kooperatif alanına göre ihtiyaç duyulduğu tespit edilen malzeme/ekipman destekleri sağlanmıştır (Türk Kızılay, 2022, s. 86).

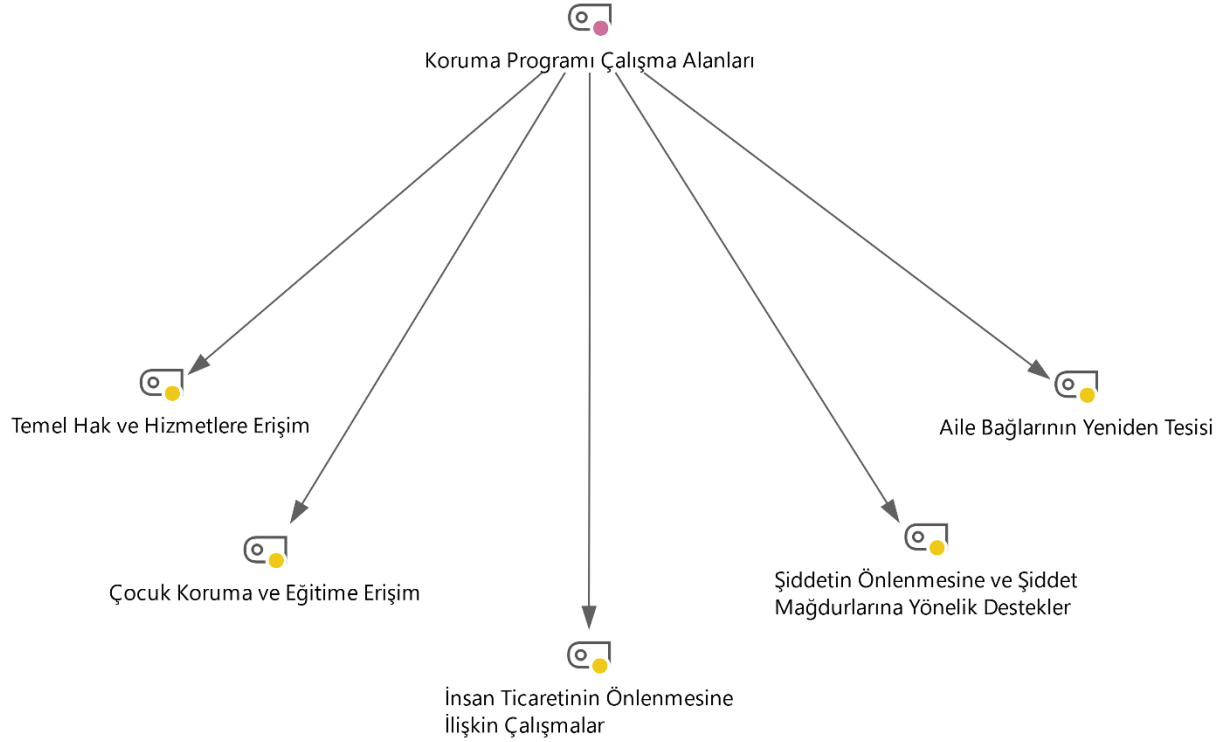
Tarım ve Hayvancılık Alt Programı bünyesinde yürütülen çeşitli faaliyetler aracılığıyla, programa başvuran kişilerin tarım ve hayvancılık, gıda üretimi gibi alanlardaki tecrübelerinden ve bilgi birikimlerinden yararlanarak Türkiye'nin ilgili sektörlerde olan nitelikli tarım işçisi ihtiyaçlarının karşılanması ve tarımsal üretimin desteklenmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda Tarım ve Orman Bakanlığı'na bağlı faaliyet gösteren il müdürlükleri ve çeşitli yerel kurumlar, üniversiteler ve ziraat odaları ile gerçekleştirilen iş birlikleri kapsamında yararlanıcılara hem teorik hem de uygulamalı eğitimler verilmektedir. Eğitimleri başarıyla tamamlayan adaylar iş fırsatlarına yönlendirilmekte ya da girişimcilik veya hane içi üretim, küçük ölçekli tarım ve hayvancılık destekleri ile aynı olarak desteklenmektedir.¹¹⁷

Elbette tarım ve hayvancılık alanında Türk Kızılay tarafından sağlanan hizmetleri bu örneklerle sınırlamak mümkün değildir. Hane İçi Üretim Destekleri kapsamında sağlanan tarımsal veya hayvancılık temelli destekler, çeşitli bilgilendirme seminerleri ve kurumsal iş birlikleri ile yürütülen pek çok proje ile Türk Kızılay'ın organizasyon yapısı içerisinde yer alan farklı birimler pek çok tarım ve hayvancılık alanında birçok hizmetlerde ve destek faaliyetlerinde görev almaktadır.

¹¹⁷ <https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/calismalarimiz/sosyo-ekonomik-guclendirme>

Koruma Programı

Koruma Programının çalışma alanlarına ilişkin şema aşağıda paylaşılmıştır.

Şekil 4 Koruma Programı Çalışma Alanları

Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü bünyesinde faaliyet gösteren Koruma Programı, incinebilir nitelik taşıyan yerel halkın ve savaş, insani kriz gibi sebeplerle Türkiye topraklarına sığınan yabancılara yönelik hizmetler sunmaktadır. Zarar görebilir kişilerin ve toplulukların karşılaştıkları riskler, tehditler, sömürü, şiddet ve istismar gibi durumlardan meydana gelen olumsuzlukların önlenmesi, hafifletilmesi ya da tamamen ortadan kaldırılması gayreti içerisinde çalışmalar yürütmektedir. Farklı alanlarda sunulan bireysel destekler, alanında uzman avukatlar vasıtasıyla kişilere sağlanan hukuki danışmanlıklar, farkındalık sağlama, savunuculuk ve bilgilendirmeye yönelik hizmetler sunulmaktadır. Bu faaliyetler yürütülürken yerel yönetimler, fon sağlayıcılar, devlet kurumları ve sivil toplum örgütleri ile koordinasyon içerisinde çalışılmaktadır. Öğretmenler, sivil toplum kuruluşları, muhtarlar, imamlar, kolluk

kuvvetleri, okul yönetimleri gibi koruma alanında faaliyet gösteren kişilere ve kurumsal yapılara kapasite güçlendirme çalışmaları kapsamında destekler verilmektedir.¹¹⁸

Türkiye'deki yerel halk ile birlikte geçici koruma ve uluslararası koruma altında bulunan yabancı toplulukların onurlu bir yaşam sürebilmeleri, kendi temel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri ve temel hak ve hizmetlere erişebilmeleri önem arz etmektedir. Bu haklar ve hizmetler çerçevesinde eğitim, sağlık, aile kurma, adli yardım gibi hizmetlere erişebilmek Koruma Programının temel çalışma alanını oluşturmaktadır (Türk Kızılay, 2020d, s. 5). Bu imkanlara erişim noktasında dil bariyeri, bürokratik süreçler, uyum problemleri ve bilgi eksiklikleri gibi sebeplerle çeşitli aksaklıklar yaşanabilmektedir. Bu konularda sunulacak destekler şüphesiz ki uyum ve entegrasyon konusunda oldukça önemlidir.

Program bünyesinde, çocuk koruma ve eğitime erişim bileşeni kapsamında; çocuk işçiliği ve çocuk istismarı, ebeveyn ihmali, çocuk yaşta evlilik ve refakatsiz kalma gibi konularda çeşitli koruma riskleri ile karşılaşan çocukların tespiti yapılmaktadır. Tespit ve değerlendirme sürecinden sonra Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı gibi koruma faaliyetlerinde aktif olarak görev alan kurum ve kuruluşlar iş birliğinde mevcut problemleri bertaraf etmeye ve çocuğun iyilik halini güçlendirmeye yönelik müdahaleler yapılmaktadır. Bunun haricinde eğitime erişemeyen veya okula devam etmekte problem yaşayan/düzenli devam edemeyen çocuklara yönelik tespit süreci yürütülmekte olup, çeşitli uygulamalar ile eğitime erişim önündeki engeller ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır (Türk Kızılay, 2020b, s. 83). UNICEF desteği ile uygulanan Şartlı Nakit Yardımı Programı (ŞEY) ile okul çağında bulunup gerekli kriterleri sağlayan, çocukların aileleriyle temas kurulması ve ailelerin uygunluk değerlendirme süreçleri için vaka ekipleri oluşturulmaktadır. Kurulan ekipler hane ziyaretleri sırasında aile içi şiddet, çocuk işçiliği, çocuk yaşta evlilik, istismar gibi çocuk koruma ihtiyacına ilişkin sorunların tespitini ve tespit edilen incinebilir çocukların gerekli hizmetlere yönlendirilmesinde görev almaktadır.¹¹⁹

¹¹⁸ <https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/calismalarimiz/koruma-ve-sosyal-uyum>

¹¹⁹ <https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/calismalarimiz/koruma-ve-sosyal-uyum>

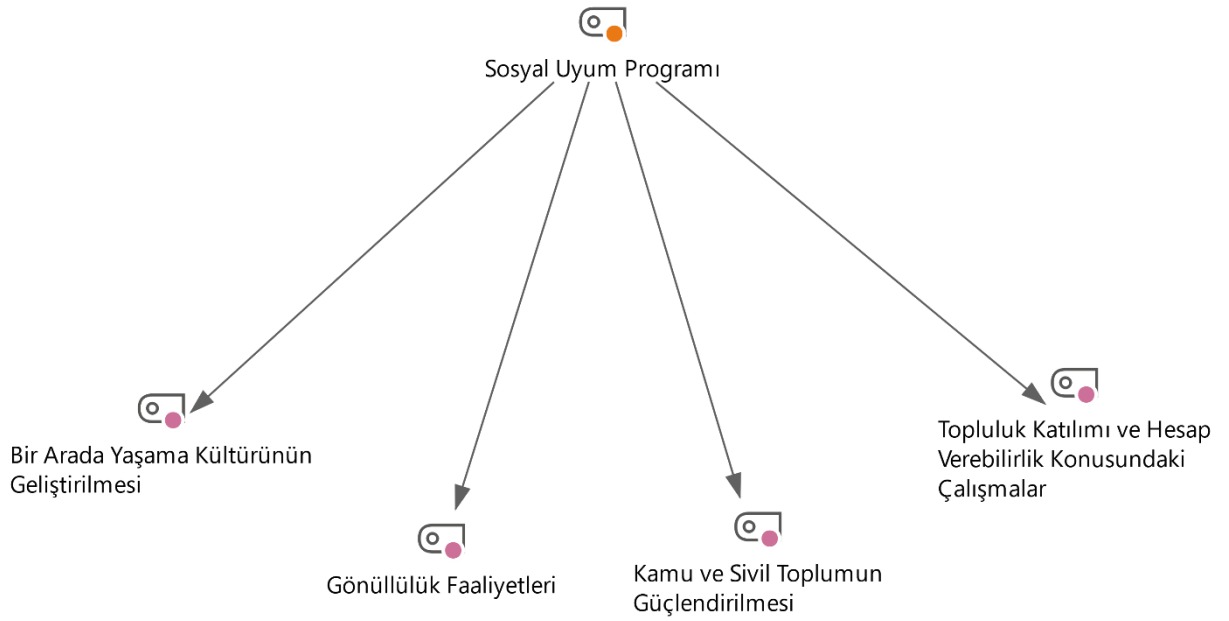
Toplum Merkezlerinin Koruma Program personelleri tarafından gerçekleştirilen saha ziyaretleri ve ihtiyaç tespiti çalışmaları sırasında gözlenen fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddet vakaları takip altına alınarak gerekli kurumsal yönlendirmeler gerçekleştirilmekte, adli yardımlar sunulmakta ve vakanın hikayesine göre farklı müdahale planları oluşturulmaktadır. Vaka çalışmaları kapsamında kurumsal yönlendirmeler sırasında kimi zaman koruma personelleri kişilere yönlendirilen kurumlara gidiş esnasında eşlik ederek ulaşım desteği sağlamaktadır. Örneğin uğradığı şiddetten ötürü güvenlik riskine sahip olan kişiye refakat edilerek kurum araçlarıyla polis merkezine ulaşımı sağlanabilmektedir. Benzer şekilde dil bariyeri sebebiyle çocuğunu okula kayıt yaptıрма noktasında problem yaşayan bir aileye tercüme desteği sunulabilmektedir. Kişilere hukuki konularda danışmanlık hizmeti sağlanarak, yasal mevzuatlara ve adli mekanizmalara ilişkin farkındalık artırıcı seminerler ile hak ve hizmetlere erişimleri kolaylaştırılmaktadır. Bununla birlikte bilgilendirme ve farkındalık artırma çalışmaları kapsamında; kadına yönelik şiddet, çocuk hakları, başvuru mekanizmaları, insan ticareti, hak ve sorumluluklar, eğitimin önemi gibi konuları içeren çeşitli seminerler ve bilgilendirmeler yapılmaktadır. Bu seminerler kimi zaman alanında yetkin uzmanların katılımıyla düzenlenebildiği gibi, kimi zaman ise rol model olabilecek katılımcıların deneyim paylaşımları aracılığıyla da düzenlenebilmektedir. Savunuculuk bileşeni kapsamında toplulukların ve kişilerin deneyimledikleri zorluklara dair verilere dayanan belgeler oluşturulup çözüm önerileri geliştirilmekte ve kurum/kuruluşlar ile savunuculuk faaliyetleri yürütülmektedir. Bu kapsamda hem projelere kaynaklık eden fon sağlayıcılar, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri ve devlet kurumları ile gerçekleştirilen toplantılar neticesinde mevzuatların uygulanmasının önündeki engellerin ortadan kaldırılması için çaba sarf edilmektedir. Gerekli hallerde yeni uygulamalara ışık tutacak politika önerilerinin sunulması amaçlanmaktadır. Bunlar haricinde ihtiyaç sahiplerinin durumlarını iyileştirmek adına gereksinim duyulan çeşitli ayni destekler sağlanmaktadır. Bu ayni destekler acil konaklama desteklerini, ulaşım desteklerini, dokümantasyon giderlerini, ücretli ilaçları ve çeşitli medikal malzeme desteklerini içermektedir. Eğitime erişim konusu ise Koruma Programı tarafından mercek altına alınan ve oldukça önem verilen hususlardan biridir. Eğitim çağındaki çocukların eğitime erişmesi ve okula devamlılıklarını sağlamak adına bireysel destekler sunulmaktadır. Bu destekler üniforma, kıyafet,

kırtasiye malzemeleri vb. aynı destek materyallerini içermektedir. Bahsedilen tüm koruma faaliyetlerine erişebilirliği sağlamak adına, toplum merkezlerinin bulunduğu lokasyondan uzak olan bölgelere düzenli olarak saha ziyaretleri ve taramalar yapmak Koruma Programının önemli bir iş kolunu oluşturmaktadır. Koruma Programı tarafından sahada aktif olarak görev alan, koruma ve yönlendirme mekanizmalarında yer alıp ihtiyaç sahipleri ile sürekli iletişim olan hem kurum içi hem de kurum dışı yapılara kapasite güçlendirme çalışmaları kapsamında destekler, eğitimler verilmektedir. Bu sayede bu yapıların koruma konusuna bakış açılarının güçlendirilmesi, koruma risklerinin tespitinin daha etkili bir şekilde yapılabilmesi ve kurumsal koruma mekanizmalarının daha işlevsel hale getirilmesi hedeflenmektedir (Türk Kızılay, 2020d, s. 5-20).

Sosyal Uyum Bileşeni

Yerel halk ve göçmenler ile yönelik çalışmalar yapılarak, toplulukların bir arada yaşama kültürlerinin güçlendirilmesini ve gelişmesini destekleyici faaliyetler yürütülmektedir. Gönüllülerin ve toplulukların da dâhil edildiği programlar ve çeşitli projeler geliştirilerek; kamu ile yerel sivil toplum kuruluşları iş birliğinde kurumların güçlendirilmesini ve bu sayede daha geniş kitlelere ulaşmak suretiyle toplulukların daha dayanıklı kılınması hedeflenmektedir. Topluluk içerisinde fikrine saygı gösterilen, topluluğu temsil edebilecek nitelikteki kanaat önderlerinin ve topluluk liderlerinin de dahil olduğu toplantılar, çatışma çözümü ve arabuluculuk eğitimleri, rol model uygulamaları gibi çeşitli sosyal uyum etkinlikleriyle endişe, kaygı, korku, tehdit algılamaları ve önyargıları gibi unsurların tespit edilmesi ve bu durumların giderilmesi, şiddet veya ayrımcılık gibi olumsuz davranışları ortadan kaldırmak amaçlanmaktadır.¹²⁰ Sosyal Uyum programına ilişkin faaliyet şeması aşağıda sunulmuştur.

¹²⁰ <https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/calismalarimiz/koruma-ve-sosyal-uyum>

Şekil 5 Sosyal Uyum Programı Faaliyet Alanları

“Bir Arada Yaşama Kültürünün Geliştirilmesi” alt programı kapsamında toplum içerisinde yer alan farklı grupların barış ve huzur içerisinde yaşamalarını desteklemek adına birbirlerini daha yakından tanımalarını ve birbirlerine karşı anlayış, empati ve hoşgörü geliştirmelerini sağlayacak uyum atölyeleri ve kursları, sosyal ve kültürel aktiviteler, paydaş toplantıları gibi uygulamalar yürütülmektedir. Bir diğer alt program olan Gönüllülük ile Türk Kızılay’ın temel ilkelerinden biri olan gönüllülük esasına dayalı çalışma anlayışı pekiştirilmektedir. Toplum Merkezlerinin çeşitli faaliyetlerine destek veren gönüllüler, sundukları destek sırasında hem kendi öz gelişimlerine katkıda bulunmakta hem de merkezin içerisinde yürütülen çeşitli yapılara destek sağlamaktadır. Bu sayede toplum merkezi faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini sağlayan gönüllüler aynı zamanda kendilerini geliştirebilecekleri çok sayıda uygulamaya birinci elden tanıklık etmektedir. Toplum Merkezlerinden yararlanan ihtiyaç sahipleri arasında zaman içerisinde Toplum Merkezi gönüllüsü olarak farklı ihtiyaç sahiplerine destek olan kişi örnekleri bulunmaktadır. Türkiye’de göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde, devletin göç konusunda belirlediği politikalara katkıda bulunmak adına faaliyet gösteren pek çok sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. “Kamu ve Sivil Toplumun Güçlendirilmesi” alt programı ile Uyum Programı, bu kuruluşlar ile iş birliğini geliştirmek ve kurumsal kapasiteleri artırarak destekleyici hizmetleri daha etkili hale getirmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda göç alanında yapılan iyi uygulamaların tespit

edilmesi ve iş birlikleri vasıtasıyla toplum merkezleri modeline entegre edilmesi için gerekli süreçler yürütülmektedir. Konuyla ilgili olarak belirli bir faaliyet alanında uzmanlaşmış olan STK'lar ile uzmanlık alanlarına göre geliştirilebilecek potansiyel iş birliklerinin önünün açılması adına çalışmalarda bulunmaktadır (Türk Kızılay, 2020e, s. 11). Sivil toplumun desteklenmesi ve iş birliği yapılan kamu birimlerinin kapasitelerinin güçlendirilmesi kapsamında çeşitli eğitimler, donanım/teçhizat ve finansal destekler sağlanmaktadır. Sivil toplum kuruluşları ile potansiyel proje fikirleri hakkında ise teknik destek alışverişi, aktivite bazlı ve gönüllülük alanında iş birlikleri, iyi uygulamaların teşvik edilmesi ve eğitim destekleri sunulmaktadır (Türk Kızılay, 2020b, s. 90-93)

Topluluk Katılımı ve Hesap Verilebilirlik (CEA)¹²¹ kapsamında yürütülen çalışmalarla yerel halk ile göçmenlerin Toplum Merkezleri uygulamalarını belirleme noktasında aktif rol almalarının sağlanması amacıyla hizmetler verilmektedir (Türk Kızılay, 2021, s. 38). Uygulamaların hedef kitesinden gelecek bildirimler şüphesiz ki yürütülen faaliyetlerin başarıya kavuşması ve ihtiyaçları tam anlamıyla karşılaması adına yüksek önem arz etmektedir. Toplum Merkezlerince bu konuda duyulan hassasiyet ile programların etkililiğini artırmak adına yerel ve göçmen halkın talep ve şikâyetleri, karşılaştıkları sorunlar düzenli olarak toplamaktadır, çeşitli toplantılar ile hem yerel hem yabancı uyruklu katılımcılar bir araya getirilmektedir. Bu sayede söylentiler, doğru bilinen yanlışlar ve aşılması gereken mevcut önyargılar bu durumları tecrübe edenlerin ağzından dinlenmektedir. Belirli aralıklarla düzenlenen, toplumu ilgilendiren farklı gündemlerin konu yapıldığı ve hem yerel hem yabancı kanaat önderlerinin konuk edildiği, içeriğinde şeffaf ve hoşgörülü bir tartışma ortamının oluşturulduğu “danışma kurulları” bu faaliyetlere örnektir. Geri bildirimlerin ve önerilerin alındığı, olası sorunların tespitinin sağlandığı danışma kurullarının yanı sıra birçok farklı kanal aracılığıyla geri bildirimleri toplama noktasında çaba sarf eden program kapsamında, yüz yüze, görüş ve öneri kutusu, tabletler ve 168 çağrı merkezi aracılığıyla geri bildirimlerin ve şikâyetlerin kolaylıkla alınabileceği bir geri bildirim mekanizması kurulmuştur. 18-60 yaş arası üyelerin katılımına açık olan danışma kurullarının yanı sıra

¹²¹ Topluluk Katılımı ve Hesap Verilebilirlik kapsamındaki çalışmalar, IFRC'nin ilkeleri çerçevesinde bütün programlara uygulanmaya çalışılmaktadır. Ancak TM'lerde çoğunlukla Uyum Programının doğrudan ilgilendiği, koordine ettiği bir süreç olduğu görülmüştür.

18 yaş altı gençlerin toplum merkezi hizmetleri ile ilgili geri bildirimlerini, beklentilerini ve olası sorunları tartışabilecekleri bir ortam oluşturabilmek adına “genç danışma kurulları” düzenlenmektedir. Toplumda gündemi işgal eden yanlış algıları kırmak ve doğru bilgilerin yaygınlaştırılması bu amacıyla “doğru bilinen yanlışlar seminerleri” ve broşür çalışmaları yapılmıştır. Uluslararası Kızıllaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC) tarafından oluşturulan temel CEA eğitimi Türkçe diline çevrilmek suretiyle Türk Kızılay Eğitim Birimi yetkilileri iş birliğinde, kapasite geliştirme eğitimleri kapsamında Türk Kızılay personellerine uygulanmaktadır. Benzer şekilde IFRC tarafından hazırlanan CEA kılavuzu Türkçe diline çevrilerek Türk Kızılay ve paydaş kurum personelleriyle paylaşılmıştır. Bununla birlikte ilerleyen süreçteki uygulamalarda yapılacak operasyonel değişikliklere ışık tutabilmesi için; ev sahibi toplum ile yabancıların dilek ve şikâyetlerini ifade etmek istedikleri platformların ve erişebildikleri iletişim kanallarının tespiti için 5 farklı ilde 6 farklı Toplum Merkezinde 420 bireysel anket ve toplam 24 odak grup görüşmesi ile saha analizi gerçekleştirilmiştir (Türk Kızılay, 2020e, s. 14-19).

Sağlık ve Psikososyal Destek Programı

Sağlık ve Psikososyal Destek Programı, bireylerin ruhsal ve fiziksel iyilik hallerini desteklemeyi, ruh sağlığı problemlerini tedavi etmeyi ve çeşitli toplum temelli sağlık müdahaleleri aracılığıyla toplumun sağlık durumunu iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda Program çatısı altında “Ruh Sağlığını Güçlendirme” ile “Kadın-Çocuk Sağlığını Güçlendirme” olmak üzere iki farklı proje yürütülmektedir. Program kapsamında yürütülen projelerden biri olan Ruh Sağlığını Güçlendirme Projesi, ruh sağlığı hizmetlerine erişimi artırmayı, ruhsal sorunları tedavi etmeyi ve zorlu durumlar tecrübe etmiş kişilerin psikolojik ve sosyal iyilik hallerini desteklemeyi hedeflemektedir. Proje hedefleri doğrultusunda hem yerel hem de göçmen halk toplum merkezleri bünyesinde bu desteklerden ücretsiz bir şekilde faydalanabilmektedir. Bu merkezlerde psikiyatri hemşiresi, klinik psikolog, psikiyatrist, çocuk gelişim uzmanı ve tercümanlardan oluşan ekipler görev almaktadır. Kadın ve Çocuk Sağlığının Güçlendirilmesi Projesi’nde ise sağlık hizmetlerine erişimin desteklenmesini amaçlayan projede kadın ve çocuklar başta olmak üzere en hassas nitelikteki topluluklara yönelik farkındalık eğitimleri, sağlık müdahaleleri, sağlık okuryazarlığı, temel ve psikolojik ilk

yardım, erken teşhis, sevk ve önleme, aşılama, anne sağlığı ve üreme sağlığı oturumları düzenlenmektedir.¹²²

Toplum Merkezleri açık erişimli kütüphanesindeki raporlar incelendiğinde 32 rapora ulaşılmıştır. 32 raporun 3'ü Toplum Merkezlerinde tarafından düzenlenen mesleki eğitimlerde üretilen ürünlerin kataloğu niteliğinde, geri kalan her biri faaliyet raporu veya sonuç raporu niteliğindedir. Bu raporlar Türk Kızılay Toplum Merkezleri tarafından yapılan faaliyetlerin tamamını içermemektedir. Zira çok sayıda faaliyet ve proje yürütülmesine rağmen Toplum Merkezleri kütüphanesinde, benzer nitelik taşıyanların defalarca sunulmasından ziyade temel ve örnek teşkil edecek proje ve faaliyetlere yer verilmiştir.

Göç alanında çalışmalar yürüten dört koordinatörlükten biri olup, sınır ötesi yardım ve müdahaleler ile görevli olan Ülke Alan Koordinatörlüğü kapsamında yapılan çalışmalar doğrudan uyum ve entegrasyon çalışmalarını içermediği için analiz birimine dahil edilmemiştir. Bunun yanı sıra Göç Programları Geliştirme ve Koordinasyon Müdürlüğü altında yer alan Kızılaykart Nakit Temelli Destek Programları Koordinatörlüğü, Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü ve Çocuk Programları Koordinatörlüğü, yürüttükleri faaliyetlerin çoğunlukla uyum ve entegrasyon süreçlerini içermesi sebebiyle araştırma analiz birimi olarak seçilmiştir.

3.2.4.4.Kapasite Geliştirme ve Hesap Verilebilirlik

Türk Kızılay'ın uyum ve entegrasyon kapsamındaki faaliyetlerden bir diğeri ise alanda çalışan personel ve kurumlara yönelik kapasite güçlendirme faaliyetleri olarak belirlenmiştir. Bu bilgiye Türk Kızılay'ın yaptığı faaliyetleri özetlediği raporlar içerisinde ulaşılmıştır. Bu raporlarda Türk Kızılay'ın kapasite güçlendirme çalışmaları ve çalışana destek uygulamaları doğrudan geçmektedir. Buna ilişkin raporlarda geçen bilgiler şu şekildedir:

¹²² <https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/calismalarimiz/saglik-ve-psikososyal-destek>

TTGPK6 kodlu raporda (s. 19) kapasite güçlendirme çalışmaları kapsamında hem kurum içinde hem de kurum dışında göç alanında çalışanların, ihtiyaç sahipleriyle birebir iletişim halinde olanların kapasitelerinin ve koruma bakış açılarının güçlendirilmesi ve bu sayede koruma risklerinin tespitinin daha işlevsel hale getirilerek kurumların koruma mekanizmalarını daha verimli kılmak adına çeşitli kapasite geliştirme eğitimleri ve seminerleri düzenlenmektedir. Nisan 2020 verilerini içeren raporda toplam bu eğitim ve seminerler aracılığıyla 8.383 kişiye ulaşıldığı, eğitimlerin katılımcı kitlesinin ise üniversite öğrencileri ile hastane, STK, belediye, müftülük, muhtar, polis, jandarma vb. kurum/kuruluş çalışanlarından oluştuğu görülmektedir. TTGPK4'te ise (s. 10) Aile Bütünlüğünü Korumaya Yönelik Faaliyetler kapsamında detaylarına yer verilen ABYT hizmetinin bilinirliğinin artırılması amacıyla Türk Kızılay, AÇSHB Sosyal Hizmet Merkezleri, Ulusal ve Uluslararası STK personellerine yönelik eğitimler düzenlendiği belirtilmiştir. Aynı zamanda TTGPK30'da (s. 154) Hatay Toplum Merkezi tarafından Reyhanlı Sosyal Hizmet Müdürlüğü'ne kapasite geliştirici psikolojik ilk yardım eğitimi verildiğine ilişkin bir örnek paylaşılmıştır.

Bir diğer faaliyet alanını ise çalışana destek uygulamaları oluşturmaktadır. Bu kapsamda TTGPK20'de (s. 4) alanda faaliyet gösteren ve psikolojik anlamda yıpranabilir durumda olan personellere yönelik destek sağlayıcı çeşitli çalışmalarda bulunulduğu ifade edilmiştir. TTGPK30'da yer alan bir iyi uygulama örneğinde (s. 154) Hatay Toplum Merkezi tarafından, Suriye sınırında meydana gelen çatışmalardan etkilenen hanelere ziyaretler gerçekleştirilerek olaydan etkilenenlere ilgili Türk Kızılay ekipleri tarafından çeşitli destekler sağlandığı ifade edilmiştir. Bu kapsamda süreç içerisinde olaylardan etkilenen Toplum Merkezi çalışanlarına yönelik çalışana destek uygulamaları ile destek sağlandığı ifade edilmiştir.

Türk Kızılay'ın kurumsal faaliyetleri içerisinde topluluk katılımı ve hesap verebilirlik de yer almaktadır. Türk Kızılay'ın yayınladığı raporlar içerisinde, topluluk katılımı ve hesap verebilirlik bağlamındaki çalışmalar aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

TTGPK3 kodlu raporda (s. 14) topluluk katılımı ve hesap verilebilirlik (CEA) amaç ve kapsamıyla birlikte tanımlanmıştır. Raporun ilgili sayfasında Toplum Merkezlerinde yürütülen programlarda ve çeşitli faaliyetlerde iletişimi güçlendirmenin, hesap

verilebilirliği ve toplumun katılımını artırmanın önemine vurgu yapılmaktadır. Yapılan tanımlamalar incelendiğinde; yürütülen insani yardım uygulamaların sürdürülebilirliğini ve verimliliğini artırmak adına düzenli olarak toplulukların ihtiyaçlarının ve isteklerinin dinlenerek planlamalar yapılırken göz önünde bulundurulması, göçmenlere ilişkin oluşan ön yargıların ve söylentilerin tespit edilerek bu konuda çözüm önerilerinin getirilmesi konularında çalışmalar yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Bu sayede kimi zaman şiddetli çatışmalara veya nefret söylemlerine yol açan söylentilerin çeşitli farkındalık artırıcı ve empati geliştirici çalışmalarla önlenmesi ve toplulukların doğru bilgiye ulaşmasının sağlandığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte raporun aynı sayfasında, iki yönlü iletişim vurgusuyla geri bildirim mekanizmasına atıfta bulunmaktadır. TTGPK30 kodlu raporda (s. 171) kurulan şikâyet ve geri bildirim mekanizmasıyla Toplum Merkezlerinde görüş ve öneri kutusu, tabletler, yüz yüze görüşme, 168 Kızılay çağrı merkezi gibi çeşitli iletişim kanallarıyla geri bildirimler toplandığı ve gelen talebe yönelik ilgili odak kişi tarafından müdahale sürecinin başlatıldığı ifade edilmiştir. TTGPK3'te belirtildiği üzere (s. 15), bunun yanı sıra Toplum Merkezlerinin var olan hizmetleri ile ilgili veya topluluk üzerinde etkide bulunan konularla ilgili olası sorunların, beklentilerin ve geri bildirimlerin paylaşılacağı, sağlıklı ve farklı görüşlere açık bir tartışma ortamının tesis edilmesine yönelik her 6 ayda bir üyeleri yenilenen Danışma Kurulları oluşturulmuştur. 2019 yılında başlayan Danışma Kurullarının 16 Toplum Merkezinde kurulduğu, en fazla 15 kişiden oluştuğu ve katılımcılar arasında göçmen ve yerel kanaat önderlerine de yer verildiği bilgilerine yer verilmiştir. Nisan 2020 itibarıyla 104 Danışma Kurulu toplantısının gerçekleştirildiği ayrıca belirtilmiştir. Raporun 16. Sayfasında 18 yaşının altındaki gençlerin Toplum Merkezi faaliyetlerinden beklentilerini, hizmetler hakkındaki geri bildirimleri paylaşabilecekleri ve olası sorunlar üzerinde tartışabilecekleri bir ortam oluşturabilmek adına Genç Danışma Kurulları düzenlendiği belirtilmiştir. ÇPK1'de paylaşılan verilerle (s. 20) Genç Danışma Kurulları ile 494 yararlanıcıya ulaşıldığı görülmektedir. TTGPK31'de (s. 7) yer verilen bir örnekte ise, pandemi dönemindeki farklı toplulukları temsil eden üyelerle Danışma Kurulu düzenlenerek bir toplantı gerçekleştirildiği ve her üyenin temsil ettiği topluluğun Covid-19 ile ilgili yaygın endişeleri, söylentileri ve sorunları ele alınarak toplantı kapsamında gerçekleştirilen çift yönlü iletişim ile yürütülen çalışmanın pandemi sürecine dair farkındalık artırıcı çalışmaların daha etkili yürütülmesi yolunda bir kılavuz

niteliği taşıdığı görülmektedir. TTGPK3'te (s.18) hesap verilebilirlik çalışmalarının yerelde faaliyet gösteren Türk Kızılay gibi kurum/kuruluş personelleri tarafından sağlıklı bir biçimde uygulanabilmesi için, IFRC tarafından hazırlanan ve bu alanda oldukça kapsamlı bir kılavuz niteliği taşıyan CEA Guide'ın Türkçe diline çevrilerek paydaş kurumlarla ve Türk Kızılay personelleriyle paylaşıldığı ifade edilmiştir. Bahsi geçen CEA Rehberi (TTGPK27) kapsamında yer alan detaylı bilgilerin yanı sıra CEA'nın uygulanışı çok sayıda örnek uygulamalar üzerinden anlatılmaktadır. Türkçeye çevrilen kılavuzda (TTGPK27) yer verilen CEA kılavuzu alanda çalışanlara hangi yönlerle yardımcı olacağına ilişkin detaylı açıklamalar (s. 12) yapılmıştır.

Hesap verilebilirlik konusunda Türk Kızılay tarafından yürütölen bir diğer çalışmaya TTGPK3'te (s. 18) yer verilmiştir. Çalışmada Türkiye'deki yerel toplulukların ve göçmenlerin isteklerini, taleplerini dile getirme noktasında tercih ettikleri mekanizmaların tespit edilmesi amacıyla 5 farklı ilde ve 6 Toplum Merkezinde 24 odak grup görüşmesi ve 420 bireysel anket çalışması yürütölerek CEA saha analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulguların devam etmekte olan uygulamalarda yapılacak düzenlemelere ışık tutacağı ayrıca ifade edilmiştir. Bütün bu bilgiler ışığında, Topluluk katılımı ve hesap verebilirlik konusunda yürütölen çalışmalarla, Türk Kızılay hizmetlerinden yararlanan toplulukların, çeşitli karar alma süreçlerine dahil edilmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır.

4. BÖLÜM

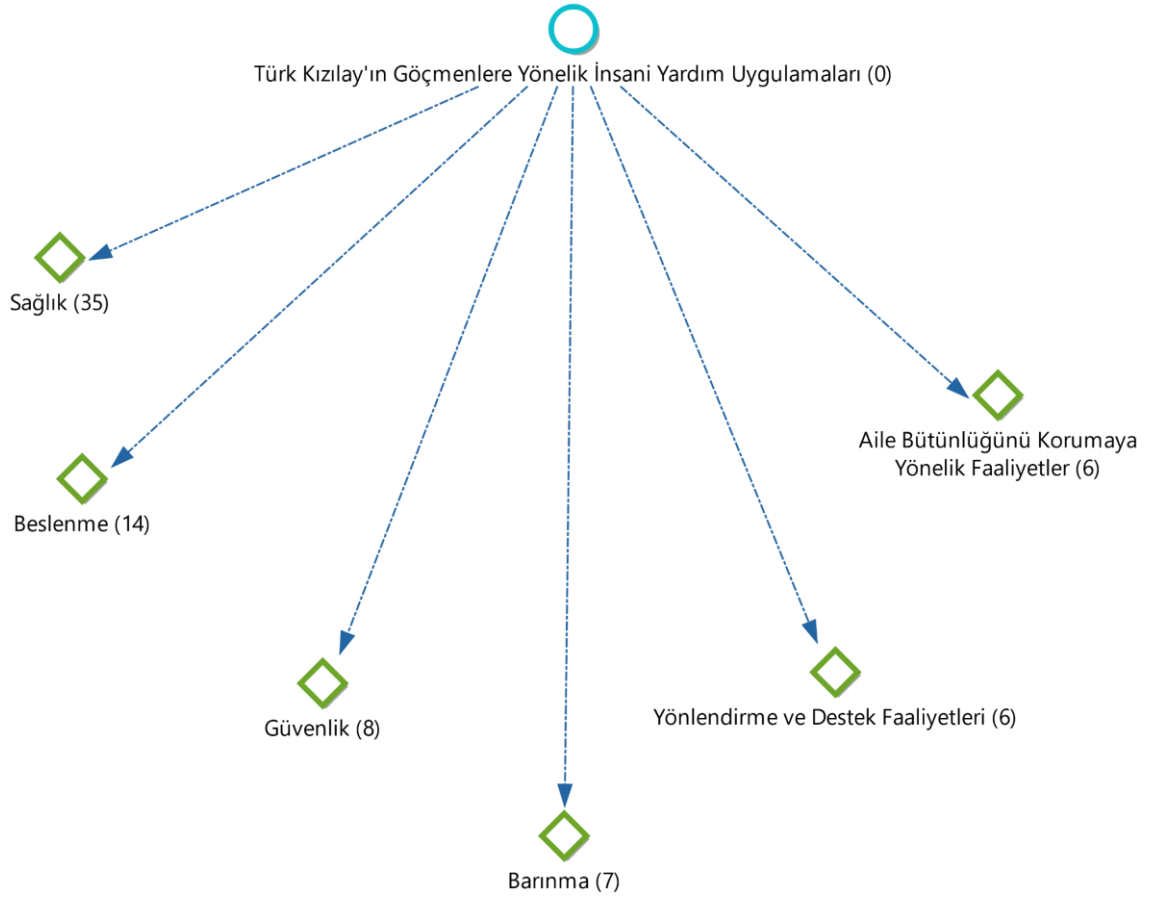
TÜRK KIZILAY’IN RAPORLARINDA İNSANİ YARDIM UYGULAMALARI VE ENTEGRASYON

Bu bölümde Türk Kızılay raporları üzerinden göçmenlere ilişkin yapılan insani yardımlar ve göçmenlerin entegrasyonu kapsamındaki faaliyetlerin içerik analizlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bu ekseninde bulgular “Türk Kızılay’ın Göçmenlere Yönelik İnsani Yardım Uygulamaları” ve “Türk Kızılay’ın Entegrasyon Kapsamındaki Faaliyetleri” isminde iki temel başlık altında düzenlenmiştir.

4.1. TÜRK KIZILAY’IN GÖÇMENLERE YÖNELİK İNSANİ YARDIM UYGULAMALARI

Türk Kızılay’ın şubeleri ve çeşitli yapıları aracılığıyla çok sayıda ve farklı alanlarda insani yardımlar sağlanmaktadır. Ancak bu kısımda Türk Kızılay’ın bütün yapıları tarafından sağlanan insani yardım uygulamalarını açıklama çabası içerisine girilmemiş ve konu bütünlüğünün korunması amacıyla, araştırmanın kapsamı çerçevesinde çalışmada göçmenlere yönelik faaliyetler göstermesiyle ele alınan üç koordinatörlük¹²³ tarafından uygulanan ve raporlar aracılığıyla sunulan insani yardım uygulamaları ele alınmıştır.

¹²³ Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü, Türk Kızılay Çocuk Programları Koordinatörlüğü ve Kızılaykart Nakit Temelli Destek Programları Koordinatörlüğü

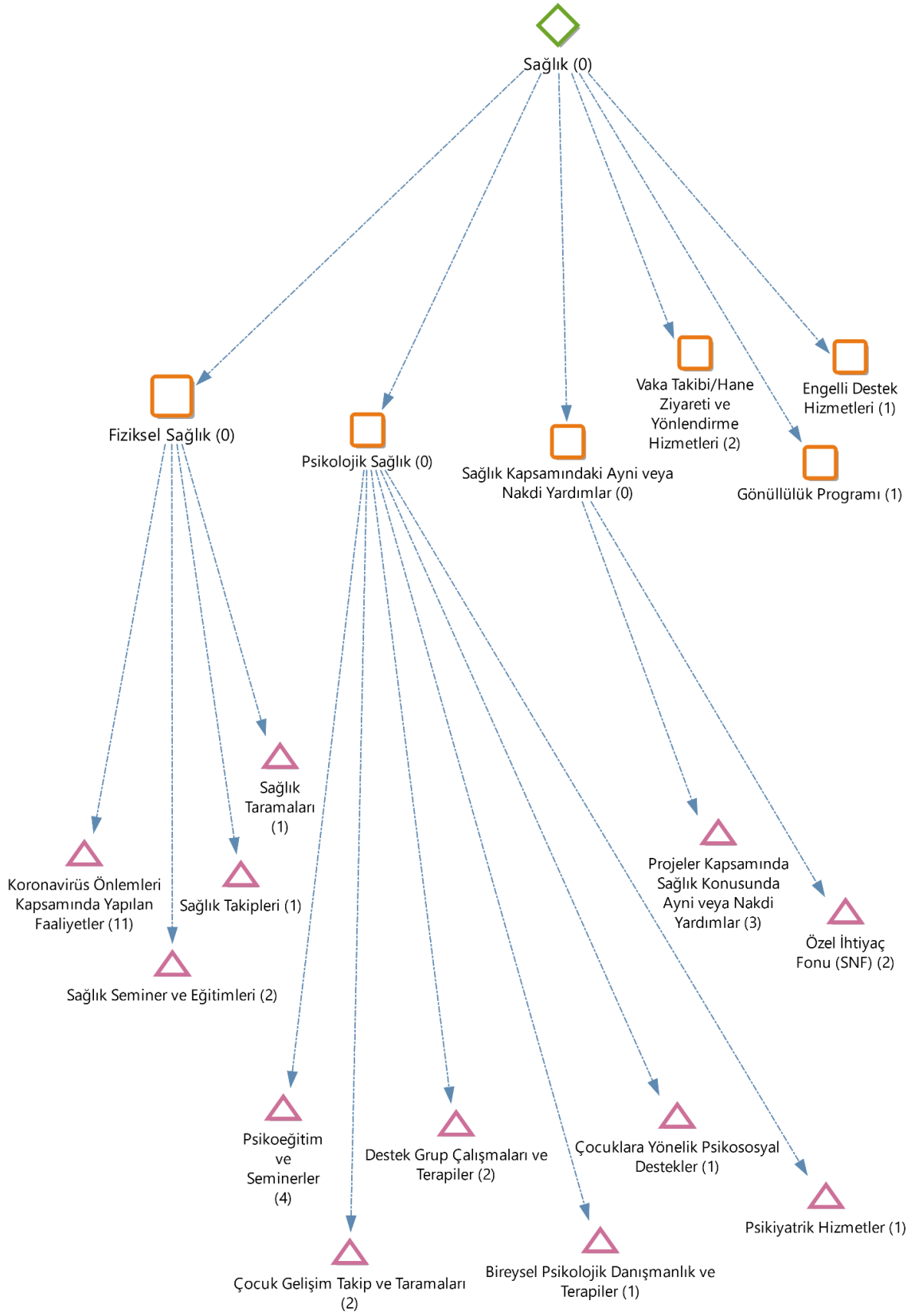

Şekil 6 Türk Kızılay'ın Göçmenlere Yönelik İnsani Yardım Uygulamaları

Türk Kızılay'ın yayınladığı raporlar üzerinden yapılan analizde Türk Kızılay'ın göçmenlere yönelik insani yardım uygulamaları kapsamındaki faaliyetleri incelenmiş ve bu konuda 6 ana tema saptanmıştır. Raporlarda en sık tekrarlanan tema sağlık temasıdır. Bunu sırasıyla beslenme, güvenlik, barınma, yönlendirme ve destek faaliyetleri, aile bütünlüğünü korumaya yönelik faaliyetler takip etmektedir.

4.1.1. Sağlık

Sağlık temasına ilişkin incelemeler sonucunda 6 ana temaya ulaşılmıştır. Bunlar; fiziksel sağlık, psikolojik sağlık, sağlık kapsamındaki ayni ve nakdi yardımlar, vaka takibi/hane ziyareti ve yönlendirme hizmetleri, gönüllülük programı ve engelli destek hizmetleri şeklinde sıralanmaktadır.

Şekil 7 Sağlık Kapsamında Sunulan İnsani Yardımlar

Raporla en çok yer verilen ana tema fiziksel sağlıktır. Fiziksel sağlık teması kendi içerisinde; koronavirüs önlemleri kapsamında yapılan faaliyetler, sağlık seminer ve eğitimleri, sağlık taramaları, sağlık takipleri olarak 4 alt temaya ayrılmaktadır.

İlk alt temayı oluşturan koronavirüs önlemleri kapsamında yapılan faaliyetler ile çoğunlukla pandemi döneminde bilinç artırmaya yönelik uygulamalarda bulunduğu görülmektedir. Bu alandaki faaliyetlere ilişkin bilgiler 11 farklı raporda geçmiştir. Bu kapsamda HES kodunun nasıl alınacağına ve HES kodunun geçerliliğine ilişkin bilgiler NAK20 kodlu (s. 1-2) raporda sunulmuştur. Yine benzer şekilde, TTGPK19 kodlu raporda pandemiye ilişkin “Söylenti-Gerçek” çalışması yapılmıştır. 39 sayfadan oluşan broşür setinin her bir sayfasında ilk etapta belirli bir konuya ilişkin bir söylentiye yer verilirken altında ise “gerçekler”e yer verilmiştir. Bu söylentilerin konusunu genellikle hastalığın bulaşma yolları, tedavisi ve korunma yollarına ilişkin yanlış algıların oluşturduğu görülmektedir. Çalışma çerçevesinde de çoğunlukla bu konulardaki bilimsel, doğru bilgiler Sağlık Bakanlığı, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), Hastalık Kontrol ve Koruma Merkezleri (CDC) gibi kurumlar kaynak gösterilerek derlenmiştir. NAK8 kodlu raporda (s. 1) 11.03.2020-02.10.2020 arasında Kızılaykart Programları tarafından yürütülen faaliyetlere yer verilmiş ve salgın sebebiyle saha faaliyetlerine ara verilse de nakit yardımlarının kesintisiz bir şekilde zamanında uygulanmaya devam ettiği belirtilmiştir. Raporun aynı sayfasında yer alan bilgiler incelendiğinde yönlendirme ve SMSler ile çağrı merkezi aracılığıyla bilgilendirme çalışmaları yürütüldüğü de anlaşılmaktadır. NAK15 kodlu raporda ise 11.03.2020-31.03.2021 arasında koronavirüse ilişkin çalışmalar paylaşılmış ve benzer faaliyetlerin bu dönem aralığında da kesintisiz bir şekilde devam ettiği ifade edilmiştir. NAK14 kodlu raporun 14. Sayfasında koronavirüs salgını ile mücadele kapsamında 6 geçici barınma merkezinde hijyen malzemeleri içeren kolilerin dağıtımının gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Türk Kızılay’ın farklı birimleri tarafından koronavirüs dönemine ilişkin tespit ve araştırma çalışmaları yürütülmüştür. TTGPK25 kodlu “Türkiye’deki Göçmenlerin Aşılama Durumu” adlı çalışma kapsamında aşılama durumunun ne ölçüde iyileştiğine dair bir anket araştırma gerçekleştirilmiştir. Yine TTGPK25 kodlu raporda (s. 6) daha önceki dönemde Sağlık ve Psikososyal Destek Programı tarafından 65 yaş ve üzeri göçmenlerin aşılama durumlarını ve aşılama sürecinde yaşanan sorunları tespit etmek

amacıyla Şubat 2021’de “Aşı Taramaları Analizi”, Mart 2021’de “Türkiye’deki Göçmen Nüfusun Aşılama Durumu” isimli çalışmalar gerçekleştirildiği bilgisi yer almaktadır. TTGPK tarafından COVID-19 İhtiyaç Tespit Raporu (TTGPK26) yayınlanmış ve bu raporda hem faydalanıcı görüşleri, hem saha personelinin gözlemleri alınmıştır. Yürütülen araştırma süreci neticesinde yabancı uyruklu yararlanıcıların yüksek düzey ihtiyaçları raporda (s. 22) %75,51 sıklık ile nakit yardımı, %72,93 sıklık ile kira yardımı, %70 sıklık ile gıda yardımı olarak belirtilmiştir. Bunun haricinde Uyum Programı tarafından organize edilen “Danışma Kurulları” kapsamında Covid-19’a ilişkin farkındalık artırıcı bilgilendirmeler yapıldığı TTGPK3 kodlu raporda (s. 18) görülmektedir. Benzer şekilde TTGPK31 kodlu raporda (s. 5) koronavirüs salgını kapsamında Türk Kızılay birimleri tarafından broşür dağıtımları, sosyal medya üzerinden Türkçe ve Arapça videolar aracılığıyla çeşitli farkındalık artırıcı çalışmalarda bulunduğu ve koronavirüs hakkında bilgileri içeren ayrı bir internet sayfasının kurularak Türkçe, İngilizce ve Arapça içerik paylaşımları gerçekleştirdiğine dair bilgiler paylaşılmıştır. TTGPK32 kodlu raporda belirtildiği üzere (s. 6) Sosyoekonomik Güçlendirme Programı kapsamında ise pandemi süreci sebebiyle girişimlerini sürdürme noktasında engellerle karşılaşan ve işleri durma noktasına gelen iş sahiplerinin, program kapsamında yapılan ihtiyaç/durum tespitleri ile ihtiyaç odaklı uygulamalar, sağlanan malzeme-ekipman destekleri, mentorluk hizmetleri vb. hizmetler aracılığıyla sürdürülebilirliklerinin desteklenmesi amaçlanmıştır. TTGPK26 kodlu raporda (s. 38) çeşitli uyum atölyelerinin salgın süresince uzaktan yürütüldüğü belirtilirken, ayrıca yararlanıcıların gıdaya erişimlerini desteklemek amacıyla “Evde Tarımsal Üretim” projesinin başlatıldığı da ifade edilmiştir. Bu çerçevede günlük olarak tüketilen ve bahçe, balkon gibi ortamlarda üretim imkanı olan bitkisel ürünlerin üretimi için gerekli olan malzemeler ve tohumlar dağıtılarak üretilecek ürüne ilişkin üretim eğitim kılavuzları hazırlanarak yararlanıcılara sunulmuştur. Pandeminin ilk döneminde koruyucu maskelere erişim konusunda yaşanan problemler ve maske kıtlığı bilinen bir gerçektir. Bu kapsamda raporun aynı sayfasında, yaşanan kriz ile mücadele kapsamında Toplum Merkezlerinde bulunan biçki-dikiş sınıflarında dikiş eğitmenlerinin nezaretinde yararlanıcıların ve gönüllülerin katılımı ile maske üretimi yapıldığı belirtilmiştir. Maske üretim atölyelerinde görev alan yararlanıcılara günlük harcırah ödemeleri yapılması suretiyle ekonomik destek sunulmuştur. Üretilen maskelerin ise ihtiyaç duyan kurum ve

kuruluşlara, yararlanıcılara ücretsiz bir şekilde dağıtıldığı ayrıca belirtilmiştir. TTGPK10 kodlu raporda paylaşılan bilgilerle (s. 9) Covid-19 ekseninde işgücü piyasasına yönelik gerçekleştirilen araştırmada ise küçük ve orta ölçekli firmalarda koronavirüs kapsamında farkındalık oluşturabilmek ve uygun olan donörleri plazma bağışına yönlendirebilmek için yerel halktan ve Suriyelilerden oluşan 506 çalışana Antikor ve PCR testleri uygulandığı tespit edilmiştir.

Fiziksel sağlık kapsamında incelenen bir diğer alt tema olan sağlık seminerler ve eğitimleri'nin kapsamı hakkında bilgilere yer verilen Nisan 2020'de yayınlanan TTGPK20 kodlu rapor incelendiğinde (s. 9) bu eğitim ve seminerler aracılığıyla sağlıklı yaşam becerileri, halk sağlığı riskleri, hijyen, kronik hastalıklar, üreme sağlığı, bulaşıcı hastalıklardan korunma yolları, anne ve bebek sağlığı, ilk yardım gibi konularda çeşitli saha çalışmaları ve eğitimler düzenlendiği anlaşılmaktadır. Aynı raporun 10. sayfasında yer alan veriler ile sağlık seminerleri ile toplamda 143.652 kişiye ulaşıldığı, katılımcıların %39'unun erkeklerden, %61'inin ise kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Seminerlerin yaş dağılımına bakıldığında 70.257 kişi ile %49'luk dilimin 5-11 yaş aralığında, 43.695 kişi ile %30'luk dilimin 18-59 yaş aralığında, 26.922 kişi ile %19'unun 12-17 yaş aralığında bulunduğu göze çarpmaktadır. 0-4 yaş grubuna ve 60 yaş üzeri gruba dahil olanların ise toplamda 1.778 kişi ile %2'lik dilimi oluşturduğu anlaşılmaktadır. Raporun ilgili sayfasında yer alan uyruk istatistiğine göre 87.229 kişi ile katılımcıların %60'ının yerel halktan, 53.982 kişi ile %38'in Suriye uyruklulardan oluştuğu ve kalan %2'yi ise 2.441 kişi ile diğer uyruklara sahip olanlardan meydana geldiği bilgisine erişilmiştir. TTGPK31 kodlu raporda ise (s. 5) sahada çalışmalar sürdüren gönüllülere ve personellere yönelik Covid-19 sürecine dair çevrim içi eğitimler verildiği, yerel halk ve göçmenlerden oluşan topluluklara online kanallarla bilgi aktarımları yapıldığı ifade edilmiştir.

Fiziksel sağlık kapsamında yer alan bir diğer alt tema ise sağlık takipleri olarak belirtilmiştir. Sağlık takip uygulamaları aracılığıyla TTGPK20'de belirtildiği haliyle (s. 9) sağlık hizmetlerine erişim noktasında zorluklar yaşayan ancak kronik hastalıklar, riskli sağlık sorunları vb. sebeplerle sağlık takiplerinin düzenli olarak yapılması gereken kişilere yönelik takip süreçlerinin yürütüldüğü anlaşılmaktadır.

Alt temalardan bir diğeri oluşturulan sağlık taramaları ise benzer şekilde fiziksel sağlık ihtiyacına dair yürütülen bir diğeri uygulamalardan oluşmaktadır. Bu kapsamdaki faaliyetler TTGPK20 kodlu raporda yer alan bilgiler (s. 9) incelendiğinde Toplum Merkezlerinde, okullarda veya iş birliği yapılan çeşitli kurumlarda; kanser taramaları, ağız ve diş sağlığına ilişkin taramalar, parazit taramaları ve tansiyon, şeker, kilo, boy ölçümleri gibi sağlık kontrollerine ilişkin yürütülen süreçlerle özetlenebilir. Aynı raporda (s. 11) belirtilen bilgiler ışığında sağlık taramaları ile 50.098 kişiye ulaşıldığı, ulaşılan kitlenin cinsiyet dağılımında ise %63 ile ağırlığın kadınlardan oluştuğu tespit edilmiştir. Uyruk dağılımı ise %59 Suriyeli, %40 yerel halk ve %1 diğeri uyruklar şeklinde belirtilmiştir.

Sağlık konusunda bir diğeri ana tema olan psikolojik sağlık kapsamında 6 adet alt tema saptanmıştır. Bu alt temalar psikoeğitim ve seminerler, çocuk gelişim takip ve taramaları, destek grup çalışmaları ve terapiler, çocuklara yönelik psikososyal destekler, bireysel psikolojik danışmanlık ve terapiler, psikiyatrik hizmetler olarak belirtilmiştir.

Sağlık ve Psikososyal Destek Programı tarafından uygulanan bir diğeri bileşen olan psikoeğitim ve seminerler ile TTGPK20 kodlu raporda (s. 4) sosyal becerileri güçlendirmeye ve psikolojik sağlamlığı artırmaya yönelik koruyucu psikoeğitimlerin ve seminerlerin düzenlendiği ifade edilmiştir. Bu kapsamda aynı raporun 15. sayfasında yer alan, akran ilişkilerini güçlendirmeye yönelik bir iyi uygulama örneğinde Kahramanmaraş Toplum Merkezi tarafından uygulanan Arkadaşlık Yeleği Projesi kapsamında çocuklara akran ilişkilerine yönelik oyunlu bir psikoeğitim verildiği belirtilmiştir. Benzer şekilde aynı rapor kapsamında (s. 17), İnsan Ticareti Mağdurlarına Yönelik Psikososyal Destek Projesi kapsamında kadın sığınma evlerinde psikoeğitimlerin düzenlenerek zorlu travmalardan geçen kadınların ve çocukların güçlendirildiğine yönelik bir örneğe yer verilmiştir. TTGPK20 kodlu raporda paylaşılan istatistiksel verilerde (s. 7) psikoeğitimlerin yaş dağılımı incelendiğinde katılımcıların %49'unun 5-11 yaş aralığında, %30'unun 18-59 yaş aralığında, %19'unun 12-17 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Kalan %2'lik kesimi ise 0-4 yaş ve 60 üzeri yaş grupları oluşturmaktadır. Bu doğrultuda psikoeğitimlerden çoğunlukla 5-11 yaş aralığında bulunan kitlenin yararlandığını söylemek mümkündür. Rapordaki veriler incelendiğinde katılımcıların %61'inin yerel halktan, %32'sinin Suriyelilerden,

%2'sinin ise diğer uyruklular olduğu, cinsiyet dağılımının ise %61 kadın, %39 erkek şeklinde olduğu görülmektedir. Raporun aynı sayfasında psikoeğitim aracılığıyla toplamda 100.542 kişiye ulaşıldığı bilgisine yer verilmiştir. TTGPK30 kodlu raporda (s. 148) ek olarak alanında uzman sağlık uzmanları, gençlik çalışanları veya psikologlar tarafından verilebilen psikoeğitim ve seminerler kapsamında kit ve yardımcı malzeme dağıtımı yapılabildiği belirtilmiştir. TTGPK7'de (s. 17) ve TTGPK8'de (s. 16) Sosyoekonomik Güçlendirme Programının (SEG) düzenlediği farklı mesleki eğitimlerden yararlanan kursiyerlere yönelik Sağlık ve Psikososyal Destek Programı personelleri tarafından "Stres Yönetimi" gibi konularda eğitimler düzenlendiği şeklinde örnekler de bulunmaktadır.

Psikolojik sağlık kapsamında değerlendirilen bir diğer bileşen ise çocuk gelişim takip ve taramaları şeklinde belirtilmiştir. Bu kapsamda ruh sağlığının güçlendirilmesi çerçevesinde 12 toplum merkezinde kurulan Ruh Sağlığı Birimleri aracılığıyla, bu birimlerde görev yapan çocuk gelişim uzmanları, psikiyatrist, psikolog, psikiyatri hemşiresi gibi uzmanlar aracılığıyla çocuk gelişim takip ve tarama süreçlerinin yürütüldüğü TTGPK20'te (s. 5) ifade edilmiştir. TTGPK30 kodlu raporda yer alan bir iyi uygulama örneğinde (s. 84) ihtiyaç sahibi bir hanenin çocuklarının dahil edildiği Çocuk Dostu Alan kapsamında psikolojik gelişimlerinin gözlemlendiği bilgisine yer verilmiştir.

Psikolojik sağlık konusuna ilişkin bir diğer tema ise destek grup çalışmaları olarak belirtilmiştir. TTGPK20 kodlu raporda yer alan tanımlamalarla (s. 4) destek grup çalışmaları/terapileri, bir uzmanın liderliğinde benzer psikolojik süreçleri yaşayan kişilere yönelik gerçekleştirilen psikolojik dayanıklılığı, kişisel gelişimi ve farkındalığı artırmayı hedefleyen uygulamalar şeklinde özetlemek mümkündür. Bu kapsamda aynı raporda (Nisan 2020) yer alan (s. 7) grafiklerden destek grup çalışmaları aracılığıyla toplamda 11.281 kişiye ulaşıldığı ve katılımcıların %67'sini kadınların, %33'ünü ise erkeklerin oluşturduğu anlaşılmaktadır. Yaş dağılımı incelendiğinde ise yüzdelik dilimde en çok yer işgal eden 3 yaş aralığının sırasıyla 18-59 yaş (%60), 12-17 yaş (%20), 5-11 yaş (%18) olduğu görülmektedir. TTGPK30 kodlu raporda paylaşılan bir iyi uygulama örneğinde (s. 154) Suriye sınırında yaşanan bir çatışmadan etkilenen sivilere yönelik grup çalışmaları gerçekleştirerek psikolojik ilk yardımların sağlandığı

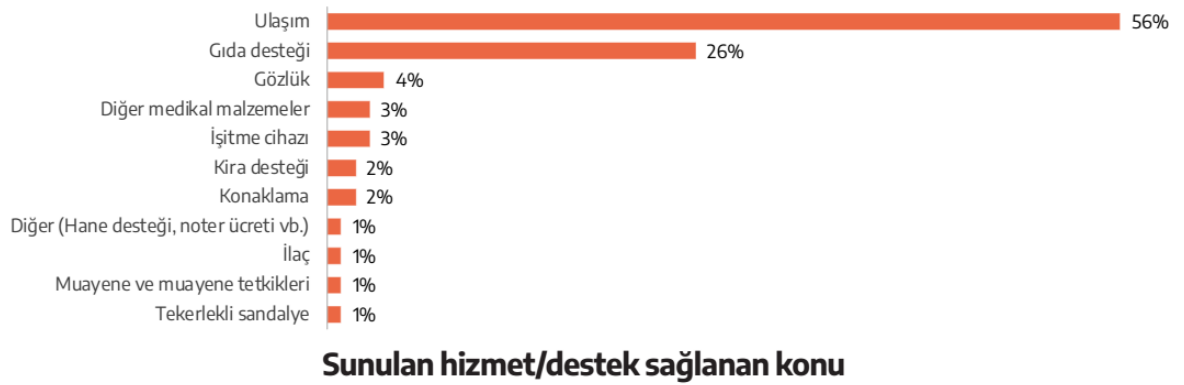
paylaşmıştır. Örnekte, sınıra yakınlığı sebebiyle kimi zaman Suriye’de yaşanan çatışmalardan etkilenen Hatay ilinde, bahsi geçen çatışmaların birinde hayatını kaybeden bir kız çocuğunun arkadaşları ile görüşmeler gerçekleştirildiği görülmektedir. Aynı zamanda yaşanan olaylardan psikolojik anlamda etkilenen Hatay Toplum Merkezi çalışanlarına yönelik çalışana destek faaliyetleri kapsamında destekler sağlandığı belirtilmiştir. TTGPK20’de (s. 4) yer alan açıklamalardan, Destek Grup Çalışmaları ile benzer amaca hitap ettiği anlaşılan çalışana destek uygulamaları, sahada insani yardım alanında çalışan personelleri yaptıkları iş sebebiyle karşılaştıkları olaylardan kaynaklanan ikincil travmalardan ve olumsuz psikolojik etkilerden korumaya yönelik gerçekleştirilen çeşitli çalışmaları ifade etmektedir.

Bireysel psikolojik danışmanlık ve terapiler Türk Kızılay ruh sağlığı birimleri tarafından çeşitli hizmetler sunulan psikolojik iyilik artırmaya yönelik uygulama alanlarından birini oluşturmaktadır. Bu kapsamda bireysel görüşmeler aracılığıyla TTGPK20 kodlu raporda (s. 6) toplamda 5.694 kişiye ulaşıldığı bilgisi yer almaktadır. Bireysel görüşmeler ile ulaşılanların %62’sinin kadın %38’inin erkek olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte bireysel görüşmelerin %58’inin (3.285 kişi) Suriye uyruklulara, %35’inin (1.988 kişi) yerel halka ve %7’sinin (421 kişi) ise diğer uyruklu bireylere uygulandığı raporun aynı sayfasında belirtilmiştir. Bireysel görüşmelerin en çok uygulandığı yaş aralığı ise %53’lük oranla 18-59 yaş aralığı olarak belirtilmiştir.

Türk Kızılay Çocuk Programları Koordinatörlüğü tarafından uygulanan çocuklara yönelik psikososyal destekler ise bir diğer alt tema olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda sunulan desteklere ilişkin detaylara ÇPK1 kodlu rapor kapsamında (s. 5) yer verilmiştir. Zorluklarla karşılaşan çocukların psikososyal anlamda güçlendirilmesini hedefleyen program çerçevesinde bunun yanı sıra çocukların yaşlılarıyla sağlıklı ilişkiler kurabilmeleri, gerekli hallerde yardım isteme becerisi kazanabilmeleri, duygularını ifade edebilme becerisi kazanabilmeleri gibi amaçlarda faaliyetler yürütülmektedir. Verilerine 14.08.2022 tarihinde erişim sağlanan raporun ilgili sayfasında çocuklara yönelik psikososyal destek faaliyetleriyle 16 farklı ilde yer alan 32 faaliyet alanında toplamda 325.952 etkinlik düzenlendiği ve düzenlenen etkinliklerle toplam 129.697 yararlanıcıya ulaşıldığı anlaşılmaktadır.

Bir diğer alt tema olan psikiyatrik hizmetler çerçevesinde TTGPK20 kodlu raporda (s. 5) paylaşılan içerikler kapsamında psikiyatrist, psikiyatri hemşiresi gibi uzmanların görev yaptığı Ruh Sağlığı Birimlerinde ilaç tedavisi, psikiyatrik tanılama gibi hizmetlerden yararlanmak isteyenlerin başvurularının kabul edildiği anlaşılmaktadır.

Sağlık konusundaki ana temalardan bir diğeri de sağlık kapsamındaki ayni veya nakdi yardımlar olarak belirtilmiştir. Bu çerçevede belirlenen ilk alt tema Projeler Kapsamında Sağlık Konusunda Ayni veya Nakdi Yardımlar olarak adlandırılmıştır. Bu çerçevede, Koruma Programı kapsamında sunulan ayni desteklerin kapsamı oldukça çeşitli olduğu görülmektedir. TTGPK6 kodlu raporda belirtildiği üzere (s. 10) medikal malzemelerin yanı sıra, ücretli ilaçlar, ulaşım destekleri, dokümantasyon giderleri, acil konaklama destekleri vb. alanlarda sunulan destekler ayni yardımlar ile sağlanmaktadır. 2020 Nisan tarihli raporun aynı sayfasında toplamda 12.336 kişiye ayni desteklerin sağlandığı ifade edilmiştir. Ayni yardımlar kapsamında sunulan desteklerin dağılımına aşağıda yer verilmiştir.

Şekil 8 Koruma Programı Tarafından Sunulan Ayni Destekler

Kaynak: (Türk Kızılay, Koruma Faaliyet Raporu, 2020, s. 10)

Sunulan ayni desteklere bir diğer örnek teşkil eden uygulamaya TTGPK30 kodlu raporun 75. sayfasında yer verilmiştir. Bu çerçevede Kentli Mültecilerin Desteklenmesi Projesi ile bir analiz çalışması gerçekleştirilerek yaşamını kamp dışında sürdüren ve ülkeye yeni göç etmeleri sebebiyle incinebilir durumda olan göçmenlerin temel malzeme ihtiyaçları saptanmıştır. Türkiye’de 20 farklı ilde uygulanan proje ile 643.400 kişiye bebek seti, hijyen seti, nevresim takımı, yastık, yatak, mutfak seti gibi ürünlerin

dağıtımını gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Borç ve stres arasındaki ilişkiye dikkat çekilen NAK3 kodlu raporda (s. 26-27) borcunu ödeyememe durumunda yararlanıcıların öncelikli olarak beslenme, ısınma, sağlık gibi doğrudan iyi olma hallerini etkileyecek unsurlardan kısacaklarının tespit edildiği ifade edilmiştir. Borçlarını ödeyebilen ailelerin ise ekonomik anlamda hayatlarındaki diğer önemli ihtiyaçlara odaklanabilir hale gelmeleri ve aile içi gerilimin azalması ile daha güçlü, psikolojik anlamda daha sağlıklı, stresten uzak, daha mutlu, daha özgüven sahibi, daha iyi uyuyabilen aileler haline geleceğine ilişkin bir tespiti yer verilerek SUY programına mutlak suretle ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Bu doğrultuda mutfak/gıda giderlerinin önemli bir harcama kalemini oluşturduğu SUY vb. programlar aracılığıyla sunulan nakdi yardımların sağlık konusunda dolaylı yoldan etkide bulunan unsurlar olduğunu belirtmek mümkündür. Yine NAK3 kodlu raporun 22. sayfasında yer verilen bir yararlanıcının; borç olmadığına psikolojik açıdan rahatlayacaklarına ve ailelerini insanların arasına çıkartabileceklerine ilişkin ifadelerinden, ekonomik güçlenmenin sağladığı psikolojik iyilik halinin uyum ve entegrasyon konusuna da katkıda bulunabileceği söylenebilir. Bir diğer alt tema olarak belirlenen Özel İhtiyaç Fonu (SNF) kapsamındaki yardımları ise, 03.10.2022 tarihinde toplum merkezleri internet sayfasından erişilerek PDF haline getirilen ve kodlamaya dahil edilen SNF1 kodlu raporun içeriğinde tanımlanmıştır. Bu tanımlar incelendiğinde Türk Kızılay Toplum Merkezleri tarafından gerçekleştirilen vaka tanımlamaları neticesinde, çoğunluğu Suriyeli olan incinebilir nitelikteki nüfusa yönelik çeşitli bireysel desteklerin sağlandığı anlaşılmaktadır. Aynı kaynakta yardımın kapsamı genellikle kronik hastalık, engellilik ve yetersiz beslenmenin sebep olduğu gelişim bozuklukları vb. sebeplerle çeşitli ihtiyaçlar duyan ailelerin bu sorunlarının giderilmesi adına sunulan destekler ile belirtilmiştir. NAK12 kodlu raporda (s. 16-17) yer alan bir uygulama öyküsünde SNF kapsamında kendisine işitme cihazı sağlanan 7 yaşındaki işitme engelli bir çocuğun çevresindeki sesleri ilk defa net bir biçimde duyma yetisi kazandığı belirtilmiştir. Ankara Toplum Merkezi tarafından sağlanan işitme cihazı uzman bir odyolojist aracılığıyla uygulanmıştır. Destek sonrası çocuğun babasının ifadesi ise rapor kapsamında şu şekilde belirtilmiştir:

“Oğlumun beni duyabilmesi ve birkaç kelime de olsa benimle konuşabilmesi çok büyük bir mutluluk. Kızılay Toplum Merkezi sayesinde en büyük dileğim gerçek oldu. Bizlere bu mutluluğu yaşatan, yüzlerimizin tekrar gülmesini

sağlayan herkese çok teşekkür ediyorum. Ben de bir gazeteci olarak gerçekleştirilen bu büyük iyiliğin herkes tarafından görülmesini istiyorum.”

Bir diğer ana temayı oluşturan vaka takibi/hane ziyareti ve yönlendirme hizmetlerinin ruh sağlığı birimleri ile yürütüldüğü bilgisine TTGPK20’de (s. 5) yer verilmiştir. Ayrıca aynı raporda (s. 12) uygulama eğitimlerine tabi tutulan sağlık gönüllüleri ile toplum üyelerindeki mevcut ihtiyaçların tespiti için saha ziyaretleri gerçekleştirilerek, sağlık uzmanları eşliğinde yararlanıcıların buldukları bölgelerin risk haritalandırma sürecinin yürütüldüğü bilgisi yer almaktadır. Ayrıca vaka süreçleri takip edilerek vakalar iyilik hallerinin artırılması için bireysel ihtiyaçları doğrultusunda gerekli duyulan programlara ve uygulamalara yönlendirilmektedir. TTGPK30 kodlu raporda (s. 154) yer alan iyi uygulama örneğinde Hatay Toplum Merkezi tarafından bir havan saldırısından etkilenen halka yönelik hane ziyaretleri gerçekleştirildiği ve psikolojik ilkyardım desteği sunulduğu ifade edilmiştir. Aynı raporun 143. sayfasında ise çöp toplayarak hayatını idame ettiren bir çocuğa, çeşitli yönlerden iyilik halinin artırılması, eğitime erişmesi, aile birleşiminin yapılması gibi süreçleri içeren kapsamlı bir vaka takip süreci uygulandığı görülmektedir.

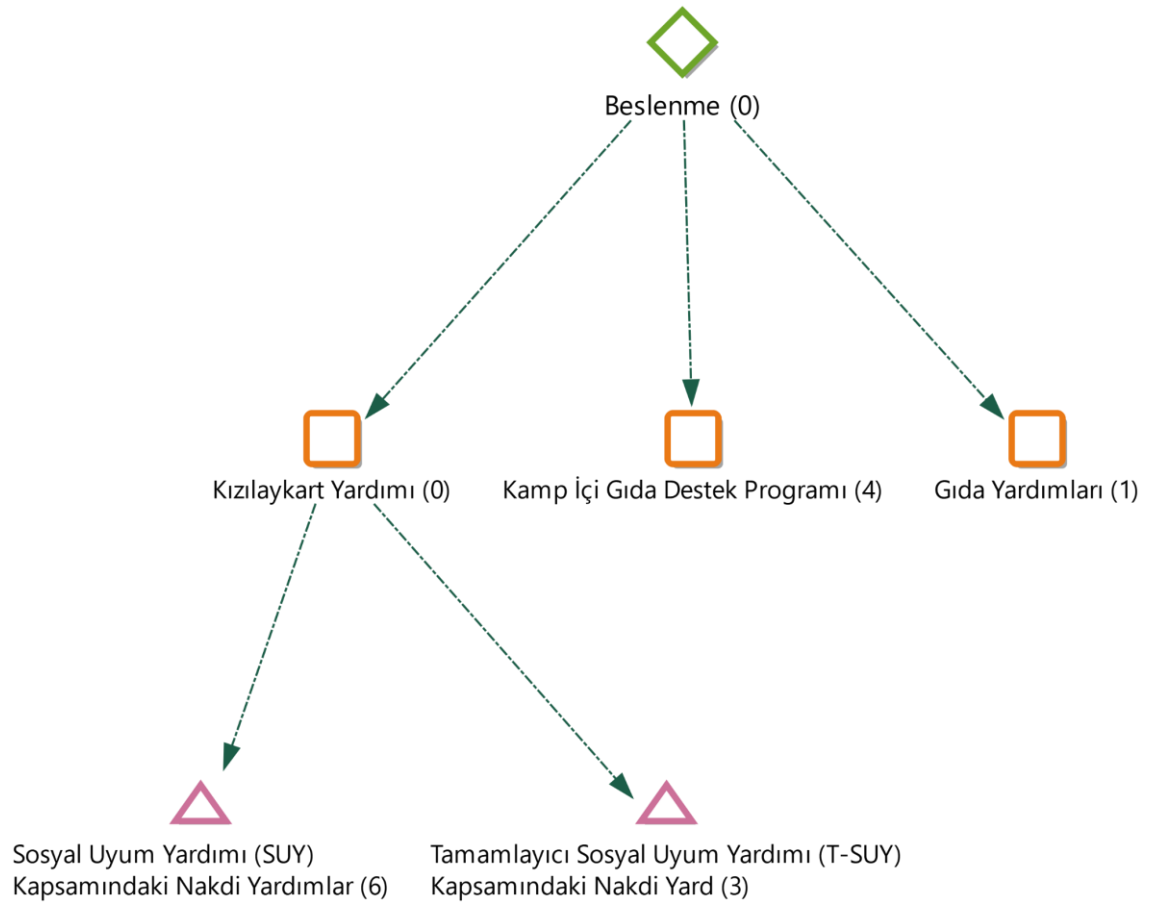
Bir diğer ana tema olan gönüllülük programı ise sağlık alanında yürütülen alt uygulamalardan bir diğeridir. Türk Kızılay’ın faaliyetlerine yön veren 7 temel ilkesinde biri olan “Gönüllü Hizmet” çerçevesinde farklı programlarca uygulanan farklı gönüllülük programları olsa da bu bölümde ele alınan gönüllülük programı Sağlık ve Psikososyal Destek programı kapsamında uygulanan programdır. Bu kapsamda TTGPK20’de (s. 12) kapsamlı uygulayıcı eğitimleri ile nitelik ve sahaya uyum kazandırılan gönüllülerin saha taramaları yaptıkları, aileyi güçlendirme ve sağlık gibi konularda eğitimler gerçekleştirdikleri ifade edilmiştir. Yabancı uyrukluların gönüllü olarak yardım aktivitelerine katılmasıyla, kendi toplulukları için faydalı olabileceği düşüncesiyle travma sonrası gelişime katkı sunduğu, yararlanıcının çevresine yardımcı dokuduğu gibi bir yandan kendisine de yardımda bulunduğuna ilişkin ifadeler raporda paylaşılmıştır. Bununla beraber, eğitimin hedef kitlesi olan ve benzer zorlukları tecrübe eden yararlanıcılara gönüllülük programıyla birlikte umut aşılandığı, bir yandan da katılımcılara anadilde yapılan bilgi akışının verimliliği artırdığı bilgisi paylaşılmıştır.

Program kapsamında Nisan 2020 tarihli TTGPK20’de yer alan (s. 12) verilere göre uygulayıcı eğitimleri 166 gönüllüye verilmiştir.

Sağlık konusunda bir diğer ana temayı ise engelli destek hizmetleri oluşturmaktadır. TTGPK20 kodlu raporda Ruh Sağlığı Birimleri tarafından sunulduğu ifade edilen bu hizmetlere ilişkin sayfa 18’de paylaşılan bir iyi uygulama örneğinde İzmir Toplum Merkezi tarafından, sağlık hizmetlerine erişme noktasında güçlükler çeken Suriyeli ve Türk engelli bireylere yönelik dış muayeneleri ve dış tedavileri gerçekleştirildiği belirtilmiştir. İlgili uygulama kapsamında toplamda 50 muayene ile 23 dış tedavisi gerçekleştirilmiştir.

4.1.2. Beslenme

Beslenme hakkındaki uygulamalar 3 ana tema altında toplanmıştır. Bunlar Kızılaykart yardımı, kamp içi gıda destek programı ve gıda yardımları olarak belirtilmiştir.

Şekil 9 Beslenme İhtiyacına Yönelik İnsani Yardımlar

Kızılaykart yardımı doğrudan gıda ihtiyacına yönelik bir yardım olmasa da, yararlanıcıların kira, fatura vb. giderlerinden sonra çoğunlukla gıda masraflarını karşılama aracı olarak bu yardım ile kendilerine sağlanan nakdi kaynağı kullandıkları tespit edildiği için bu tema altına da dahil edilmiştir. Bu durum Kızılaykart yardımlarından biri olan ve çoğunluklar “Kızılaykart Yardımı” ismiyle özdeşleştirilen Sosyal Uyum Yardımı’na (SUY) ilişkin NAK15 kodlu raporda (s. 5) bu yardımın kira ve gıda gibi temel ihtiyaçlarda kullanıldığına dair bilgiler ile de ifade edilmiştir. Benzer şekilde bireylerin özellikle Covid-19 pandemisi döneminde artan ihtiyaçlarıyla birlikte NAK3 kodlu raporda (s. 27) kira, fatura ve gıda gibi masrafları karşılamak için SUY programına ihtiyaç duydukları belirtilmiştir.

SUY Programına ilişkin bilgilerin yer aldığı NAK1 kodlu raporda (s. 1) Kasım 2016’da başlayan incinebilirlik kriterlerine göre SUY için uygun bulunan ve Türkiye’de Uluslararası Koruma (UK), Geçici Koruma (GK) ve İnsani İkamet İzni kapsamında yaşayanlara yönelik olarak bu kişilerin kendi istekleri doğrultusunda temel ihtiyaçlarını karşılamaları amacıyla uygulanan bir destek programı olduğu ifade edilmiştir. Bu kapsamda yardım alan birey sayısı bakımından ve uygulama sürekliliği açısından dünyanın en büyük nakdi yardım programı olduğu bilgisi yine raporun aynı sayfasında belirtilmiştir. Programa başvuru şartlarının ve başvuru kanallarının açıklandığı NAK17 kodlu raporun 1. Sayfasında yardımın aylık olarak sağlandığı belirtilmiştir. Yine aynı raporda (s. 2) Avrupa Birliği (AB) ve üyelerinin fonladığı yardımın IFRC ve T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) ve Türk Kızılay ile ortaklaşa yürütüldüğü ifade edilmiştir. Sayfanın devamında yardıma kabul kriterleri belirtilmiştir. Tek başına yaşayan kadın olmak, hanede engelli birey bulunması, dört ya da daha fazla çocuğu olan aileler, ailesinde kendisinden başka yetişkin bulunmayan ve 18 yaşından küçük çocuğu olan yalnız ebeveyn olmak bu kriterler arasındadır. Nakdi yardımın sağlandığı “Kızılaykart” isimli banka kartlarının Halkbank şubeleri aracılığıyla dağıtıldığı ve Türkiye genelindeki bütün satış noktası cihazları ve ATM’lerde kullanılabilirdiği bilgisi de ayrıca belirtilmiştir. 2019 senesinin birinci çeyreğinde yayınlanan NAK2 kodlu raporun 7. sayfasında yararlanıcıların, şartsız bir nakit yardımı olarak belirtilen SUY yardımının kişi başı aylık 120 Türk lirası olarak temel ihtiyaçların

giderilmesine yönelik yararlanıcı hesaplarına yüklendiği, yararlanıcıların bu meblağları nakit olarak bankamatikler aracılığıyla çekebildiğini veya POS cihazları kullanarak alışveriş yapabildikleri belirtilmiştir. Program kapsamında her üç ayda bir sunulan ek ödemeler ve ağır engelli birey bulunan hanelere aylık fazladan nakdi yardımlar yapıldığı raporun aynı sayfasında ayrıca ifade edilmiştir. Mayıs 2022’de Kızılaykart Programları tarafından yayınlanan infografiğin 1. Sayfasında (NAK5) hesaplara yatırılan kişi başı aylık yardım tutarının 155 Türk lirasına yükselttiği görülmektedir. Aynı raporda (s. 2) SUY yardımından faydalananların uyruk dağılımına bakıldığında en yüksek orana sahip üç uyruk sırasıyla %90,7 Suriye, %4,9 Irak ve %3,9 Afganistan olarak belirtilmiştir. Yine 2022 senesinin mayıs ayında yayınlanmış olan NAK1 kodlu raporda (s. 1) programa toplamda 2,9 milyon kişinin ve toplamda 638 bin hanenin başvurduğu, yardımlar ile toplamda 1.451.336 kişiye ve 235.547 haneye ulaşıldığı belirtilmiştir. Cinsiyet dağılımının %50 kadın %50 erkek olarak belirtildiği raporda toplam sosyal yardım tutarının ise 14,2 milyar Türk lirası olarak bildirilmiştir.

SUY programı gibi şartsız bir nakit transfer yapısı olan ve uygulama açısından benzer özellikler taşıyan Tamamlayıcı SUY Projesinin ise NAK6’da (s. 1) verilen bilgiler incelendiğinde, en kırılgan kesimde kabul edilen ve herhangi bir işe yönlendirilmesi mümkün olmayan bireylerin yaşamlarını onurlu bir biçimde idame etmelerini desteklemek adına oluşturulmuş bir destek projesi olduğu görülmektedir. Broşür niteliği taşıyan NAK18 kodlu raporda T-SUY’un başvuru kriterlerinin ve başvuru yönetiminin SUY ile aynı olduğu ifade edilmiş ve Projenin Avrupa Birliği tarafından finanse edildiği belirtilmiştir. NAK1 kodlu raporun 2. sayfasında T-SUY ile ilgili belirtilen 2022 yılının mayıs ayına ait veriler incelendiğinde toplam sosyal yardım tutarı 1.304,3 Milyon Türk lirası olarak belirtilirken, ulaşılan kişi sayısı ise 373.276 olarak bildirilmiştir. Cinsiyet dağılımının ise %55 ile kadın, %45 ile erkek şeklinde olduğu görülmektedir.

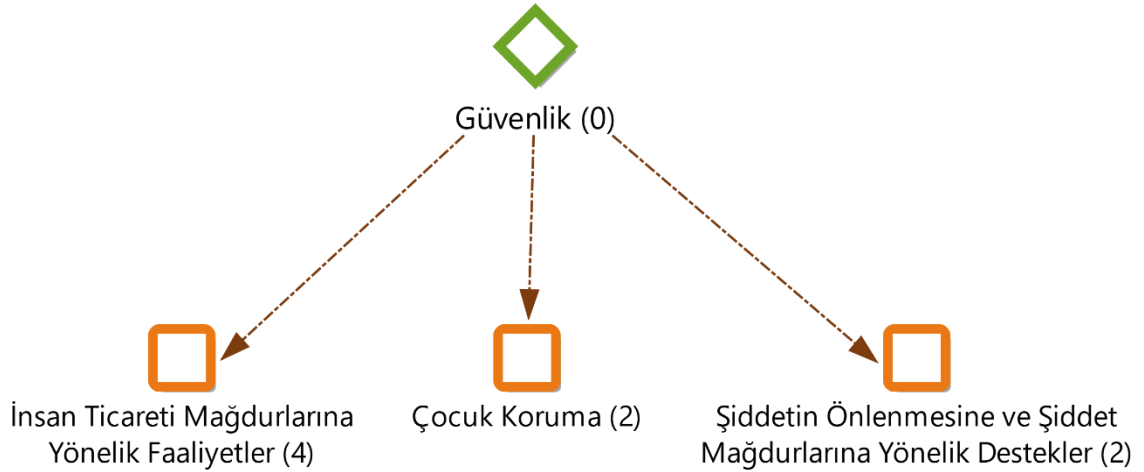
Beslenme konusunda yürütülen faaliyetlerden bir diğeri ise Kamp İçi Destek Programı ile yapılan uygulamalardan oluşmaktadır. NAK1 (s. 3) ve NAK7 (s. 1) kodlu raporlarda yer alan bilgiler ile program kapsamında yaşamını Türkiye’de bulunan 6 geçici barınma merkezinde sürdüren program yabancılara yönelik Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı (WFP) ile yapılan iş birliği çerçevesinde Göç İdaresi Başkanlığının destekleriyle yürütüldüğü ifade edilmiştir. Yardım alan kişilere, kendilerine verilen

Kızılaykart aracılığıyla hem gıda hem de gıda dışı harcamalarda kullanabilecekleri aylık kişi başı yatırılan tutarların e-kupon şeklinde sağlandığı belirtilmiştir. Raporun aynı sayfasında Programın başlangıcından itibaren Güney Kore, ABD, Japonya, Almanya gibi çeşitli ülkeler tarafından fonlar sağlandığı ifade edilmiştir. NAK2 kodlu raporda (s. 2) 2012 yılının ekim ayında başlayan Kamp İçi Gıda Destek Programı kapsamında, anlaşmalı marketler aracılığıyla yararlanıcıların tüketim alışkanlıklarının analiz edilebildiği ifade edilmiştir. NAK13 kodlu raporda ise (s. 18) Kilis Elbeyli, Hatay Yayladağı ve Boynuyoğun kamplarında WFP ve Türk Kızılay ekiplerinin koordineli çalışmasıyla kart dağıtım süreci yürütüldüğü, bu süreç sonunda 2.517 hanenin Kızılaykart sahibi olduğu belirtilmiştir. NAK7 kodlu raporda yer alan verilere göre (s. 1) program aracılığıyla toplamda 42.387 kişinin ve 8.528 hanenin nakdi yardım aldığı, aylık yardım tutarının 6 milyon Türk lirası, toplam yardım tutarının ise 818 milyon Türk lirası olduğu görülmektedir. Raporun aynı sayfasında, kişi başı aylık yardım tutarı 150 TL olarak belirtilirken; market sayısı 12, geçici barınma merkezi sayısı 6 olarak belirtilmiştir. Cinsiyet dağılımının ise %50 kadın ve %50 erkek oranı ile oldukça dengeli olduğu görülmektedir. Uyruk dağılımına dair aynı raporda verilen istatistiki bilgilere (s. 2) bakıldığında ise %99,66 ile yararlanıcıların büyük çoğunluğunu Suriyelilerin oluşturduğu görülmektedir. Bunun dışında %0,32'lik oran ile Irak uyruklu 136 kişi, %0,01 oranla ise Afganistan uyruklu 4 kişi bulunduğu belirtilmiştir.

Aynı yardımlar kapsamında sunulan gıda yardımları beslenme konusunda bir diğer alt temayı oluşturmaktadır. Bu doğrultuda Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğünün Koruma Programı tarafından sunulan aynı destekler kapsamında gıda desteklerinin de sağlandığı TTGPK6 kodlu raporda (s. 10) yer alan grafik aracılığıyla anlaşılmaktadır. 2020 Nisan ayında yayınlanan TTGPK6 kodlu raporun ilgili sayfasında yer alan istatistiki bilgiler toplamda 12.336 kişiye ulaşılan aynı yardımların %26'sının gıda desteği alanında yapıldığını göstermektedir. Aynı raporun 25. sayfasında düzensiz göçmenlerin kayıt altına alınmasına ilişkin yürütülen Öncüpınar Operasyonu sürecinde sınır geçişlerinde kolluk kuvvetleri tarafından kayıt işlemleri için barınma merkezine getirilen kişilere Türk Kızılay Kilis Toplum Merkezi tarafından aynı yardımlar çerçevesinde gıda desteklerinin sağlandığı bir örnek paylaşılmıştır. Aynı yardımlardan toplamda 1.865 kişinin yararlandırıldığı ayrıca belirtilmiştir.

4.1.3. Güvenlik

Güvenlik ana teması altında 3 alt tema saptanmıştır. Bunlar: insan ticareti mağdurlarına yönelik faaliyetler, çocuk koruma ve şiddetin önlenmesine ve şiddet mağdurlarına yönelik destekler olarak belirtilmiştir.

Şekil 10 Güvenlik İhtiyacına Yönelik İnsani Yardımlar

Güvenlik teması kapsamında ele alınan bileşenlerden ilki insan ticareti mağdurlarına yönelik faaliyetlerdir. NAK1 (s. 4) ve NAK2 (s. 2) kodlu raporlarda yer alan bilgiler ışığında “İnsan Ticareti Mağdurlarının Desteklenmesi Projesi” gerçekleştirildiği bilgisi paylaşılmıştır. Bu kapsamda toplamda 54 bin Türk lirası harcandığı ve en az bir kez ödeme alan 23 kişinin olduğu bilgisi NAK1 kodlu raporun ilgili sayfasında paylaşılmıştır. Nakit Temelli Destek Programları Koordinatörlüğünün yürütülmüş olduğu İnsan Ticareti Mağdurlarının Desteklenmesi Projesi kapsamında NAK2 kodlu raporda (s. 2) ilgili projenin Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) ve Uluslararası Göç Örgütü (IOM) iş birliğinde insan ticareti mağdurlarını desteklemek amacıyla oluşturulduğu ifade edilmektedir. Raporda yer alan bilgiler ışığında, projenin psikososyal destek ve nakdi yardım ile güçlendirme konusuna odaklandığı görülmektedir. Bu kapsamda barınma merkezlerinde uzmanlar tarafından psikososyal destek faaliyetleri yürütülmüş ve mağdur ailelere Kızılaykart aracılığıyla nakdi destekler sağlanmıştır. Bu çerçevede proje ile en az bir kez ödeme alan toplam 23 kişi bulunduğu ve ödenen sosyal yardımların 54 bin Türk lirasına ulaştığı NAK1 (s. 4) kodlu raporda belirtilmiştir. İnsan Ticaretini Önlemeye İlişkin Çalışmalar arasında bir diğer

örnek uygulama olan ve Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü tarafından yürütülen İnsan Ticareti Mağdurlarına Yönelik Psikososyal Destek Projesidir. TTGPK20 kodlu raporda (s. 17) detaylarına yer verilen proje aracılığıyla ise Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Kadın Sığınma evlerindeki kadın ve çocuklar ile hem grup çalışmaları hem de bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiş, Toplum Merkezlerindeki tüm psikososyal destek faaliyetlerini içerecek şekilde hizmetler sunulmuştur. Proje kapsamında toplamda 20 grup çalışması ve psikoeğitim ile 72 bireysel görüşme gerçekleştirilmiştir. Raporun aynı sayfasında kadın ve çocukların bu faaliyetler neticesinde rahatladıkları ve güçlendiklerine dair gözlemler elde edildiği de ayrıca belirtilmiştir. Bu kapsamda TTGP Koordinatörlüğünün Koruma Programı tarafından uygulanan farklı bir destek örneği ise TTGPK6 kodlu raporun 26. sayfasındaki vaka örneğinde yer almaktadır. Bu örnekte seks işçiliğine zorlanan bir kadına dava sürecine dair uzman bir avukat aracılığıyla hukuki danışmanlık desteği sağlandığı, ekonomik zorluklarının giderilmesi için kira desteği verildiği ve sosyal anlamda güçlenmesi için ise çeşitli görüşmelerin gerçekleştirildiği kapsamlı bir destek programı uygulandığı görülmektedir.

Çocuk Programları Koordinatörlüğü tarafından iş analiz araçlarından biri olan “Microsoft Power BI” kullanarak hazırlanan, her gün saat 06:00’da güncellenen ve bağlantı adresinin ilgili koordinatörlüğün Twitter sayfasına sabitlenmiş olduğu güncel verileri içeren slayt PDF haline dönüştürülerek kodlamaya dahil edilmiştir. Bu doğrultuda ÇPK1 kodu verilen rapor (s. 3) incelendiğinde, bir diğer alt tema olan çocuk koruma kapsamında Türk Kızılay Çocuk Programları Koordinatörlüğü’nün çalışmaları aracılığıyla çocukların her çeşit istismar, sömürü, şiddet davranışlarından korunması ve evrensel haklara erişimlerinin sağlanması hedeflendiği anlaşılmaktadır. Çocukların ekonomik ve cinsel anlamda sömürsü, dışlanma ve ayrımcılık ile mücadelelerde alınabilecek önlemler ve bu konulardaki riskler ile başvuru mekanizmaları hakkında farkındalık kazandırılması amaçlanmaktadır. Çeşitli haklara erişme noktasında sorun yaşayan ve koruma risklerine sahip çocukların tespiti ve ihtiyaç duydukları hizmetlere yönlendirilme faaliyetleri Çocuk Programları koordinatörlüğünün çocuk koruma alt bileşeni kapsamında yürütülmektedir. Bu bileşen Türk Kızılay çatısı altında faaliyet gösteren “Çocuk Koruma Merkezleri”, “Toplum Merkezleri” “Geçici Barınma

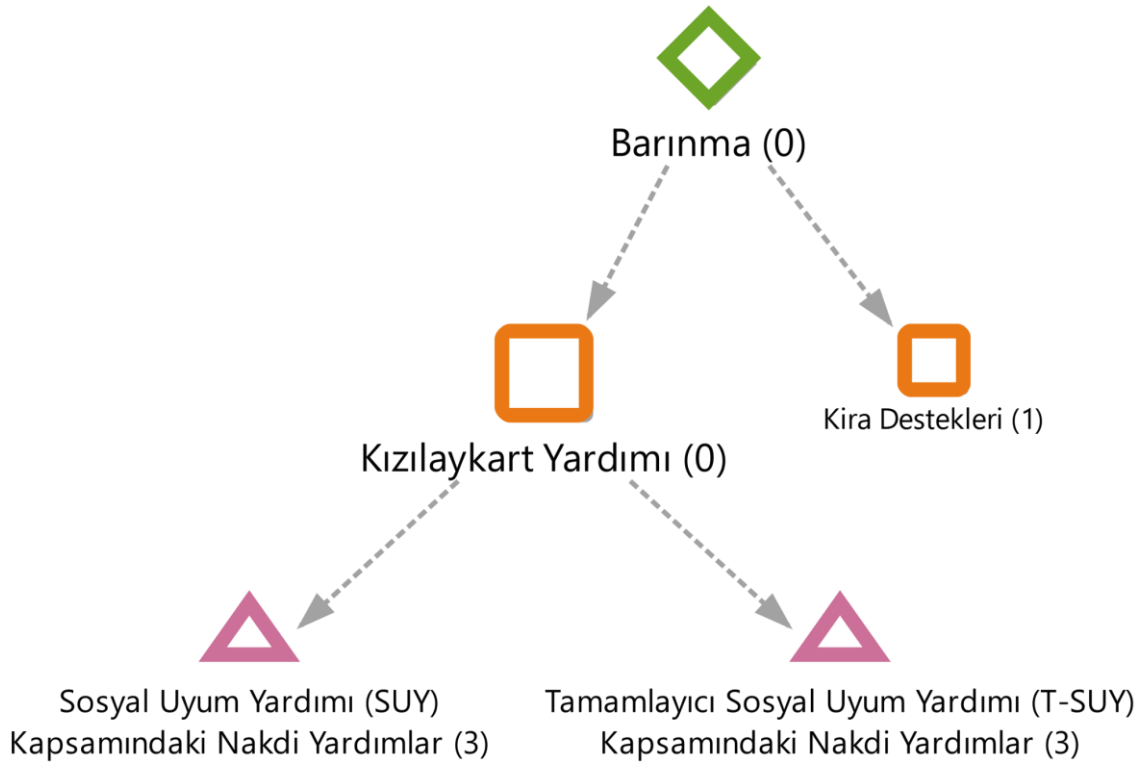
Merkezleri” ve “Mobil Ekipler” olmak üzere 4 farklı yapıya sahip birimler aracılığıyla Türkiye’nin farklı illerinde uygulanmaktadır. 14.08.2022 tarihinde erişim sağlanarak pdf haline getirilmek suretiyle kodlamaya dahil edilen ÇPK1’in aynı sayfasında paylaşılan güncel veriler incelendiğinde “Çocuk Koruma” programı faaliyetleri ile toplamda 180.357 yararlanıcıya ulaşıldığı görülmektedir. Bu programın 16 farklı ilde yürütüldüğü ve toplamda 32 faaliyet alanı bulunduğu göze çarpmaktadır. Program kapsamında 451.750 etkinlik düzenlenmiş olduğu raporda belirtilmiştir. Program katılımcılarının kişilerin cinsiyet dağılımının ise 91.287 erkek ve 88.990 kadın ile dengeli bir orana sahip olduğunu söylemek mümkündür. Büyükten küçüğe doğru program faaliyetleri ile ulaşılanların yaş aralığına bakıldığında ise 18 yaş ve üzeri 10.309, 14-17 yaş aralığında 41.306, 10-13 yaş aralığında 85.145, 6-9 yaş aralığında 34.618, 0-5 yaş aralığında ise 1.930 kişiye ulaşıldığı görülmektedir. Ek olarak yaş aralığı belirtilmeyen 3.049 kişi bulunmaktadır. Uyruk dağılımına bakıldığında ise toplam ulaşılan 82.758 Türkiye, 76.771 Suriye uyruklu katılımcı sayısı belirtilmiştir. 1.903 kişinin uyruk durumu diğer olarak belirtilirken, 18.925 kişinin uyruk durumu “(boş)” olarak belirtilmiştir. TTGPK6 kodlu raporda (s. 27) toplum merkezleri tarafından uygulanan çocuk koruma faaliyetlerine ilişkin bir örnek paylaşılmıştır. Bu vaka örneğinde ifade edildiği üzere, 11 yaşında terzide çalışarak ailesine ekonomik anlamda katkıda bulunmaya çalışan bir kız çocuğunun işvereni tarafından istismara maruz kaldığı anlaşılınca Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube ile görüşmeler gerçekleştirmek üzere aileye eşlik edildiği ve şikayette bulunmalarına destek olunduğu belirtilmiştir. İlerleyen süreçte ailenin güvenliğini tesis etmek adına konaklama ve il değişikliğinde refakat desteği sağlandığı; ailenin takibi, psikososyal destek için gerekli yönlendirmeler yapıldığı da ayrıca ifade edilmiştir.

Güvenlik konusunda ele alınabilecek alt temalardan bir diğeri ise şiddetin önlenmesine ve şiddet mağdurlarına yönelik destekler olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda TTGPK30 kodlu raporda (s. 83) Toplum Merkezleri aracılığıyla şiddetin her türüne karşı çeşitli kurum ve kuruluşlarla birlikte hassasiyetle müdahaleler planlandığı, şiddet mağdurunun güçlendirilmesi ve mağdur kişilerin hak ve hizmetlere erişmesinin kolaylaştıracak uygulamalarda bulunduğu ifade edilmektedir. Bununla birlikte şiddetle ilişkin başvuru kanalları hakkında bilgilendirmeler, önceleyici çalışmalar ve hukuki danışmanlıklar

yapıldığı görülmektedir. TTGPK30 kodlu raporun 84. Sayfasında eşinden şiddet görmesi üzerine Türk Kızılay Bağcılar Toplum Merkezine başvuran 3 çocuk annesi bir kadına eşlik edilerek darp raporu alması, koruma kararı için acil ilk yönlendirmelerin ve müdahalelerin yapılarak güvenliğinin sağlandığını anlatan bir iyi uygulama örneğine yer verilmiştir. Benzer şekilde TTGPK6 kodlu raporda (s. 26) cinsel saldırıya maruz kalmış, ekonomik anlamda zorluk yaşayan bir kadına hukuki danışmanlık, kira desteği gibi yardımlar sağlandığı ifade edilmiştir.

4.1.4. Barınma

Barınma kapsamındaki destekler incelendiği zaman iki ana temaya ulaşılmıştır. Bunlardan biri temel ihtiyaçları gidermeye yönelik olan ve özellikle beslenme anlamında da önemli bir yer tutar Kızılaykart yardımı diğeri ise kira destekleri olarak belirlenmiştir.

Şekil 11 Barınma İhtiyacına Yönelik İnsani Yardımlar

İlk ana temayı oluşturan, halk arasında Kızılaykart yardımı ile özdeşleşen SUY, T-SUY gibi programlara ilişkin faaliyet tanıtımı niteliği taşıyan detaylı bilgilere ve ulaşılan

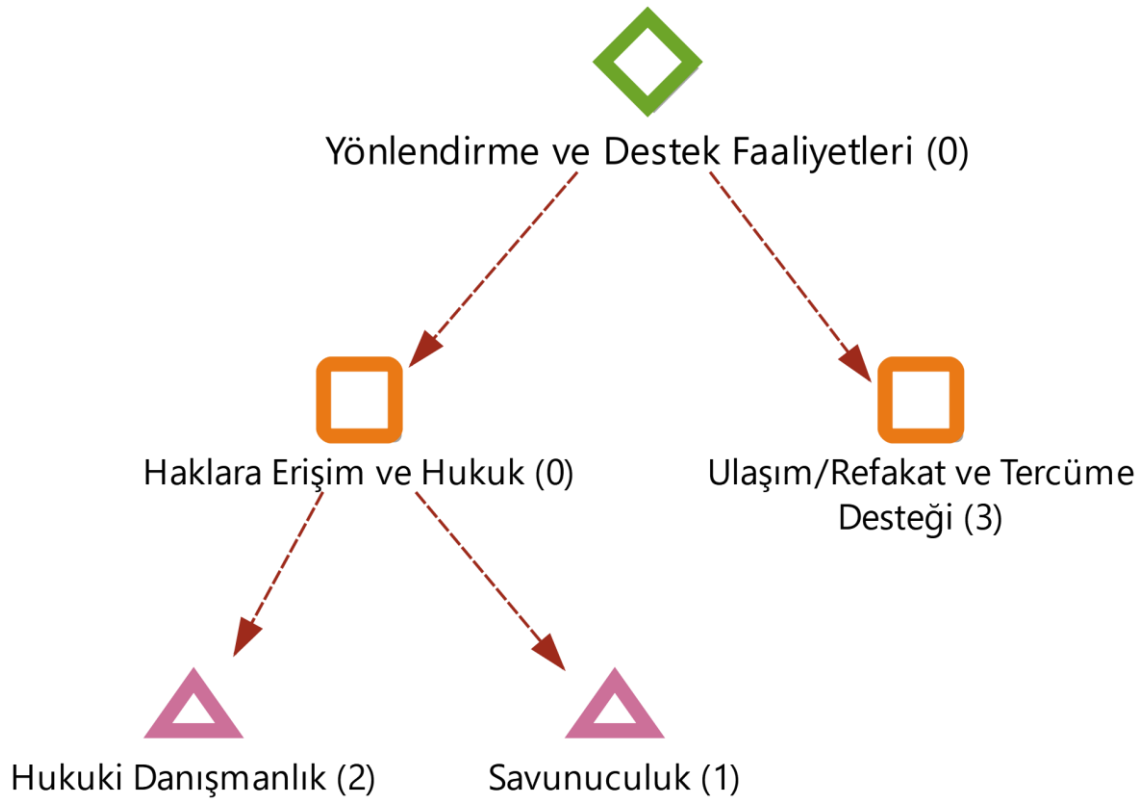
sayılara “Beslenme” temasında yer verildiği için bu kısımda aynı bilgilere yer verilmemiştir. NAK11’de (s. 6) kırılğan nitelik taşıyan ihtiyaç sahiplerinin SUY aracılığıyla barınma ile ilgili en temel ihtiyaçlar olan kira ve fatura giderlerini karşıladıkları ifade edilmektedir. NAK15 kodlu raporda (s. 5) SUY yardımının kira ve gıda gibi temel ihtiyaçlarda kullanıldığına dair bilgiler yer almaktadır. Kızılaykart aracılığıyla uygulanan yardımların hedef kitle üzerindeki etkisini tespit edebilmek ve geri bildirimleri almak amacıyla yapılan odak grup görüşmeleri rapor haline getirilmiştir. NAK3 kodlu odak grup görüşmelerine ilişkin raporda (s. 8) SUY yardımının en sık kullanım alanının kira ödemeleri, ikincil sıklıktaki kullanım alanının ise fatura ödemeleri olduğuna ilişkin yararlanıcıların kendi beyanlarına yer verilmiştir.

Benzer şekilde NAK1, NAK18 ve NAK6 kodlu raporlarda bilgilerine ve sayısal verilerine yer verilen T-SUY yardımının da SUY yardımı ile benzer amaca hitap etmesi sebebiyle barınma kısmına da kodlanması uygun bulunmuştur.

İkinci bir ana tema ise kira destekleri olarak belirtilmiştir. Bu kapsamda TTGPK6 kodlu raporda (s. 10) kira desteklerinin Koruma Programı tarafından uygulanan aynı yardımlar arasında yer aldığı saptanmıştır. Ayrıca aynı rapor içerisinde yer alan bir iyi uygulama örneğinde (s. 26) iki çocuk sahibi, yalnız bir anne olan ihtiyaç sahibinin ekonomik iyilik halini desteklemek adına kira desteği sağlandığı görülmektedir.

4.1.5. Yönlendirme ve Destek Faaliyetleri

Yönlendirme ve Destek Faaliyetleri teması altında haklara erişim ve hukuk ile ulaşım/refakat ve tercüme desteği olmak üzere iki ana tema saptanmıştır. Türk Kızılay tarafından sunulan bireysel destekler kapsamında kişiler çeşitli ihtiyaçlar ve talepler doğrultusunda ilgili kurum ve kuruluşlara yönlendirilmektedir. Bu sırada kimi zaman güvenlik riskleri ve vakanın hassasiyeti, kimi zaman ise kişilerin yetersiz imkanlara sahip olması gibi diğer sebeplerle bu yönlendirmeler esnasında ulaşım/refakat destekleri sağlanabilmektedir.

Şekil 12 Yönlendirme ve Destek Faaliyetleri

Haklara erişim ve hukuk ana temasının altında yer alan hukuki danışmanlık faaliyetleri TTGPK6'da (s. 9) ihtiyaçlar doğrultusunda alanında uzman avukatlar aracılığıyla hukuki danışmanlıklar sağlanması ve yasal yollara dair yönlendirmeler yapılarak kişilerin adli mekanizmalara erişimlerinin kolaylaştırılması çerçevesinde tanımlanmıştır. Bu faaliyet de “Hukuki Seminerler” gibi Toplum Merkezlerindeki Koruma Programları tarafından yürütülse de, iki tema arasındaki fark incelendiğinde raporda yer alan tanımdan anlaşılmaktadır ki; Hukuki Seminerler çoğunluğa hitap edilen ve genel hukuksal mevzuata, işleyişe, kanunen mevcut olan haklara ilişkin konularda verilen bilgilendirici eğitimleri ifade ederken, Hukuki Danışmanlık ise daha ziyade bireysel, kişi veya vaka bazlı bir ihtiyaç hasıl olduğunda ilgili ihtiyacı giderecek şekilde sunulan danışmanlık hizmetlerini kapsamaktadır. Bu kapsamda yine aynı raporun (Nisan, 2020) aynı sayfasında sunulan grafik verileri aracılığıyla hukuki danışmanlık hizmetlerinden yararlananların %43'ünün erkekler, %57'sinin ise kadınlar olduğu görülmektedir. Bu alandaki faaliyetler ile toplamda 4.714 kişiye ulaşıldığı belirtilmiştir. Katılımcıların %90'ını Suriye uyruklular, %6'sını diğer uyruklara sahip kişiler, %4'ünü ise yerel halk oluşturmaktadır. Yaş aralığına bakıldığında ise %93'lük dilim ile hizmetten

faydalananların büyük bir kısmını 18-59 yaş arasındaki bireyler oluşturduğu görülmektedir. TTGPK6 kodlu raporun 26. Sayfasında paylaşılan vaka örneğinde, ihtiyaç sahibi bir kadının evine yapılan hane ziyaretleri ve görüşmeler neticesine cinsel saldırıya maruz kaldığı öğrenilen kadına avukat ile hukuki danışmanlık desteği sağlandığı ve dava sürecine dair detaylı bilgilendirmelerin yapıldığı ifade edilmiştir. TTGPK30'da (s. 84) eşinden şiddet gören bir kadına hukuki danışmanlık sağlandığı, adli süreç boyunca takip, eşlik etme ve tercüme gibi destekler sunulduğu görülmektedir.

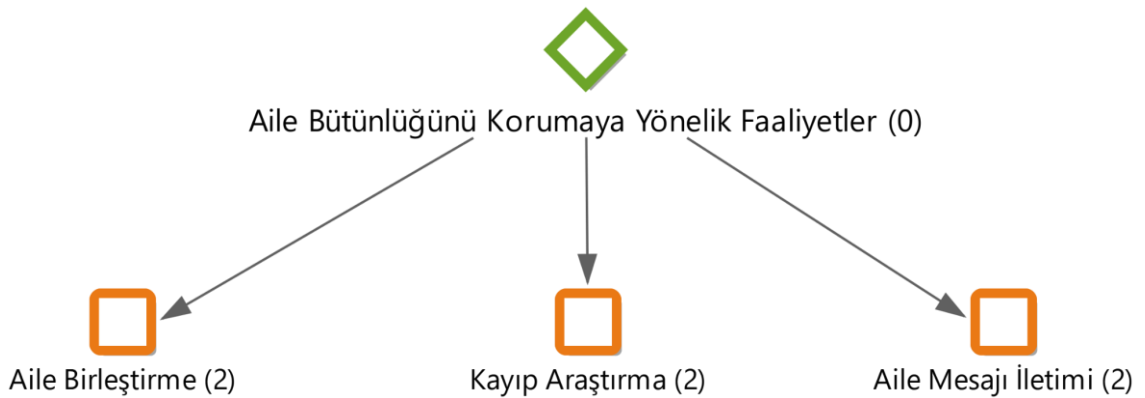
Diğer bir alt tema olarak belirlenen savunuculuk faaliyetlerinin ise TTGPK6 (s. 20)'de tanımlanmasından anlaşıldığı üzere, kişilerin veya toplulukların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin verilere dayanan belgeler hazırlanmak suretiyle, elde edilen verilere bağlı olarak çözüm önerileri geliştirilmekte ve ilgili kurum ya da kuruluşlar ile çeşitli savunuculuk çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Bu doğrultuda projelere kaynaklık eden fon sağlayıcılar, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri ve devlet kurumları ile gerçekleştirilen toplantılar neticesinde mevzuatların uygulanmasına engel teşkil eden unsurların giderilmesi için çaba sarf edilmektedir. Gerekli hallerde fayda sağlayacak yeni uygulamaların önünü açacak politika önerilerinin sunulması amaçlanmaktadır.

Türkiye'de bulunan hem yerel halkın hem de yabancı uyrukluların yararlanabildiği, ulaşım/refakat ve tercüme desteği ana temasında yer alan desteklerin kapsamı TTGPK6 kodlu raporda (s. 8) uğradığı şiddet nedeniyle kendini güvende hissetmeyen kişiye refakat edilerek kurum araçlarıyla polis merkezine ulaşımı sağlanabildiği gibi, dil bariyeri sebebiyle okula kayıt işlemlerinde problem yaşayan bir aileye tercüme desteği sunulabileceği şeklinde örnekler üzerinden açıklanmıştır. Aynı raporun 25. sayfasında paylaşılan Öncüpınar Operasyonu örneğinde, kolluk kuvvetleri tarafından sınır geçişlerinde yakalanarak kayıt işlemleri için Öncüpınar Geçici Barınma Merkezi'ne getirilen düzensiz göçmenlere ulaşım desteği sağlandığı ifade edilmiştir. Raporun 27. sayfasında yer alan bir vaka örneğinde ise bir cinsel istismar vakasına gerekli işlemler için Emniyet Müdürlüğü'ne kadar eşlik edildiği belirtilmiştir. Cinsel istismara uğrayan kişi ve ailesinin ilerleyen süreçte fail tarafından aldıkları tehditler sebebiyle İl Göç İdaresi'nden alınan izinle farklı bir ile yerleştirilmeleri sağlanmış ve bu il değişikliği sırasında yeni ile yerleşim sağlanıncaya kadar vakaya refakat edildiği de ifade edilmiştir. TTGPK30 kodlu raporda paylaşılan (s. 84) bir iyi uygulama örneğinde ise 3

çocuk annesi, eşinden şiddet gören bir kadının yardım talebine istinaden hastaneye ulaşım sağlanarak ve darp raporu alma sürecinde destek olduğu, adli süreç için ise tercüme desteği sunulduğu saptanmıştır. Ayrıca yapılan taramada, TTGPK1 kodlu raporda (s. 19) Türk Kızılay toplum merkezleri tarafından yabancılara market alışverişi, fatura ödemeleri, konut kiralama, barınma ve beslenme temel haklara ilişkin gibi gündelik yaşam etkinlikleri hakkında danışmanlık; yabancı bireylerin yerel halk ve diğer yabancılar ile yaşadıkları sorunların çözümü noktasında arabuluculuk hizmetleri sunulduğu Ankara Toplum Merkezi özelinden örneklendirilmiştir.

4.1.6. Aile Bütünlüğünü Korumaya Yönelik Faaliyetler

İnsani yardım uygulamaları kapsamında Türk Kızılay'ın raporlara yansıyan faaliyetlerinde aile bütünlüğünü korumaya yönelik çeşitli uygulamalar olduğu görülmüştür. Bu uygulamalar arasında aile birleştirme, aile mesajı iletimi ve kayıp araştırma yer almaktadır.

Şekil 13 Aile Bütünlüğünü Korumaya Yönelik Faaliyetler

Kriz/savaş gibi sebeplerle ayrı düşmüş aileleri yeniden bütünleştirmeye odaklanan aile birleştirme hizmetlerinin kodlandığı tema, Türkiye Cumhuriyeti Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Geçici Koruma Yönetmeliği ve Cenevre sözleşmeleriyle temin edilen haklar çerçevesinde uygulayan Türk Kızılay, bu konudaki talepleri Türkiye'nin birçok ilinde yer alan Toplum Merkezleri ve toplum merkezleri yapısının bulunmadığı illerde ise Türk Kızılay Şubeleri aracılığıyla yürütmektedir. Bunun yanı sıra 168 Çağrı Merkezi, çeşitli saha faaliyetleri, diğer STK'lar ve diğer ülkelerin ulusal dernekleri aracılığıyla toplamaktadır. Bu hususta TTGPK4 kodlu raporda (s. 5)

Suriye'den Türkiye'ye yapılacak olan aile birleşimi taleplerindeki nihai karar merciinin sınır valilikleri, farklı ülkelerden Türkiye'ye yapılacak olan aile birleşimlerinde ise nihai karar merciinin Göç İdaresi Genel Müdürlüğü olduğunun altını çizilmiştir. Bununla beraber raporun aynı sayfasında aile birleşimi sürecinde kolaylaştırıcılık ve bürokratik savunuculuk işlemlerinin Türk Kızılay Aile Bağlarının Yeniden Tesisi Ekibinin koordinasyonunda ve ilgili Toplum Merkezi Koruma Programı Personellerinin katkılarıyla gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Nisan 2017-Mayıs 2020 tarihleri arasındaki verilere dayanan sayısal veriler rapor içeriğinde paylaşılmıştır. Bu verilere göre toplamda 1.453 aile birleştirme vakasının süreci yönetilmiştir. 1.453 vakadan 33'ü olumlu şekilde kapanmış, 98'i kendi imkanlarıyla bir araya gelmiş, 38 birleşim talebi geri çekilmiş, 117'si ABYT Ekipleri tarafından red kararı almış, 20'si ilgili kurumlar tarafından red kararı almış, 445'ine ulaşım sağlanamamış, 702'si ise açık durumdadır. TTGPK30'da (s. 173) paylaşılan, aile birleşimiyle sonuçlanan bir iyi uygulama örneğinde kayıp araştırma, aile mesajı iletimi ve aile birleştirme faaliyetlerinin her üçünden de yararlanan vakalar olabildiği ifade edilmiştir.

Aile bütünlüğünü korumaya yönelik bir diğer uygulama ise kayıp araştırmadır. TTGPK4'te (s. 6) tanımı yapılan kayıp araştırma hizmeti kapsamında birlikte şu şekilde özetlenebilir: Sunulan aile birleşimi hizmetleri Cenevre sözleşmeleriyle temin edilen haklar çerçevesinde göç yolunda savaş ya da kriz nedeniyle ailesinden ayrı düşmüş kişilerin ulusal veya uluslararası derneklerin, devlet kurumlarının ve Kızılhaç-Kızılay hareketinin çeşitli bileşenleri ile iş birliği içerisinde aranmasına dair çalışmaları kapsamaktadır. Türkiye topraklarında kaybolanların aranmasına ilişkin talepler, posta veya Güvenli Dosya Transfer Sistemi (SFE) aracılığıyla diğer ülkelerin ulusal dernekleri ve Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC) tarafından Türk Kızılay'a iletilmektedir. Aile Bağlarının Yeniden Tesisi programında görev alan çalışanlar gelen başvurunun uygunluğunu değerlendirilmektedir. Değerlendirme sürecinde yasal dayanaklar çerçevesinde belirlenmiş olan kriterler gözetilmektedir. Başvurunun uygun değerlendirilmesi halinde süreç başlatılmaktadır. Vaka hikayeyi ve kişinin rızası göz önünde bulundurularak, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM), Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı faaliyet gösteren Göçmen Kaçakçıları ve İnsan Ticareti ile Mücadele Dairesi, Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Jandarma, Adalet Bakanlığı

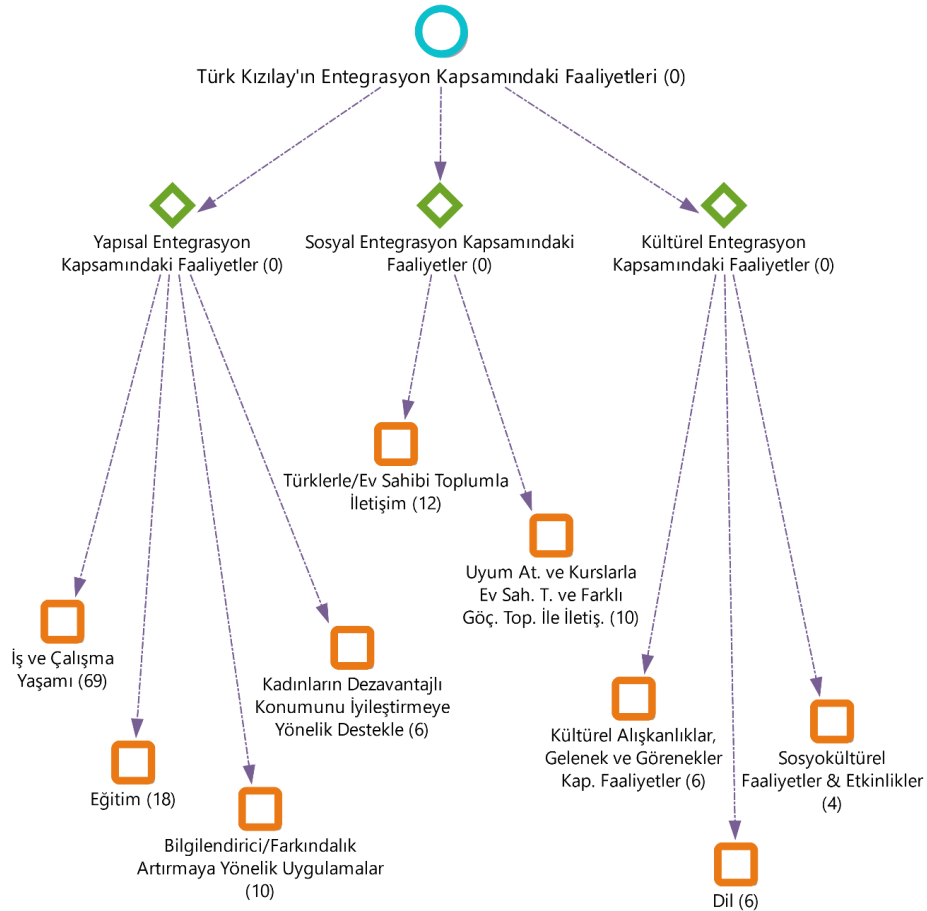
birimleri, Adli Tıp Kurumu, Belediyeler, Mezarlık Müdürlükleri ve bazı sivil toplum kuruluşları ile aranan kişilerin kısmi bilgileri resmi yazıyla paylaşarak, kendi veri tabanları üzerinde arama yapmaları talep edilmektedir. Kurumlardan alınan geri bildirimler neticesinde talebi ileten ICRC ya da ulusal dernek ekiplerine bilgi verilmektedir. Şayet aranan kişi bulunduğu takdirde rıza göstermez ise “Ortadan Kaybolma Hakkı” dahilinde kendisini arayan kişi ile herhangi bir bilgi paylaşımı yapılmamaktadır. TTGPK30 (s. 173) kodlu raporda yer alan vaka örneğinde kayıp araştırma kapsamında Suriye’de annesinden ayrı kalan ve ambulansla Türkiye’ye getirilen bir kız çocuğunun sağlık tedavisi amacıyla Hatay’dan Mersin iline sevk edildiği ve Mersin’de AÇSHB koruması altında bulunduğu tespit edilerek kayıp araştırma vakasının ICRC Suriye Ofisi ile beraber kapatıldığına dair bir örnek uygulama paylaşılmıştır. Yine TTGPK4 kodlu raporda (s. 6) paylaşılan Şubat 2014-Mayıs 2020 tarihleri arası verilere istinaden toplamda 1.305 kayıp araştırma sürecinin yürütüldüğü paylaşılmıştır. Bunlardan 43’ü arayanların kendi imkanları ile bulunmuş, 4’ü Türk Kızılay Aile Bağlarının Yeniden Tesisi yetkilileri tarafından red kararı almış, 6’sı arama talebini geri çekmiş, 12’si olumsuz olarak kapanmış, 6’sı başka ülkede bulunmuş, 3’ü Kızılay tarafından bulunmuş, 1.231’i açık durumdadır. Kızılay tarafından bulunan kayıp kişilerden 1’i iletişime geçmeyi reddetmiştir.

TTGPK4 kodlu raporda (s. 7) anlatıldığı üzere, aile mesajı iletimi hizmeti çoğu zaman Suriye ve Irak’ta tutuklu durumda bulunan kişilerin, Türkiye topraklarında bulunan yakınları/akrabaları ile iletişim kurabilmeleri amacıyla Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC) tarafından yürütülen mesaj iletim sürecini ifade etmektedir. Bu kapsamda kamplardan, yetimhanelerden, tutuklu merkezlerinden ve hapishanelerden iletilen aile mesajları ilk etapta kurum yetkililerinin ve gardiyanların, daha sonra ise ICRC yetkililerinin sansür uygulamasına tabi tutulmaktadır. Sansürleme işlemi aile mesajının amacı dışına çıkmaması adına önem arz etmektedir. Ardından Güvenli Dosya Transfer Sistemi (SFE) aracılığı ile Türk Kızılay’a iletilen mektuplar, Aile Bağlarının Yeniden Tesisi (ABYT) Sorumlusu tarafından son bir sansür uygulamasından geçerek alıcının teslimat için rıza göstermesi halinde alıcıya ulaştırılmaktadır. Alıcıdan bir cevap gelmesi halinde sansür süreci ters yönde tekrar ederek mesajı karşı tarafa iletmektedir. Yine TTGPK4’te belirtildiği üzere Ocak 2017-Mayıs 2020(dahil) tarihleri arasındaki

verilere göre toplam 1.253 aile mesajı teslim alınmıştır. Teslim alınan mektuplardan 251'i yurt dışından gelen mektuplardaki iletişim bilgilerinin eksikliği sebebiyle iletilenmemiştir. 1.002 aile mesajı ise başarıyla alıcısına kavuşturulmuştur. TTGPK30'da (s. 173) ise patlama sonucunda ambulans aracılığıyla Türkiye'ye gelen bir kız çocuğunun aile mesajı iletimi aracılığıyla Suriye'de kalan ve kendisinden ayrı düştüğü annesi ile düzenli iletişim kurmasının sağlandığı bir örneğe yer verilmiştir.

4.2. TÜRK KIZILAY'IN ENTEGRASYON KAPSAMINDAKİ FAALİYETLERİ

Raporlarda entegrasyon konusundaki uygulamalar hakkında yapılan taramada 3 ana tema saptanmıştır. Bu temalar yapısal entegrasyon kapsamındaki faaliyetler, sosyal entegrasyon kapsamındaki faaliyetler ve kültürel entegrasyon kapsamındaki faaliyetler şeklinde oluşturulmuştur.

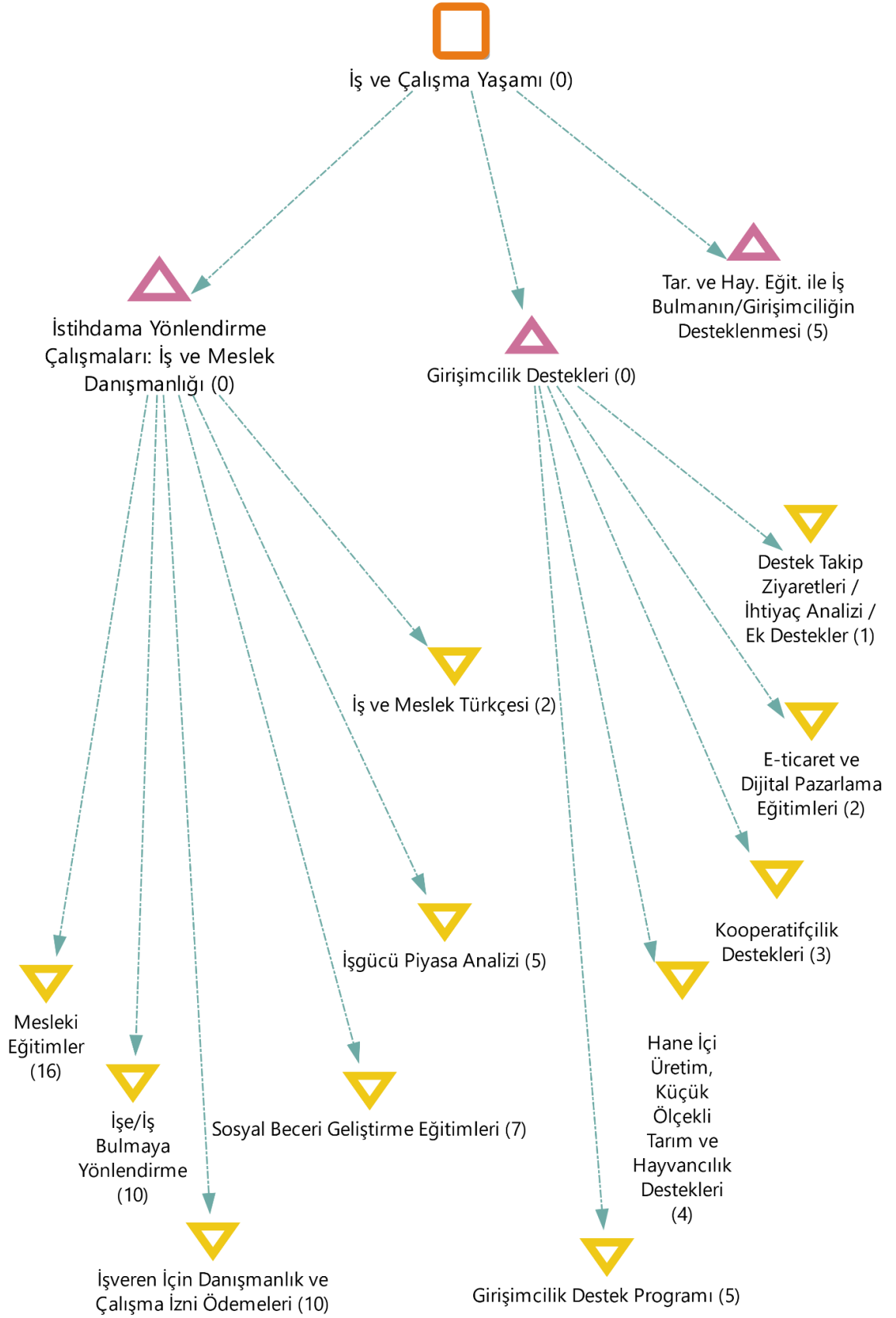
Şekil 14 Türk Kızılay'ın Entegrasyon Kapsamındaki Faaliyet Alanları

4.2.1. Yapısal Entegrasyon

Türk Kızılay'ın entegrasyona ilişkin faaliyetleri raporlarda incelendiğinde en çok rastlanan tema Yapısal Entegrasyon olmuştur. Bu kapsamda sırasıyla iş ve çalışma yaşamı, eğitim, bilgilendirici/farkındalık artırmaya yönelik uygulamalar ve kadınların dezavantajlı konumunu iyileştirmeye yönelik destekler şeklinde alt temalar tespit edilmiştir.

4.2.1.1. İş ve Çalışma Yaşamı

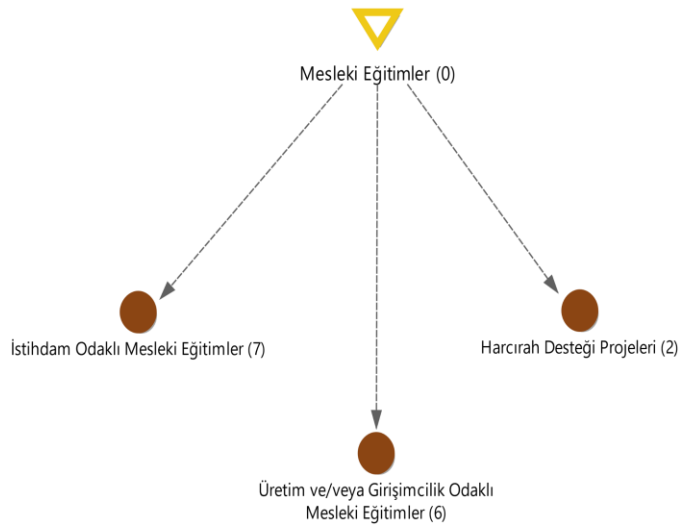
İş ve Çalışma Yaşamı teması şüphesiz ki yapısal entegrasyon kapsamındaki önemli bileşenlerden birini oluşturmaktadır. Bu kapsamda istihdama yönlendirme çalışmaları: iş ve meslek danışmanlığı, girişimcilik destekleri, tarım ve hayvancılık eğitimleri ile iş bulmanın/girişimciliğin desteklenmesi şeklinde 3 ana tema saptanmıştır.

Şekil 15 İş ve Çalışma Yaşamı

İstihdama yönlendirme çalışmaları: iş ve meslek danışmanlığı ana teması; mesleki eğitimler, işe/iş bulmaya yönlendirme, işveren için danışmanlık ve çalışma izni ödemeleri, sosyal beceri geliştirme eğitimleri, işgücü piyasa analizi ve iş ve meslek Türkçesi olacak şekilde 6 alt temaya ayrılmıştır.

Raporlarda istihdama yönlendirme çalışmaları incelendiğinde, hakkında en çok veriye rastlanan alt tema mesleki eğitimler olmuştur. TTPGK2 (s. 4) kodlu rapordaki bilgiler incelendiğinde, Geçim Kaynağını Geliştirme Programı (yeni adıyla Sosyoekonomik Güçlendirme Programı) kapsamında piyasa ihtiyaçlarını karşılamak ve uygun profile sahip insanları işe yönlendirmek amacıyla çeşitli alanlarda mesleki eğitimler düzenlendiği anlaşılmaktadır. Yayın tarihi Mart 2020 olan rapor kapsamında (s. 2) Tekstil Giyim Üretim Teknolojisi alanında toplamda 5.429, Bilişim Teknolojisi alanında 1.897, Güzellik ve Saç Bakım Hizmetleri alanında 3.019, El Sanatları Teknolojisi alanında 4.280, Yiyecek ve İçecek Hizmetleri alanında 2.539 kişiye eğitimler düzenlendiği belirtilmiştir. Sosyoekonomik Güçlendirme Programının kapasitesinin yakın geçmişte artırıldığı bilinmektedir. Bu kapsamda raporların geçmiş tarihli olması sebebiyle, zaman içerisinde proje sayıları ve ulaşılan faydalanıcı sayısı anlamında raporlar kapsamında belirtiler sayıların oldukça üzerinde sayılara ulaşıldığını belirtmekte yarar vardır. Mesleki eğitimler teması ise kendi içinde 4 alt temaya ayrılmaktadır. Bunlar: istihdam odaklı mesleki eğitimler, üretim ve/veya girişimcilik odaklı mesleki eğitimler, Kurs Harcırah Desteği Projesi, Mesleki Harcırah Desteği projesi şeklinde belirtilmiştir.

Şekil 16 Mesleki Eğitimler

İstihdam odaklı mesleki eğitimler temasında çeşitli alanlarda mesleki eğitimler düzenlenerek eğitim sonrasında kursu başarıyla tamamlayan adayların ilgili alanlarda işlere yönlendirildiği projeler incelenmiştir. TTGPK7, TTGPK8, TTGPK9 kodlu mesleki eğitim sonuç raporların değerlendirme ve sonuç bölümlerinde, bu eğitimler aracılığıyla çeşitli uyruklardaki katılımcıların işe yönlendirilmesiyle sosyal entegrasyonlarına katkı sağlandığına ilişkin gözlemlere yer verilmiştir. TTGPK9 kodlu raporda (s. 17) Geçici Koruma ve Uluslararası Koruma kapsamındaki kişilerden ve yerel halktan oluşan 16 kişiye Profesyonel Aşçılık Eğitimi düzenlendiği ve eğitimi başarıyla tamamlayan 12 kişiden 4'ünün işe yerleştirildiği bilgisi paylaşılmıştır. Aynı raporun 11. Sayfasında katılımcıların uyruk dağılımı incelendiğinde %50'sini Türkiye, %38'inin Suriye, %6'sının Afganistan ve %6'sının Irak uyruklu olduğu görülmektedir. TTGPK8'de (s. 18) lojistik elemanı (25 kişi) ve elektrik ark boru kaynakçılığı (26 kişi) alanında toplamda 51 kişiye yönelik düzenlenen mesleki eğitimler neticesinde eğitimi başarıyla tamamlayan 38 kişiden 10'unun işe yerleştirildiği bilgisi yer almaktadır. TTGPK7 kodlu raporda boru tesisatçılığı, otomotiv lastik satış ve servis elemanı, web tasarımı alanlarında toplamda 75 kişiye mesleki eğitim verildiği ve mesleki eğitimleri başarıyla tamamlayan 67 kişiden 13'ünün resmi olarak istihdamının sağlandığı belirtilmiştir. Aynı raporda yer alan grafik verileri incelendiğinde (s. 12) Fas, Irak, Pakistan, Suriye, Türkiye, Türkmenistan ve Mısır gibi çeşitli uyruklara sahip yararlanıcıların mesleki eğitimler aracılığıyla bir araya getirildiği anlaşılmaktadır. Bu sayede mesleki eğitimlerin farklı kültürlerin birbirini tanıması ve sosyal uyumun desteklenmesi açısından önemli uygulamalardan biri olduğu söylenebilir. TTGPK17'de yer alan bir diğer örnek ise (s. 19) Nitelikli Bilişim Personeli Yetiştirme Projesi kapsamında düzenlenen ve ABAP, BASIS, Yönetim Muhasebesi ve Kontrol (CO), Mali Muhasebe (FI) gibi farklı modüllerde verilen SAP eğitimleridir. Eğitimler gerçekleştirilen iş birliği ile SAP Türkiye eğitmenleri tarafından uygulanmıştır. Raporun 20. sayfasında yer alan istatistikler incelendiğinde, katılımcıların %54'ünün 26-30 yaş aralığında, %24'ünün 31-40 yaş aralığında, %22'sinin ise 18-25 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Uyruk dağılımına bakıldığında ise %48'inin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından, %41'inin Suriye, %11'inin ise diğer uyruklu kişilerden oluştuğu tespit edilmiştir. Eğitimlerden sonra çeşitli firmaların insan kaynakları yetkililerinin ve yöneticilerinin katılımıyla kariyer günleri düzenlenmiştir. Projenin istihdam durumu ise

sayfa 22’de %40 olarak belirtilmiştir. TTGPK15 kodlu raporda (s. 9) Türk Kızılay Kayseri Toplum Merkezi (Kayseri TM) tarafından yürütülen bir örnek çalışmada ise Kayseri TM Sosyoekonomik Güçlendirme Programı (SEG) tarafından KUMTEL firması ile düzenlenen iş birliğiyle 18-45 yaş aralığında yer alan 112 erkeğe yönelik montaj elemanı eğitimi düzenlenmiş ve proje sonunda 68 kursiyer KUMTEL firmasında işe yerleştirilmiştir edilmiştir. Bu sayede hem yerel hem de yabancı toplulukların mesleki eğitimler aracılığıyla bir arada yaşama kültürlerinin geliştirildiği ve sosyal uyum bakımından olumlu sonuçlar alındığı ayrıca ifade edilmiştir. Benzer bir çalışma da Gaziantep Toplum Merkezi tarafından yürütülmüş olup TTGPK12’ bu projeye ilişkin verilen detaylarda (s. 12) 18-45 yaş arası toplam 180 erkek yararlanıcıya 9 farklı mavi yaka meslek alanında düzenlenen mesleki eğitimler neticesinde mezun olan 124 kişiden 64’ünün çalışma izninin alındığı ve istihdama yönlendirildiği belirtilmiştir. Bir diğer örnek ise Türk Kızılay’ın göç alanında faaliyet gösteren iki önemli koordinatörlük olan Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü ve Nakit Temelli Destek Programları Koordinatörlüğü iş birliğinde düzenlenen Mutfakta Umut Var (MUV) projesidir. İstihdama teşvikin hedeflendiği ve yararlanıcı bakımından eşit cinsiyet dağılımına sahip olan proje kapsamında NAK1’de (s. 4) paylaşılan veriler ile 122 kişiye ulaşıldığı görülmektedir.

Mesleki eğitimlerin bir diğer çeşidi ise üretim ve/veya girişimcilik odaklı mesleki eğitimler olarak incelenebilir. Bu kapsamda TTGPK2’de ve TTGPK5’te (s.20) SEG Programı tarafından Toplum Merkezlerinde bulunan atölyelerde yöresel gıda, çini, bez çanta, amigurumi, sedef el işlemeciliği vb. alanlarda ürünler üretildiği, üretici kursiyerlerin firmalar ile bir araya getirilmesi noktasında destek sağlandığı ve üretimi yapılan malzemelerin satışı sağlanarak elde edilen gelirlerin firmalar tarafından yararlanıcılara teslim edildiği bilgisine yer verilmiştir. Bu kapsamda üretilen ürünlerden bazılarının TTGPK22 (ahşap oyuncak), TTGPK23 (çini ürünler), TTGPK24 (sedef kakmacılığı ve cam boncuk ürünleri) katalog halinde tüketicilere sunulmuştur. Bir diğer örnek olarak ise Kilis ilindeki göçmenlerden ve yerel halktan oluşan kadınların güçlendirilmesine ilişkin yürütülmüş olan ve fon sağlayıcısının Malteser International olduğu başka bir projede ise TTGPK16’da (s. 8) Kilis Toplum Merkezi tarafından Kilis 7 Aralık Üniversitesi ve Halk Eğitim Merkezi iş birliğinde toplamda 60 kadına doğal

sabun üretimi, gıda üretimi ve filografi alanlarında uygulamalı eğitimler düzenlenerek mesleki beceriler kazanmaları sağlandığı, mesleki eğitimlerden başarıyla mezun olan 30 kadına ise ilgili alanlarda hane içi üretim destekleri sağlanarak ev ekonomisine katkıda bulunmaları sağlandığı belirtilmiştir. Ayrıca ürettikleri ürünleri çevrimiçi kanallarla satabilmeleri için dijital pazarlama eğitimleri sağlandığı ayrıca belirtilmiştir.

Bir diğer bileşen ise uygulaması Nakit Temelli Destek Programları Koordinatörlüğü tarafından yapılan Harcırah Desteği Projeleri olarak seçilmiştir. 19.10.2022 tarihinde <https://platform.kizilaykart.org/tr/khd.html> üzerinden erişim sağlanarak PDF haline dönüştürülen ve kodlamaya dahil edilen KHD1'de; Toplum Merkezlerinde Nisan 2019'da uygulanmaya başlanılan proje kapsamında, Toplum Merkezleri bünyesinde düzenlenen çeşitli mesleki eğitimlerin katılımcılarına teşvik niteliği taşıyan ödemeler yapıldığı ifade edilmiştir.¹²⁴ Bu kapsamda Mayıs 2022 verilerini içeren NAK1 kodlu raporda (s. 3) toplamda 6.697 kişiye ulaşıldığı ve ulaşılan kitlenin %74'ünün kadın, %26'sının ise erkek olduğu paylaşılmıştır. Toplam sosyal yardım tutarı ise 8,9 milyon Türk lirası olarak belirtilmiştir. İlgili raporun 4. sayfasında aynı koordinatörlük çatısında, yaşamını Şanlıurfa ilinde sürdüren toplulukları tarımsal eğitimler aracılığıyla sosyoekonomik anlamda desteklemek adına Mesleki Harcırah Desteği Projesinin yürütüldüğü ve bu kapsamda ulaşılan 155 kişiye toplamda 298 bin Türk lirası ödeme yapıldığı bilgisi yer almaktadır.

Bir diğer alt tema olan işe/iş bulmaya yönlendirme 10 farklı raporda geçmiştir. Faaliyet kapsamında mesleki eğitimlerden başarıyla mezun olan adayların ilgili meslek alanlarında işlere yönlendirildiği TTGPK7, TTGPK8, TTGPK9, TTGPK11, TTGPK12, TTGPK15, TTGPK17, TTGPK18 kodlu mesleki eğitim sonuç raporları gibi örneklerde görülmektedir. Mesleki eğitime ilişkin bir üst paragrafta bu raporlar kapsamında kaç kişinin işe yerleştirildiği bilgisine yer verilmiştir. İşe yönlendirme faaliyetleri ile mesleki eğitimlerden faydalananların eğitimler sonrası işe yönlendirilmesinin yanı sıra, yapılan piyasa analizleri ile boş pozisyonların tespiti, iş arayanlara yönelik bireysel yetkinlik tespiti, profillendirme gibi çalışmalar neticesinde mesleki eğitimlerden

¹²⁴ TTGPK Sosyoekonomik Güçlendirme Programı tarafından yürütülen mesleki eğitimlerin çoğunlukla kurs süresince harcırah destekli bir şekilde devam ettiği bilinmektedir. Bu kapsamda nakdi yardımlar konusunda güçlü bir tecrübeye sahip olan Kızılaykart ekipleri ile ortaklaşa çalışmalar yürütülerek harcırah tutarlarının KHD gibi projeler aracılığıyla kursiyerlere aktarımı sağlanmaktadır.

bağımsız olarak da yönlendirmeler yapıldığı TTGPK5 kodlu raporda yer alan bilgilerle (s. 11) anlaşılmaktadır. Aynı zamanda TTGPK8 kodlu raporun 18. Sayfasında görülen örnekte ise doğrudan işlere yerleştirilemeyen yararlanıcıların İŞKUR iş arayan kayıtlarının oluşturulması noktasında destek sağlandığı ve böylelikle iş bulma kanallarına yönlendirildiği görülmektedir. TTGPK30'da (s. 161) bir yararlanıcının Bursa Toplum Merkezi tarafından düzenlenen dikiş kursunun ardından işe yerleştirilmesine dair bilgiler bir iyi uygulama örneği içinde paylaşılmıştır. Bu tür çeşitli faaliyetler aracılığıyla toplamda 20.668 kişinin kayıtlı istihdama yönlendirildiği 2015-2021 verileri ile hazırlanan TTGPK5'te belirtilmiştir.

Bir diğer tema olan işveren için danışmanlık ve çalışma izni ödemeleri kapsamında ise işverene teşvik kapsamında çalışma izni harç bedellerinin ödenmesi ve bu çalışma izni başvuru süreçlerine yönelik danışmanlık hizmetleri, başvuru için ise ekran desteği sağlanmaktadır. Çalışma izni ödemeleri kapsamında ilgili bakanlık tarafından belirlenen ve işverenlerin ödeme yükümlülüğünde olan çalışma izni harç bedellerinin, TTGPK2 kodlu raporda (s. 9) belirtildiği üzere Program kapsamında ödendiği bilgisi yer almaktadır. TTGPK30'da (s. 161) bir yararlanıcının Bursa Toplum Merkezi tarafından düzenlenen mesleki eğitim sonrasında işe yerleştirilmesi için yararlanıcı ile işveren buluşması gerçekleştirildiği, görüşmenin olumlu sonuçlanmasının ardından işverene çalışma izni başvurusunda danışmanlık desteği sağlandığına ve çalışma izni harç bedelinin Türk Kızılay tarafından karşılandığına ilişkin bir iyi uygulama örneği paylaşılmıştır. İşverene yönelik benzer danışmanlık süreçlerinin ve çalışma izni harç bedeli ödemelerinin çeşitli mesleki eğitim projelerinde de yapıldığı görülmektedir.¹²⁵ TTGPK5 kodlu rapor (s. 11) incelendiğinde 2015-2021 yılları arasında toplamda 10.717 kişinin çalışma izni alındığı ve 8.376 işveren için danışmanlık sağlandığı belirtilmiştir.

Bir diğer bileşen olan sosyal beceri geliştirme eğitimleri ile TTGPK18 kodlu rapordaki bilgiler ışığında (s.16) birlikte çalışma kültürünü aşlamak, yararlanıcıların iş hayatına uyumunu ve sürdürülebilir teşvik etmenin hedeflendiği anlaşılmaktadır. TTGPK2 kodlu raporda (s. 15) eğitimin içeriğine dair bilgiler paylaşılmıştır. Bu kapsamda eğitimin

¹²⁵ TTGPK7, TTGPK8, TTGPK9, TTGPK11, TTGPK12, TTGPK15, TTGPK17 kodlu mesleki eğitim sonuç raporlarında da ilgili danışmanlık süreçlerinin yürütüldüğüne ve çalışma izni harç bedellerinin Toplum Merkezleri aracılığıyla Türk Kızılay tarafından karşılandığına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

konu başlıkları; Türkiye’de iş kanunu ve sosyal haklar, Türkiye’de iş yaşamı ve kültürü, güçlü ve zayıf yönlerin analizi, hayat boyu öğrenme, kariyer planlama, mülakat teknikleri ve özgeçmiş hazırlama şeklinde belirtilmiştir. TTGPK7, TTGPK8, TTGPK9, TTGPK17 kodlu raporlarda mesleki eğitimlere katılan kursiyerlerin de bu destekten yararlandırıldığı örnekler görmek mümkündür. TTGPK5 kodlu raporda (s. 11) 2015-2021 tarihleri arasında ilgili eğitimler aracılığıyla 7.852 kişiye ulaşıldığı görülmektedir.

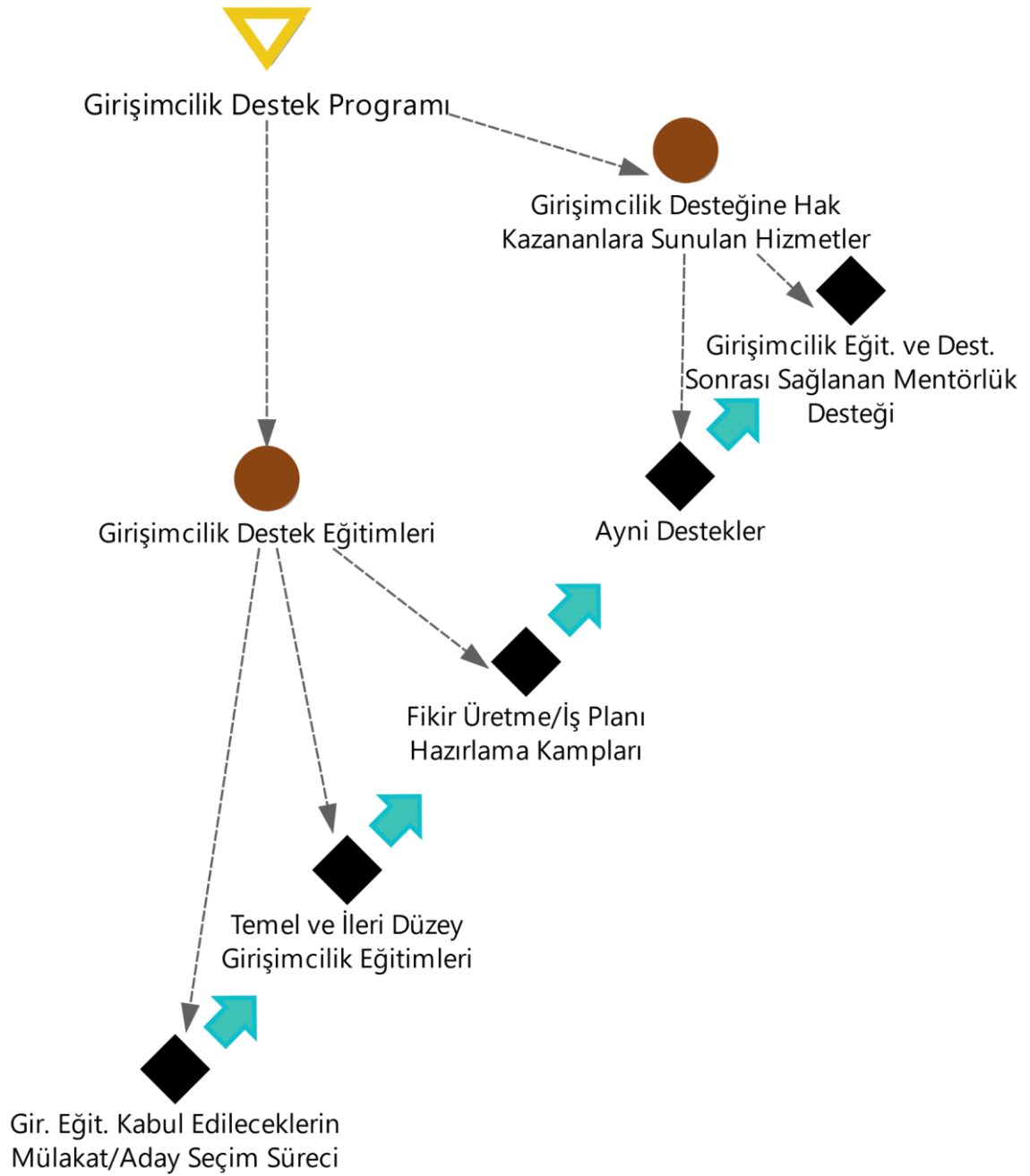
Alt temalardan bir diğeri ise istihdama yönlendirme alt programı kapsamında düzenli olarak yapılan işgücü piyasa analizidir. TTGPK2 kodlu raporda (s. 4) yapılan tanımlamalar incelendiğinde analiz sürecinde izlenen aşamalar şu şekilde özetlenebilir: İlgili analiz süreci arz ve talep olmak üzere çift yönlü yürütülmektedir. Talep analizi vasıtasıyla işgücü piyasalarındaki açık pozisyonların, işveren ihtiyaç ve taleplerinin tespiti yapılmaktadır. Arz yönlü analizde ise iş arayanların geçmiş deneyimleri, sosyal yetkinlikleri ve dil becerilerinin tespiti içermektedir. Arz analizi sonucunda yararlanıcılara kişilik envanteri hazırlanarak profilendirme çalışması yürütülmekte ve yararlanıcılar kendilerine uygun mevcut pozisyonlara yönlendirilmektedir. Yararlanıcıların mevcut pozisyonlar için gerekli nitelikleri taşıyamaması halinde beceri geliştirici mesleki eğitimlere, dil eğitimlerine veya sosyal beceri geliştirme eğitimlerine dahil edilerek kapasitelerinin artırılması, akabinde gerekli yetkinlikler sağlandığında ilgili işlerde istihdamının sağlanması hedeflenmektedir. Gerçekleştirilen bir analiz çalışması neticesinde TTGPK21 kodlu araştırma raporunda Suriyeli göçmenlerin Türkiye’deki durumu ile Türkiye’nin ve Ankara’nın işgücü piyasasına dair veriler sunulmuştur. Ayrıca TTGPK7 (s. 14), TTGPK8 (s. 13) ve TTGPK9 (s. 13) kodlu raporlarda, sektörlerin ihtiyacına cevap verebilmek adına, düzenlenen mesleki eğitimlerin alanlarının belirlenmesinde daha önceden yapılmış olan işgücü piyasa analizlerinin, saha araştırmalarının çıktularına göre belirlendiği görülmektedir.

Konuyla ilgili bir diğeri bileşen olan ve iş ve meslek türkçesi olarak belirlenmiştir. TTGPK32’de (s. 12) MEB’e bağlı faaliyet gösteren Mesleki Eğitim Merkezleri bünyesinde çıraklık eğitimi gören 305 kişiye A2 seviyesinde İş ve Meslek Türkçesi eğitimleri verildiği belirtilmiştir. Yararlanıcıların mesleki terimleri öğrenmelerini hedefleyen İş ve Meslek Türkçesi Eğitimleri ile TTGPK5’de yer alan ifadelerle (s.10) mavi yaka, beyaz yaka ve tarım işçilerine yönelik sektöre göre değişen mesleki Türkçe

eğitimleri modülleri uygulandığı anlaşılmaktadır. 2015-2021 yılları arası verilerle hazırlanan ilgili raporda paylaşılan verilerde toplamda 8.407 kişiye bu alanda eğitimler verildiği saptanmıştır. Katılımcıların cinsiyet dağılımı ise 4.258 kadın ve 4.149 erkek şeklinde belirtilmiştir.

Bir diğer temayı oluşturan girişimcilik destekleri kendi içinde girişimcilik destek programı, hane içi üretim, küçük ölçekli tarım ve hayvancılık destekleri, kooperatifçilik destekleri, e-ticaret ve dijital pazarlama eğitimleri ve destek takip ziyaretleri/ihtiyaç analizi/ek destekler olmak üzere 5 alt temaya ayrılmıştır.

Bu alt temalardan ilki olan Girişimcilik Destek Programına ilişkin sürece ilişkin faaliyetler şema halinde aşağıda paylaşılmıştır.

Şekil 17 Girişimcilik Destek Programı

Türk Kızılay'ın SEG ekibi tarafından yürütülen proje Şanlıurfa, Mersin, Hatay, İzmir, İstanbul, Gaziantep, Ankara, Adana olmak üzere 8 farklı ilde uygulanmıştır. TTGPK13 kodlu raporun 15. sayfasında katılımcı seçim sürecinin nasıl yürütüldüğüne ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Bu çerçevede başvuruların online kanallar aracılığı ile toplandığı, katılımcıların detaylı sorular içeren bir mülakat süreciyle girişimcilik tecrübelerine ve motivasyonlarına göre belirlendiği bilgisi paylaşılmıştır. TTGPK13'te

(s.12-13) yer alan bilgiler incelendiğinde, proje kapsamında temel düzey ve ileri düzey girişimcilik eğitimleri ve finansal okuryazarlık eğitimleri verilen girişimcilik ruhuna sahip olan katılımcılar kendi iş fikirlerini ve planlamalarını eğitimler neticesinde hazırladıkları sunumlar aracılığıyla jüriye sunmuştur. Proje sonunda desteklenmesi uygun görülen, sürdürülebilir iş fikrine sahip olan 97 aday iş fikirlerini hayata geçirebilmek veya işlerinin kapasitesini geliştirebilmek için ilgili alanlarda ihtiyaç duydukları aynı desteklere hak kazanmıştır. Bu aynı destekler ilgili alana dair çeşitli malzeme ve ekipmanları içermektedir. Desteğe hak kazanan adaylara, girişimciliğin en kırılgan aşaması olan ve kuluçka süreci olarak ifade edilen başlangıç safhasında mentorluk destekleri sunulduğu anlaşılmaktadır. Raporun 16. sayfasında yer alan grafikler incelendiğinde eğitimlere katılanların uyruk dağılımının %78 Suriye, %11 yerel halk, %11 diğer uyruklar şeklinde belirtildiği görülmektedir. Cinsiyet dağılımına bakıldığında ise katılımcıların %79'unun erkek, %21'inin ise kadın olduğu anlaşılmaktadır. Raporun 23-56 sayfaları arasında ise desteğe hak kazanan katılımcıların iş fikirlerine ilişkin özet bilgilere yer verilmiştir. Bu bilgiler incelendiğinde destek alanlarının tarım, gıda, moda, hayvancılık, elektronik gibi çeşitli sektörel alanları kapsadığı görülmektedir.

Girişimcilik Destekleri kapsamında değerlendirilen bir diğer alt uygulama ise; hane içi üretim, küçük ölçekli tarım ve hayvancılık destekleridir. Desteklere ilişkin TTGPK14'te (s. 11) yer alan tanımlama, Toplum Merkezlerinin bulunduğu illerde gerçekleştirilen uygulamalar ile, belirli bir alanda becerilere sahip olan ve hane sınırları içerisinde bu alanda üretim faaliyeti gerçekleştirerek gelir elde edebilecek kişilere yönelik malzeme ve ekipman desteklerinin sağlanması, böylelikle küçük ölçekli girişimlerinin desteklenmesi şeklinde özetlenebilir. Raporun aynı sayfasında bu desteklerin çoğunlukla el sanatları, tarımsal üretim, gıda üretimi, biçki dikiş gibi Milli Eğitim Bakanlığı vb. yetkin kurumlarca sertifikalı olarak düzenlenen mesleki eğitim kurslarını tamamlamış yararlanıcılara sağlandığı ve çeşitli sebeplerle iş gücü piyasasına dahil olamayan, iş bulamayan hedef kitleyi güçlendirmek amaçlı uygulandığı görülmektedir. Kültürel sebeplerle kamusal alanda çalışmak istemeyen ve çeşitli incinebilirlik kriterlerini taşıyan kadınların %71'ini oluşturduğu bu uygulama ile kadınların ekonomik hayata katılımının ve güçlendirilmesinin hedeflendiği yine rapor kapsamında ifade

edilmiştir. Aynı zamanda destekler sonrasında yararlanıcıların pazarlama ve ürün geliştirme süreçleri düzenli olarak takip edilmekte ve satış kanallarına erişim noktasında destekler sunulmaktadır. TTGPK30’da (s. 164) yer alan bir iyi uygulama örneğinde Adana Toplum Merkezinin düzenlediği mantar yetiştiriciliği kursuna dahil olan Irak uyruklu bir yararlanıcının, kurs sonrasında Toplum Merkezi tarafından sağlanan destekler ile evinin altında yer alan alanı kiraladığı ve kendisine sunulan desteklerle burada mantar yetiştiriciliğine başladığı, ürettiği ürünleri gerekli izinler dahilinde belediyenin pazar alanlarında satarak gelir elde ettiği görülmektedir. TTGPK16’da ise (s.8) Kilis ilinde yaşayan 30 kadına, doğal sabun üretimi, gıda üretimi gibi alanlarla almış oldukları mesleki eğitimler sonrasında hane içi üretim destekleri sağlandığı, bu sayede ekonomik anlamda kendi kendilerine yetebilirliklerinin desteklendiği ifade edilmiştir. TTGPK14 kodlu raporda ise (s. 20) arıcılık tecrübesine sahip olan ancak birtakım imkansızlıklar sebebiyle bu faaliyeti sürdüremeyen bir kadının ihtiyaç duyduğu malzeme ekipmanlar ile desteklenerek arı ve bal üretimine yeniden başlatılarak ev ekonomisine katkı sağlar hale getirildiği belirtilmiştir. Aynı raporda (s. 22) 2012 yılında Suriye’den Şanlıurfa’ya göç etmek durumunda kalan bir yararlanıcıya 8 koyun 1 koç hibe edilmesiyle sağlanan hayvancılık alanında bir destek örneği de paylaşılmıştır. Desteği alan yararlanıcının süt ve süt ürünleri üretimi yaparak hane ekonomisine katkıda bulunduğu ve bir meslek sahibi olduğu ifade edilmiştir. Bu iyi uygulamalar örneklerden bazıları olsa da destek sağlanan alanlar ve bu kapsamdaki örnekler oldukça fazladır. 2015-2021 yılı arası verileri içeren TTGPK5 kodlu faaliyet raporunda (s. 14) “Hane İç Üretim, Küçük Ölçekli Tarım ve Hayvancılık Üretim Destekleri” kapsamında toplamda 494 kişiye aynı hibeler sağlandığı yararlanıcıların 374’ünün kadın, 120’sinin erkek olduğu bilgisi paylaşılmıştır. Uyruk dağılımına bakıldığında ise 178 kişinin yerel halktan, 298 kişinin Suriye uyruklu bireylerden oluştuğu bilgisi göze çarpmaktadır.

Girişimcilik bir diğer bileşen olarak sunulan kooperatifçilik destekleri ile TTGPK5’te (s. 15) yer alan tanımlamalar dayanışma modelleri olan çeşitli kooperatiflerin ve sosyal girişimlerin farklı kapasite geliştirici uygulamalarla desteklenmesi şeklinde özetlenebilir. TTGPK28 kodlu raporda Türk Kızılay Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü tarafından UNHCR desteğiyle yürütülen “Kooperatif, Kooperatif Girişimi ve Sosyal Girişimler Destek Projesi” ile hizmet sağlayıcı rolü üstlenen S.S.

Genç İşi Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Eğitim Kooperatifi ile il ve kooperatif bazlı ihtiyaç analizleri, izleme değerlendirme çalışmaları, danışmanlık ve mentorluk hizmetleri gibi hizmetlerin sunulduğu belirtilmiştir. TTGPK18’de (s. 16) bu kapsamda Kadın Eller Kooperatifine yönelik markalaşma, patent, malzeme/ekipman ve mentorluk destekleri sağlandığı görülmektedir. TTGPK5 kodlu raporda (s. 15) kooperatifçilik alanında yürütülen uygulamalar ile Toplum Merkezlerinin ilgili ihtiyaç sahibi yararlanıcılarının üretime katılımının, ürün satışının yasal kanallar aracılığı ile yapılması desteklenmesi ve satış mekanizmaları kurularak Toplum Merkezinde yürütülen kurs faaliyetlerinin daha etkin ve sürdürülebilir hale getirilmesi amaçlanmaktadır. Raporun aynı sayfasında bu alanda Eskişehir ilinde bulunan Cemre Kooperatifi iş birliğiyle yerel halktan ve göçmenlerden oluşan kadınlara mesleki beceriler kazandırılarak ürün üretmeleri ve üretilen ürünlerin kooperatif kanalıyla satışı sağlandığı belirtilmiştir. Mesleki kapasite geliştirici eğitimler sırasında ihtiyaç duyulan kursiyer harcırah destekleri ve kurs sarf malzemeleri Türk Kızılay tarafından karşılanmıştır. Adıyaman’da bulunan farklı bir kooperatife (Sınırlı Sorumlu Besni Ekonomik Sosyal Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi) ise tekstil alanında makine/ekipman desteğinde bulunularak kooperatif ile yapılan iş birliğiyle bölgede yer alan yerel halkın ve göçmenlerin üretim ağına katılımı sağlanmıştır. İstanbul’da bulunan Sabiha Gökçen Havaalanı Taşıma ve İşletme Kooperatifinin boş pozisyonlarına uygun profildeki Türk ve yabancı uyruklu ihtiyaç sahipleri yönlendirilmiş ve çalışma izni harç bedelleri Türk Kızılay tarafından karşılanarak kayıtlı istihdamları sağlanmıştır. Bir diğer örnekte ise Bacıyan-1 Meram Kadın Girişim ve Üretim İşletme Kooperatifi ile gerçekleştirilen iş birliğiyle mesleki eğitim kursları sonrasında hane içi üretim destekleriyle desteklenen yararlanıcıların ürettikleri ürünlerin kooperatif üzerinden satıldığı ve elde edilen gelirlerin yararlanıcılara aktarıldığı görülmektedir.

Girişimcilik kapsamında sunulan bir diğer destek ise e-ticaret ve dijital pazarlama eğitimleridir. Bu kapsamda TTGPK5 kodlu raporda (s. 18) kooperatifçilik, girişimcilik ve hane içi üretim gibi alanlarda sunulan desteklerden faydalandırılanlara yönelik internet üzerinden satış gerçekleştirme fikrine sahip olanlara çeşitli mentorluk destekleri, ekipman destekleri, satış platformlarına üyelik destekleri ve eğitimler sağlandığı ifade edilmektedir. TTGPK5 kodlu faaliyet raporunda (s. 14) “Hane İç

Üretim, Küçük Ölçekli Tarım ve Hayvancılık Üretim Destekleri” kapsamında 438 kişiye dijitalleşme, satış, pazarlama, ürün geliştirme konularında kapasite geliştirme eğitimi, 55 kişiye dijital ekipman destekleri verildiği bilgisi paylaşılmaktadır. TTGPK32 kodlu raporda (s. 61-62) yer alan bir eğitim örneğinde dijital ticaret platformları, sosyal medya hesabı oluşturma, reklam planı hazırlama, arama motoru optimizasyonu gibi konu başlıklarını içerecek bir eğitim planı uygulandığı görülmektedir.

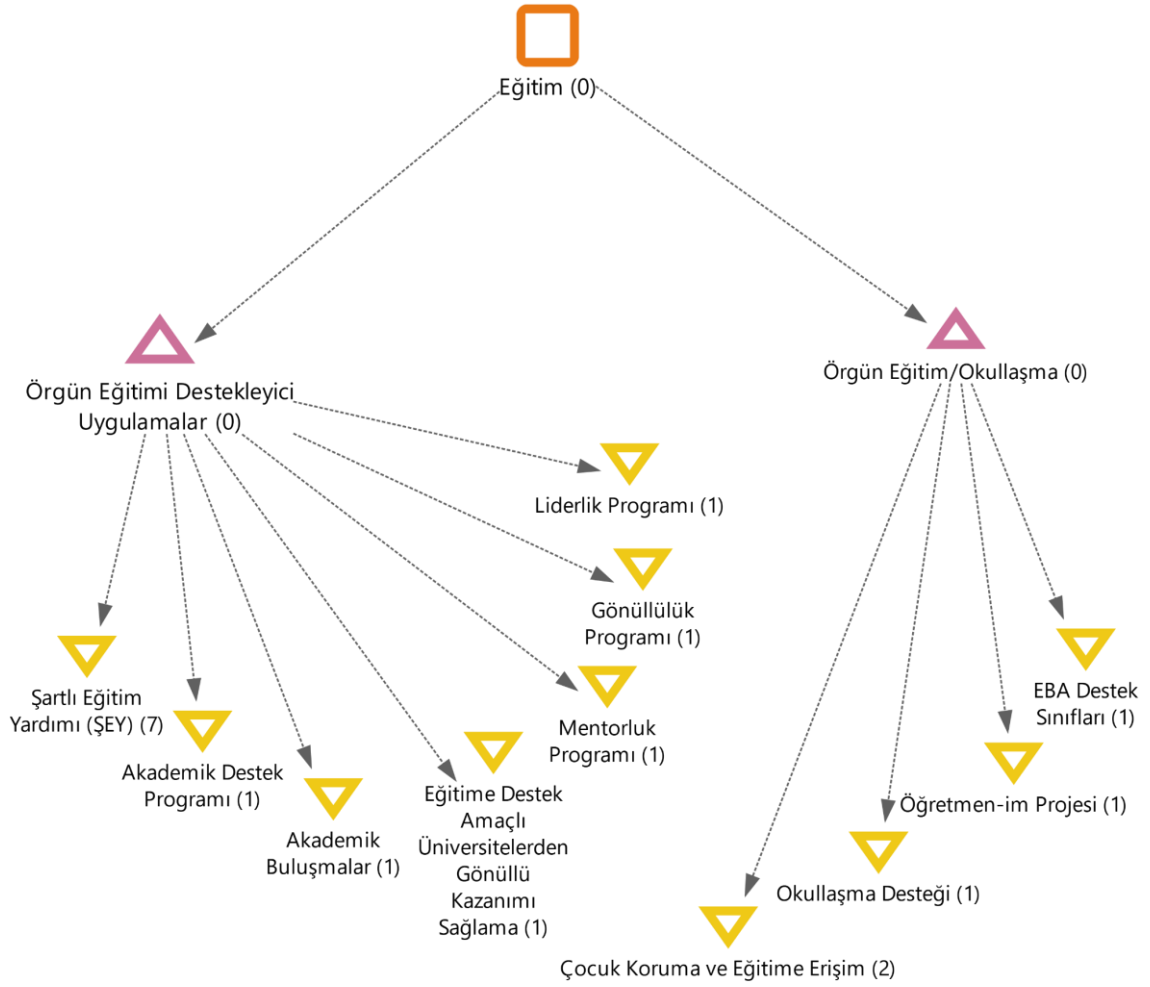
Bir diğer faaliyet alanı ise destek takip ziyaretleri/ihtiyaç analizi/ek destekler olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda girişimcilik desteklerinden sonra yararlanıcıların süreç takibi, ihtiyaçların ve sorunların tespiti yapılmakta olup gerekli hallerde ihtiyaca yönelik uygulamalar, eğitimler veya ek destekler sağlanmaktadır. TTGPK32’de (s. 10-15) yararlanıcılara yüz yüze ziyaretler düzenlenerek ILO iş birliğinde oluşturulan form üzerinden ihtiyaç tespit çalışması gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Bu çalışma neticesinde hem girişimcilik hem de hane içi üretim yararlanıcılarının ihtiyaçlarına yönelik fiyatlandırma ve markalaşma, e-ticaret, pazar analizi vb. konularda girişimcilik eğitimleri, iş ve meslek Türkçesi eğitimleri düzenlenmiştir. Aynı zamanda raporda (s. 13) üretim ihtiyaç duyduğu tespit edilen 20 girişimciye 15.000,00 Türk lirasına kadar aynı destekler sağlanmış ve faaliyetinin sürdürülebilirliğin desteklenmesi amacıyla mentorluk desteği sunulmuştur. Hane içi üretim yararlanıcılarından ihtiyaç durumu tespit edilen 27 kişiye ise 5.000,00 Türk lirasına kadar ilgili alana dair ek malzeme ve ekipman desteği sağlandığı bilgisine yine raporda (s. 14) yer verilmiştir. Raporun aynı sayfasında desteklerin sağlandığı girişimcilerden 14’ünün Suriye uyruklu, 6’sının Türk vatandaşı olduğu; hane içi üretim kapsamındaki desteklerin ise 17 Suriye uyruklu, 9 Türk ve 1 diğer uyruklu kişiye sağlandığı bilgisi paylaşılmıştır. TTGPK32’nin 66. ve 68. sayfasında ziyaretler sırasında kullanılan Destek Takip Formu’na yer verilmiştir. Bu kapsamda yararlanıcıya yöneltilen koronavirüs pandemisindeki ihtiyaca yönelik sorular ve çalışmanın yürütüldüğü dönem göz önünde bulundurulduğunda, sunulan ek desteklerin, pandemi sebebiyle iş piyasalarının durgunlaştığı ve birçok girişimin zarar gördüğü dönemde can suyu niteliğiyle geçmişte verilen destekleyici tamamlayıcı role sahip olduğunu söylemek mümkündür. Raporun 6. sayfasında yer alan pandemi sürecinin etkisini bertaraf etmeye ilişkin amaçlar bu düşünceleri desteklemektedir.

Bir diğ er girişimcilik destekleri modeli olarak ise tarım ve hayvancılık eğitimleri ile iş bulmanın/girişimciliğ in desteklenmesi ele alınmıştır. TTGPK17 kodlu raporun 13. sayfasında yer alan bilgilerle Sosyoekonomik Güçlendirme Programı tarafından yürütölen Tarım ve Hayvancılık Alt Programı kapsamında mantar yetiştiriciliğ i, meyve ve sebze yetiştiriciliğ i, hayvancılık kursları, evde tarımsal üretim, tıbbi ve aromatik bitki yetiştiriciliğ i, temel tarım ve hayvancılık gibi çeşitli alanlarda destekler sunulduğ u anlaşılmaktadır. TTPGK5'te (s. 16) ilgili program kapsamında tarım ve hayvancılık alanında yararlanıcıların bilgi birikimini artırmak amacıyla, Tarım ve Orman Bakanlığı'na bağı lı faaliyet gösteren İl Müdürlükleri, ziraat odaları, üniversiteler vb. kurum ve kuruluşlar ile iş birlikleri geliştirerek uygulamalı eğitimler düzenlendiğ i, eğitimlerden mezun olan kişilerin ise ilgili işlere yönlendirildiğ i veya "Hane İçi Üretim, Küçük Ölçekli Tarım ve Hayvancılık Üretim Destekleri" kapsamında desteklendiğ i ifade edilmiştir. Raporun aynı sayfasında bu alandaki faaliyetlerle toplam 4.355 kişiye ulaşıldığı, bu kişilerden 3.010'unun Suriyelilerden, 1.262'sinin yerel halktan ve 83'ünün diğ er uyruklulardan oluştuğ u belirtilmiştir. TTGPK11 kodlu raporda Hatay ilinde yürütölen bir proje örneğ ine yer verilmiştir. Bu kapsamda hayvancılık alanında 5, tarım alanında ise 17 mesleki eğ itimin düzenlendiğ i ve eğ itimi başarıyla tamamlayan 677 kişiden 142'sinin ilgili alanlarda çalışmak üzere işlere yönlendirildiğ i tespit edilmiştir. Aynı zamanda yararlanıcılar İŞKUR'a yönlendirilerek Tarım ve Orman Müdürlüğü'nün mevzuatı ile gerekli kılınan, tarım işçisi olarak kayıt süreçlerinde destekler sağ lanmıştır. Proje ile düzenlenen mesleki kurs alanlarından bazıları şu şekildedir: Süs Bitkileri Yetiştiriciliğ i, Süt Sığı rı Yetiştiriciliğ i, Büyükbaş Hayvan Bakım ve Yetiştiriciliğ i, Bitki Hastalıkları ve Zararlıları ile Mücadele vb. TTGPK30'da paylaşı lan bir örnekte ise (s. 159) faydalanıcı profilini inceleyen Mardin Toplum Merkezinin hedef kitle olan Suriyelilerin %70'inin kırsal alandan göç etmesi sebebiyle "Küçük Umutlar İle Can Bulan Hayatlar" projesini başlattığı görölmektedir. Proje ile ilgili alanlarda mesleki becerileri artırılan yararlanıcılar, daha sonraki süreçte toprak sahiplerinden alınan tahsis izinleri aracılığ ıyla bu alanlarda üretime yönlendirilmiştir. Bu amaca yönelik 30 haneye meyve-sebze fideleri ve tohumları, kümes hayvanları ve malzemeleri dağı tılmış tır. Mardin Sebze ve Meyve Komisyoncular Derneğ i ile iş birliğ i içerisine girilerek imzalanan taahhüname ile üretilen ürünlerin alım garantisi sağ lanmış ve faydalanıcıların ekonomik hayata katılımı sağ lanmıştır. Bir diğ er örnek ise TTGPK18

kodlu raporda (s. 18) paylaşılan mesleki eğitim projesidir. Bu kapsamda “Organik Reçel ve Marmelat Üretimi”, “Turşu Kurulumu” ve “Ev Tipi Sofralık Zeytin İşleme” alanlarda düzenlenen mesleki eğitimleri tamamlayan ve girişimci motivasyonuna sahip olan 15 kadının Kadın Eller Kooperatifine üye olarak katılımları sağlanmıştır. Hizmet alımı yoluyla kooperatifin ihtiyaçlarına yönelik analiz çalışması gerçekleştirildikten sonra tespit edilen danışmanlık, malzeme ve ekipman konularındaki ihtiyaçlar Şanlıurfa Toplum Merkezi tarafından temin edilmiş ve tutanak ile ilgili kooperatife teslim edilmiştir. Hizmet alınan firma aracılığıyla ise satış ve pazarlama, ürün geliştirme gibi konularda mentorluk desteği sağlandığı ifade edilmiştir. Bu sayede kooperatif bünyesinde üretim faaliyetlerini gerçekleştiren kadınlar yine kooperatif kanalıyla ürünlerinin satışını gerçekleştirmek suretiyle gelir elde etmektedir.

4.2.1.2. Eğitim

Eğitim temasına ilişkin taramalar neticesinde 2 ana tema saptanmıştır. Bunlar örgün eğitimi destekleyici uygulamalar ve örgün eğitim/okullaşma olarak adlandırılmıştır. Örgün Eğitimi Destekleyici Uygulamalar ana teması kendi içinde; Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY), Akademik Destek Programı, akademik buluşmalar, eğitime destek amaçlı üniversitelerden gönüllü kazanımı sağlama, Mentorluk Programı, Gönüllülük Programı ve Liderlik Programı olarak 7 alt temaya ayrılmıştır. Yürütülen uygulamaların bir kısmının doğrudan eğitim ve okula erişim fırsatlarını güçlendirmeye ilişkin iken, bir kısmının ise çeşitli becerileri geliştirici, eğitime verilen önemi artırıcı ve eğitime yönlendirmeyi desteklemek için eğitime teşvik niteliği taşıdığı görülmüştür.

Şekil 18 Eğitim Alanında Yürütülen Faaliyetler

Alt temalardan raporlarda en çok tekrarlanan alt tema olan Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) 7 farklı raporda geçmiştir. 2019 yılının birinci çeyreğinde yayınlanan NAK2 kodlu raporda (s. 2) şartlı ve kısıtlamasız nitelikte bir nakit transfer yapısına sahip olduğu belirtilen ŞEY programıyla, anaokuldan 12. sınıf seviyesine kadar öğrencileri bir ay içerisinde yaptığı devamsızlık 4 günü geçmemek kaydıyla destek sağlandığı ifade edilmiştir. 2022 yılının mayıs ayında yayınlanan NAK1 kodlu Kızılaykart Programlarına ait aylık bilgi notunda (s. 2), Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan çocuklara 2003 yılından beri uygulanan Şartlı Eğitim Yardımının, 2017 senesinin nisan ayından itibaren Türkiye’de bulunan incinebilir yabancı uyruklu çocuklara da uygulanmaya başlandığı belirtilmiştir. Programın fonlayıcılarının Norveç Hükümeti, ECHO, ABD Nüfus, Mülteciler ve Göç Bürosu olduğu, Aile ve Sosyal Hizmetler

Bakanlığı (ASHB), Türk Kızılay, UNICEF ve Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ile ortaklaşa yürütüldüğü bilgisine yer verilmiştir. Ödemelerin çocukların okula düzenli bir şekilde devam etmesi şartına bağlı olan ŞEY Programı kapsamında toplamda 800.839 çocuğa ulaşıldığı ve toplam sosyal yardım tutarının 1.517 milyar Türk lirasına ulaştığı raporun aynı sayfasında belirtilmiştir. NAK12 kodlu raporda ise (s. 19) Temmuz 2018- Temmuz 2019 arası dönem için belirlenen 450 bin çocuğa ulaşma hedefinin 2019 Ocak ayı itibariyle gerçekleştirilmiş olduğu bilgisi paylaşılmıştır. Yayın tarihi 2022'nin mart ayı olan NAK4 kodlu raporda (s. 1) kişi başı aylık yardım tutarları anaokul ve ilköğretim seviyesi kız çocuklar için 60 TL, erkek çocuklar için 55 TL; lise seviyesi kız çocuklar için 90 TL, erkek çocuklar için 70 TL olarak belirtilmiştir. Aynı raporun 2. sayfasında katılımcıların %85,3'ü ile çoğunluğu Suriye uyruklu yararlanıcılar oluşturduğu görülmektedir. Sırasıyla diğer oransal çoğunluğa sahip olanlar ise %8,1 Irak uyruklu, %5 Afganistan uyruklu yararlanıcılardır. Yararlanıcıların okul seviyesine bakıldığında ise %3,7'sinin anaokulu, %42,5'inin ilkokul, %40,2'sinin ortaokul, %12,9'unun lise çağındaki çocuklardan oluştuğu görülmektedir. Hızlandırılmış Eğitim Programı (HEP) kapsamında ise %0,7'lik dilimin yer aldığı belirtilmiştir. NAK11 kodlu raporda (s. 24) ŞEY Programından yararlanan ailelerin %80'inin aynı zamanda SUY Programından yararlandığı belirtilmiştir. Aynı raporun 25. Sayfasında UNICEF Türkiye Temsilcisi Philippe Duamelle, SUY ve ŞEY programı arasında güçlü bir sinerji kurulduğunu, SUY ile beslenme ve kira gibi temel ihtiyaçlara ŞEY aracılığıyla ise eğitim masraflarına odaklanıldığını belirtilmiştir. ŞEY'in ailelerin çocuklarını okula kayıt yaptıрма ve okula devam hususlarında yardımcı olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda TTGPK30 kodlu raporda ise (s. 84) Bağcılar Toplum Merkezine başvuran şiddet mağduru bir kadının tüm çocuklarının ŞEY programına dahil edilerek eğitime devamlarının sağlandığına ilişkin bir örnek paylaşılmıştır. 2 sayfadan oluşan bir kılavuz niteliği taşıyan NAK16 kodlu rapor aracılığıyla ŞEY programından yararlanma kriterleri, başvuru ve kabul şartları oluşturulan senaryolar üzerinden örneklendirilerek detaylarıyla açıklanmıştır.

Örgün eğitim/okullaştırma kapsamında uygulanan programlardan bir diğerinin ise Çocuk Programları Koordinatörlüğü tarafından yürütülen Akademik Destek Programı olduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda ÇPK1'de yer alan bilgiler doğrultusunda (s. 17)

üniversite öğrencisi veya mezunu olan kişilerce sağlanan gönüllü desteklerle dezavantajlı çocuklara yönelik ev ödevi destekleri sunulmaktadır. Gönüllü eğitimlik yapmak isteyen kişilerin projede yer almadan önce gerekli kılınan gönüllü eğitimlerini başarıyla tamamlamış olması gerektiği bilgisi ayrıca belirtilmiştir. 14.08.2022 tarihinde erişim sağlanarak pdf haline getirilen raporun aynı sayfasında yer alan istatistiksel veriler ışığında 16 ilde toplamda 75.091 etkinlik düzenlendiği ve bu etkinlikler aracılığıyla 14.644 yararlanıcıya ulaşıldığı görülmektedir.

Benzer bir faaliyet alanı olan ve Toplum Merkezlerindeki Uyum Programlarınca organize edilen akademik buluşmalar bir diğer temayı oluşturmaktadır. TTGPK3 kodlu raporda aktarılan bilgilerde (s. 7) göçmenlere yönelik yapılan çalışmalara akademik camiyayı da dahil edebilmek, çalışmalara akademik bakış kazandırabilmek ve alanında uzman akademisyenlerin geri bildirimlerini toplayabilmek gibi amaçlarla akademik toplantılar gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Bu kapsamda Gaziantep, Ankara, İstanbul ve Mardin illerinde yer alan Toplum Merkezlerinde Nisan 2020'ye kadar akademik buluşmaların gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

Örgün eğitim/okullaşma kapsamındaki çalışmalara dahil edilen bir diğer faaliyet ise eğitime destek amaçlı üniversitelerden gönüllü kazanımı sağlama olarak belirtilmiştir. Bu kapsamda TTGPK3 kodlu raporda (s. 10) Toplum Merkezlerinin bulunduğu illerdeki üniversiteler ile çeşitli iş birlikleri geliştirildiği, üniversitelerde yapılan sunumlar ve Toplum Merkezleri modeline ilişkin tanıtımlar aracılığıyla gönüllü kazanımlarının sağlandığı belirtilmiştir. İlerleyen süreçte gönüllülerin niteliklerine göre çeşitli eğitimlerden geçerek farklı faaliyet alanlarında görev aldıkları bilgisi raporda verilmiştir. Bu faaliyet aracılığıyla üniversitelerin sosyal hizmet vb. alanlarındaki uygulamaya yönelik derslerde Toplum Merkezlerinde gönüllü olarak faaliyet gösteren öğrencilere Türk Kızılay Toplum Merkezlerinin sahaya dönük yapısı ve çeşitli uygulamaları ile saha deneyimi kazandırılmasının amaçlandığı düşünülmektedir.

Bir diğerk alt tema olan Mentorluk Programına ilişkin, ÇPK1¹²⁶ kodlu rapor incelendiğinde (s. 19) Mentorluk Projesine kapsamında dezavantajlı çocukların rol-model alabilecekleri üniversite öğrencileri/mezunları ile bir araya getirilerek çocukların belirlenen mentorlarını örnek alarak olumlu tutum ve davranış geliştirmelerinin, ihtiyaç duydukları bilgi ve becerileri geliştirme noktasında desteklenmelerinin hedeflendiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda raporun aynı sayfasında toplam 304’ü Suriye uyruklu, 181’i Türk ve 7’si diğerk uyruklardan 492 yararlanıcıya ve toplam 2.292 etkinliğe ulaşıldığı bilgisi paylaşılmıştır.

Diğerk alt tema olan Gönüllülük Programına ilişkin, ÇPK1 kodlu raporda (s. 13) ilgili program ile 14-18 yaş grubundaki ergenlerin gönüllü faaliyetler gerçekleştirebilmeleri adına ihtiyaç duyabilecekleri bilgi ve becerileri edinmelerini sağlamak amacıyla farklılıklara saygı, ekip çalışması, iletişim vb. konularda etkinlikler içeren bir program oluşturulduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda raporun aynı sayfasında toplam 2.867’si Suriye uyruklu 3.798 yararlanıcıya ve toplam 45.499 etkinliğe ulaşıldığı bilgisi paylaşılmıştır.

Son alt tema olan Liderlik Programında ise, ergenlerin çevresindekilerle sağlıklı iletişim kurmalarının, problem çözmeye becerileri ve liderlik vasıfları gibi özelliklerinin geliştirilmesinin hedeflendiği yine ÇPK1 kodlu raporda (s. 10) belirtilmiştir. İlgili programın bütün faaliyet modellerinde ve okul çalışmaları çerçevesinde gerçekleştirilebileceği ayrıca raporun ayrıca belirtilmiştir. Raporun aynı sayfasında program kapsamında toplam 4.278’si Suriye uyruklu, 2.557’si Türk, 190’ı diğerk uyruklu, 773’ü ise uyruk belirtmeyen toplam 7.798 yararlanıcıya ve toplam 32.557 etkinliğe ulaşıldığı bilgisi paylaşılmıştır.

Diğerk ana tema olan Örgün Eğitim/Okullaşma teması altında ise 4 alt tema saptanmıştır. Bu alt temalar sırasıyla çocuk koruma ve eğitime erişim, okullaşma desteği, Öğretmenim Projesi ve EBA destek sınıfları şeklindedir.

¹²⁶ Çocuk Programı Koordinatörlüğünün Twitter’dan paylaştığı verilerine 14.08.2022 tarihinde erişim sağlanarak elde edilen veriler bir araya getirilerek oluşturulan rapor ÇPK1 koduyla adlandırılmıştır. İlgili rapora atıf yapılarak belirtilen veriler bu tarih itibariyle ilgili web sayfasında paylaşılanlarla sınırlıdır.

En çok tekrarlanan alt tema olan çocuk koruma ve eğitime erişim faaliyetlerine ilişkin TTGPK6'da (s. 5) çocuk koruma risklerinin büyük bir kısmının eğitime erişememe sebebiyle meydana geldiği ve çocuklar için güvenli alan anlamında değerlendirilebilecek okulların, koruma risklerinin ortaya çıkmasının engellenmesi veya halihazırda riske maruz kalan çocukların iyilik hallerinin sürdürülebilmesi için yüksek önem arz ettiği vurgulanmıştır. Bu çerçevede TTGPK30'da yer verilen bir iyi uygulama örneğinde (s. 143) okula devam etmeyen, karton ve çöp toplayarak yaşamını sürdüren 14 yaşındaki bir çocuğun vakasının 18 yaşın altında bulunması, eğitim fırsatlarından uzak olması, ailesinden ayrı düşmesi, sokakta çalışması gibi sebeplerle yüksek riskli olarak değerlendirildiği ve çeşitli müdahale planlarının belirlendiğinden bahsedilmiştir. Annesi, babası ve kardeşlerinden ayrı düşen çocuğun birlikte yaşadığı dedesi ve babaannesine çocuk işçiliğinin zararlı yönlerine ilişkin bilgilendirmeler yapılmış ve çocuğun okula kayıt işlemleri için yönlendirmeler yapılarak okul üniformasını ve çeşitli kırtasiye malzemelerini içeren destekler sağlanmıştır. Destekler sonucunda çocuğun okula devamı sağlanarak vaka kapatılmıştır. Çocuğu aile birleşim süreci ABYT programı tarafından takip edilmeye devam edilmiştir. Bu kapsamda alt temada yer alan faaliyetlerin uzun bir süreci kapsayan, çocukların incinebilirlik durumlarının tespitinden itibaren okullaştırılmaları ve çeşitli desteklerle ve yönlendirmelerle psikososyal iyilik hallerinin güçlendirildiği kapsamlı bir müdahale planını içerdiğini ifade etmek mümkündür.

Örgün eğitim/okullaştırma kapsamında bir diğer alt faaliyet ise TTGP Koordinatörlüğü tarafından uygulanan okullaştırma desteğidir. TTGPK6'de (s. 12) detaylarına ve istatistiksel verilerine yar verilen destek kapsamında eğitime erişme anlamında çeşitli aynı desteklere ihtiyaç duyan çocuklara ihtiyaç duydukları kıyafet ve okul/ders materyalleri sağlandığı anlaşılmaktadır. Destek kapsamında 8.931 kişiye ulaşıldığı, sunulan destek malzemelerinin %67'sini kırtasiye ve üniforma desteklerinin, %17'sini bot desteklerinin, %16'sını ise mont desteklerinin oluşturulduğu belirtilmiştir. Desteklerin %56'sının Suriyelilere, %42'sinin yerel halka, %2'sinin ise diğer uyruklardaki ihtiyaç sahiplerine uygulandığı bilgisi raporun aynı sayfasında yer almaktadır.

Öğretmen-im Projesi ise bir diğer alt temayı oluşturmaktadır. TTGPK3 kodlu raporun 10. sayfasında projenin ilk etapta Gaziantep, İstanbul, İzmir, Adana, Şanlıurfa ve Bursa illerinde başlatıldığı, proje kapsamında matematik, Türkçe, kimya ve geometri alanlarında eğitimler verildiği belirtilmiştir.

EBA destek sınıfları ise bir diğer alt bileşen olarak EBA sınıflarına yer verilmiştir. NAK15 kodlu raporda yer alan röportaj verisinde (s. 24-26) pandemi dönemi ile birlikte Milli Eğitim Bakanlığı yönergeleri doğrultusunda koronavirüs öncesinde teknoloji sınıfı olarak kullanılan alanların EBA sınıflarına dönüştürülerek internet erişimi noktasında gerekli imkanlara sahip olamayan çocukların kullanımına açıldığı, çocuklara ders saatlerinde eşlik edilerek anlamakta güçlük çektikleri konularla ilgili destekler sağlandığı ifade edilmiştir.

4.2.1.3. Kadınların Dezavantajlı Konumunu İyileştirmeye Yönelik Destekler

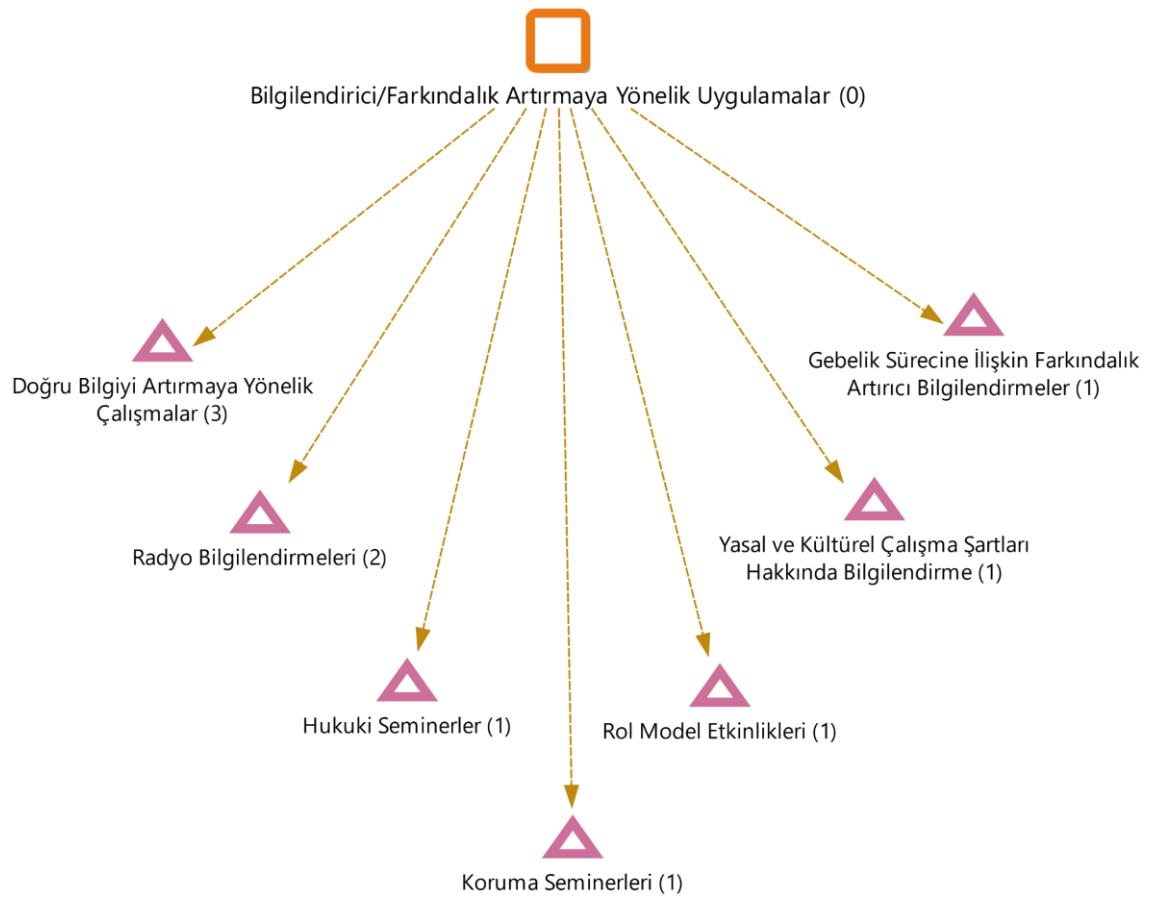
Yapısal entegrasyonun altında yer alan temalardan biri olan kadınların dezavantajlı konumunu iyileştirmeye yönelik destekler bağlamında TTGPK1’de (s. 17) bilhassa cinsiyet ve cinsiyet temelli şiddete karşı tedbirlerin ve reaksiyonların koruma faaliyetleri arasında olduğu belirtilmiştir. TTGPK30 kodlu raporda (s. 83-84) şiddetle mücadele kapsamında şiddetin her türüne yönelik çeşitli müdahaleler yapıldığı, şiddete uğrayan kişilerin tespit edilerek hak ve hizmetlere erişim noktasında desteklendiği ifade edilmiştir. Bununla birlikte önleyici çalışmalar kapsamında şiddet mağdurlarının başvurabilecekleri ve yararlanabilecekleri hizmetlere dair bilgilendirmeler yapılmaktadır. Raporda bu kapsamda özellikle kadına yönelik şiddet ile mücadele çalışmaları yürütüldüğü ifade edilmiştir. İhtiyaçlar doğrultusunda kişilere hukuki danışmanlık, vaka yönetimi, bilgilendirme ve yönlendirme süreçleri uygulandığı belirtilmiştir. Bu kapsamda raporun 84. sayfasında yer alan bir iyi uygulama örneğinde Bağcılar Toplum Merkezi tarafından şiddet mağduru bir kadının darp raporu alma sürecine destek sağlandığı ve sonrasında adli yardım, hukuki danışmanlık, eşlik etme gibi destekler sunulduğu bilgisine yer verilmiştir. TTGPK29’da (s. 11) Sosyoekonomik Güçlendirme Programı tarafından düzenlenen mesleki eğitim kurslarının, kadınların psikososyal iyilik hallerinin artırılmasında, sosyalleşmesinde ve ekonomik anlamda güçlenmesine katkıda bulunduğu ifade etmiştir. Bu tür uygulamaların kadınların

ekonomik bağımsızlıklarında ve işgücü piyasalarına dahil olması noktasında faydalı olduğu düşünülmektedir. TTGPK20’de (s. 17) yer alan insan ticareti mağdurlarına yönelik bir uygulamada ise kadın sığınma evlerine gidilerek çeşitli psikososyal desteklerin sağlandığı ve bu sayede kadınların güçlü yanlarını fark etmelerinin desteklendiği ifade edilmiştir. TTGPK6’da (s. 16) kadın haklarına ilişkin konularının verilen hukuki seminerler kapsamında yer aldığı görülmektedir. TTGPK21 kodlu Suriyeli göçmenlere yönelik işgücü piyasası araştırmasında, kadınların işgücüne katılımının önündeki engellere ilişkin tespitler ve Suriyeli kadınların işgücüne katılımına ilişkin öneriler paylaşılmıştır.

TTGPK30 kodlu raporun 84. sayfasında ise, eşinden şiddet görmesi üzerine Türk Kızılay Bağcılar Toplum Merkezine başvuran 3 çocuk annesi bir kadına eşlik edilerek darp raporu alması, koruma kararı için acil ilk yönlendirmelerin ve müdahalelerin yapılarak güvenliğinin sağlandığını anlatan bir iyi uygulama örneğine yer verilmiştir. Örnekte şiddet gören kadının orta ve uzun vadeli çeşitli müdahaleler ile 1.5 yıl süren bir vaka takibi gerçekleştirildiği, süreç içerisinde kendisine psikososyal destekler, adli süreç takibi, tercüme, hukuki destek ve eşlik etme gibi pek çok destek sağlandığı görülmektedir. Vakanın güvenlik ihtiyacına yönelik acil müdahaleleri takip eden süreçte kadının ekonomik anlamda güçlendirilmesi, çocuğunun çocuk işçiliğinin sonlandırılması, hanenin çocuklarının Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) ile desteklenerek eğitime dahil olmalarının sağlanması gibi bilgilere raporun aynı sayfasında yer verilmiştir. Bu bilgiler ışığında hanenin kendi kendilerine yetebilirliğinin sağlanmasını hedefleyen, oldukça kapsayıcı bir vaka yönetim sürecinin yürütüldüğünü söylemek mümkündür. TTGPK6 kodlu raporda paylaşılan (s. 26) bir diğer vaka örneğinde ise eşinden şiddet görmesi nedeniyle Afganistan’dan Türkiye’ye gelen bir kadının bunun yanı sıra yaşadığı cinsel saldırılara maruz kaldığı tespit edildikten sonra mağdurun acil ihtiyaçlarının çeşitli insani yardımlarla giderilmesinin ardından, ekonomik, sosyal ve psikolojik anlamda güçlendirilmesi için çeşitli destekler sağlandığı görülmektedir. Raporun ilgili kısmında, uzun bir takip sürecini içeren bu tür yardımlarla ihtiyaç sahibinin kendi ayakları üzerinde durabilecek hale gelmesinin hedeflendiği ifadesinin geçmesiyle bu uygulamanın entegrasyonu destekleyici nitelik taşıdığını söylemek mümkündür.

4.2.1.4. Bilgilendirici/Farkındalık Artırmaya Yönelik Uygulamalar

Bilgilendirici/farkındalık artırmaya yönelik uygulamalar teması 7 alt temadan oluşmaktadır. Bu temalar doğru bilgiyi artırmaya yönelik çalışmalar, radyo bilgilendirmeleri, hukuki seminerler, koruma seminerleri, rol model etkinlikleri, yasal ve kültürel çalışma şartları hakkında bilgilendirme ve gebelik sürecine ilişkin farkındalık artırıcı bilgilendirmeler başlıklarıyla oluşturulmuştur.

Şekil 19 Bilgilendirici/Farkındalık Artırmaya Yönelik Uygulamalar

Alt temalardan birini oluşturan doğru bilgiyi artırmaya yönelik çalışmalar TTGPK3'te (s. 17) bahsedildiği üzere toplum içerisinde yaygın olan yanlış düşünce kalıplarını kırmak ve doğru bilgilerin yaygınlaştırılması amacıyla çeşitli topluluklara ve meslek gruplarına yönelik Türk Kızılay Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü çatısında faaliyetlerini yürüten Uyum Programı tarafından uygulanan seminerlere atıfta bulunmaktadır. Bu kapsamda hazırlanan sunum ve video içerikleri ile öğretmenlere, polisler, askerlere, sağlık görevlilerine seminerler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca

göçmenlere yönelik yanlış algıların kırılması amacıyla, “Suriyeli Algısı: Doğru Bilinen Yanlışlar” broşürleri oluşturularak Toplum Merkezleri aracılığıyla dağıtılmıştır. Nisan 2020 tarihinde yayınlanan raporda yer alan veriler ışığında TTGPK3 kodlu raporun 17. sayfasında 2019 senesinin Ekim ayından itibaren toplamda 205 seminerin gerçekleştirilmiş olduğu ve bu seminerler aracılığıyla 7.876 kişiye ulaşıldığı saptanmıştır. Uyum Programı kapsamında yürütülen “Doğru Bilinen Yanlışlar Seminerleri”ne benzer şekilde Türk Kızılay’ın farklı birimleri tarafından da doğru bilgileri artırmaya yönelik çalışmalar yürütülmektedir. Bu kapsamda Kızılaykart Programları (Nakit Temelli Destekler) tarafından koronavirüs döneminde HES kodunun nasıl alınacağına ve HES kodunun geçerliliğine ilişkin doğru bilinen yanlışlar broşür haline getirilmiştir. Bu kapsamda NAK20 kodlu raporda HES kodunun kullanım amaçları, “seyahat izin belgesi” yerine kullanılamayacağı, HES kodunu temin etmenin yolları gibi hususlarda kolaylaştırıcılık sağlanması ve doğru bilginin yaygınlaştırılması amacıyla bilgiler sunulmuştur. Yine benzer şekilde, Covid-19 pandemisi dönemindeki doğru bilgiyi artırmaya yönelik çalışmalardan bir diğeri ise TTGPK19 kodlu raporda yer alan ve pandemiye ilişkin çeşitli hususlardaki yanlış bilgileri düzeltmek amacıyla hazırlanmış broşür çalışmasıdır. “Söylenti-Gerçek” çalışması kapsamında hazırlanan 39 sayfadan oluşan broşür setinin her bir sayfasında öncelikle belirli bir konuya ilişkin bir söylentiye akabinde hemen altında ise gerçek bilgiye yer verilmektedir. Bu söylentilerin konusunu genellikle hastalığın bulaşma yolları, tedavisi ve korunma yollarına ilişkin yanlış algıların oluşturduğu görülmektedir. Çalışma çerçevesinde de çoğunlukla bu konulardaki bilimsel, doğru bilgiler Sağlık Bakanlığı, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), Hastalık Kontrol ve Koruma Merkezleri (CDC) gibi kurumlar kaynak gösterilerek derlenmiştir.

Başka bir tema olan radyo bilgilendirmeleri teması 2 farklı raporda geçmektedir. TTGPK3’te (s. 12) radyo bilgilendirmeleri kapsamında yürütülen faaliyetler Şafak Radyo ile yapılan bir uygulama üzerinden anlatılmıştır. Bu kapsamda Gaziantep Toplum Merkezinin her hafta radyo programına konuk olarak katılması, Türk Kızılay faaliyetleri hakkında bilgilendirmeler yaptığı ifade edilmiştir. Aynı zamanda toplum üyelerinin radyo kanalı vasıtasıyla göç hakkında bilinçlendirilmesi hedeflenmektedir. Radyo programına konuk olanlar Toplum Merkezi personelleri arasından seçilebileceği

gibi, halkın gözünde itibar sahibi olan ve halkı bilinçlendirebilecek nitelikteki kişiler de olabilmektedir. Belirtilen radyo programı ile Türkçe derslerinin de verilebildiği ayrıca belirtilmiştir. Bu hususta düzenlenen “Ana Dil Günü Etkinliği”ne ilişkin detaylar TTGPK30 kodlu raporda (s. 166) paylaşılmıştır. Bu doğrultuda Sosyal Uyum Faaliyetleri kapsamında Anadil Günü olan 21 Şubat’ta Gaziantep Toplum Merkezi Çocuk Dostu Alan katılımcısı olan 20 yararlanıcı ve Türkçe kursu katılımcısı olan 15 yetişkin yararlanıcı Türkiye’de ve Suriye’de ortak yayın yapan bir radyoya konuk olmuştur. Bu radyo programında toplum merkezi yararlanıcıları duygularını hem Türkçe hem de ana dilleri olan Arapça paylaşmış, çocuklar ise Arapça şarkılar söylediği rapor kapsamında belirtilmiştir. Aynı zamanda radyo dinleyicilerinden programa dair oldukça olumlu geri bildirimler alınması üzerine hazırlanan radyo programı her çarşamba günü saat 10.00-11.00 arasında iki farklı radyo kanalında eş zamanlı olarak dinleyicilere sunulmaya devam ettirildiği ifade edilmiştir.

Bilgilendirme ve farkındalık artırmaya yönelik çalışmalarından bir diğeri ise Koruma Programı tarafından yürütülen hukuki seminerlerdir. Hukuki seminerlere ilişkin görev tanımı TTGPK6’dan (s. 14) şu şekilde özetlenebilir. Kişilere hukuki konularda danışmanlık hizmeti sağlanarak, yasal mevzuatlara ve adli mekanizmalara ilişkin farkındalık artırıcı seminerler ile hak ve hizmetlere erişimleri kolaylaştırılmaktadır. Bununla birlikte bilgilendirme ve farkındalık artırma çalışmaları vasıtasıyla; kadına yönelik şiddet, çocuk hakları, başvuru mekanizmaları, insan ticareti, hak ve sorumluluklar, eğitimin önemi gibi konuları içeren çeşitli seminerler ve bilgilendirmeler yapılmaktadır. Bu seminerler kimi zaman alanında yetkin uzmanların katılımıyla düzenlenebildiği gibi, kimi zaman da rol model olabilecek katılımcıların deneyim paylaşımları aracılığıyla da düzenlenebilmektedir. Hukuki seminerlere ilişkin istatistiki verilere TTGPK6 kodlu raporun 15. sayfasında yer verilmiştir. Bu kapsamda 2020’nin Nisan ayında yayınlanan raporda hukuki seminerler aracılığıyla toplamda 33.676 kişiye ulaşıldığı görülmektedir. Konu dağılımı ise aynı raporda aşağıdaki grafik aracılığıyla belirtilmiştir.

Hukuki seminerler konu dağılımı

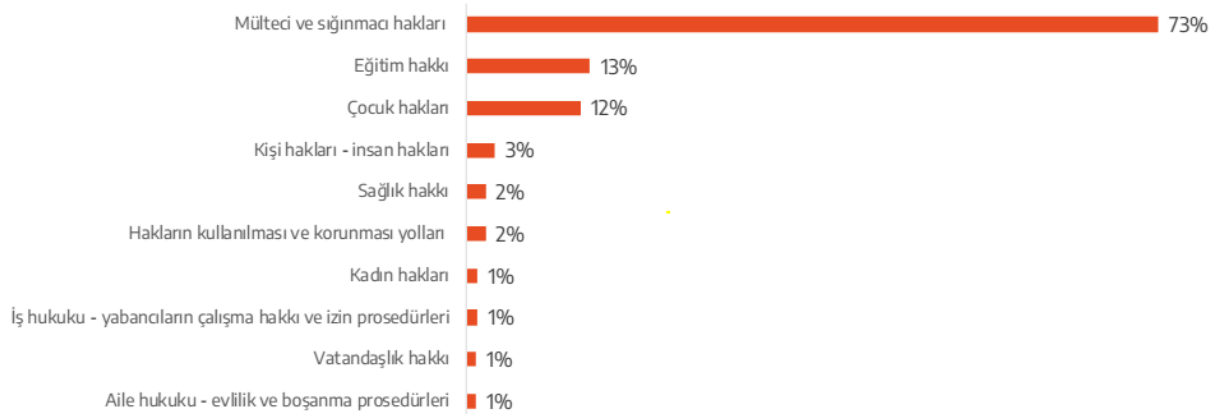
Şekil 20 Hukuki Seminerlerin Konu Dağılımı

Kaynak: Türk Kızılay, Koruma Faaliyet Raporu, 2020, s. 15

Türkiye'nin hukuki mevzuatına, genel haklara ve bu hakları koruyan kanunlara dair düzenlenen farkındalık artırıcı bu seminerler, temel haklara erişim ve sosyal hayat kurallarına entegrasyon anlamında katkıda bulunan önemli bileşenlerdir. Aynı raporda yer alınan verilere istinaden, hukuki seminerlere katılım sağlayanların cinsiyet dağılımı ise 18.336 kişi ile %54 kadın, 15.340 kişi ile %46 erkek olarak belirtilmiştir. Uyruk dağılımı ise 14.992 kişi ile %44 yerel halk, 17.111 kişi ile %51 Suriyeli ve 1.573 kişi ile %5 diğer uyruklara sahip katılımcılardan oluşmaktadır. Yaş dağılımına bakıldığında ise katılımcıların %60'ını oluşturan 20.069 kişinin 18-59 yaş aralığında, ikinci büyük dilimi oluşturan %31'lik kesimin 12-17 yaş aralığında yer aldığı görülmektedir. %7'lik dilimi oluşturan 2.336 kişi 5-11 yaş aralığında bulunmakta olup, kalan %2'lik kısmı oluşturan 645 kişi ise 60 yaş ve üzeri katılımcılardan oluşmaktadır.

Bir diğer alt temayı ise koruma seminerleri oluşturmaktadır. Koruma risklerinin erken tespiti ve haksızlık, istismar, suistimal gibi durumların önlenmesi noktasında incinebilir kitleler tarafından bu riskler ve çeşitli haklar hakkında bilgilere hakim olunması önem arz etmektedir. Benzer şekilde kadına şiddet ve çocuk işçiliği gibi toplumun gündeminde yer işgal eden müdahale konularında toplum üyelerinin farkındalık seviyelerinin artırılması için bu konularda düzenli olarak farklı seminer uygulamalarının yürütülmesi gerekmektedir. İlgili alanda Türk Kızılay tarafından verilen koruma seminerleri ile 2020 yılı Nisan ayında yayınlanan Koruma Programına ilişkin faaliyet

raporunun (TTGPK6) 16. sayfasında yer alan verilere göre koruma seminerlerinden faydalanan toplamda 33.676 kişi vardır. Bu seminerlere katılanların cinsiyet dağılımı incelendiğinde ise %32'lik dilimi erkek katılımcılar oluştururken, kalan %68'lik oranı ise kadın katılımcılar oluşturulmaktadır. Bu oransal dağılım kadınların toplum içerisinde maruz kaldığı koruma risklerinin erkeklerden daha fazla olmasıyla açıklanabilir. Uyrak dağılımına bakıldığında ise %46'sının Suriyeli, %48'inin ise yerel halktan oluştuğu görülmektedir. %6'sını ise diğer uyraktaki kişiler oluşturmaktadır. Koruma seminerlerinden yararlananlar genellikle 18-59 yaş aralığındaki kişiler olarak belirtilmiştir. Bu kişilerin genel katılımcılar arasındaki oranı %79'dur. 12-17 yaş aralığı ise %14'lük dilim ile çoğunluk olarak ikinci sırada gelmektedir. Geriye kalan %6'yı 5-11 yaş arası, %1'i ise 60 yaş ve üzeri yararlanıcılar oluşturmaktadır. Koruma seminerlerinin konu dağılımına aşağıdaki grafikte yer verilmiştir.

Koruma seminerlerinin konu dağılımı

Şekil 21 Koruma Seminerlerinin Konu Dağılımı

Kaynak: Türk Kızılay, Koruma Faaliyet Raporu, 2020, s. 16

Bilgilendirici ve farkındalık artırmaya yönelik uygulamalardan bir diğeri ise rol model etkinlikleridir. Toplum Merkezlerinde Koruma Programı bünyesine yürütülen uygulama kapsamında özellikle okul dışı kalmış, eğitim fırsatlarından uzaklaşmış çocukları olumlu rol modeller ile bir araya getirerek eğitime erişimleri için motivasyonlarını yükseltmek ve deneyim paylaşımı ortamı oluşturmak hedeflenmiştir. Bu kapsamda okul çağındaki çocuk nüfusunun yüksek olduğu Şanlıurfa, Mersin, Hatay, İstanbul ve Gaziantep gibi illerde organize edilen çeşitli rol model etkinlikleri aracılığıyla

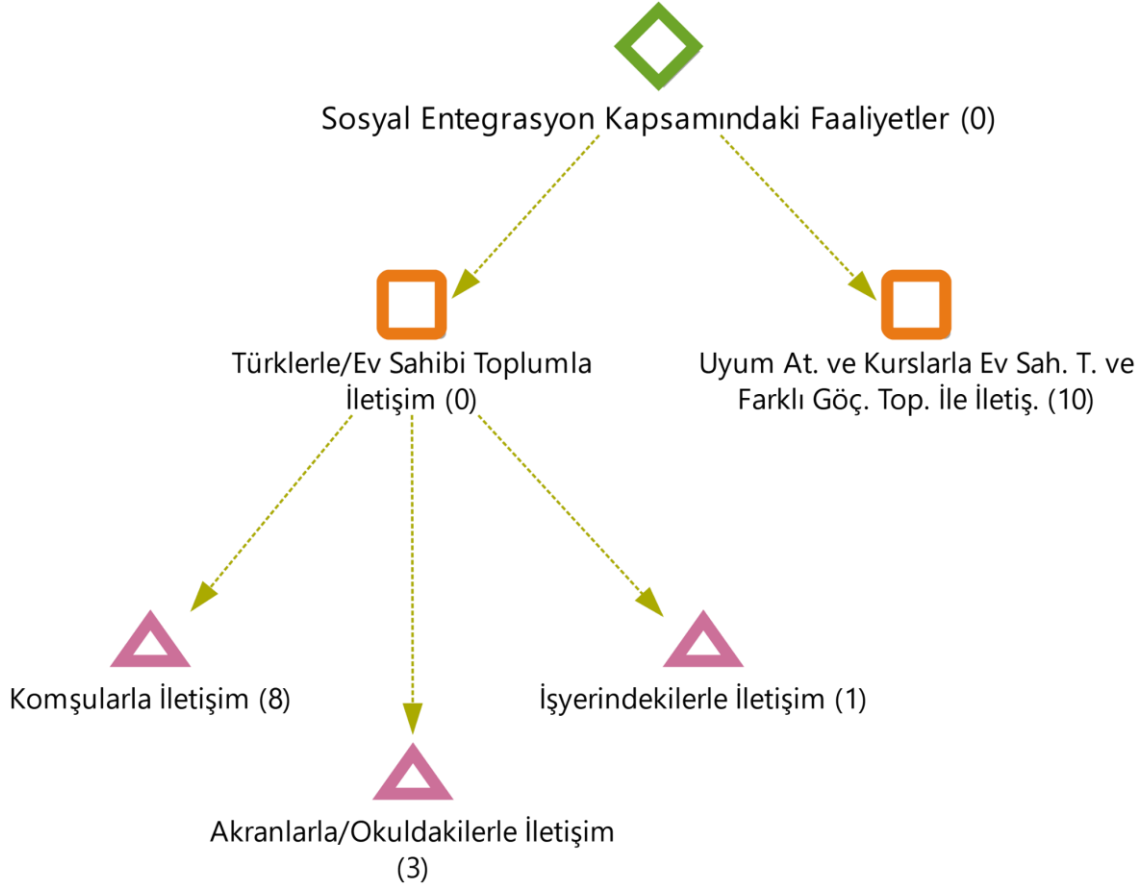
okullaştırma çalışmalarının desteklenmesi hedeflenmiştir. Eğitimin önemi konusunda farkındalık artıran bu uygulamalarda, zorluklara rağmen eğitimlerine devam sağlamış çocuklar ve gençler ile eğitime devamı destekleyen örnek ebeveynler rol model olarak katılım sağlamıştır. Rol Model Etkinlikleri ile ilgili bilgilerin yer aldığı TTGPK6 kodlu raporda (s. 25) lisede yabancı dil bölümünde eğitimine devam eden ve Türk Kızılay Sultanbeyli Toplum Merkezinin gönüllülüğünü yapan Suriyeli bir gencin, deneyimlediği zorlu süreci ve bu zorlu süreci nasıl atlattığını, mevcut üniversite hayallerini Sultanbeyli Toplum Merkezi koruma programı personelleri tarafından tespit edilen eğitimden uzak kalmış çocuklara aktardığı, bu aktarımlarla onlara güç ve umut aşıladığı örnek olarak belirtilmiştir. Aynı raporun (Nisan, 2020) 17. sayfasında yer alan istatistiki verilerde, bu etkinlikler aracılığıyla toplamda 90 kişiye ulaşıldığı, katılımcıların cinsiyet dağılımının 49 kişiyle %54'ünün erkek ve 41 kişiyle %46'sının kadın olduğu görülmektedir. Katılımcıların neredeyse tamamının Suriye uyruklu kişilerden oluştuğu (89 kişi ile %99'luk dilim) etkinliklerde yaş dağılımına bakıldığında, %56'sının 12-17 yaş aralığında, %10'unun 5-11 yaş aralığında, %34'ünün ise 18-59 yaş aralığında olduğu görülmektedir.

Saptanan bu alt temaların haricinde tespit edilen yasal ve kültürel çalışma şartları hakkında bilgilendirme alt temasında, Sosyoekonomik Güçlendirme Programı tarafından yasal ve kültürel çalışma şartlarına ilişkin bilgilendirme faaliyetleri yapıldığı TTGPK2 kodlu raporda (s. 9) görülmektedir.

Son alt tema ise gebelik sürecine ilişkin farkındalık artırıcı bilgilendirmeler olarak belirlenmiştir. TTGPK20 kodlu raporda (s. 17) Bağcılar ve İzmir Toplum Merkezleri örnek gösterilerek, Sağlık ve Psikososyal Destek Programı tarafından, Anne-Çocuk, Anne-Bebek psikoterapötik destek grupları aracılığıyla anneler ile çocukları arasında sağlıklı bağ kurulmasının desteklenmesinin yanı sıra, gebe okulu vasıtasıyla, gebelik süreçlerine ilişkin farkındalık artırıcı bilgilendirme çalışmalarının yürütüldüğü ifade edilmektedir.

4.2.2. Sosyal Entegrasyon

Raporlarda yapısal entegrasyondan sonra en sık rastlanan tema sosyal entegrasyon kapsamındaki faaliyetler olmuştur. Bu tema kendi içinde Türklerle/ev sahibi toplumla iletişim ve uyum atölyeleri ve kurslarla ev sahibi toplum ve farklı göç toplulukları ile iletişim olmak üzere iki alt temaya ayrılmaktadır.

Şekil 22 Sosyal Entegrasyon Kapsamındaki Faaliyetler

İlk tema olan Türklerle/ev sahibi toplumla iletişim, göçmenlerin yerel halk ile iletişim sürecini destekleyici uygulamaları içermektedir. Bu uygulamalar, komşularla iletişim, akranlarla/okuldakilerle iletişim ve işyerindekilerle İletişim şekilde üç alt temada incelenmiştir.

Bunlardan en çok sıklığa¹²⁷ sahip olan komşularla iletişim kapsamında yürütülen faaliyetler, faydalanıcı ilişkilerinin idaresi ve uyum kapsamında uygulamalarda bulunan Sosyal Uyum Programı'nın TTGPK3 kodlu faaliyet raporunda görülmektedir. Bu kapsamda çeşitli uyum atölyeleri ve etkinlikleri ile sosyal uyumun tesis edilmeye çalışıldığı görülmektedir. Düzenlenen uyum atölyeleri ve etkinliklerle farklı uyruklardan göçmenler ve yerel halk bir araya getirilmektedir. Komşularla iletişimi pekiştirebilecek uygulamalardan biri GİGM iş birliğinde düzenlenen uyum mahalle buluşmalarıdır. Raporda (s. 12) GİGM Uyum ve İletişim Dairesi Başkanlığının geliştirmiş olduğu Mahalle Buluşmaları Projesi aracılığıyla göçmen ve yerel toplulukların bir araya getirildiği sosyal ortamların oluşturulması ve mahalle kültürünün güçlendirilmesine yönelik çeşitli aktiviteler, organizasyonlar yapıldığı ifade edilmiştir. Bu doğrultuda Türk Kızılay Sosyal Uyum Programının, GİGM iş birliğinde 4 Mahalle Buluşması gerçekleştirdiği belirtilmiştir. TTGPK3'te yer alan başka bir örnekte (s. 13) Gaziantep Toplum Merkezi tarafından Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Engelsiz Yaşam Merkezi tarafından engelli bireylere yönelik Engelsiz Uyum Atölyesi düzenlendiği anlaşılmaktadır. Bir diğer uygulama ise “Göçle Gelen Lezzetler”dir. Raporun 6. sayfasında yer verilen uygulama ile mutfak atölyelerinde bir araya gelen farklı uyruktan kadınların komşuluk ve dostluk ilişkisi kurmaları, hem yerel hem de göçmenlere ait lezzetlerin bilinirliğinin artırılmasının hedeflendiği belirtilmiştir. Nisan 2020 itibariyle bu kapsamda 95 kişiye ulaşıldığı ayrıca belirtilmiştir. Raporun aynı sayfasında sporun birleştirici ve takım ruhunu güçlendirici özellik taşıması sebebiyle göçmenler ve yerel halk ile spor müsabakaları, takım çalışmalarını içeren futbol-voleybol turnuvaları gibi çeşitli spor aktivitelerinin organize edildiği ifade edilmiştir. Bu kapsamda Nisan 2020 itibariyle toplamda 2.000 kişiye ulaşıldığı ayrıca belirtilmiştir. Bir diğer örnek ise GİGM iş birliğinde düzenlenen uyum eğitimleridir. TTGPK3'te (s. 13) bu kapsamda hayata geçirilen “Kentsel Hayata Uyumun Desteklenmesi Projesi” Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Türk Kızılay ve Dünya Bankası iş birliği ile uygulandığı ve kamplardan şehir yaşantısına geçmek isteyen göçmenlere yönelik uygulanan proje ile çeşitli uyum eğitimleri aracılığıyla sosyal uyum sürecini destekleyici faaliyetler gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Raporun 7. Sayfasında yerel toplum ile göçmen

¹²⁷ Bu kısımdaki kodlamada, aynı raporda farklı faaliyetlerin yer verilmesi sebebiyle “Uyum Faaliyet Raporu”ndan (TTGPK3) birden fazla kez kodlama yapılmıştır. Kodlamalar yapılırken farklı raporlardan kodlama kaygısı güdülmemiştir, dolayısıyla kod sayıları rapor sayısını ifade etmemektedir.

topluluğu ortak tarih ile ilgili konularda buluşturarak bir arada yaşama kültürünü desteklemenin amaçlandığı belirtirmiştir. Bu kapsamda bir örnek sunulurken, 1915 Çanakkale Savaşında şehit düşen yerel ve göçmen aile yakınlarına yönelik üst düzey yönetimin katılım sağladığı ziyaretler gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Raporda (s. 7) Toplum Merkezlerinin yer aldığı il ve ilçelerde bulunan müftülüklerle gerçekleştirilen iş birliği kapsamında hoşgörü ve değerler atölyeleri düzenlendiği, her hafta müftülük yetkilisinin yerel halk ile göçmenlere yönelik belirli hususlarda sohbetler gerçekleştirdiği ifade edilmiştir. Bunlar haricinde, farklı toplulukların birbirlerini daha yakından tanınması, dayanışma ve yardımlaşma kültürünün desteklenmesi, toplumdaki ön yargıların giderilmesi ve hoşgörünün artırılması gibi amaçlarla komşuluk projesinin uygulandığı belirtilen raporda (s. 8) hem yerel hem de yabancı uyruklu katılımcılarla organize edilen çeşitli uyum etkinlikleri (şehir turları, yemek organizasyonları vb.) düzenlendiği ifade edilmiştir. Komşuluk projesi kapsamında 183 kişiye ulaşıldığı belirtilmiştir.

Ev sahibi toplum ile göçmenlerin iletişimi konusunda incelenen bir diğer alt tema ise akranlarla/okuldakilerle iletişimdir. Bu kapsamda ÇPK1 kodlu raporda (s. 8) Çocuk Programları Koordinatörlüğünün alt bileşeni olan Sosyal Uyum Programı kapsamında ergenlerin ve çocukların empati, hoşgörü, dayanışma, sosyal ağ kurma, güven, akranlarla olumlu ilişkiler geliştirme gibi konularda gerekli tutum ve davranışları kazanmaları adına çeşitli faaliyetler yürütüldüğü ifade edilmiştir. Raporun aynı sayfasında, bu amaçla toplamda 306.527 etkinlik ile 112.313 kişiye erişildiği bilgisi paylaşılmıştır. TTGPK20 kodlu raporda ise (s. 13) Toplum Merkezleri içerisinde yer alan çocuk ve genç dostu alanlar ile 4-12 yaş aralığında bulunan çocuklar ve 13-18 yaş aralığında yer alan ergenlerin psikososyal gelişimlerinin desteklendiği ve birtakım koruyucu, önleyici ve geliştirici faaliyetlerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Çocuk etkinlik alanları ile ise Toplum Merkezine gelen yararlanıcıların, hizmet aldıkları sırada çocuklarını emanet edebilecekleri bir yer endişesi yaşamadan ihtiyaç duydukları faaliyetlere aktif katılım sağlayabilmelerinin hedeflendiği belirtilmiştir. Bu alanların çocukların duygusal, zihinsel ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunarak kaliteli zaman geçirmesini amaçladığı da ayrıca belirtilmiştir. Şüphesiz ki çocuk ve gençlere yönelik bu alanlar, farklı kültürel yapıdan gelen göçmen çocuklar ile yerel halktan çocukları

çeşitli etkinlikler vasıtasıyla bir araya getirmesi ile birer uyum ve entegrasyon noktası niteliği taşımaktadır. TTGPK20’de (s. 14) çocuk etkinlik alanları ile toplamda 23.269 çocuğa ulaşıldığı, ulaşılan çocukların cinsiyet dağılımının yüzdesel anlamda eşit olduğu ve katılımcıların %71’inin Suriye, %27’sinin Türkiye, %2’sinin ise diğer uyruklardan olduğu paylaşılmıştır. Ayrıca rapor kapsamında (s. 15) Gölge Öğretmen projesi ile psikolog eşliğinde okulda sorunlarla karşılaşan çocuklarla eşleşme sağlanarak, grup oyunlarına dahil olunduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda üç ay süresince haftada bir kez öğrenci ile birlikte “gölge öğretmen”in derslere girmesiyle rol model olmada ve davranışları düzenlemede 14 çocuğa destek sağlandığı ifade edilmiştir. Bu sayede 3 farklı okulda sıklıkla disiplin kuruluna yönlendirilen öğrencilerin şiddetsiz akran ilişkileri kurmaya yönlendirildiği ve okul kurallarına uyumunun kolaylaştırıldığı ifade edilmiştir. Akran ilişkilerini düzenlemede bir diğer örnek uygulamada Kahramanmaraş Toplum Merkezi’nin gerçekleştirmiş olduğu Arkadaşlık Yeleği Projesidir. Proje kapsamında çocuklara akran ilişkileri ile ilgili oyunlu psikoeğitimler uygulanmıştır. Daha sonra ise “Bir Ol Beraber Ol Arkadaş Ol!” sloganı ile haftanın bazı günlerinde özel tasarlanmış yelekleri giyerek olumlu eylemler sergilemeleri teşvik edilmiştir. Farklı bir örnekte ise (s. 16) akran ilişkilerini oyun yoluyla güçlendirmek amacıyla “İyilik Peşinde” isimli bir kutu oyunu geliştirilmiştir. Yardımlaşma, paylaşma, arkadaşlara iyi davranma, farklılıklara saygı gösterme gibi kurgular ile hazırlanan oyun, çocukları doğru davranışlara yönlendirmeyi amaçlamıştır. TTGPK30’da ise (s. 154) sınırda meydana gelen çatışmadan Hatay’ın etkilenmesinin ardından, sivil halkta oluşabilecek problemleri önlemek adına çeşitli faaliyetlerde bulunan Hatay Toplum Merkezi’nin çocuklara yönelik faaliyetlerinden birinin de; temel değerler, akran zorbalığı, çocuk hakları gibi konuları içeren akran eğitimi düzenlemek olduğu görülmektedir. Aynı raporun 190. sayfasında ise Okulda Oyun Var Projesiyle Kilis Toplum Merkezinin geçici koruma altındaki Suriyelilerden ve T.C. vatandaşlarından oluşan 22 genç gönüllüsünün de katılımıyla oyun alanı yeterli olmayan okullara futbol-basketbol sahası, satranç bölümü, sek sek alanı vb. oyun alanları yaratılarak bir yandan toplumun ihtiyacı karşılanırken öte yandan katkıda bulunan gençlerin sorumluluk bilinçlerinin artırılması ve aralarında kaynaşma ortamı sağlandığı ifade edilmiştir.

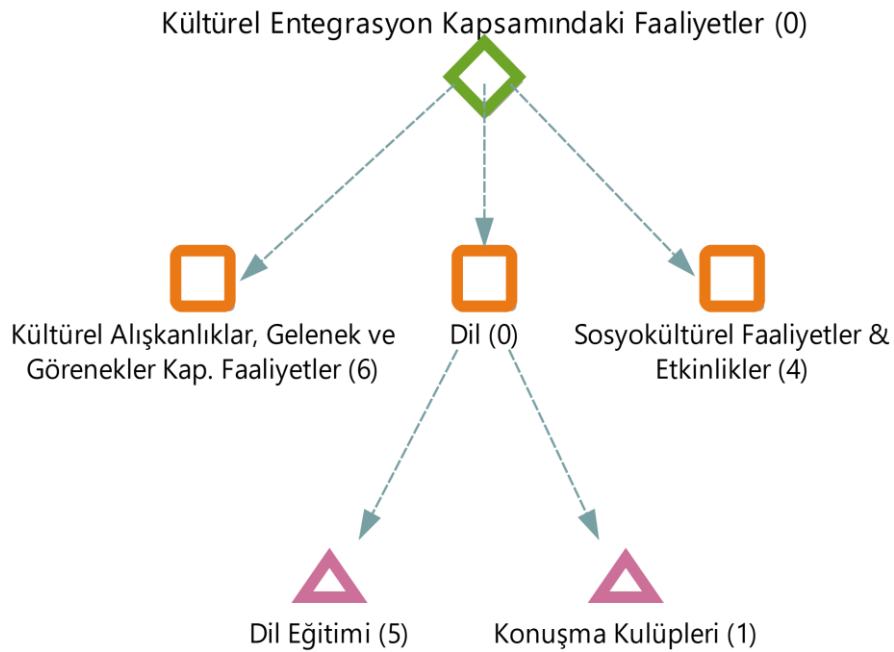
Diğer bir alt tema olarak belirlenen İşyerindekilerle İletişim kapsamında, iş ve çalışma başlığında incelenen iş ve meslek Türkçesi eğitimleri örnek gösterilebilir. Bu eğitimler ile, Türkçe A1-A2 vb. eğitim modüllerinin içermediği mesleki terimleri öğrenen yabancıların iş arkadaşları ve işverenleri ile iletişiminin kuvvetlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda 2015-2021 yılları arası verilerle hazırlanan TTGPK5’de (s.10) paylaşılan verilerde 8.407 kişiye ilgili meslek alanlarında iş ve meslek Türkçesi eğitimleri verildiği saptanmıştır.

Bir diğer temayı oluşturan uyum atölyeleri ve kurslarla ev sahibi toplum ve farklı göçmen toplulukları ile iletişim başlığındaki uygulamalara ilişkin yapılan taramada, Toplum Merkezleri bünyesinde düzenlenen mesleki eğitimlerin, uyum kurslarının ve çeşitli atölye çalışmalarının yalnızca Suriyelileri ve Türk vatandaşlarını buluşturan ortamlar değil, farklı uyruklardan çok sayıda katılımcıyı bir araya getiren ortamlar olduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda TTPGK7, TTGPK9, TTGPK11, TTGPK12, TTGPK15, TTGPK16, TTGPK17, TTPGK18 gibi mesleki eğitim raporlarında yer verilen uyruk dağılımlarında da görülebilecek bu durumun göçmenlerin yerel halkla iletişimine fırsat yaratmasının yanı sıra farklı göç toplulukları ile yaşanacak kültürel temaslara da imkan verdiği anlaşılmaktadır. TTGPK30 kodlu raporda (s. 77) Toplum Merkezlerindeki uyruk çeşitliliği Sultanbeyli Toplum Merkezi üzerinden örneklendirilmiştir. Bu kapsamda Sultanbeyli Toplum Merkezinin yerel halkın yanı sıra, Tacikistan, Suriye, Özbekistan, Kazakistan, İran, Gambiya, Irak, Fildişi Sahili, Doğu Türkistan, Cezayir, Azerbaycan, Afganistan gibi çeşitli uyruklara sahip kişilere hizmet verdiği bilgisine “Kapımız Herkese Açık” başlığı altında yer verilmiştir. Bununla birlikte, TTGPK3’te (s. 5) Sosyal Uyum Programı tarafından gündelik yaşama dair dil pratiklerinin desteklenmesi amacıyla düzenlenen konuşma kulüpleri aracılığıyla, Toplum Merkezlerinde açılan her türlü dil kursunun (Türkçe, Arapça, Farsça, İngilizce vb.) desteklenmesi ve konuşma, dinleme gibi becerilerin geliştirilmesinin hedeflendiği belirtilmiştir. Bu kulüplerin, dil atölyelerinin de yerel toplumdan ve göçmen topluluklardan kişilerin bir araya gelerek iletişim becerilerini geliştirdiği, sosyalleşme sağlayan alanları olarak değerlendirilebilir. Bu tür çeşitli atölyeler, dil kursları, mesleki eğitimler gibi faaliyetlerin, özellikle çoğunlukla kültürel sebeplerle zamanının birçoğunu hane içerisinde geçiren ve sosyal uyum süreçlerine dahil olamayan Suriyeli

kadınların evden dışarı çıkmasında ve sosyalleşmesinde önemli bir kaynak teşkil ettiğini söylemek mümkündür.

4.2.3. Kültürel Entegrasyon

Entegrasyon kapsamındaki uygulamalar incelendiğinde tespit edilen bir diğer ana tema kültürel entegrasyon kapsamındaki faaliyetler olmuştur. Bu kapsamda farklı raporlarda en sık rastlanan kültürel alışkanlıklar, gelenek ve görenekler kapsamındaki faaliyetler temasıdır. Bunu sırasıyla dil ve sosyokültürel faaliyetler & etkinlikler temaları takip etmektedir.

Şekil 23 Kültürel Entegrasyon Kapsamındaki Faaliyetler

Kültürel entegrasyon kapsamındaki faaliyetler temasının alt temalarından biri olan kültürel alışkanlıklar, gelenek ve görenekler kapsamındaki faaliyetler çerçevesinde, kültürel alışkanlıklara dair TTGPK2 kodlu raporda (s. 4) yer alan bilgiler ile istihdama yönlendirme programı kapsamında kültürel çalışma şartlarına ilişkin bilgilendirmeler yapıldığı ifade edilerek (s. 9) Sosyal Beceri Geliştirme eğitimi kapsamında da Türkiye’de İş Yaşamı ve Kültürü konu başlığıyla da (s. 15) bu alanda eğitimler düzenlendiği tespit edilmiştir. Yine düzenlenen çeşitli mesleki eğitimlerde de kültürel alışkanlıklara ilişkin temas noktaları bulunmaktadır. Örnek olarak belirtmek gerekirse

TTGPK9 kapsamında yer alan aşçılık eğitiminin içeriğinin Türk ve Dünya Mutfakları'nı içerecek şekilde oluşturulmasıyla, kursiyerlerin yem yerel hem de yabancı kültürel yeme alışkanlıklarını öğrenebilecekleri bir ortam oluşturulduğunu ve bu durumun kültürel entegrasyon süreçlerini desteklediğini söylemek mümkündür. TTGPK3'te (s. 4) belirtilen, Sosyal Uyum Programı tarafından yerel halkın ve göçmenlerin birbirlerinin tarih ve kültür pencerelerinden bakabilmeleri adına düzenlenen tarih ve kültür sohbetleri ve çeşitli etkinlikler yine kültürel alışkanlıkların öğrenildiği uygulamalar arasındadır. "SUYE-Araştırma Makalesi" isimli raporun öz kısmında (s. 186) İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı tarafından, Milli Eğitim Bakanlığı iş birliğinde geliştirildiği belirtilen Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimlerinin Suriyelilerin yerel toplumla bir arada yaşama kültürünün oluşturulmasına katkı sağlamak amacıyla tasarlandığı ifadesine yer verilmiştir. Ayrıca SUYE programının içeriği oluşturulurken birçok farklı devlet kurumları ile birlikte Kızılay'ın da görüş ve önerilerinin alındığı (s. 198) belirtilmiştir. PDF'e dönüştürülen "SUYE-Twitter Paylaşımları" isimli raporda yer alan Twitter paylaşımlarında, Türk Kızılay yetkililerinin SUYE eğitici eğitimi programına dahil olduğu ve Toplum Merkezinde SUYE kurslarının uygulandığı bilgileri yer almaktadır. Bu veriler ışığında, Türk Kızılay tarafından da desteklenen ve amaçları arasında yabancılara yönelik, Türkiye'nin kültürüne ve tarihine ilişkin bilgilendirme sağlamanın da bulunduğu SUYE eğitimlerini Kültürel Alışkanlıklar, Gelenek ve Görenekler kapsamına dahil etmek yerinde olacaktır. Bu kapsamda "SUYE-Eğitim İçeriği (HBÖGM)" isimli raporda (s. 5-7) eğitimin içeriğine ilişkin bilgiler yer verilmiştir. Bu doğrultuda SUYE eğitimleri aracılığıyla günlük yaşam kuralları, genel nezaket kuralları, toplu yaşam alanlarında uyulması gereken kurallar, Türklere özgü davranış ve uygulamalar, sosyal yaşam kuralları gibi başlıklar altında Türkiye'nin kültürel yapısı ile gelenek ve göreneklere ilişkin bilgiler verildiği ifade edilebilir. Türklere özgü kültürel değerlerin, Türkiye'nin tarihinin, toplumsal yaşama ilişkin çeşitli alanlardaki kuralların öğretilmesini içeren SUYE programı eğitimi alan yabancıların buldukları ülkedeki hakları ve sorumlulukları öğrenip ve bunlara uygun davranması da bir amaç olarak sayfa 2'de belirtilmiştir. Eğitim kapsamında ayrıca medeni kanun, hukuki konular, eğitim ve sağlık olanakları konularında da bilgiler sunulmaktadır.

Dil teması incelendiğinde Türk Kızılay yapıları tarafından düzenlenen dil eğitimleri dikkat çekmektedir. TTGPK5 kodlu raporda (s. 10) Sosyoekonomik Güçlendirme Programı tarafından, yabancı uyruklu yararlanıcıların sosyal uyum sürecini desteklemek ve geçim kaynaklarına erişim noktasında bir engel teşkil eden dil bariyerini ortadan kaldırmak adına temel seviye Türkçe eğitimleri düzenlendiği belirtilmiştir. Bu Türkçe eğitimleri A1-A2-B1-B2-C1 seviyelerinde uygulanabilmektedir. Bu kapsamda 2015-2021 verilerini içeren raporda toplamda 14.308 katılımcı sayısına ulaşıldığı, bunun 9.307'sinin kadın, 5.001'inin ise erkek olduğu ifade edilmiştir. Erkekler çoğunlukla bir işte çalışmaları sebebiyle mesai saatlerindeki dil eğitimlerine dahil olamamaktadır. Bu kapsamda TTGPK1'de (s. 19) Ankara Toplum Merkezi tarafından, erkek yararlanıcıların talebine istinaden 18.00 – 21.00 saatleri arasında Türkçe kursu düzenlediği bir örneğe yer verilmiştir. Sosyoekonomik Güçlendirme Programı tarafından yetişkinlere yönelik uygulanan bu eğitimlerin, Çocuk Programları Koordinatörlüğü tarafından ise benzer modüllerde, Halk Eğitim Merkezleri ile iş birliğinde çocuklara yönelik düzenlendiği görülmektedir. ÇPK1 kodlu raporda (s. 15) bu konuda çocukların dil yetkinliklerini geliştirerek akademik başarılarını artırmak, bunun yanı sıra ev sahibi topluluk ile sosyal uyumlarına katkıda bulunmanın amaçlandığı ifade edilmiştir. Rapor kapsamında bu faaliyetler ile toplamda 7.403 yararlanıcıya ulaşıldığı görülmektedir. Bir diğer örnek ise Nakit Temelli Destek Programları Koordinatörlüğü tarafından düzenlenen Yetişkinler İçin Türkçe Dil Eğitimi Programı'dır. NAK1'de (s. 4) program kapsamında Türkiye'de Geçici Koruma kapsamında değerlendirilen Suriyelilere yönelik Türkçe dil eğitimleri sağlanarak uyum süreçlerine katkıda bulunulduğu ifade edilmiştir. NAK19'da (s. 2) kursiyerlere Kızılaykart hesapları aracılığıyla kursa devam ettikleri süre boyunca iaaşe ödemesi yapılacağı ifade edilmiştir. Eğitimlerin hem yüz yüze hem de internet yoluyla uzaktan verilebileceği de ayrıca ifade edilmiştir. NAK1'de (s. 4) Mart 2019-Haziran 2021 itibariyle bu program kapsamında toplamda 42.082 kişiye ulaşıldığı ve toplamda 26 milyon Türk lirası sosyal yardım ödemesi yapıldığı ifade edilmiştir.

Dil eğitimlerini destekleyici nitelik taşıyan bir diğer uygulama ise Uyum Programı tarafından koordine edilen konuşma kulüpleri'dir. TTGPK3'te (s. 5) bu kulüplerin gündelik hayata dair dil pratiklerinin geliştirilmesi amacıyla, Toplum Merkezlerinde

açılan her türlü dil kursunun (Türkçe, Arapça, Farsça, İngilizce vb.) desteklenmesi ve konuşma, dinleme gibi yetkinliklerin geliştirilmesi için düzenlendiği belirtilmiştir.

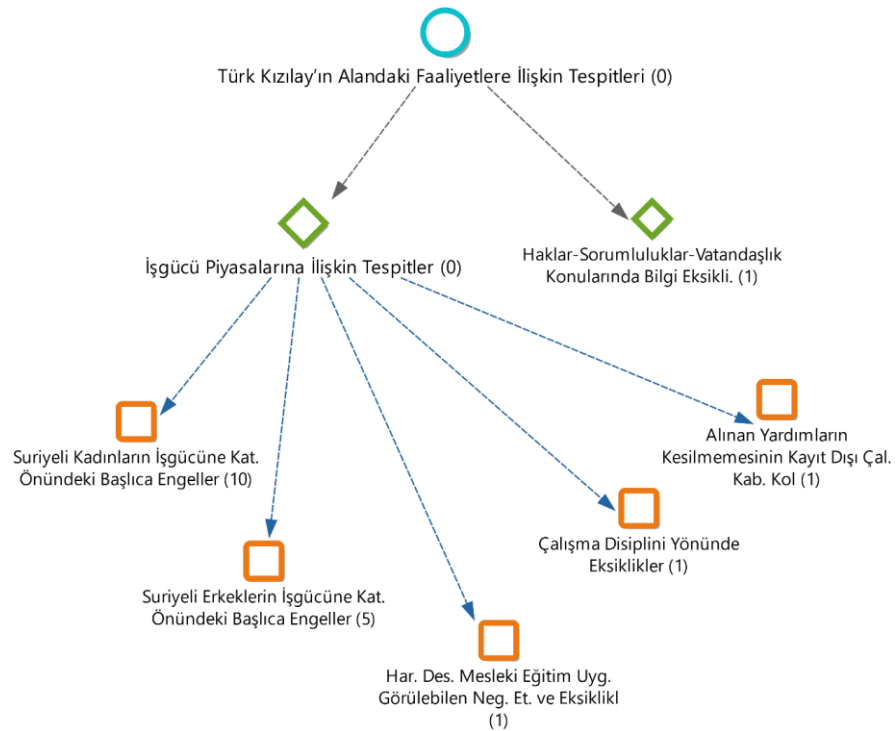
Bir diğer alt tema olan sosyo-kültürel faaliyetler & etkinlikler kapsamında NAK15'te (s. 25) yer alan bilgilerden Çocuk Programları Koordinatörlüğü tarafından, çocukların ve gençlerin önyargılarını bertaraf edebilmek ve empati düzeylerini artırmak gibi amaçlarla düzenlenen çeşitli etkinlikler ile bir yandan fiziksel ve zihinsel gelişimlerinin desteklendiği anlaşılmaktadır. Bu kapsamda 168.266 etkinlik ile 72.481 çocuğa ulaşıldığı ifade edilmiştir. Aynı raporun 24. sayfası incelendiğinde gezi, tiyatro, sinema vb. etkinliklerin bu kapsamda değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Bunlar haricinde, Toplum Merkezlerinde bir arada yaşama kültürünü geliştirmek adına düzenlenen çeşitli uyum atölyelerinin ve etkinliklerin de bu kapsama girdiğini söylemek mümkündür. TTGPK30 kodlu raporda (s. 90) bir arada yaşama kültürünün geliştirilmesi çerçevesinde farklı grupların birbirlerini tanımaları, karşılıklı hoşgörü, empati ve anlayış geliştirmeleri için oldukça çeşitli sosyal uyum atölyeleri, sportif, sosyal ve kültürel etkinlikler düzenlendiği ifade edilmektedir. Bu kapsamda aynı raporun 91. sayfasında yer verilen bir iyi uygulama örneğinde 2017 senesinde İzmir ve İstanbul illerinde bir "Empati Çadırı" inşa edilerek, incinebilir grupların deneyimlediği zorlukları sanal gerçeklik gözlüğü aracılığıyla izlenecek bir hikaye haline getirerek düzensiz göç ile ilgili film gösterimleri yapıldığı bilgisi paylaşılmıştır. Uyum Programı tarafından düzenlenen sosyo-kültürel faaliyetlerin ve etkinliklerin kapsamı oldukça geniş olup, bu alana ilişkin daha pek çok örnek uygulamalar bulunduğunu belirtmek yerinde olacaktır. ÇPK1'de (s. 8) sosyal uyum faaliyetleri kapsamında çocuk ve ergenlere yönelik akran ilişkilerini kuvvetlendirici, empati yeteneği, sosyal ağ kurma, çeşitliliği kabul etme, hoşgörü gibi yetenekleri geliştirici etkinlikler düzenlendiği anlaşılmaktadır. TTGPK3 kodlu raporda yer alan bir örnek uygulamada ise (s. 7) 1915 Çanakkale Savaşında şehit düşen yerel ve göçmen ailelere yönelik üst düzey yönetimin katıldığı ziyaretler gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. ortak kültür tarih buluşma ve seminerleri ismiyle yer verilen bunun gibi faaliyetler ile göçmenleri ortak tarihi konularda buluşturmak, bu konularda sohbet etme imkanı sağlamak suretiyle bir arada yaşama kültürünün desteklenmesi amaçlanmaktadır.

4.2.4. Kimliksel Entegrasyon

Entegrasyon Konusundaki Uygulamalar kapsamında Toplum Temelli Göç Programları, Çocuk Programları ve Nakit Temelli Destek Programları Koordinatörlüklerinin raporları üzerinden yapılan taramalarda kimliksel entegrasyona ilişkin veriye rastlanmamıştır.

4.3. TÜRK KIZILAY'IN ALANDAKİ FAALİYETLERE İLİŞKİN TESPİTLERİ

Raporlar incelendiğinde Türk Kızılay'ın alandaki faaliyetlere ilişkin tespitleri olarak belirlenen tema kapsamında işgücü piyasalarına ilişkin tespitler ve haklar-sorumluluklar-vatandaşlık konularında bilgi eksikliği olmak üzere iki ana tema belirlenmiştir.

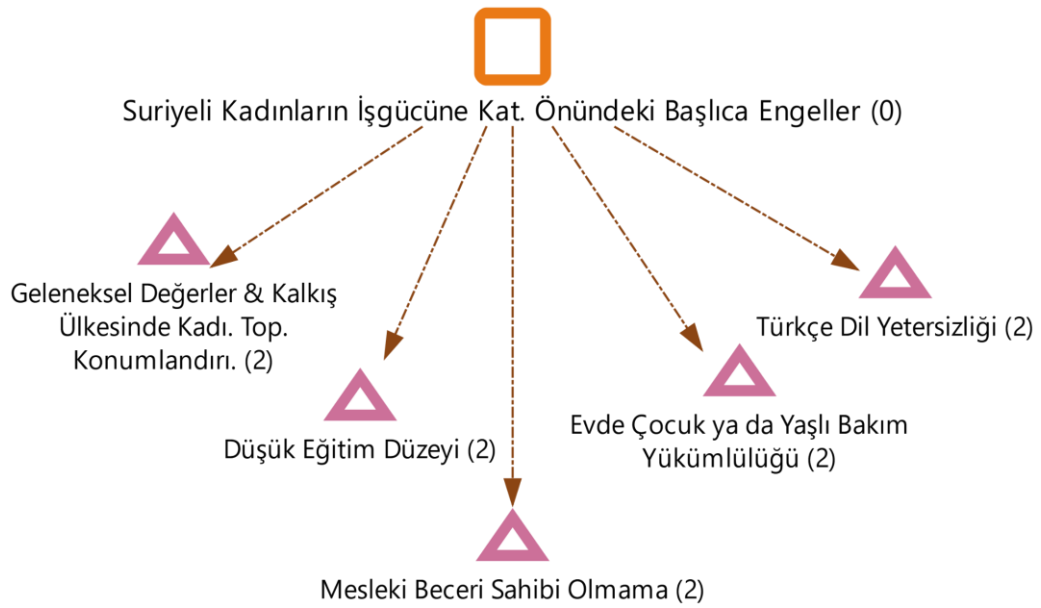

Şekil 24 Türk Kızılay'ın Alandaki Faaliyetlere İlişkin Tespitleri¹²⁸

¹²⁸ Tespit edilen sorunlar ve çözüm önerileri, Türk Kızılay tarafından bu konuda yapılan bir çalışma neticesinde sunulan bir rapor üzerinden toplu olarak paylaşıldığı için bu başlıktaki kodlamalarda kimi zaman aynı raporlardan birden fazla kodlama yapılması gerekmiştir.

4.3.1. İşgücü Piyasalarına İlişkin Tespitler

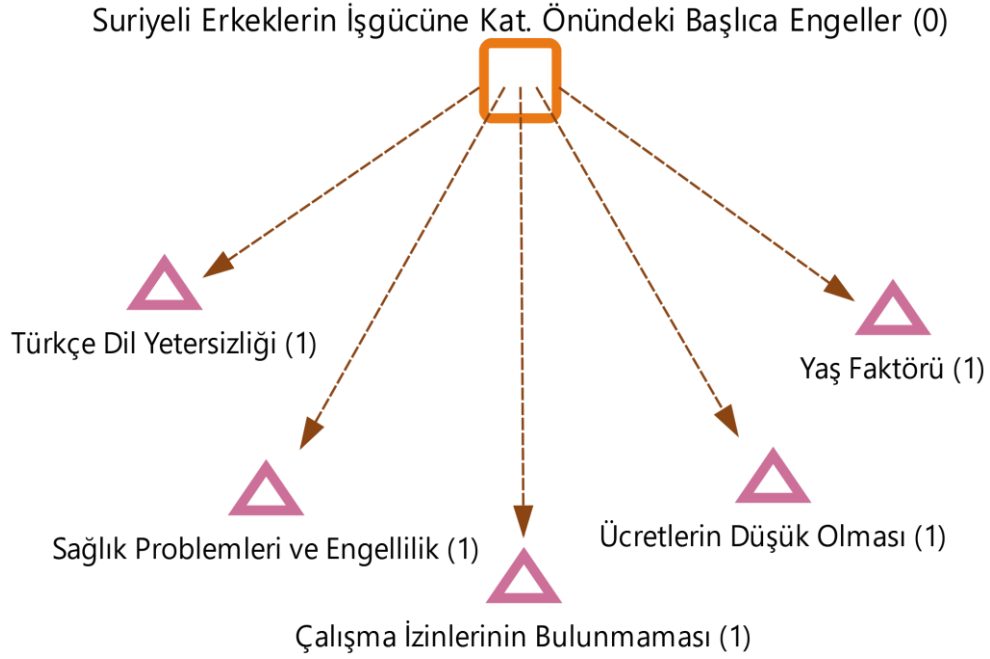
İşgücü piyasalarına ilişkin tespitler teması kendi içerisinde Suriyeli kadınların işgücüne katılımının önündeki başlıca engeller; Suriyeli erkeklerin işgücüne katılımının önündeki başlıca engeller, harcırah destekli mesleki eğitim uygulamalarında görülebilen negatif etkiler ve eksiklikler, çalışma disiplini yönünde eksiklikler, alınan yardımların kesilmemesinin kayıt dışı çalışmanın kabulünü kolaylaştırması olarak belirtilmiştir.

Şekil 25 Suriyeli Kadınların İşgücüne Katılımının Önündeki Başlıca Engeller

Suriyeli kadınların işgücüne katılımının önündeki başlıca engeller TTGPK21’de (s. 16); geleneksel değerler & kalkış ülkesinde kadının toplumsal konumlandırılmaları, düşük eğitim düzeyi, mesleki beceri sahibi olmama, evde çocuk ya da yaşlı bakım yükümlülüğü ve Türkçe dil yetersizliği olarak belirtilmiştir. Bu kapsamda raporun aynı sayfasında Suriyeli erkeklerin, eşlerinin ve kızlarının çalışması konusunda olumlu tavır takınmadığı ifadesine yer verilmiştir. Bunun haricinde raporda kadınların daha çok “kadına özgü işler” şeklinde tanımlanan kuaförlük, öğretmenlik, hemşirelik vb. mesleklerde çalışmasına sıcak bakıldığına vurgu yapılmıştır. Raporun 148. sayfasında kamusal alana çıkış alışkanlığının çok olmamasının kadınların işverenlerle doğrudan ilişki kurmalarını engellediği ve Suriyeli kadınların genellikle dikiş, kuaförlük, gıda üretimi gibi işlerle hane içerisinde üretim ya da hizmet faaliyeti sunmayı tercih ettiği ifade edilmiştir. TTGPK21’de (s. 16) kadınların eğitim seviyeleri arttıkça istihdama

katılımlarının da arttığının saptandığına dair ifade ile konuyla ilgili eğitim önemi vurgulanmıştır. Aynı raporun 16. Sayfasında istihdamın önünde bir engel olarak evde çocuk bakımına ilişkin sayfa 149'da çalışma çağındaki kadınların doğum sıklıklarına atıfta bulunulmuştur.

Şekil 26 Suriyeli Erkeklerin İşgücüne Katılımının Önündeki Başlıca Engeller

Suriyeli erkeklerin işgücüne katılımının önündeki başlıca engeller TTGPK21'de (s. 16); Türkçe dil yetersizliği, hastalık ve engellilik, çalışma izinlerinin bulunmaması, ücretlerin düşük olması, yaş faktörü başlıklarında belirtilmiştir. Raporun aynı sayfasında, eğitim düzeyi yüksek olan ve mühendislik, avukatlık gibi mesleklere sahip olan Suriyeli erkeklerin, kendi vasıflarına göre iş bulamamaları ve diploma denkliklerinin olmaması gibi sebeplerle mesleklerini icra edemedikleri, düz işçi vasfıyla da çalışmak istemedikleri ifade edilmiştir.

Bir diğer unsur ise harcırah destekli mesleki eğitim uygulamalarında görülebilen negatif etkiler ve eksikliklerdir. Bu kapsamda TTGPK21'de (s. 149) Toplum Merkezleri, İŞKUR, Halkevleri vb. kuruluşlar tarafından pek çok kurs düzenlendiği, Bu kapsamda kursiyerlere günlük harcırah desteklerinin sağlandığı belirtilmiştir. Ancak mesleki eğitimlerin hem istihdam edilebilirliği artırma hem de işverenlerin ihtiyaçlarına cevap verme konularında çıktılarının düzenli olarak izleme değerlendirme çalışmalarıyla takip

edilmemesi raporda bir sorun olarak belirtilmiştir. Bu konu ile ortaya çıkar ayrı bir husus olan Suriyelilere yönelik uygulanan bu mesleki eğitimlerin farklı bir geçim kaynağına erişim yöntemi haline geldiğine dikkat çekilerek, sunulan harcırah desteklerinin istihdam edilebilirliği desteklemekten ziyade bir veya birden fazla kursa katılarak aylık düzenli gelir elde etmeye yönlendirdiği ve bu kapsamda getirilecek sınırlandırmaların yüksek önem arz ettiği belirtilmiştir.

Rapor kapsamında bir diğer sorun olarak ise çalışma disiplini yönünde eksikliklere değinilmiştir. Bu konu ile ilgili göçmenlerin genel anlamda yorucu ve uzun çalışma saatlerinden şikâyetçi oldukları, iş yaşamına ilişkin Suriye’de alışmış oldukları koşulların, Türkiye’deki iş piyasasında mevcut olan ek mesai uygulamalarına uyumu zorlaştırdığı sayfa 149’da ifade edilmiştir. Aynı zamanda işverenlerin ifadesine istinaden sayfada Suriyeli çalışanların iş yerine bağlılıkları noktasında problemler olduğu, habersizce işten ayrılma, sözünü tutmama ve devamsızlık gösterme gibi davranışları olduğu belirtilmiştir.

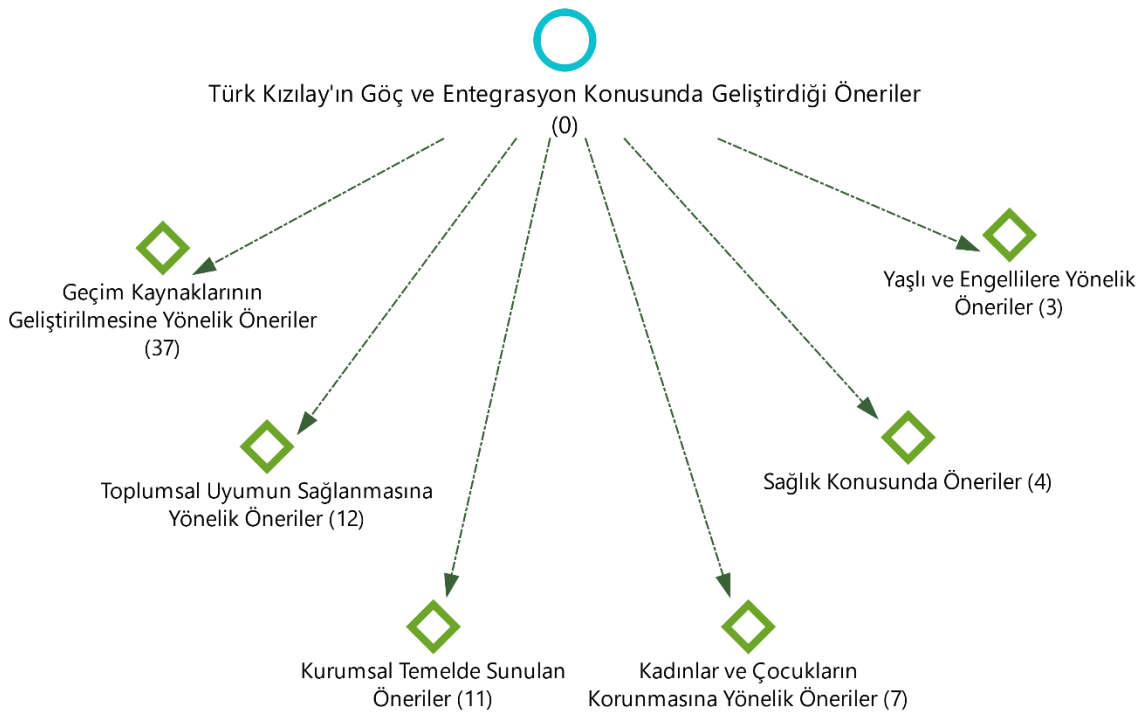
Tespite edilen bir diğer sorun ise alınan yardımların kesilmemesinin kayıt dışı çalışmanın kabulünü kolaylaştırması olarak belirtilmiştir. Bu kapsamda TTGPK21’de (s. 147) Suriyeli nüfusun genellikle nakdi ve aynı yardımlar üzerine kurguladıkları bir geçim stratejisini izlediklerine dair bir tespite yer verilmiştir. Bu kapsamda alınan yardımların kesilmemesinin kayıt dışı istihdamın kabulünü kolaylaştırdığı ifade edilmiştir.

4.3.2. Haklar, Sorumluluklar ve Vatandaşlık Konularındaki Tespitler

Bir diğer ana temayı oluşturan haklar-sorumluluklar-vatandaşlık konularında bilgi eksikliği konusunda ise TTGPK21’de Suriyeli nüfusun vatandaşlık haklarına ilişkin, rol ve sorumluluklara ilişkin bilgi eksikliği bulunduğu ifade edilmiştir. Bu duruma bir Suriyeli gencin “Vatandaş olursam askerlik yapmak zorunda mıyım?” şeklindeki sorusu örnek gösterilmiştir.

4.4. TÜRK KIZILAY'IN GÖÇ VE ENTEGRASYON KONUSUNDA GELİŞTİRDİĞİ ÖNERİLER

Türk Kızılay'ın göç ve entegrasyon konusunda geliştirdiği öneriler incelendiğinde 6 farklı ana tema saptanmıştır. Bunlar: geçim kaynaklarının geliştirilmesine yönelik öneriler, toplumsal uyumun sağlanmasına yönelik öneriler, kurumsal temelde sunulan öneriler, kadınlar ve çocukların korunmasına yönelik öneriler, sağlık konusunda öneriler, yaşlı ve engellilere yönelik öneriler şeklindedir.

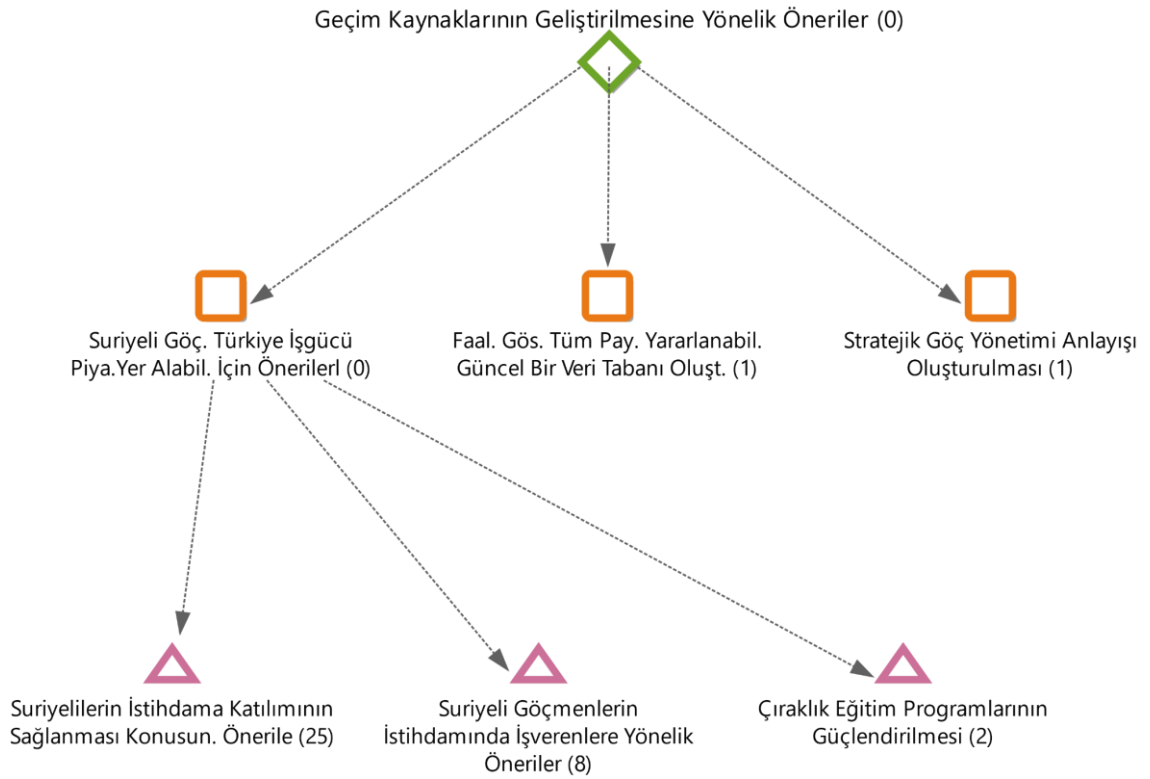

Şekil 27 Türk Kızılay'ın Göç ve Entegrasyon Konusunda Geliştirdiği Öneriler¹²⁹

4.4.1. Geçim Kaynaklarının Geliştirilmesine Yönelik Öneriler

Raporlar incelendiğinde bu çerçevede sunulan geçim kaynaklarının geliştirilmesine yönelik önerilerin genellikle Suriyeli göçmenlerin Türkiye işgücü piyasalarında yer alabilmelerine yönelik öneriler ekseninde şekillendiği tespit edilmiştir.

¹²⁹ Tespit edilen sorunlar ve çözüm önerileri, Türk Kızılay tarafından bu konuda yapılan bir çalışma neticesinde sunulan bir rapor üzerinden toplu olarak paylaşıldığı için bu başlıktaki kodlamalarda kimi zaman aynı raporlardan birden fazla kodlama yapılması gerekmiştir.

Şekil 28 Geçim Kaynaklarının Geliştirilmesine Yönelik Öneriler

Geçim kaynaklarının geliştirilmesine ilişkin sektöre yönelik öneriler kapsamında ise TTGPK21’de (s. 17) geçim kaynaklarını geliştirmeye yönelik uygulamalar geliştirilirken “sosyal yardım” yerine “kalkınma” yaklaşımının göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanmıştır. Konuyla ilgili devlet tarafından alanda sorumlu kuruluşların rol ve sorumluluklarının net bir şekilde belirlenmesi, kamu kurumları ve STK’lar arasında etkin bir koordinasyonun sağlanması, alanda faaliyet gösteren bütün paydaşlara açık güncel bir veri tabanı oluşturulması ve sosyal etki araştırmaları ile program planlamalarının daha etkin hale getirilmesi gibi önerilere yer verilmiştir. Suriyelilerin istihdama katılımının sağlanması konusu incelendiğinde, aynı raporda; göçmenlerin iş disiplinini geliştirici farkındalık artırıcı ve bilgilendirici çalışmaların düzenlenmesi, işgücü piyasalarına dahil olmak isteyen yararlanıcılara sosyal yetkinlik geliştirme imkanlarının sunulması, iş hayatı, işe erişim, yasal haklar, iş arama vb. konularda bilgilendirmelerin yapılması, Suriyeli göçmenlerin yaşadığı diploma denkliği problemlerine yönelik sertifikasyon ve mesleki yeterlilik belgelendirilmesi yapılması, işe girmek isteyen Suriyelilere temel iş sağlığı ve güvenliği konusunda eğitimler düzenlenmesi, göçmenlerin girişimciliğinin desteklenmesi ve

Suriyeli girişimcilerin ilgili yasal mevzuatlara uyum sağlayabilmesi adına desteklenmesi, ustalık ve ele emeği gerektiren işler için mesleki eğitimler ve girişimcilik destekleri sağlanması ve bu kapsamda satış kanalları oluşturma noktasında yararlanıcılara imkanlar sağlanması, özellikle Suriyeli kadınlara yönelik hane içi üretim alanında iş fırsatı yaratılması gibi hususlarda önerilerde bulunduğu (s. 18-19) görülmektedir. Bununla birlikte işverenler yönelik ise; işverenlerin göçmenlere ilişkin olumsuz algılarını giderici önlemlerin alınması, Suriyeli istihdam süreçleri ile ilgili bilgi eksikliklerinin giderilmesi, işverenlere yönelik teşvikler sunulması, yerel ve yabancı işçilerin emeklerinin ücret bazında eşitlenmesi ve işçi-işveren ilişkilerinin geliştirilmesi gibi önerilere yer verilmiştir.

4.4.2. Kurumsal Temelde Sunulan Öneriler

Kurumsal temelde sunulan önerilere ilişkin TTGPK1'de yer alan öneriler (s. 62-63) incelendiğinde sosyal adaleti sağlamak ve toplumsal bir çatışmaya sebep olmamak amacıyla Suriyelilere sunulan kira ve konut şartlarının iyileştirilmesi gibi konularda uygulanan desteklerin toplumdaki bütün yoksul kesime uygulanması gerektiği ifade edilmiştir. Bununla birlikte rapor kapsamında kurumun tanıtılması amacıyla diğer kurum/kuruluşlarla ve STK'larla etkileşimin güçlendirilmesi, kurum personellerinin dil bilmeye dayalı engelleri aşarak Suriyelilerle daha rahat iletişim kurabilir hale gelmesi, kurum personellerinin Arapça eğitimine ağırlık verilmesi ve Arapça bilen daha fazla personelin istihdamının sağlanması, kurum personeli tarafından yapılan ev ziyaretlerinin artırılması ve bu doğrultuda araç ve nitelikli personel sayısında artış yapılması, merkez etkinliklerinin yaygınlaştırılması ve kurumun fiziki kapasitesinin geliştirilmesi gibi öneriler de sunulmuştur.

4.4.3. Toplumsal Uyumun Sağlanmasına Yönelik Öneriler

Toplumsal uyumun sağlanmasına yönelik TTGPK21'de (s. 18) olumlu iletişim kampanyaları aracılığıyla dışlanma ve ayrımcılıkla mücadele edilmesi, mevcut Türkçe dil eğitimlerine yönelik kursların niteliğinin ve yeterliliğinin artırılması, okulu terk etmiş durumda olan Suriyeli gençlerin çıraklık eğitimlerine yönlendirilmesi, Olumlu iletişim kampanyaları aracılığıyla dışlanma ve ayrımcılıkla mücadele edilmesi, T.C.

vatandaşlık bilgisi üzerine eğitimler verilmesi şeklinde önerilerde bulunulmuştur. TTGPK30'da (s. 251) yerel halk ile Suriyeli ailelerin uyum sürecini pekiştirmek ve entegrasyon süreçlerini desteklemek adına uyum etkinliklerinin yapılması önerilmiştir.

4.4.4. Kadınlar ve Çocukların Korunmasına Yönelik Öneriler

Bir diğer alan olan kadın ve çocukların korunmasına yönelik öneriler çerçevesinde, çocuklara yönelik önerilerin kapsamı çoğunlukla çocuk işçiliğinin önlenmesi ve çocukların okula devam edebilmesi için gerekli imkanların sağlanması temelindedir. Bu çerçevede TTGPK1'de (s. 62) çocukların eğitim hayatından kopmaması için ailelerin ekonomik anlamda güçlendirilmesi, çocuk işçiliğinin önlenmesi ve okula devamın sağlanması için ailelerin bilinçlendirilmesi ve eğitim yardımı gibi çeşitli destekleyici mekanizmalar oluşturulması, çocukların göç sürecinde deneyimlediği travmatik olayların etkisini bertaraf edebilmek için psiko-sosyal iyilik halini artırıcı çalışmaların düzenlenmesi gibi önerilere yer verilmiştir. Kadınlara yönelik ise kadınların toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında farkındalıkların artırılması için çeşitli programlar ve eğitimler hazırlanması, farklı alanlarda açılan kurslarla kadınların toplumsal cinsiyet rolleri dışına çıkarılması, kadınların bir takım gelir sağlayıcı etkinliklere dahil edilmesi ve iş hayatında daha görünür kılınması adına çalışmalar yürütülmesi gibi öneriler paylaşılmıştır.

4.4.5. Sağlık Konusunda Öneriler

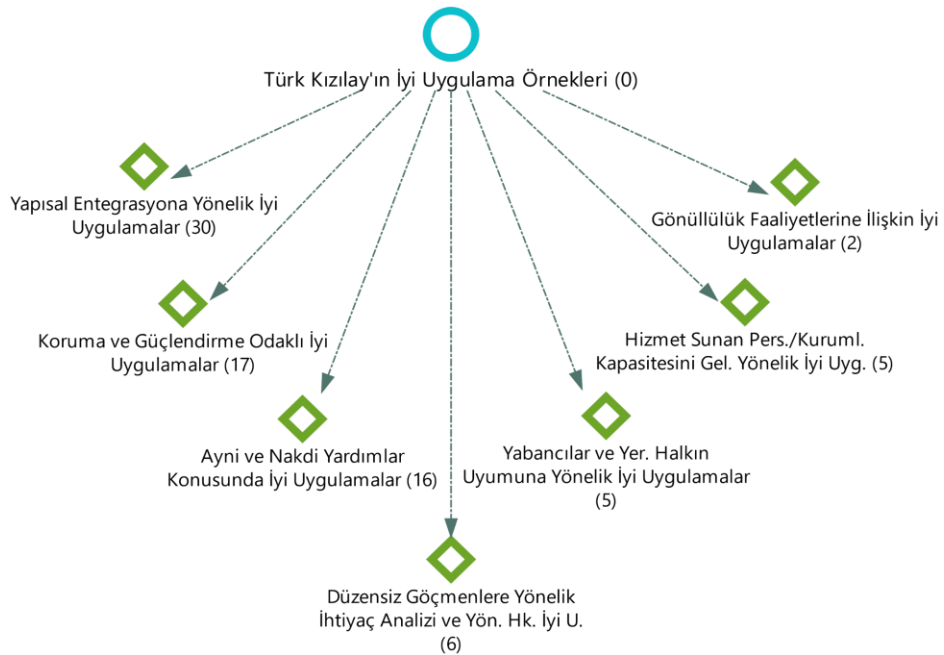
Bir diğer alan olan sağlık konusundaki öneriler kapsamında TTGPK30'da (s. 251) kadın ve üreme sağlığı alanlarında bilgiler sağlayacak çeşitli seminer ve etkinliklerin düzenlenmesi, hijyen kitleri dağıtılması yönünde önerilere yer verilmiştir. TTGPK1'de ise (s. 62-63) sağlık hizmetlerine erişmenin önündeki ekonomik ve dil kaynaklı engellerin ortadan kaldırılmasına yönelik uygulamaların yapılması gerektiği, çalışan erkeklere yönelik psikososyal desteklerin yaygınlaştırılması, aile parçalanması, çatışma gibi çeşitli travmatik olaylara karşı destek programları geliştirilmesi şeklinde önerilere yer verilmiştir.

4.4.6. Yaşlı ve Engellilere Yönelik Öneriler

Yaşlı ve engellilere yönelik öneriler kapsamında ise yine TTGPK1’de (s. 62-63) kurum içi alanların engelli ve yaşlı bireylerin erişimlerini kolaylaştıracak şekilde düzenlenmesi, fiziksel engellilerin hizmetlerden yararlanmalarını kolaylaştırmak amacıyla kurum girişlerine engelli rampası yapılması, yaşlıların kurum faaliyetlerinden daha fazla istifade edebilmeleri için yaşlılara yönelik kursların düzenlenmesi gibi öneriler bulunmaktadır.

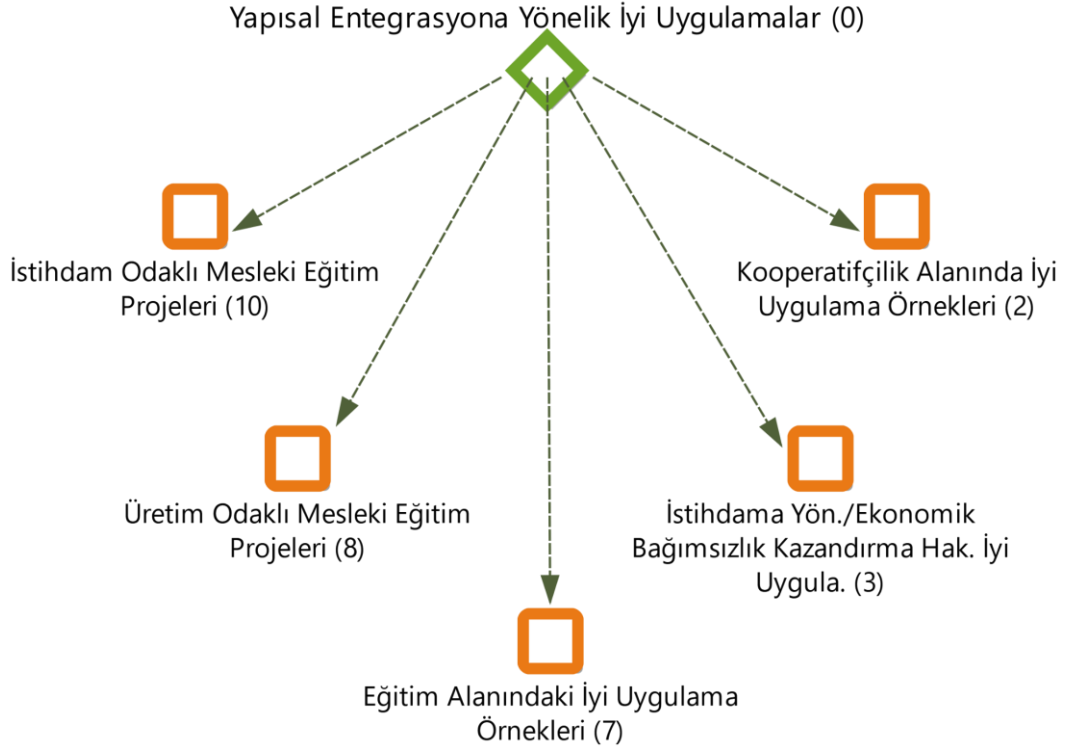
4.5. TÜRK KIZILAY'IN İYİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Raporlarda Türk Kızılay’ın iyi uygulama örneği olarak paylaştığı veya iyi uygulama örneği olarak kabul edilebilecek unsurlar incelendiğinde en çok yapısal entegrasyon hakkında iyi uygulama örneğine rastlanmıştır. Bunu sırasıyla koruma ve güçlendirme odaklı iyi uygulamalar, ayni ve nakdi yardımlar konusunda iyi uygulamalar, düzensiz göçmenlere yönelik ihtiyaç analizi ve yönlendirme hakkında iyi uygulamalar, yabancılar ve yerel halkın uyumuna yönelik iyi uygulamalar, hizmet sunan personel veya kurumların kapasitesini geliştirmeye yönelik iyi uygulamalar ve gönüllülük faaliyetlerine ilişkin iyi uygulamalar takip etmektedir.

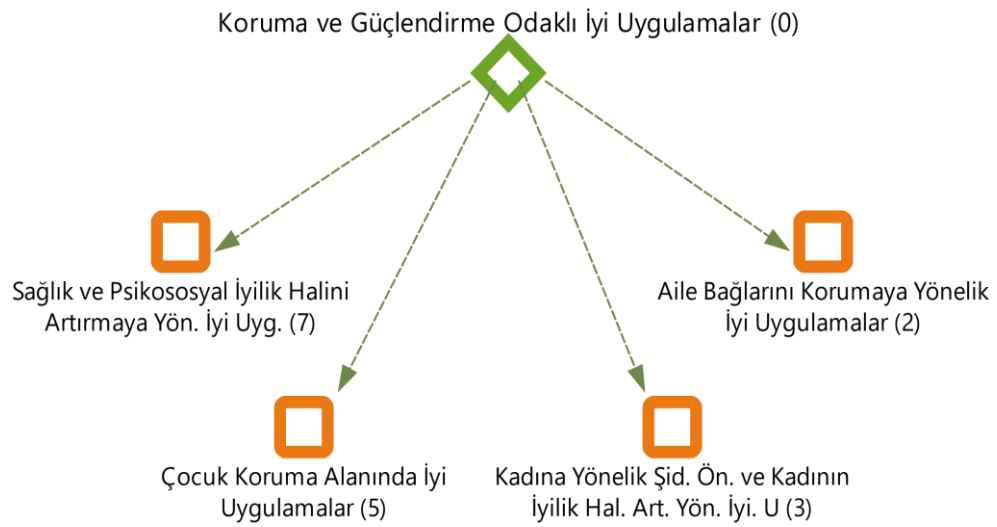
Şekil 29 Türk Kızılay'ın İyi Uygulama Örneklerinin Dağılımı

İyi uygulamalar tekrara düşmemek için burada yeniden verilmemiş olup, konularına göre dağılımının görülebilmesi için şemalar halinde sunulmuştur. Bunun yerine raporlarda tespit edilen iyi uygulamalar, bulgular kısmında ilgili oldukları faaliyetlere ilişkin başlıklar altında, tarif edilen faaliyetlere örnek sunmak adına paylaşılmıştır.

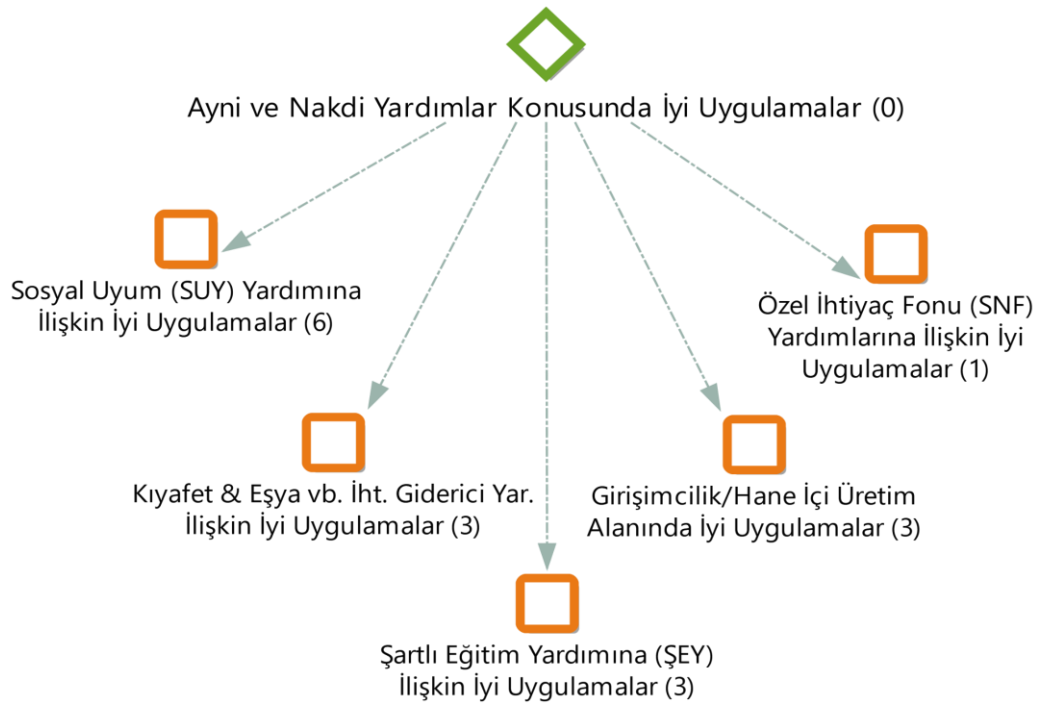
Şekil 30 Yapısal Entegrasyona Yönelik İyi Uygulamalar

En sık tekrara rastlanan yapısal entegrasyona yönelik iyi uygulamalar kendi içinde sırasıyla istihdam odaklı mesleki eğitim projeleri, üretim odaklı mesleki eğitim projeleri, eğitim alanındaki iyi uygulama örnekleri, istihdama yönelik/ekonomik bağımsızlık kazandırma hakkında iyi uygulamalar ve kooperatifçilik alanında iyi uygulama örnekleri olarak 5 başlığa ayrılmaktadır.

Şekil 31 Koruma ve Güçlendirme Odaklı İyi Uygulamalar

Bir diğer ana tema olan koruma ve güçlendirme odaklı iyi uygulamalar ise; sağlık ve psikososyal iyilik halini artırmaya yönelik iyi uygulamalar, çocuk koruma alanında iyi uygulamalar, kadına yönelik şiddeti önleme ve kadının iyilik halini artırmaya yönelik iyi uygulamalar ile aile bağlarını korumaya yönelik iyi uygulama örnekleri şeklinde sıralanmıştır.

Şekil 32 Ayni ve Nakdi Yardımlar Konusunda İyi Uygulama Örnekleri

Aynı ve nakdi yardımlar konusunda iyi uygulamalar incelendiğinde ise tespit edilen alt temalar sosyal uyum (SUY) yardımına ilişkin iyi uygulamalar, kıyafet ve eşya vb. ihtiyaçları giderici yardımlara ilişkin iyi uygulamalar, şartlı eğitim yardımına (ŞEY) ilişkin iyi uygulamalar, girişimcilik/hane içi üretim alanında iyi uygulamalar, özel ihtiyaç fonu (SNF) yardımlarına ilişkin iyi uygulamalar şeklinde sıralanmaktadır.

İyi uygulama örneklerine konu bütünlüğünü sağlamak adına bulgular içerisindeki ilgili başlıklarda yer verildiği için tekrara düşmemek adına iyi uygulama örneklerine ilişkin aynı içerikler burada verilmemiştir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Uluslararası Kızıllaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC) ve farklı ülkelerde kendisine bağılı olarak faaliyet gösteren 192 Ulusal Kızıllaç ve Kızılay Derneğı her yıl milyonlarca göçmene ve yerinden edilmiş insana temel ihtiyaçlarına erişmeleri, hayatlarını ve geçim kaynaklarını yeniden inşa etmeleri için yardım etmektedir.¹³⁰ IFRC koordinasyonunda faaliyet gösteren ulusal derneklerden biri de Türk Kızılay'dır. Türk Kızılay'ın göç alanındaki faaliyetlerini inceleyen kıymetli çalışmalar bulunmaktadır.

Dünyada eşi benzeri görülmemiş Suriye göçü gibi bir kitlesel göç karşısında Türk Kızılay'ın önemli görevler üstlenmiştir. Ancak Kızılay'ın bu süreçte üstlendiğı görevleri, göçmenlerin entegrasyonu temelinde faaliyet gösteren bütün koordinatörlük yapıları çerçevesinde bütünsel olarak ele alan ve kendi raporları üzerinden inceleyen bir araştırmaya literatürde rastlanılamamıştır. Türk Kızılay'ın göçmenlere yönelik yaptığı uygulamaların bir kısmı biliniyor olsa da bu çalışmaların hangi koordinatörlükler altındaki ne tür faaliyetlerden oluştuğuna ilişkin detaylı ve bütünsel bir veri veya bu faaliyetlerin daha çok insani yardım uygulaması mı yoksa entegrasyon kapsamında değerlendirilebilecek uygulamalar mı olduğuna yönelik bir bilgi literatürde yer almamaktadır. Oysaki Türkiye'deki göçmenlere yapılan destekler ve göçmen entegrasyonu noktasında son derece etkin bir rol oynayan Türk Kızılay'ın yaptığı bu yardım ve desteklerin hangi bağlamda olduğunun ortaya konması alan açısından önemlidir. Saptanan bu eksiklik üzerinden, çalışmada, Türkiye'de göç alanında diğerkurumlarla son derece bağlantılı, hem kamu kurumlarıyla hem de sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliğı içerisinde çalışan Türk Kızılay'ın göçmenlere yönelik hizmetlerinin ve yabancıların Türkiye'ye entegrasyonu ile ilgili uygulamalarının, Türk Kızılay'ın yaptığı faaliyetlerin yansıdığı proje raporları üzerinden içerik analiziyle ortaya konmuştur.

Aynı zamanda bu araştırma ile göç alanında yürüttüğü faaliyetlerle Türk Kızılay'ın; Heckmann'ın modellemesi çerçevesinde yapısal, kültürel, sosyal ve kimliksel olarak türlere ayırabileceğimiz entegrasyonun hangi boyutuna ağırlıklı olarak hizmet ettiği

¹³⁰ <https://www.ifrc.org/our-work/disasters-climate-and-crises/migration-and-displacement>, Erişim Tarihi: 06.01.2023

tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda ulaşılan temel sonuçlar beş başlık altında özetlenebilir. Bunlardan ilki Türk Kızılay'ın göç alanında insani yardım kapsamındaki faaliyetlerine ilişkin sonuçlardır.

Türk Kızılay'ın Göç Alanında İnsani Yardım Kapsamındaki Faaliyetleri

Türk Kızılay'ın insani yardım kapsamındaki faaliyetleri aşağıdaki şemada gösterilmiştir. İnsani yardım faaliyetlerine ilişkin şema oluşturulurken, koronavirüs salgını sırasında pandemiye ilişkin yapılan destek faaliyetleri dikkate alınmamıştır. Covid-19 pandemisi sırasında genel bir seferberlik hali hakim olduğu için birçok kurum, kuruluş pandemiye ilişkin faaliyette bulunmuştur. Bu kapsamda örneğin yalnızca covid-19 pandemisinde belirli sağlık kurallarına ilişkin bilgilendirme faaliyetlerinde bulunan programın bu faaliyeti, genel anlamda bir süreklilik taşımadığı için tabloda belirtilmemiştir. Tablolar oluşturulurken programlarca yürütülen faaliyetlerin genel anlamda faaliyet alanı ya da kuruluş amacı olarak belirtilen ve belirli bir süreklilikte uyguladıkları faaliyetler dikkate alınmıştır. Çalışmanın sonucunda Türk Kızılay'ın insani yardım uygulamaları kapsamındaki faaliyetleri konusunda aşağıdaki modele ulaşılmıştır.

Şema 3 Türk Kızılay'ın Göçmenlere Yönelik İnsani Yardım Kapsamındaki Faaliyetleri

Güvenlik ihtiyacına yönelik yardımların Çocuk Koruma, Koruma Programı ve İnsan Ticareti Mağdurlarının Desteklenmesi Projesi kapsamında yapıldığı görülmektedir. Bu kapsamda yapılan faaliyetlere örnek olarak ekonomik yardımlar, psikososyal destekler ve hukuki danışmanlıklar gösterilebilir. Sağlık Destekleri ise ÇPK'ya bağlı olan Psikososyal Destek Programı ve TTGPK'ye bağlı faaliyet gösteren Sağlık ve Psikososyal Destek Programı çerçevesinde sunulmakta olup bu alanda sunulan yardımlar; fiziksel sağlık, psikolojik sağlık, sağlık kapsamındaki ayni ve nakdi yardımlar, vaka takibi/hane ziyareti ve yönlendirme hizmetleri, gönüllülük programı ve engelli destek hizmetleri şeklinde örneklendirilebilir. Bunlar haricinde Türk Kızılay tarafından bireylerin huzur, güven duyguları ve beraberinde sosyal katılımları için önemli olan, aile birliğinin sağlanması için önemli çalışmalar yürütülmektedir. Bu kapsamda Koruma Programı tarafından sunulan aile mesajı iletimi, kayıp araştırma ve aile birleştirme gibi hizmetler aracılığıyla, şüphesiz ki temel ihtiyaçlar arasında değerlendirilebilecek, toplumun en küçük yapı birimi olan aile kurumunun bütünlüğünün korunması oldukça önemlidir. Yönlendirme ve Destek Faaliyetlerinin ise yine Koruma Programı tarafından yapıldığı tespit edilmiştir. Haklara erişim ve hukuk kapsamında yapılan çalışmalar ve ulaşım/refakat ve tercüme konusundaki destekler bu faaliyetlere örnektir. Barınma Yardımlarının Koruma Programı ve Kızılaykart yardımlarından olan SUY ve T-SUY kapsamında yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda TTGPK Koruma Programı tarafından ayni yardımlar kapsamında kira destekleri sağlandığı, SUY ve T-SUY gibi nakdi yardımların ise barınma alanında sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde beslenme yardımlarının da Koruma Programı ve Kızılaykart yardımlarından olan SUY ve T-SUY çerçevesinde yapıldığı görülmektedir. Koruma Programı kapsamında sunulan gıda yardımları ve SUY ve T-SUY gibi nakdi yardımların beslenme amacıyla da yoğunlukla kullanılması bu kapsamdaki örneklerdir.

Yukarıda görüldüğü üzere Türk Kızılay'ın İnsani Yardım Uygulamaları kapsamında oldukça yoğun faaliyet alanı olduğu görülmektedir. Bu faaliyetlerin entegrasyona yönelik desteklerden değil, geçici süreliğine de olsa insanların ayakta kalmalarını sağlayacak insani yardım uygulamalarından oluştuğu görülmektedir. Bu yardımlara ilişkin kategorilerin uluslararası organizasyonların göçmenlere yönelik insani yardım

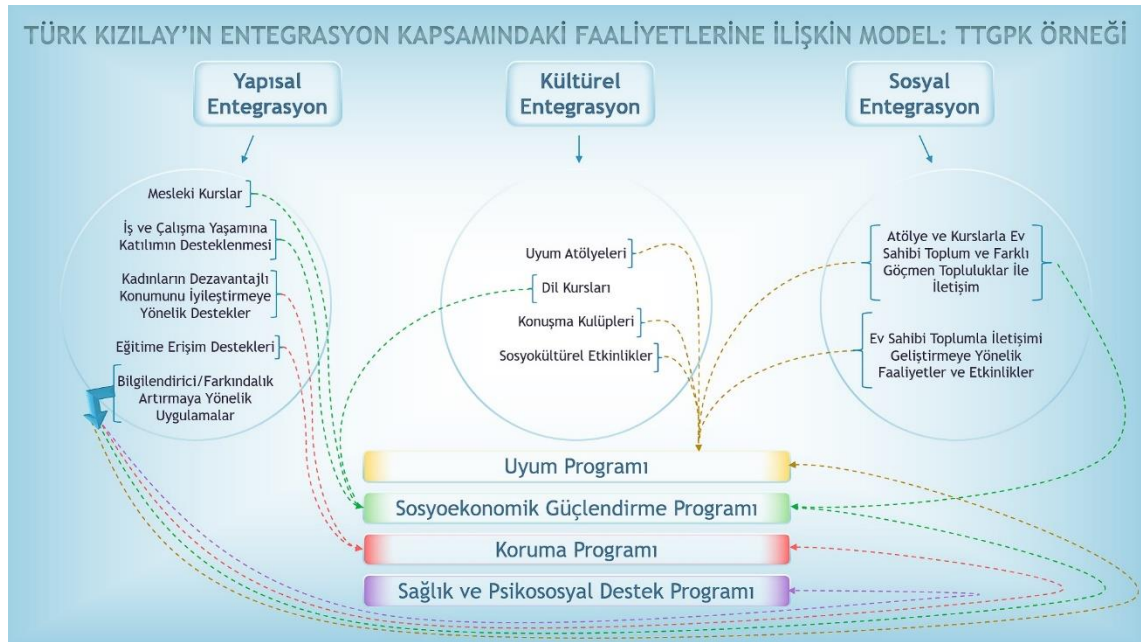
faaliyetleriyle de benzerlik taşıdığı görülmektedir. Türk Kızılay tarafından uygulanan koruma ihtiyacına ilişkin desteklerle birlikte, aile birleşimi, yönlendirme hizmetleri, beslenme, barınma ve sağlık yardımları gibi insani yardım alanlarının IOM'in de odaklandığı alanlarla¹³¹ benzerlik taşıdığı anlaşılmaktadır. Aynı zamanda yine Türk Kızılay'ın odaklandığı insani yardım alanlarının beslenme gibi ihtiyaçların giderilmesinde kullanılacak nakdi destekler, barınma, tıbbi bakım ve ailelerin yeniden bir araya getirilmesi gibi acil koruma ve yardım hizmetleri sağlayan BMMYK ile de benzerlik taşımakta olduğu¹³² ve Türk Kızılay'ın uygulamakta olduğu bütün bu yardımlarla önemli bir görevi yerine getirdiği görülmektedir.

Türk Kızılay'ın Göç Alanında Entegrasyon Kapsamındaki Faaliyetleri

Türk Kızılay'ın ilgili göç koordinatörlükleri tarafından uygulanan entegrasyona ilişkin temel destek faaliyetlerine ilişkin ulaşılan sonuç, literatürdeki entegrasyon kapsamındaki çalışmalar ile örtüşecek şekilde şemaya dönüştürülmüştür. Model oluşturulurken çalışmada teorik bağlamda doğrudan Heckmann'ın entegrasyon teorisi temel alınmış olup, bu kapsamda Türk Kızılay'ın entegrasyon faaliyetlerine ilişkin oluşturulan model aşağıda iki ayrı şema (şema 4 ve şema 5) halinde verilmiştir.

¹³¹ Migrant Protection And Assistance, <https://www.iom.int/migrant-protection-and-assistance>, Erişim Tarihi: 26.11.2023

¹³² Respond To Emergencies, <https://www.unhcr.org/what-we-do/respond-emergencies>, Erişim Tarihi: 26.11.2023

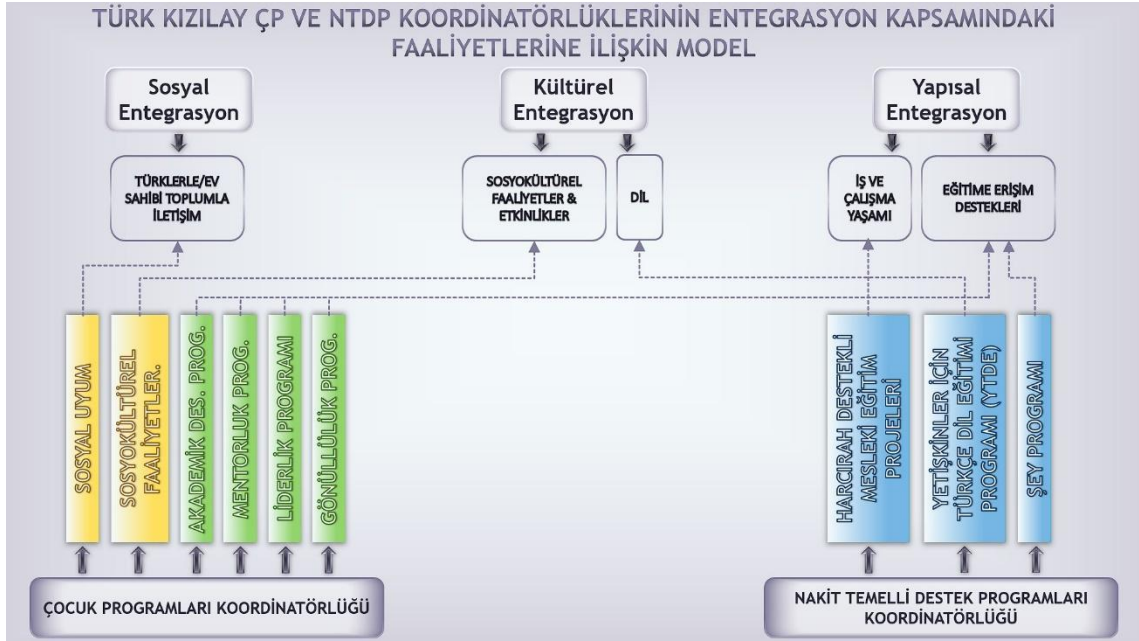
Şema 4 Türk Kızılay TTGP Koordinatörlüğünün Entegrasyon Kapsamındaki Faaliyetlerine İlişkin Model

Türk Kızılay'ın, bu çalışma kapsamında ele alınan koordinatörlüklerinden Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü ile Çocuk Programları Koordinatörlüğü faaliyetlerinin entegrasyon bağlamında öne çıktığı, TTGPK ile ÇPK'nin hizmet sağladığı yaş kitlesi bakımından ve alt programları bakımından farklılıklar olsa da; odaklandıkları uyum, koruma ve psikososyal destek gibi temel alanların ve çalışmalarıyla göçmenlere hizmet ederken hedefledikleri çıktıların çoğunlukla benzerlik taşıdığı görülmüştür. Bu yapılar haricinde kalan Kızılaykart Nakit Temelli Destek Programları Koordinatörlüğünün çoğunlukla nakit temelli desteklerle, insani yardım faaliyetleriyle ön planda olduğu görülmektedir. Bu koordinatörlüğün, göçmenlerin entegrasyonu konusundaki faaliyetlere verdiği desteklerde (örneğin mesleki eğitimler) bazı projelerde TTGPK ile iş birliğinde çalışmalar gerçekleştirilmekte olduğu, uygulayıcı rolü TTGPK üstlenirken (örneğin mesleki eğitimlerin düzenlenmesine ilişkin iş ve işlemler), nakit temelli yardım faaliyetlerinde kapsamlı bir tecrübeye sahip olmasıyla hem de bu konudaki gelişmiş sistemsel altyapısıyla Kızılaykart Nakit Temelli Destek Programları Koordinatörlüğü'nün ise destekleyici (örneğin kursiyerlere harcırah verilmesine ilişkin iş ve işlemler) rol üstlendiği bilinmektedir. Ayrıca raporlar üzerinde yapılan incelemeler neticesinde, göçmenlerin entegrasyonu konusundaki faaliyetlerin

genellikle ön plana çıkan ve faaliyet düzeyinde daha kapsayıcı olan¹³³ yapının Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü olduğunu söylemek mümkündür. Bu kapsamda daha anlaşılır bir görsel sağlamak adına, raporlarda Türk Kızılay'ın göçmenlerin entegrasyonu ilişkin faaliyetleri üzerine yapılan taramalarda elde edilen çalışma alanlarının, TTGPK'ye bağlı olarak faaliyet gösteren “Uyum”, “Koruma”, “Sosyoekonomik Güçlendirme”, “Sağlık ve Psikososyal Destek” olmak üzere dört farklı faaliyet alanına yoğunlaşan programlar üzerinden ayrı bir modelde verilmesi uygun görülmüştür.

Bunun haricinde araştırma kapsamında incelenen Çocuk Programı Koordinatörlüğü ve Nakit Temelli Destek Programları Koordinatörlüğü tarafından yürütülen bazı faaliyetlerin göçmenlerin entegrasyonuna katkıda bulunabileceği tespit edilmiştir. Bu çerçevede, entegrasyona katkı sunan faaliyet alanları ve koordinatörlüklerin ilgili programların katkıda bulunduğu entegrasyon boyutunu gösteren aşağıdaki tablo oluşturulmuştur. Raporlar üzerinden gerçekleştirilen incelemelerde, kimliksel entegrasyon kapsamında herhangi bir faaliyet tespit edilmediği için şemalarda entegrasyonun bu boyutuna yer verilmemiştir.

¹³³ Örneğin raporlar incelendikten sonra, TTGPK Koruma Programları tarafından çocuklara yönelik yürütülen faaliyetlerin, ÇPK'de yer alan Çocuk Koruma bileşenine ilişkin faaliyetleri de kapsadığı görülmüştür.

Şema 5 Türk Kızılay ÇP ve NTDP Koordinatörlüklerinin Entegrasyon Kapsamındaki Faaliyetlerine İlişkin Model

Türk Kızılay'ın yaptığı ve raporlaştırarak yayınladığı faaliyet raporları incelendiğinde, yürüttüğü uygulamalar ile daha çok yapısal entegrasyonu kolaylaştırıcı ve destekleyici faaliyetlerde bulunduğu, bunu ise yoğunluk olarak sırasıyla sosyal ve kültürel entegrasyon kapsamında faaliyetlerin izlediği saptanmıştır. Raporlar üzerinden bakıldığında kimlik ve aidiyet kapsamındaki herhangi bir faaliyetin bulunmadığı görülmüştür.

Raporlar üzerinde Türk Kızılay'ın yapısal entegrasyon kapsamındaki faaliyetleri incelendiğinde, iş ve çalışma yaşamına ilişkin uygulamaların en çok faaliyeti barındıran bileşen olduğu görülmektedir. Bu kapsamda ihtiyaç sahiplerinin mesleki anlamda kapasitelerinin güçlendirilmesi, istihdam edilebilirliklerinin artırılması amacıyla Türkiye'deki çalışma şartlarına adaptasyon bağlamında gerekli sosyal becerilerle donatılmaları ve mesleki alanda yapısal entegrasyon için gerekli olan davranış kalıpları, Türkiye'de uyulması gereken iş hukuku, kanunlar ve haklar için eğitimler, bunun yanı sıra işgücü piyasasına ilişkin bilgilendirmeler, mesleki terimleri içeren dil eğitimleri, girişimcilik destekleri ve yabancı istihdam süreçlerinde hem işçi hem de işverenlere yönelik çeşitli danışmanlık destekleri gibi uygulamaların yapısal entegrasyonun en önemli basamaklarından olan işgücü piyasalarına erişim noktasında kolaylaştırıcılık

sağlayan önemli uygulamalar olduğu görülmektedir. (Heckmann ve Schnapper, 2003, s.10)'ın da tanımladığı üzere yapısal entegrasyon, yerel toplumun işgücü piyasası, eğitim sistemi gibi temel kurumlarında hakların kazanılması ve üyeliklere, pozisyonlara ve statülere erişimidir. Bu yönden güçlendirilen ihtiyaç sahiplerinin ekonomik anlamda kendi kendilerine yetebilirlikleriyle birlikte daha özgüvenli bireyler haline gelecekleri ve toplumsal hayata dahil oluşlarının artacağını öngörmek mümkündür. Dolayısıyla yabancıların ülkeye geçişlerinden sonra ihtiyaç duyacakları temel hak ve hizmetlere erişim noktasında entegrasyonun ilk aşaması olarak kabul edilebilecek yapısal entegrasyonun zaman içerisinde meydana gelecek sosyal ve kültürel entegrasyon için bir temel basamak niteliği taşıması sebebiyle bu alanda yürütülen destek faaliyetlerinin önemi yadsınmaz.

İş ve çalışma yaşamından sonra eğitim hizmetlerine erişim konusunda yürütülen çalışmaların da Türk Kızılay'ın göçmenlerin entegrasyonuna ilişkin uygulamalarında büyük bir yer işgal ettiği saptanmıştır. Eğitim alanında örgün eğitime yönlendirme, eğitim alanında ihtiyaç duyulan aynı destekler, eğitimin önemine ilişkin farkındalık artırıcı ve teşvik sağlayan rol model uygulamaları dikkat çekmektedir. İşgücü piyasasının ve okulların, tüm göç ülkelerinde entegrasyonun ana kurumları olduğunu ifade eden Heckmann (2008, s. 35); göçmen çocukların dil, değerler, normlar, alışkanlıklar, estetik standartlar, semboller ve daha birçok şey gibi yerel toplumun kültürünün temel öğelerinin öğrenildiği kurum olduğunu vurgulamıştır. Okullaşma ve çocukların eğitime erişimi, yeni neslin sosyal ve kültürel kalıpları öğrenmeleri ve gelecek aşamadaki entegrasyon süreçleri için yüksek önem arz etmektedir. Sayılanlar haricinde, toplumda yaygın olan yanlış düşünce kalıplarını kırmak ve doğru bilgiyi yaygınlaştırmak, hakların ve haklara erişim noktasında izlenmesi gereken yolların anlatıldığı çeşitli seminer faaliyetleri yürütüldüğü görülmektedir. Aynı zamanda gerekli hallerde ihtiyaç duyulan kurumsal yapılara erişimde yabancılara yönelik ulaşım, refakat ve tercüme desteğinin de sağlandığı görülmektedir. Bu sayede kişilerin kurumsal yapılara erişimi kolaylaştırılmaktadır. Yapısal entegrasyonu toplumun temel kurumlarına entegrasyon olarak tanımlayan Heckmann (2005, s. 41), toplumun temel kurumlarına, özellikle de işgücü piyasası ve girişimciliğin ekonomik kurumlarına entegrasyonu, diğer tüm entegrasyon süreçlerinin anahtarı olarak tanımlamıştır. Bu

çalışmada da Türk Kızılay'ın bu tarz uygulamaları olduğu görülmüştür. Bu uygulamalar şüphesiz ki sosyo-kültürel hayata tam anlamıyla katılım ve başarılı bir sosyal içerme için bir ön basamak niteliği taşımaktadır. İnsanların temel ihtiyaçları giderildikten sonra diğer ihtiyaçlar ön plana çıkmaktadır. Bu noktada konunun benzerliği sebebiyle Maslow'un, bir ihtiyacın ortaya çıkışının, genellikle, daha baskın olan bir başka ihtiyacın önceden tatmin edilmesine dayanacağı fikrini hatırlamak yerinde olacaktır (Maslow, 1974, s. 4).¹³⁴ Entegrasyon süreçleri de çoğunlukla birbirlerinden etkilenmekte ve birbirini beslemektedir. Örneğin Heckmann'ın de (2005, s.17) ifade ettiği gibi, kültürel entegrasyonun temel unsurları, özellikle iletişimsel yeterlilikler, sosyal entegrasyon için ön koşullardır. Ev sahibi toplumun çekirdek kurumlarına katılmak, bu kurumların işlev görmesini sağlayan kültürel yeterlilikler edinilmeden mümkün değildir. Bu sebeple entegrasyonun farklı yüzlerini birbirinden sürekli olarak beslenen süreçler olarak ele almak gerekmektedir.

Sosyal entegrasyon kapsamındaki faaliyetler arasında ise özellikle uyum atölyeleri, kurslar ve çeşitli etkinlikler aracılığıyla ev sahibi toplum ve farklı göçmenler bir araya getirildiği uygulamalar yer almaktadır. Bu çerçevede komşularla iletişim bağlamında yürütülen faaliyetlerin daha fazla olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra akranlarla iletişim ve iş yerinde iletişim konularında da yine Türk Kızılay'ın faaliyetleri bulunmaktadır. Bir diğer alan ise akranlarla iletişimidir. Toplum Merkezlerinde yer alan genç dostu ve çocuk dostu alanlar ile çocuk etkinlik alanlarıyla, benzer yaş aralığındaki çocuklar bir araya gelmektedir. Çocuk ve gençlere yönelik bu alanlarda, farklı kültürel yapıdan gelen göçmen çocuklar ile yerel halktan çocukları çeşitli etkinlikler ortak katılım sağlamasıyla bu alanların birer uyum ve entegrasyon noktası niteliği taşıdığını söylemek mümkündür. Bunlar dışında Türk Kızılay tarafından akran zorbalığını önlemeyi amaçlayan ve çocuk hakları, temel değerler, topluma karşı sorumluluk ve sağlıklı akran iletişimi gibi bilgiler aşılama hedefleyen uygulamalar da yürütüldüğü tespit edilmiştir. İş yerindekilerle iletişimi desteklemek için mesleki jargonu öğrenmeleriyle işyeri ortamına adaptasyonlarının kolaylaştırılması için iş ve meslek Türkçesi eğitimleri verilmektedir. Belirtilen faaliyetler haricinde sosyoekonomik güçlendirme programı tarafından yürütülen ve öncelikli hedefi meslek edindirme, yani

¹³⁴ Maslow, A. (1974). *A theory of human motivation*.

yapısal entegrasyon kapsamında olan mesleki eğitimler, kurs ortamında bir araya gelen farklı uyruktan halkların komşuluk ve dostluk ilişkisi kurmaları, hem yerel hem de göçmenlerin birbirlerinin kültürlerini tanımaları ile sosyal ve kültürel entegrasyona da hizmet eden bir fonksiyonu da olduğunu söylemek mümkündür. Aynı zamanda Toplum Merkezlerinde düzenlenen eğitimler, seminerler ve çeşitli kurs, atölye çalışmaları için evlerinden dışarı çıkarak sosyal hayata dahil olan Suriyeli kadınların, kültürel geçmişlerindeki kalıpların dışına çıkmaları ve Türkiye’de kadının rolünü anlamaları açısından önemli bir unsurdur.

Kültürel entegrasyon konusunda ise Türk Kızılay tarafından ağırlıklı olarak dil becerilerinin geliştirilmesi ve kültürel alışkanlıklar, gelenek ile görenekler üzerine faaliyetler yürütülmektedir. Bu kapsamda çeşitli seviyelerde düzenlenen dil eğitimlerine ek olarak Uyum Programı tarafından Konuşma Kulüpleri düzenlenerek gündelik hayata dair dil pratiklerinin güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Esser (2006, s.i) hem gündelik iletişim ortamında hem de eğitim ve işgücü piyasasında etkili olan dilin yerine getirdiği işlevlerle bireysel ve toplumsal bütünleşme sürecinde özellikle önemli bir role sahip olduğunu vurgulamıştır. Bu doğrultuda dil becerilerini geliştirmenin entegrasyon sürecinin önemli basamaklarından biri olduğunu söylemek mümkündür. Dil eğitimleri dışında bir arada yaşama kültürünün geliştirilmesi amacıyla, farklı grupların birbirlerini tanımaları, önyargıların giderilmesi, karşılıklı hoşgörü, empati ve anlayış geliştirmeleri için çeşitli sosyal uyum atölyeleri, sportif, sosyal ve kültürel etkinlikler düzenlendiği raporlarda tespit edilmiştir. Tarih ve kültür sohbetleri gibi sosyo-kültürel etkinlikler aracılığıyla yerel halkın ve göçmenlerin birbirlerinin tarih ve kültür pencerelerinden bakabilmeleri amaçlanmaktadır. Açıcılık, sanat vb. alanlardaki mesleki eğitimlerin veya atölye çalışmalarının da farklı kültürel öğeleri buluşturan ve kültürel etkileşime fırsat tanıyan duraklar olduğunu söylemek mümkündür. Bunlarla birlikte İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı tarafından, Milli Eğitim Bakanlığı iş birliğinde geliştirilen Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimleri (SUYE) Türk Kızılay Toplum Merkezlerinde de uygulanmaktadır. Suriyelilerin yerel toplumla bir arada yaşama kültürünün oluşturulmasına katkı sağlamak amacıyla tasarlanan eğitimin içeriğinde Türklere özgü davranışlar, Türkiye’nin kültürel yapısı, gelenek ve görenekler üzerine bilgilendirmeler yer almaktadır.

Türk Kızılay'ın göçmenlerin kimliksel entegrasyonu üzerine herhangi bir çalışması raporlara yansımamıştır. Kimlik ve aidiyet konusundaki çalışmalarının az olması, bu alanda yürütülen çalışmaların denetimi Göç İdaresi Başkanlığı gibi devletin göç yönetiminden sorumlu düzenleyici kurumları tarafından yapılması ve Türk Kızılay'ın sorumluluk sahası dışında bulunması ile açıklanabilir. Dolayısıyla kimliksel entegrasyonun, göçmenlerin entegrasyon sürecini ayrı bir boyuta taşıyacak kritik bir adım olmasıyla, genellikle insani yardım faaliyetlerinden mesul olmasıyla bilinen Türk Kızılay'dan ziyade göç yönetiminden sorumlu resmi kurumların bu konudaki uygulama ve yaklaşımları belirleyici yapıda olduğu bir saha olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte, Türkiye'nin asimilasyon, entegrasyon gibi kavramlar yerine uygulamaya koyduğu yeni "uyum" modelinde henüz Suriyeli göçmenlerin kalıcılığının kabul edilmemesi ve Suriyelilere geçici gözle bakılması ve bu yönde izlenen politikaların göçmenlerin entegrasyonlarının kimliksel boyutuna ilişkin çalışmaları sınırlandırdığı bir gerçektir. Elbette kimliksel entegrasyon, entegrasyonun bu yönünü kolaylaştırıcı uygulamalar olmaksızın da doğal bir süreç olarak yaşanabilir. Ancak kimliksel entegrasyonun daha çok entegrasyonun sonraki aşamalarında ve ileriki nesillerde ortaya çıkan bir yapısı olması ve yürütülen politikalar sebebiyle Suriyelilerin aidiyet hissedecekleri şartların henüz oluşmamış olması nedeniyle geri planda kaldığını söylemek mümkündür.

Türk Kızılay'ın Entegrasyon Konusundaki İyi Uygulama Örnekleri ve Türk Kızılay'ın Alandaki Faaliyetlere İlişkin Tespitleri

Raporlarda yer alan Türk Kızılay'ın iyi uygulamaları arasında en çok yapısal entegrasyona ilişkin iyi uygulamalar dikkat çekmektedir. Onun haricinde koruma ve güçlendirme odaklı iyi uygulamalar ile aynı ve nakdi yardım temelli iyi uygulamalar en büyük dilimi oluşturmaktadır. Yapısal entegrasyon alanında mesleki eğitim projelerinden sonra istihdam veya girişimcilik yoluyla ekonomik bağımsızlarını kazanan katılımcılara ilişkin iyi uygulama örnekleri ön plandayken, koruma ve güçlendirme odaklı iyi uygulamalarda sağlık ve psikolojik iyilik halini artırma, kadının ve çocuğun korunması ve aile bağlarının korunması gibi alanlar dikkat çekmektedir. Aynı ve nakdi yardımlara ilişkin iyi uygulamalarda ise çoğunlukla temel ihtiyaçları gidermeye yönelik Kızılaykart yardımları, eğitim, sağlık, giyinme gibi alanlarda ihtiyaç

duyulan malzeme desteği ve girişimci adaylarına işlerinin başlangıç aşamasında sağlanan malzeme ve ekipman destekleri vasıtasıyla ihtiyaç sahiplerinin güçlendirilmesine yönelik faaliyetler dikkat çekmektedir. Raporlarda yer alan bilgilerde, bir ihtiyaç sahibinin süreç içerisinde ilk tespit edilen ihtiyaç durumunun haricinde farklı alanlarda da güçlendirilme gayreti içerisinde girildiği görülmektedir. Kimi zamansa bir entegrasyonun bir yüzüne yönelik uygulama gizli olarak entegrasyonun farklı bir yönünü desteklemektedir. Örneğin ŞEY uygulaması, nakdi yardım ile ailenin temel ihtiyaçlara erişimini desteklerken bir yandan eğitime teşvik niteliği taşıdığı için ailelerin çocukları okullara göndermesini desteklemesiyle yapısal entegrasyona ve ilerleyen süreçte kültürel ve sosyal entegrasyona katkı sağlamaktadır. Faaliyetleri ve iyi uygulama örnekleri incelendiği zaman Türk Kızılay'ın uygulamaları sırasında tespit edilen farklı bir güçlendirme ihtiyacında, kurum dışı yönlendirmelerin yanı sıra programları ve Türk Kızılay çatısındaki yapıları arasında güçlü bir yönlendirme mekanizmasına sahip olduğu ve gerekli yönlendirmeler ile ihtiyaç sahiplerini güçlendirme yolunda bütünsel bir bakış açısı izlediğini söylemek mümkündür.

Raporlarda yer verilen faaliyet alanlarının yapısal entegrasyona yönelik tarafta yoğunlaşması sebebiyle tespit ettiği sorunlar ve çözüm önerileri de yoğunlukla yapısal entegrasyon alanında kendini göstermiştir. Bu kapsamda raporlarda yer verilen işgücü piyasalarına ilişkin tespitler incelendiğinde, kadınların işgücüne katılımının önündeki engeller olarak, çalışma çağındaki kadınların doğum sıklığı, geleneksel değerler ve kalkış ülkesinde kadınların toplumsal konumlandırmaları sebebiyle Suriyeli erkeklerin, ailedeki kadınların çalışması konusunda olumlu tavır takınmaması, kadınların kamusal alana çıkış alışkanlıklarının fazla olmaması ve daha çok ev içerisinde çeşitli ürünlerin ürettikleri ve kuaförlük gibi hizmetleri sundukları gibi konular dikkat çekmektedir. Suriyeli erkeklerin işgücüne katılımı önündeki engellere ilişkin yapılan taramada ise hastalık ve engellilik, eğitim düzeyi yüksek olan yabancıların kendi vasıflarına uygun iş bulamamaları ve diploma denkliklerinin olmaması, yaş faktörü, düşük ücretler ve çalışma izinlerinin bulunmaması gibi süreçler saptanmıştır. Dil bariyeri raporlarda hem kadın hem de erkek istihdamının önünde bir engel olarak belirtilmiştir.

Farklı yapılar tarafından düzenlenen çok sayıda mesleki eğitim kursları ile kursiyerlere günlük harcırah desteği sağlandığı ancak mesleki eğitimlerin hem istihdam edilebilirliği

artırma hem de işverenlerin ihtiyaçlarına cevap verme konularında çıktılarının düzenli olarak izleme değerlendirme çalışmalarıyla takip edilmemesi raporlarda bir sorun olarak belirtilmiştir. Aynı zamanda Suriyelilere yönelik uygulanan mesleki eğitimlerde sunulan harcırah desteklerinin katılımcılar için istihdamı desteklemek yerine bir veya birden fazla kursa katılarak aylık düzenli gelir elde etme şeklinde farklı bir geçim kaynağı yöntemi haline geldiğini ve bu kapsamda getirilecek sınırlandırmaların önemine dikkat çekilmiştir. Suriyelilerin Türkiye’deki çalışma saatlerini kendi ülkelerine nazaran yorucu ve uzun olarak nitelendirdiği, kendi ülkelerinde alışmış oldukları koşulların Türkiye’deki ek mesai uygulamalarına uyumu zorlaştırdığı ve ayrıca işverenlerin Suriyeli çalışanların iş yerine bağlılık noktasında habersizce işten ayrılma, devamsızlık gösterme vb. problemler yaşadığı hususlarda tespitler de bulunmaktadır. Bunlarla birlikte Suriyeli nüfusun genellikle nakdi ve aynı yardımlar üzerine kurgulanan bir geçim stratejisi izlemeleriyle, alınan yardımların kesilmemesinin kayıt dışı istihdamın¹³⁵ kabulünü kolaylaştırdığı vurgulanmıştır. Ek olarak Suriyeli nüfusun haklar, sorumluluklar ve vatandaşlık konusunda bilgi eksikliği bulunduğu da tespit edilen sorunlar arasındadır.

Türk Kızılay’ın Göç/Entegrasyon Konusunda Politika Yapıcılara Sunduğu Öneriler

İncelenen raporlarda yer alan Türk Kızılay’ın sunduğu önerilerin çoğunlukla yabancıların istihdam süreçlerine katılımı ekseninde şekillendiği görülmektedir. Bu kapsamda geçim kaynaklarını geliştirmeye yönelik uygulamalar geliştirilirken “sosyal yardım” yerine “kalkınma” yaklaşımının göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanmıştır. Alanda sorumluluk üstlenen kuruluşların rol ve sorumluluklarının devlet tarafından net olarak belirlenmesi, alanda faaliyet gösteren tüm paydaş kurumların erişimine açık güncel bir veri tabanı oluşturulması, kamu kurumları ile sivil toplum kuruluşları arasında etkin bir koordinasyonun sağlanması, sosyal etki araştırmaları ile program planlamalarının daha etkin kılınması gibi öneriler paylaşılmıştır. Bunun yanı sıra, göçmenlerin girişimciliğinin desteklenmesi ve Suriyeli girişimcilerin yasal mevzuatlara uyum sağlayabilmesi adına desteklenmesi, girişimcilere yönelik satış

¹³⁵ İhtiyaç sahiplerine sunulan nakdi yardımlarda genellikle kayıtlı bir işte çalışmama şartı bulunmaktadır. İhtiyaç sahibinin sigortalı bir işte çalışmaya başlamasıyla kendisine sunulan nakdi yardımlar çoğunlukla kesilmektedir.

kanalları oluşturma imkanlarının sağlanması, iş gücü piyasalarına dahil olmak isteyenlere yönelik sosyal becerileri ve iş disiplinini geliştirici, yasal haklar, iş arama kanalları, iş hayatı vb. konularda bilgilendirici çalışmalar düzenlenmesi yönünde öneriler yapılmıştır. Aynı zamanda çeşitli sebeplerle dışarıda çalışamayan Suriyeli kadınlara yönelik hane içerisinde üretim gerçekleştirebilecekleri iş fırsatları yaratılması noktasında öneriler de mevcuttur. İşverenlere yönelik ise teşvikler sağlanması, Suriyeli istihdam süreçlerine ilişkin bilgi eksikliklerinin giderilmesi, göçmenlere yönelik olumsuz algıları gidermeye yönelik tedbirler alınması gibi önerilerde bulunulmuştur. Sosyal çatışmaya engellemek ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla kira ve konut şartlarının iyileştirilmesi gibi konularda Suriyelilere sağlanan desteklerin toplumdaki bütün yoksul kesime uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Toplumsal uyumun desteklenmesi için olumlu iletişim kampanyalarıyla dışlanma ve ayrımcılıkla mücadele edilmesi önerilmiştir. Dil bariyerini bertaraf edebilmek için alanda çalışan personelin Arapça dil yetkinliğinin artırılması ve Türkçe dil eğitimlerinde kursların niteliğinin artırılmasına ilişkin önerilerin yanı sıra, T.C. vatandaşlık bilgisi üzerine eğitimler yapılması, yerel halk ile Suriyeli ailelerin uyum süreçlerini pekiştirmek ve entegrasyonu desteklemek adına uyum etkinliklerinin yapılmasına ilişkin öneriler de de bulunulmuştur. Çocuklara yönelik önerilerin kapsamı çoğunlukla çocuk işçiliğinin önlenmesi ve çocukların okula devam edebilmesi için gerekli imkanların sağlanması temelindedir. Bu kapsamda çocukların eğitim hayatından kopmaması için ailelerin ekonomik anlamda güçlendirilmesi, çocuk işçiliğinin önlenmesi ve okula devamın sağlanması için ailelerin bilinçlendirilmesi ve eğitim yardımı gibi çeşitli destekleyici mekanizmalar oluşturulması, çocukların göç sürecinde deneyimlediği travmatik olayların etkisini bertaraf edebilmek için psiko-sosyal iyilik halini artırıcı çalışmaların düzenlenmesi gibi önerilere yer verilmiştir. Kadınlara yönelik ise kadınların toplumsal cinsiyet rolleri dışına çıkarılması amacıyla kurslara, bir takım gelir sağlayıcı etkinliklere dahil edilmesi ve iş hayatında daha görünür kılınması adına çalışmalar yürütülmesi gibi öneriler paylaşılmıştır. Kadın ve üreme sağlığı alanlarında bilgiler sağlayacak çeşitli seminer ve etkinliklerin düzenlenmesi, hijyen kitleri dağıtılması, sağlık hizmetlerine erişimin önündeki ekonomik ve dil kaynaklı engellerin ortadan kaldırılmasına yönelik uygulamaların yapılması gerektiği, çalışan erkeklere yönelik psikososyal desteklerin yaygınlaştırılması, aile parçalanması, çatışma gibi çeşitli travmatik olaylara karşı destek

programları geliştirilmesi şeklinde önerilere yer verilmiştir. Bunlar haricinde kurum içi alanların yaşlı ve engellilerin erişimlerini kolaylaştıracak şekilde düzenlenmesi, yaşlıların aktif tutulması yönünde kurum faaliyetlerinden daha fazla yararlanabilmeleri adına yaşlılara yönelik kursların düzenlenmesi gibi öneriler bulunmaktadır.

Öneriler incelendiğinde, özellikle kadınların toplumsal hayata ve iş hayatına daha fazla dahil olması, sosyal yardım yerine kalkınma anlayışının benimsenmesi gibi konulardaki önerilerin ayrı bir önem taşıdığını söylemek mümkündür. Türk Kızılay tarafından sunulan önerilere genel anlamda bakıldığında, Türk Kızılay'ın yabancıların içine girdikleri yeni toplumsal düzende zaman içerisinde kendi ayakları üzerinde var olabileceği bir yaklaşımı benimsediği görülmektedir. Aynı zamanda kurumun göçmenlere yönelik faaliyetlerinin bir kısmını da bu amaca uygun şekilde oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bu anlayış da yalnızca tek taraflı bir insani yardım anlayışından ziyade entegrasyon temelli bir perspektifi akıllara getirmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nde Göçmenlerin Entegrasyonları Konusunda Türk Kızılay'ın Kurumsal Yeri ve Katkısı

Türk Kızılay kişilerin veya toplulukların karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin verilere dayanan belgeler hazırlanmak suretiyle, elde edilen verilere bağlı olarak çözüm önerileri geliştirilmekte ve ilgili kurum ya da kuruluşlar ile çeşitli savunuculuk çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Bu doğrultuda projelere kaynaklık eden fon sağlayıcılar, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri ve devlet kurumları ile gerçekleştirilen toplantılar neticesinde mevzuatların uygulanmasına engel teşkil eden unsurların giderilmesi ve gerekli hallerde fayda sağlayacak yeni uygulamaların önünü açacak politika önerilerinin sunulması için çaba sarf edilmektedir. Türk Kızılay'ın raporlara yansıyan faaliyetlerinde barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçları gidermeye yönelik uzun süredir çeşitli programlar kapsamında sağlanan nakdi yardımların yanı sıra göçmenlerin ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları için işgücü piyasalarına dahil olmalarını ve girişimciliği destekleyen uygulamalar ön plana çıkmaktadır. Bunun haricinde sağlık hizmetlerine, eğitime, göçmenlerin ihtiyaç duydukları çeşitli kurumlara erişimlerini kolaylaştırıcı faaliyetler ve yönlendirme hizmetleri, birlikte yaşama kültürünü oluşturmaya yönelik

çeşitli uyum etkinlikleri, koruma ihtiyacına yönelik destekler, farkındalık artırma çalışmaları, çeşitli alanlarda sunulan eğitimler ve seminerler dikkat çekmektedir.

Kökleri oldukça eskiye dayanan Türk Kızılay'ın alandaki bilinirliği, kendisine duyulan güven ve kurumsal itibar gibi özellikleri sayesinde birçok kuruma nazaran sahada daha etkin faaliyetler yürütebildiğini söylemek mümkündür. Türk Kızılay genellikle göçmenlere yönelik faaliyetleriyle tanınan bir kurum değil, diğer Kızıllaçlar gibi çoğunlukla afet gibi durumlarda faaliyet gösteren bir kurum olarak bilinmektedir. Kurumsal kapasitesi ve sahadaki tecrübesi yüksek olan Türk Kızılay, göçle Türkiye'ye ulaşan Suriyelilerin ihtiyaçlarının karşılanması için Avrupa Birliği başta olmak üzere çeşitli donörler tarafından sağlanan fonların büyük bir kısmını yönetmek ve bu kapsamda fayda sağlayacak insani yardım uygulamalarını sunma vazifesine sahiptir.

Türkiye'deki göç yönetimi politikaları içerisinde bakıldığında ise, Türk Kızılay'a geniş ağırları, kurumsal yapısı ve güvenilirliği nedeniyle göçmenlere destek programları ekseninde uluslararası kuruluşlar başta olmak üzere birçok kuruluştan gelen fonlar vasıtasıyla Türk Kızılay'ın göçmenlere ilişkin insani yardım faaliyetlerinin yanı sıra entegrasyon uygulamaları da söz konusu olmuştur. Bu kapsamda yapılan çalışmanın sonucunda yürüttüğü faaliyetlere bakılarak Türk Kızılay'ın Türkiye'nin göç yönetimi sürecinde önemli bir yeri olduğu, gerek insani yardım uygulamaları gerekse entegrasyon kapsamındaki faaliyetlerinin dikkat çektiği temel sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle insani yardım uygulamaları beklenen bir durumdur. Çünkü Türk Kızılay afet durumunda da benzer şekilde ilk temas ve temel ihtiyaçların giderilmesi noktasında destek sağlamaktadır. Ancak Kızılay'ın entegrasyon kapsamındaki faaliyetleri kurumun aslında göç yönetiminde ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu da göstermektedir.

Göçmen ihtiyaç sahiplerini farklı yönlerden güçlendirmek amacıyla çeşitli uygulamalar yürüten Türk Kızılay'ın, incelenen raporlar kapsamında, daha çok yapısal entegrasyon alanındaki destekleyici faaliyetleri ön plana çıksa da, bundan geri kalmayacak ölçüde kültürel ve sosyal entegrasyon alanlarında da önemli faaliyetlerinin bulunduğu görülmektedir. Bundan daha da önemlisi entegrasyon süreçlerini, farklı entegrasyon süreçlerine hitap eden programları arasında kurduğu etkili bir iş birliği mekanizmasıyla, yabancıların yerel topluma uyumunu entegrasyonun bütün boyutlarını göz önünde

bulundurarak, faaliyetlerini birbirini besleyen uygulamalar aracılığıyla yürütmesi Türk Kızılay'ı alanda faaliyet gösteren birçok kurumdan ayırmaktadır. Tek bir alana odaklanmakla yetinmeyip; sosyal, kültürel ve yapısal entegrasyonu birlikte güçlendirecek şekilde çok sayıda programıyla çalışmalar yürütmesinin yanı sıra, bu programların farklı ihtiyaçlara sahip birçok hedef kitleye hitap etmesi Türk Kızılay'ı ülkedeki göç yönetimi bağlamında katkısı yadsınamayacak bir aktör kılmaktadır. Yürüttüğü mesleki eğitimler, dil eğitimleri, çocuklara yönelik eğitime erişim destekleri, istihdama yönlendirme faaliyetleri, atölye çalışmaları ve sosyokültürel etkinlikler gibi çeşitli faaliyetlerle hem yapısal hem sosyal hem de kültürel entegrasyon açısından alana önemli katkılar sunduğu görülmektedir. Bu kapsamda bundan sonra yapılacak çalışmalar planlanırken ve yeni politikalar geliştirilirken Türk Kızılay'ın bu rolüne dikkat edilmesi önemlidir.

Türk Kızılay'ın göçmenlere yönelik uyguladığı “Toplum Merkezi” modeli başta olmak üzere, çeşitli koordinatörlüklerine ait birçok modelin ve faaliyet setinin, farklı ülkelerde bulunan ve benzer alanlarda faaliyet gösteren STK'lar tarafından örnek alınabilecek nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Türk Kızılay'ın göç alanında faaliyet gösteren koordinatörlüklerinin faaliyetlerini inceleyen bu çalışma, göçmenlere ilişkin Türk Kızılay'ın yardım faaliyetlerinde bulunan bir kurumun ötesinde birçok önemli alanı destekleyen detaylı ve kapsamlı çalışmalarının da bulunduğunu göstermek adına önem taşımaktadır. Türkiye'de göç meselesinin gündemdeki yerini koruması göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'nin ulusal derneği olmasıyla diğer STK'lardan ayrılan Türk Kızılay'ın göç alanında faaliyet gösteren kurumsal kapasitesinin yakın gelecekte giderek artacağını ve faaliyet alanlarının daha da çeşitleneceğini söylemek mümkündür. Çalışma ekseninde yabancılar ve entegrasyon konusunda alanda faaliyet gösteren sivil kuruluşların faaliyetlerinin daha etkili kılınabilmesi ve kurumlar arası koordinasyonun artırılması için göç yönetiminde dolaylı yoldan rol alan kurumların sorumluluklarının devlet tarafından tanınması, alana katkı sunan kurum ve kuruluşların göç yönetiminin birer aktörü olduğu gerçeğinin daha ön plana çıkarılmasının önemli olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte alanda faaliyet gösteren bütün kuruluşların erişimine açık bir veri tabanı kurularak alandaki faaliyetlerin verimliliğinin artırılması, kurumların birbirlerinin faaliyetlerine ilişkin farkındalıklarının artırılması sayesinde

mükerrer faaliyetlerin azaltılarak göçmenlerin entegrasyonuna yönelik eksiklik bulunan alanlarda çalışmaların artırılması ve politikaların bu alandaki çalışmalarını teşvik edici şekilde oluşturulması faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- About, <https://spherestandards.org/about/>, Erişim Tarihi: 11.08.2023
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç sosyolojisi* (Vol. 1). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ağanoğlu, H. Y. (2012). *Balkanların makûs talihi: Göç. İz Yayıncılık.*
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Kurulması ile Kamu Personel İşlemlerinin Yürütülmesine İlişkin Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. (21.04.2021). *Resmi Gazete.* (31461). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/04/20210421.pdf>, Erişim Tarihi: 04.11.2022
- Akıncı, H., & Altuntaş, M. (2021). Türkiye Kızılay Derneği. İçinde N. Özmen, & A. Beki (Eds.), *Sosyal hizmet kurum ve kuruluşları* (ss. 157-174). Efe Akademi Yayınevi.
- Akman, K. (2018). Göç yönetiminde yerel yönetimler ve STK işbirliği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(3), 452-466.
- Aktar, A. (2014). *Varlık vergisi ve 'Türkleştirme' politikaları* (Vol. 12). İletişim Yayınları.
- Aktaş, F. Z. (2017). *Türkiye'nin uluslararası sosyal hizmetleri: Türk Kızılayı, Türkiye Diyanet Vakfı, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı* [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- ALKAN AYKAÇ, S., & KARAKAŞ, M. (2022). Entegrasyon, asimilasyon ve uyum kavramları arasından Türkiye'nin seçimi. *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(Göç ve Mültecilik Özel Sayısı), 419-429. <https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.1123311>
- Allen, J., Vaage, A. B., & Hauff, E. (2006) Refugees and asylum seekers in societies. İçinde D. L. Sam, & J. W. Berry (Eds.), *The Cambridge handbook of acculturation psychology* (ss. 198-217). Cambridge University Press.
- Alperen, A., & Yaprak, A. (2019). Almanya'da Türklere yönelik uygulanan entegrasyon kursları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 78-95.
- Altuğ, Y. (1991). Balkanlardan anayurda yapılan göçler. *Belleten*, 55(212), 109-120.

- Ancın, E. (2019). *Suriye göçleri: Sultanbeyli örneği* [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü].
- Appleyard, R. (2001). International migration policies: 1950-2000. *International Migration*, 39(6), 7-20. <https://doi.org/10.1111/1468-2435.00176>
- Arı, K. (2003). *Büyük mübadele Türkiye'ye zorunlu göç 1923-1925* (3. baskı). Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Artuklu Halk Eğitimi Merkezi Twitter Paylaşımı, <https://twitter.com/ArtukluHem/status/1508519430694780940>, Erişim Tarihi: 21.09.2022
- Aslan, A. (2019). Entegrasyon, çokkültürlülük ve katılım: Almanya Türklerinin yaklaşımı. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(3), 74-88.
- Aslan, S. (2010). Türkiye'de sivil toplum. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(31), 260-283.
- Ateş, K. (2020). Göç yönetiminde yerel yönetimlerin rolü. *Iğdir University Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences*, (5), 23-40.
- Avrupa Komisyonu, (2013). Komisyon tarafından Avrupa Parlamentosuna ve Konseye sunulan bildirim: Genişleme stratejisi ve başlıca zorluklar 2013-2014, Komisyon Çalışma Dokümanı, <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/504/ekutuphane2.3.1.1.4.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, Erişim Tarihi: 05.11.2022
- Banting, K., & Kymlicka, W. (2013). Is there really a retreat from multiculturalism policies? New evidence from the multiculturalism policy index. *Comparative European Politics*, 11(5), 577-598. <https://doi.org/10.1057/cep.2013.12>
- Batman Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü. Suriye'liler Türkçe Öğreniyor. <http://batman.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/155997/suriyeliler-turkce-ogreniyor.aspx>, Erişim Tarihi: 01.11.2022
- Baykal, S., & Yılmaz, L. (2020). Yabancılar ve uluslararası koruma kanunu ile göç idaresi bağlamında Türkiye'nin yeni göç siyaseti. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 633-652. <https://doi.org/10.17541/optimum.739217>

- Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. (13.09.2018). *Resmi Gazete*.
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/09/20180913-6.pdf>, Erişim Tarihi: 04.11.2022
- Berry, H. J. W. (2006) Stress perspectives on acculturation. İçinde D. L. Sam, & J. W. Berry (Eds.), *The Cambridge handbook of acculturation psychology* (ss. 43-57). Cambridge University Press.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology*, 46(1), 5-34.
- Berry, J. W., Kim, U., Minde, T., & Mok, D. (1987). Comparative studies of acculturative stress. *International Migration Review*, 21(3), 491-511. <https://doi.org/10.2307/2546607>
- Berry, J. W., Phinney, J. S., Sam, D. L., & Vedder, P. (2006). Immigrant youth: Acculturation, identity, and adaptation. *Applied Psychology*, 55(3), 303-332. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2006.00256.x>
- Berry, J. W., Poortinga, Y. H., Segall, M. H., & Dasen, P. R. (2002). *Cross-cultural psychology: Research and applications* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- Betts, A. (Ed.). (2011). *Global migration governance*. Oxford University Press.
- Bostan, H. (2018). Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin uyum, vatandaşlık ve iskân sorunu. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 39-88.
- Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development*. SAGE Publications.
- Bratram, D., Poros, M. V., & Monforte, P. (2017). *Göç meselesinde temel kavramlar*. Hece Yayınları ve Dergileri.
- Bykov, A. A. (2015). The origin of christian charity. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, (166), 609-615. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.12.582>
- Calap, A., & Özgün, C. (Eds.). (2021). *Kuramdan araştırmaya Türkiye'de göç olgusu*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Castles, S., & Miller, M. J. (2008). *Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası göç hareketleri* (B. U. Bal, & İ. Akbulut, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Cete, H. (2021). *Geçici koruma altındaki Suriyelilerin sosyal uyumunda Türk Kızılay'ın rolü: Ankara ve Mardin toplum merkezleri örneği* [Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Cihan, A., Ermağan, İ., & Genç, H. (Eds.). (2020). *Dünyada göç yönetimi ve Türkiye'nin göçmenleri: Göçü nasıl yönetmeli?*. Akademik Kitaplar.
- Coşkun, H. (2019). *Göç ve bütünleşme(entegrasyon): Suriyeli göçüne sosyal sermaye temelinde bir sosyal hizmet müdahalesi* [Yüksek Lisans Tezi. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Çalışkan Sarı, A., Ok, G., Aksanyar, Y., Kadioğlu, A. K., & Uylaş, T. (2021). Türkiye'ye göç eden yabancılara uygulanan sosyal uyum ve yaşam eğitimi programının geliştirilmesi ve etkililiğinin değerlendirilmesi. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 186-206.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü. Hakkımızda. <https://www.csgeb.gov.tr/uiigm/genel-mudurluk/hakkimizda/>, Erişim Tarihi: 31.10.2022
- Çavuşoğlu, H. (2007). Yugoslavya-Makedonya topraklarından Türkiye'ye göçler ve nedenleri. *Bilig*, (41), 123-154.
- Çelik, N. B. (2015). Türk hukukunda uluslararası koruma başvurusunda bulunan veya uluslararası korumadan yararlanan yabancıların hak ve yükümlülükleri. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(3), 67-148.
- Çötök, N. A. (2010). *Çokkültürlülük, kültürlerarasılık ve entegrasyon tartışmaları bağlamında Alman eğitiminde Türk öğrenciler: Bremen örneği* [Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Çötök, N. A., & Taşdelen, H. M. (2013). Avrupa ekseninde yabancı korkusu ve islamofobi algısının değerlendirilmesi. *Turkish Studies (Elektronik)*, 8(6), 1-13. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4963>
- Davey, E., Borton, J., & Foley, M. (2013). *A history of the humanitarian system: Western origins and foundations-HPG Working Papers*. Overseas Development Institute.
- Davies, T. (2018). The historical development of NGO's. İçinde A. Kellow, & H. Murphy-Gregory (Eds.), *Handbook of research on NGOs* (ss. 15-34). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781785361685.00006>

- Development Initiatives, (2022). Global humanitarian assistance report.
- Dönmez Kara, C. Ö. (2015). *Göç bağlamında uluslararası işbirliği ve Türkiye'nin politikaları* [Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Dünya Bankası, (2019). Dünya Bankası ECA Ekonomik Güncelleme Raporu. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/551261580801381893/pdf/Migration-and-Brain-Drain.pdf>, Erişim Tarihi: 28.12.2022
- EMEK İNAN, C. (2014). Türkiye’de iskân siyaseti: İskâna yönelik örgütsel yapı üzerinden bir inceleme. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 12(22), 82-102.
- Erder, S. (2014). Balkan göçmenleri ve değişen uygulamalar: iskan kurumunun dostları. İçinde A. İçduygu, S. Erder, & Ö. F. Gençkaya (Eds.), *Türkiye’nin uluslararası göç politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet oluşumundan ulus-ötesi dönüşümlere* (ss. 138-172). Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi.
- Erder, S. (2018). *Zorla yerleştirmeden yerinden etmeye*. İletişim Yayınları.
- Erdoğan, M., & Kaya, A. (Eds.). (2015). *Türkiye’nin göç tarihi 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye’ye göçler*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. (2015). *Türkiye’deki Suriyeliler toplumsal kabul ve uyum*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Esser, H. (2006). Migration, language, and integration. AKI Research Review 4. Programme on Intercultural Conflicts and Societal Integration (AKI), *Social Science Research Center Berlin*.
- Ferris, E. G. (2011). Humanitarian principles and international law. İçinde E. G. Ferris (Ed.). *The politics of protection: The limits of humanitarian action* (ss. 1–39). Brookings Institution Press.
- Founding and early years of the ICRC (1863-1914), <https://www.icrc.org/en/document/founding-and-early-years-icrc-1863-1914>, Erişim Tarihi: 11.08.2023
- Geçici Koruma Yönetmeliği. (13.10.2014). *Resmi Gazete* (29153). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15.htm>, Erişim Tarihi: 04.11.2022

- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji* (C. Güzel, Çev.). Kırmızı Yayınları.
- Gordon, M. M. (1964). *Assimilation in American life: The role of race, religion, and national origins*. Oxford University Press.
- Göç İdaresi Başkanlığı. Geçici Koruma. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, Erişim Tarihi: 18.01.2023
- Göç İdaresi Başkanlığı. İkamet İzinleri. <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri/>, Erişim Tarihi: 18.01.2023
- Göç İdaresi. Başkanlığın Görevleri. <https://www.goc.gov.tr/baskanligin-gorevleri>, Erişim Tarihi: 31.10.2022
- Göç İdaresi. Göç Tarihi. <https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi>, Erişim Tarihi: 30.10.2022
- Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı, (2017). 2016 Türkiye göç raporu. *T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları*. https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/YillikGocRaporlari/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf, Erişim Tarihi: 31.10.2022
- Götz, N. (2015). The good plumpuddings' belief: British voluntary aid to Sweden during the Napoleonic wars. *The International History Review*, 37(3), 519-539. <https://doi.org/10.1080/07075332.2014.918559>
- Götz, N., Brewis, G., & Werther, S. (2020). *Humanitarianism in the modern world: The moral economy of famine relief*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108655903>
- Graves, T. D. (1967). Psychological acculturation in a tri-ethnic community. *Southwestern Journal of Anthropology*, 23(4), 337-350. <https://doi.org/10.1086/soutjanth.23.4.3629450>
- GÜLER, H. (2020). Göç ve entegrasyon: Türkiye'de "uyum" ama nasıl?. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(Ek Sayı-1), 245-268. <https://doi.org/10.36543/kauibfd.2020.ek1.012>
- Gülmez, G. (2016). 1933 sonrası Türkiye'ye sığınan Nazi karşıtı aydınlar ve karşılaştırmalı edebiyatın iki kurucu adı: L. Spitzer ve E. Auerbach. İçinde P. Yazgan, & F. Tilbe (Eds.), *Türk göçü 2016 seçilmiş bildiriler 1* (ss. 237-244). Transnational Press London.

- Güner, C. (2007). İltica konusunda Türkiye'nin yol haritası: Ulusal eylem planı. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 56(4), 81-109.
- Hall-Jones, P. (2006, May). The rise and rise of NGOs. In Global Policy Forum. <https://archive.globalpolicy.org/component/content/article/176-general/31937.html>, Erişim Tarihi: 21.08.2023
- Hayata Destek. Mülteci Destek. <https://www.hayatadestek.org/programlarimiz/multeci-destek/>, Erişim Tarihi: 03.11.2022
- Heckman, F., & Schnapper, D. (Eds.). (2003). *The integration of immigrants in European societies national differences and trends of convergence*. Lucius & Lucius.
- Heckmann, F. (2005). *Integration and integration policies: IMISCOE network feasibility study*. Bamberg: europäisches forum für migrationsstudien (efms) Institut an der Universität Bamberg. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168ssoar-192953>
- Heckmann, F. (2008). *Education and the integration of migrants: challenges for European education systems arising from immigration and strategies for the successful integration of migrant children in European schools and societies*. (NESSE Analytical Report, 1). Bamberg: europäisches forum für migrationsstudien (efms) Institut an der Universität Bamberg. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-192500>
- Hirschon, R. (2007). *Ege'yi geçerken 1923 Türk-Yunan zorunlu nüfus mübadelesi*. (M. Pekin ve E. Altınay, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- History of the ILO, <https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/history/lang--en/index.htm>, Erişim Tarihi: 20.08.2023
- ILO. ILO Türkiye Mülteciler ve Ev Sahibi Topluluklara Destek Programı. <https://www.ilo.org/ankara/projects/refugee-response/lang--tr/index.htm>, Erişim Tarihi: 31.10.2022
- ILO. Mülteciler. https://www.ilo.org/ankara/projects/WCMS_702144/lang--tr/index.htm, Erişim Tarihi: 31.10.2022
- ILO. Politika Alanları. (<https://www.ilo.org/ankara/areas-of-work/lang--tr/index.htm>, Erişim Tarihi: 31.10.2022
- IOM Türkiye. Biz Kimiz. <https://turkiye.iom.int/tr/biz-kimiz>, Erişim Tarihi: 01.11.2022

- IOM Türkiye. Göç Yönetimi. <https://turkiye.iom.int/tr/goc-yonetimi>, Erişim Tarihi 01.11.2022
- IOM Türkiye. IOM Türkiye Hakkında. <https://turkiye.iom.int/tr/iom-turkiye-hakkinda>, Erişim Tarihi: 01.11.2022
- IOM Türkiye. İnsan Ticareti ile Mücadele. <https://turkiye.iom.int/tr/node/108261>, Erişim Tarihi: 01.11.2022
- IOM Türkiye. Mülteci Destek. <https://turkiye.iom.int/tr/multeci-destek>, Erişim Tarihi: 01.11.2022
- İçduygu, A. (2014). Bir siyaset ve siyasa alanı olarak uluslararası göç: Son yüzyılda dünya ve Türkiye. İçinde A. İçduygu, S. Erder, & Ö. F. Gençkaya (Eds.), *Türkiye'nin uluslararası göç politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet oluşumundan ulus-ötesi dönüşümlere* (ss. 26-76). Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi.
- İçduygu, A. (2014). Türkiye'ye yönelen uluslararası göç hareketleri. İçinde A. İçduygu, S. Erder, & Ö. F. Gençkaya (Eds.), *Türkiye'nin uluslararası göç politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet oluşumundan ulus-ötesi dönüşümlere* (ss. 222-264). Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi.
- İçduygu, A., & Aksel, D. B. (2013). Turkish migration policies: A critical historical retrospective. *Perceptions: Journal of International Affairs*, 18(3), 167-190.
- İçduygu, A., & Yüksekler, D. (2012). Rethinking transit migration in Turkey: reality and representation in the creation of a migratory phenomenon. *Population, Space and Place*, 18(4), 441-456.
- İçduygu, A., Erder, S., & Gençkaya, Ö. F. (2014). *Türkiye'nin uluslararası göç politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet oluşumundan ulus-ötesi dönüşümlere*. Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi.
- İGAM. Tarihçe. <https://igamder.org/TR/hakkimizda/tarihce>, Erişim Tarihi: 03.11.2022
- İnsan hakları evrensel beyanname. <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/9a3bfe74-cdc4-4ae4-b876-8cb1d7eeae05.pdf>, Erişim Tarihi: 04.11.2022
- İpek, N. (1994). *Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri*. TTK Basımevi.

- İskân Kanunu. (14.06.1934). *Resmi Gazete*. (2733). <https://resmigazete.gov.tr/arsiv/2733.pdf>, Erişim Tarihi: 04.11.2022
- Kabakuşak, D., (2015) Küresel Göç Yönetişimi Çerçevesinde Türkiye’de Göç Olgusunun Kurumsallaşması. İçinde, *Yerelden küresele: Sosyal bilimlerde yeni yaklaşımlar*, 254-266. Yeni Özbek Matbaası.
- Kara, M. ve Dönmez Kara, C. Ö. (2015). Türkiye’de göç yönetişimi: Kurumsal yapı ve işbirliği. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 10(2), 1-25.
- Kızılaykart Nakit Temelli Destek Programları. <https://platform.kizilaykart.org/tr/index.html#about>, Erişim Tarihi: 11.11.2022
- Kızılaykart. (2022). *Aylık Bilgi Notu*, https://platform.kizilaykart.org/tr/Doc/rapor/KIZILAYKART_BILGI_NOTU_Mayıs_2022.pdf, Erişim Tarihi: 11.11.2022
- Kızılaykart. Günlük Harcırah Desteği Projesi. <https://platform.kizilaykart.org/tr/ghd.html>, Erişim Tarihi: 11.11.2022
- Kızılaykart. Kurs Harcırah Desteği Projesi. <https://platform.kizilaykart.org/tr/khd.html>, Erişim Tarihi: 11.11.2022
- Kızılaykart. Mesleki Harcırah Desteği Projesi. <https://platform.kizilaykart.org/tr/mhd.html>, Erişim Tarihi: 11.11.2022
- Kızılaykart. Tamamlayıcı Sosyal Uyum Yardımı (T-SUY) Projesi. <https://platform.kizilaykart.org/tr/t-suy.html>, Erişim Tarihi: 11.11.2022
- Kızılaykart. Yabancılara Yönelik Sosyal Uyum Yardımı (SUY) Programı. <https://platform.kizilaykart.org/tr/suy.html>, Erişim Tarihi: 11.11.2022
- Kızılaykart. Yabancılara Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) Programı. <https://platform.kizilaykart.org/tr/sey.html>, Erişim Tarihi: 11.11.2022
- Koruma, <https://kizilaytoplummerkezleri.org/tr/koruma>, Erişim Tarihi: 03.10.2022
- Koven, S. G., & Götzke, F. (2010). *American immigration policy: confronting the nation's challenges* (Vol. 1). Springer Science & Business Media. <https://doi.org/10.1007/978-0-387-95940-5>

- Lewis, D. (2010). Nongovernmental organizations, definition and history. İçinde H. K. Anheiner, & S. Toepler (Eds.), *International encyclopedia of civil society* (ss. 1056-1062). Springer Science & Business Media. <https://doi.org/10.1007/978-0-387-93996-4>
- Macar. E. (2015). Yunanistan'dan Anadolu'ya göç: Nüfus mübadelesi. İçinde M. M. Erdoğan, & A. Kaya (Eds.), *Türkiye'nin göç tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'de Göçler* (ss. 173-190). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü* (O. Akınhay, & D. Kömürcü, Çev.). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Masgoret, A., & Ward, C. (2006) Culture learning approach to acculturation. İçinde D. L. Sam, & J. W. Berry (Eds.), *The Cambridge handbook of acculturation psychology* (ss. 58-77). Cambridge University Press.
- Maslow, A. (1974). *A theory of human motivation*. Lulu.com.
- MEB. (2019). *Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimi Kurs Programı*, Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü.
- Meyers, E. (2000). Theories of international immigration policy-A comparative analysis. *International migration review*, 34(4), 1245-1282. <https://doi.org/10.2307/2675981>
- Migrant Protection And Assistance, <https://www.iom.int/migrant-protection-and-assistance>, Erişim Tarihi: 26.11.2023
- Migration and displacement, <https://www.ifrc.org/our-work/disasters-climate-and-crises/migration-and-displacement>, Erişim Tarihi: 06.01.2023
- Mouzelis, N. (1997). Social and system integration: Lockwood, Habermas, Giddens. SAGE Social Science Collection, 31(1), 111-119. <https://doi.org/10.1177/0038038597031001008>
- Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nitel ve nicel yaklaşımlar: 2. Cilt* (S. Özge Çev.). Yayınodası Yayıncılık.
- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, *Situation of migrants in transit*. https://www.ohchr.org/sites/default/files/2021-12/INT_CMW_INF_7940_E.pdf, Erişim Tarihi: 20.12.2022

- Okutan, M. Ç. (2004). *Tek parti döneminde azınlık politikaları*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Özer, M. H. (2008). Günümüz itibariyle sivil toplum kuruluşlarının iktisadi ve sosyal fonksiyonları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(26), 86-97.
- Pasaport Kanunu. (15.07.1950). *Resmi Gazete* (7564).
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7564.pdf>, Erişim Tarihi: 05.11.2022
- Piktes. Piktes Projesi. <https://piktes.gov.tr/cms/Home/Hakkimizda>, Erişim Tarihi: 01.11.2022
- Piktes. Proje Faaliyetleri. <https://piktes.gov.tr/cms/>, Erişim Tarihi: 01.11.2022
- Pringle J., & Hunt, M. (2015). Humanitarian action. İçinde H.T. Have (ed.), *Encyclopedia of global bioethics* (ss. 1-10). Springer. http://dx.doi.org/10.1007/978-3-319-05544-2_235-1
- Respond To Emergencies, <https://www.unhcr.org/what-we-do/respond-emergencies>, Erişim Tarihi: 26.11.2023
- Rysaback-Smith, H. (2015). History and principles of humanitarian action. *Turkish Journal of Emergency Medicine*, 15, 5-7.
- Sam, D. L., & Berry, J. W. (Eds.). (2006). *The Cambridge handbook of acculturation psychology*. Cambridge University Press.
- Sam. D. L. (2006). Acculturation and health. İçinde D. L. Sam, & J. W. Berry (Eds.), *The Cambridge handbook of acculturation psychology* (ss. 452-468). Cambridge University Press.
- Sam. D. L. (2006). Acculturation: Conceptual background and core components. İçinde D. L. Sam, & J. W. Berry (Eds.), *The Cambridge handbook of acculturation psychology* (ss. 11-26). Cambridge University Press.
- Sandıklı, A., & Kaya, E. (2013). Barış kavramına teorik yaklaşımlar ve küresel yönetişim. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi*. (23), 59-79.
- Sarı, M. (2011). Atatürk Dönemi'nin İskân Politikasında İç İskâna Yönelik Çalışmalar (1923-1938). *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 7(14), 87-113.
- Sarımay, Y. (2011). Cumhuriyet döneminde Balkan ülkelerinden Ankara'ya yapılan göçler (1923-1990). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 27(80), 351-388.

- Schnapper, D. (2005). *Sosyoloji düşüncesinin özünde öteki ile ilişki*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- SGDD-ASAM. Çalışma Alanlarımız. <https://sgdd.org.tr/calisma-alanlarimiz/>, Erişim Tarihi: 03.11.2022
- SGDD-ASAM. Hakkımızda. <https://sgdd.org.tr/hakkimizda/>, Erişim Tarihi: 03.11.2022
- Sosyal Uyum ve Yaşam Kurs Programı, <https://e-yaygin.meb.gov.tr/download.ashx?fileID=5626>, Erişim Tarihi: 21.09.2022
- Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü. 3 Bin Suriyeli Sporla Tanıştı. <https://shgm.gsb.gov.tr/haberdetaylari/3/39133/3-bin-suriyeli-multeci-sporla-tanisti.aspx>, Erişim Tarihi: 01.11.2022
- Suriye Krizine Yanıt ve Dayanıklılık, <https://www.undp.org/tr/turkiye/suriye-krizine-yan%C4%B1t-ve-dayan%C4%B1kl%C4%B1l%C4%B1k-0>, Erişim Tarihi: 01.11.2022
- Şahin, B. (2008). Almanya'daki Türk göçmenlerin sosyal entegrasyonunun kuşaklararası karşılaştırması: Kimlik ve ait hissetme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (8), 227-252.
- Şahin, B. (2010). Almanya'daki Türk göçmenlerin sosyal entegrasyonunun kuşaklar arası karşılaştırması: Kültürleşme. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (55), 103-134.
- Şan, M. K., & Tzampaz, S. (2021). Asimilasyonculuk sonrası dönemde asimilasyon. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 16(2), 63-81. <https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.931028>
- Şimşek, D. (2017). Göç politikaları ve insan güvenliği: Türkiye'deki Suriyeliler örneği. *Toplum ve Bilim*, (140), 11-26.
- Şimşek, D., & İçduygu, A. (2017). Giriş: Uluslararası göç, politika ve güvenlik. *Toplum ve Bilim*, (140), 6-10.
- Şimşir, B. N. (1986). *Bulgaristan Türkleri: 1878-1985*. Bilgi Yayınevi.
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğü. Çocuk ve Gençlik Merkezi (ÇOĞEM). <https://www.aile.gov.tr/istanbul/projeler/cocuk-ve-genclik-merkezi-cogem/>, Erişim Tarihi: 01.11.2022

- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. Göç, Afet ve Acil Durumlarda Psikososyal Destek Daire Başkanlığı. <https://www.aile.gov.tr/athgm/kurumsal/daire-baskanliklari/goc-afet-ve-acil-durumlarda-psikososyal-destek/>, Erişim Tarihi: 30.10.2022
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. Suriyeli Sığınmacıların Sosyal ve Ekonomik Entegrasyonu İçin Mesleki Eğitim Merkezlerine Erişimleri Artırılacak. <https://www.meb.gov.tr/suriyeli-siginmacilarin-sosyal-ve-ekonomik-entegrasyonu-icin-mesleki-egitim-merkezlerine-erisimleri-artirilacak/haber/23098/tr>, Erişim Tarihi: 31.10.2022
- T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Göç Sağlığı Dairesi Başkanlığı. Göçmen Sağlığı Merkezi. <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/g%C3%B6%C3%A7men-sa%C4%9Fl%C4%B1%C4%9F%C4%B1-merkezleri.html>, Erişim Tarihi: 30.11.2022
- Talas, M. (2011). Sivil toplum kuruluşları ve Türkiye perspektifi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (29), 387-401.
- TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu. (2012). *Ülkemize sığınan Suriye vatandaşlarının barındıkları çadırkentler hakkında inceleme raporu*. <https://www.tbmm.gov.tr/Files/Komisyonlar/insanHaklari/belge/Ülkemize%20Sığınan%20Suriye%20Vatandaşlarının%20Barındıkları%20Çadırkentler%20Hakkında%20İnceleme%20Raporu%20-2-.pdf>, Erişim Tarihi: 11.11.2022
- Temel İlkelerimiz, <https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/temel-ilkelerimiz>, Erişim Tarihi: 23.03.2022
- The League of Nations, <https://www.ungeneva.org/en/about/league-of-nations/overview>, Erişim Tarihi: 15.08.2023
- Tomuschat, C. (Ed.). (1995). *The United Nations at age fifty: a legal perspective* (Vol. 23). Martinus Nijhoff Publishers.
- Toplum Merkezi. Çalışmalarımız. <https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/calismalarimiz>, Erişim Tarihi: 11.11.2022
- Toplum Merkezi. Koruma ve Sosyal Uyum. <https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/calismalarimiz/koruma-ve-sosyal-uyum>, Erişim Tarihi: 11.11.2022

- Toplum Merkezi. Sağlık ve Psikososyal Destek.
<https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/calismalarimiz/saglik-ve-psikososyal-destek>,
 Erişim Tarihi: 11.11.2022
- Toplum Merkezi. Sosyo Ekonomik Güçlendirme.
<https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/calismalarimiz/sosyo-ekonomik-guclendirme>,
 Erişim Tarihi: 11.11.2022
- Toplum Merkezi. Toplum Merkezlerimiz.
<https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/toplummerkezlerimiz>, Erişim Tarihi: 11.11.2022
- Toplum Merkezleri, <https://kizilaytoplummerkezleri.org/tr/hakkimizda>, Erişim Tarihi:
 01.01.2022
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). Mübadele Etmek. *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim Tarihi: Aralık, 27,
 2022, <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Kızılay Çocuk Programları Koordinatörlüğü Microsoft Power BI Sunumu,
<https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiNmRjZTRmYWYtYmI1YS00ODdiLWFIYjltY2Q3NmEwYjRmYWQwIiwidCI6Ijc0OWM0MmMxLTBiNDYtNDYxNC1hZGZGNkUg5MTA0MDI1NTliZiIsImMiOiJl9>, Erişim Tarihi: 11.10.2022
- Türk Kızılay Toplum Merkezleri - Community Centers Twitter Paylaşımı,
<https://twitter.com/kizilaytm/status/1409865931979907077>, Erişim Tarihi: 21.09.2022
- Türk Kızılay. (2020a). *Faaliyet Raporu*,
https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/kizilay_fr_2020_tr_web-01-07-2021-48114193.pdf, Erişim Tarihi: 26.07.2022
- Türk Kızılay. (2020b). *Toplum Merkezi Uygulama El Kitabı*, Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü.
https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/media/1rhi33zn/tm_uygulama_el_kitabi.pdf, Erişim Tarihi: 13.05.2022
- Türk Kızılay. (2020c). *Faaliyet Raporu*, Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü Geçim Kaynağını Geliştirme Programı.
<https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/media/darld4ok/20200430-tr-gecim-kaynagi-faaliyet-raporu-mart-2020.pdf>, Erişim Tarihi: 13.05.2022

- Türk Kızılay. (2020d). *Faaliyet Raporu*, Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü Koruma Programı. <https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/media/yqnpwtmw/korumafaaliyetraporu-17062020.pdf>, Erişim Tarihi: 13.05.2022
- Türk Kızılay. (2020e). *Faaliyet Raporu*, Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü Sosyal Uyum Programı. <https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/media/xzto3x3b/20200601-tr-sosyal-uyum-faaliyet-raporu.pdf>, Erişim Tarihi: 13.05.2022
- Türk Kızılay. (2021). *Suriye İnsani Yardım Operasyonu*, Göç Hizmetleri Direktörlüğü. <https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/ekim-2021-suriye-krizi-insani-yardim-operasyonu-raporu-14-12-2021-42205707.pdf>, Erişim Tarihi: 08.03.2022
- Türk Kızılay. (2022). *Kooperatif, Kooperatif Girişimi ve Sosyal Girişimler İçin Kapasite Geliştirme Projesi Sonuç Raporu*, Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü Sosyoekonomik Güçlendirme Programı. https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/media/14zfbvxo/seg_kooperatifcilik-projesi-final-raporu.pdf, Erişim Tarihi: 26.07.2022
- Türk Kızılay. Göç ve Mülteci Hizmetleri. <https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/goc-ve-multeci-hizmetleri>, Erişim Tarihi: 11.10.2022
- Türk Kızılay. Kızılay Çocuk Programları Hakkında. <https://www.kizilay.org.tr/evdekal/cocuk.html>, Erişim Tarihi: 11.10.2022
- Türk Kızılay. Neler Yapıyoruz. <https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz>, Erişim Tarihi: 11.10.2022
- Türk Vatandaşlığı Kanunu. (29.05.2009). *Resmi Gazete* (27256). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/06/20090612-1.htm>, Erişim Tarihi: 04.11.2022
- Türkiye İş Kurumu. Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Türk Vatandaşları İçin İstihdam Desteği Projesi Açılış Toplantısı Ankara'da Yapıldı. <https://www.iskur.gov.tr/haberler/gecici-koruma-altindaki-suriyeliler-ve-turk-vatandaslari-icin-istihdam-destegi-projesi-acilis-toplantisi-ankara-da-yapildi/>, Erişim Tarihi: 31.10.2022

- Türkiye'nin Uluslararası Acil İnsani Yardımları, https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin_-_insani_yardimlari.tr.mfa, Erişim Tarihi: 16.08.2023
- Türkiye'de Yaşam Rehberi, <https://www.goc.gov.tr/yasam-rehberi>, Erişim Tarihi: 26.12.2022
- Uluslararası Göç Örgütü. (2009). Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğü. [https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu\(1\).pdf](https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu(1).pdf), Erişim Tarihi: 15.12.2022
- UNFPA Türkiye. Hakkımızda. <https://turkiye.unfpa.org/tr/hakk%C4%B1m%C4%B1zda>, Erişim Tarihi: 01.11.2022
- UNFPA Türkiye. İnsani Yardım. <https://turkiye.unfpa.org/tr/topics/insani-yard%C4%B1m>, Erişim Tarihi: 01.11.2022
- UNHCR Türkiye. Eğitim. <https://www.unhcr.org/tr/egitim>, Erişim Tarihi: 30.11.2022
- UNHCR Türkiye. Kamp Alternatifleri. <https://www.unhcr.org/tr/kamp-destegi>, Erişim Tarihi: 30.11.2022
- UNHCR Türkiye. Koruma. <https://www.unhcr.org/tr/koruma>, Erişim Tarihi: 30.11.2022
- UNHCR Türkiye. Türkiye'de UNHCR. <https://www.unhcr.org/tr/turkiyede-unhcr>, Erişim Tarihi: 30.11.2022
- UNHCR Türkiye. Yetkinlik Programları ve Ekonomiye Katılım. https://www.unhcr.org/tr/yetkinlik_programlari, Erişim Tarihi: 30.11.2022
- UNHCR. (2021). Türkiye Bilgi Notu (Eylül).
- UNHCR. 11 Yılın Ardından. <https://www.unhcr.org/tr/33949-eleven-years-on-mounting-challenges-push-many-displaced-syrians-to-the-brink.html>, Erişim Tarihi: 05.11.2022
- Unicef Türkiye. Türkiye. Bağışıklama. <https://www.unicef.org/turkiye/ba%C4%9F%C4%B1%C5%9F%C4%B1klama>, Erişim Tarihi: 31.10.2022
- Unicef Türkiye. Çocuk İşçiliği. <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-i%C5%9F%C3%A7ili%C4%9Fi>, Erişim Tarihi: 31.10.2022
- Unicef Türkiye. Çocuk Koruma. <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-koruma>, Erişim Tarihi: 31.10.2022

- Unicef Türkiye. Ne Yapıyoruz. <https://www.unicef.org/turkiye/ne-yap%C4%B1yoruz>, Erişim Tarihi: 31.10.2022
- Unicef Türkiye. Örgün Eğitim. <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%B6rg%C3%BCn-e%C4%9Fitim>, Erişim Tarihi 01.11.2022
- Unicef Türkiye. Yaygın Eğitim Olanakları. <https://www.unicef.org/turkiye/yayg%C4%B1n-e%C4%9Fitim-olanaklar%C4%B1>, Erişim Tarihi: 31.10.2022
- Uslu, İ., & Ceylan, A. (2019). Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelen kitlesel göç hareketleri ve kabul mekanizmasındaki yaklaşımlara ilişkin bir inceleme: 1989 Bulgaristan, 1991 Irak ve 2011 Suriye göçleri. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, (36), 199-221. <https://doi.org/10.26650/YTA2019-619967>
- Uyum Hakkında, <https://www.goc.gov.tr/uyum-hakkinda>, Erişim Tarihi: 26.12.2022
- WFP Türkiye, (2022) Country Brief. <https://reliefweb.int/report/turkiye/wfp-turkiye-country-brief-september-2022>, Erişim Tarihi: 06.11.2022
- WFP. Türkiye. <https://www.wfp.org/countries/turkiye>, Erişim Tarihi: 31.10.2022
- Yabancıları ve Uluslararası Koruma Kanunu. (04.04.2013). *Resmi Gazete* (28615). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>, Erişim Tarihi: 04.11.2022
- Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun. (27.02.2003). *Resmi Gazete* (25040). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/03/20030306.htm#5>, Erişim Tarihi: 04.11.2022
- Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun. (15.07.1950). *Resmi Gazete* (7564) <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7564.pdf>, Erişim Tarihi: 04.11.2022
- Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Anı Yayıncılık.
- Yıldız, M. R. (2019). *Türkiye'deki STK'ların Suriye'deki savaşın neden olduğu yoksulluğu önleme çalışmaları: İnsan hak ve hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı-Türkiye Kızılay Derneği ve Deniz Feneri Derneği örneği* [Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Yin, R. K. (2003). *Case study research: design and methods*. London: SAGE Publications.

Yücel, M. O. (2022). *Suriyeli sığınmacılara yönelik politikalarda insani eylem kuruluşlarının rolü: Türk Kızılay örneği* [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].

100 Years For Children, <https://www.savethechildren.net/about-us/100-years-children>, Erişim Tarihi: 10.08.2023

EK 1: ORIJİNALLIK RAPORU

EK 2: ETİK KURUL MUAFİYET FORMU